books2ebooks.eu

Tóth László

Ami erősebb nálunk...

Regény

Pallas Rt.

Könyvének e-másolatát az alábbi szolgáltatás biztosítja:
eBooks on Demand
digitalizálta
Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára

E-könyvek igény szerint – Könyvek milliói elérhetők egy kattintásra

Az európai könyvtárak rengeteg, a XV. és XX. század között kiadott könyvvel rendelkeznek. Az EOD szolgáltatással ezek a rejtett kincsek mindenki számára hozzáférhetővé válnak egyetlen kattintásra. Az EOD hálózaton keresztül a könyvtárak katalógusaiban keresheti és rendelheti meg a kívánt könyv e-másolatát a világ bármely részéről a hét bármely napján, a nap 24 órájában. A könyvet digitalizáljuk és az e-másolatot elérhetové tesszük Önnek. Fizessen online, bankkártyájával és állítsa össze a saját személyes digitális könyvtárát!

Milyen az EOD által készített e-könyv?

Az EOD szolgáltatás e-könyvei olyan digitalizált könyvek, amelyeket PDF formátumban kézbesítünk Önnek. A fájl tartalmazza a digitalizált eredeti könyv képét és az OCR-rel (optikai karakterfelismerővel) felismertetett* teljes szöveget. Az elektronikus szöveg előnye, hogy kereshető, másolható, más programokkal szerkeszthető, belőle nyomtathatók részletek, sőt akár az egész is. Természetesen minden az eredeti dokumentumon előforduló bejegyzés, jelölés vagy széljegyzet is látható lesz a digitalizált változaton.

* Nem minden e-könyvben alkalmazható.

A szolgáltatás feltételei

Az EOD szolgáltatásainak igénybevételével egyidejűleg elfogadja annak feltételeit is. A jelen dokumentum bármely részéről készült minden egyes másolatnak is tartalmaznia kell ezeket a feltételeket. Az EOD szolgáltatás szigorúan személyes, nem kereskedelmi célokból biztosítja a digitalizált dokumentumokhoz való hozzáférést és nem engedélyezi az egyéb célokból való felhasználást.

A szolgáltatás feltételei: http://books2ebooks.eu/odm/html/mtak/hu/agb.html

Terms and conditions in English: http://books2ebooks.eu/odm/html/mtak/en/agb.html

További e-könyvek

További e-könyvek elérhetők az alábbi oldalon: http://books2ebooks.eu

M. Irod O
13725.

ERŐSEBB NÁLUNK...

Regény

IRTA:

Tóth László

M.T. AKADÉMIA
KÖNYV-
TARA

M. mod. O. 13125.

M. mod. O. 13125

Ami erősebb nálunk . . .

Ebből a könyvből merített hollandi papíron a Pallas Irodalmi és Nyomdai R. T. Typograph-betűivel 50 darab számozott amatőr-példány készült.

AMI ERŐSEBB NÁLUNK...

REGÉNY

IRTA

TÓTH LÁSZLÓ

PALLAS RT. KIADÁSA, BUDAPEST

M. T. AKAD. KÖNYVTÁRA
Nyomtatványok
1934. 239.

PALLAS IROD. ÉS NYOMDAI R.-T. Budapest, V., Honvéd-u. 10.
(Felelős: Tiringer K.) — Távbeszélő: 20-5-67, 20-5-68, 20-5-69.

I. FEJEZET.

A professzor bosszankodik.

Amikor az Orient Express este háromnegyed tíz tájban befutott a győri pályaudvarra, Botond tanár az egyik fülkéből kisietett a hálókocsi folyosójára és kikiáltott az ablakon:

— Valami estilapot!

Az újságárus hármat is nyujtott feléje...

Botond hóna alá csapta az újságokat és sietve visszament a helyére.

— Miért nem szólt, professzor úr? — kérdezte szolgálatkészen a fülke másik utasa, egy keszeg, vöröses hajú, pápaszemes fiatalember, akinek olyanforma feje volt, mintha egy hosszúkás turkesztán dinnye alul hirtelen egy körte hegyességével végződnék — igazán nem kellett volna fárasztania magát! Ha szólt volna, én nagyon szívesen...

— Hagyja, kedves Lippmann, — vágott közbe a professzor, aki már beletemetkezett az egyik estilapba — maga úgyis elkésett volna egy perccel szokása szerint, az expressz pedig csak egy percig áll Győrött.

A tanár jóízűen nevetett és erős fogsorát mutatta, az egyenesszívű és egyensúlyozott lelkű emberek széles, nyitott nevetésével.

— Maga általában, kedves Lippmann, nagyon derék fiú, igazán kitűnő asszistens, de azt hiszem,

M. T. AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA

hogy a saját esküvőjéről is el fog késni s a magántanári habilitációján biztosan egy félóráig várakoztatja a dékán úr őméltóságát...

— Áh, abból az idén már úgysem lesz semmi! — mosolygott kényszeredetten a tanársegéd — mert ezen a télen úgyis kizárólag a tanár úr új eljárásával leszünk elfoglalva.

— Azzal?... Nem, nem hiszem — felelte a professzor és szórakozottan böngészte tovább az újságot, de egyszerre csak fölsziszent, mintha valami megcsípte volna és a keze fejével dühösen belevágott az estilapba.

— Tudtam! Biztosan tudtam, hogy megint valami ostobaságot fognak összefirkálni rólam! Az ember minek is vesz újságot a kezébe... És hogy mernek ezek egyáltalában tudományos dolgokról írni? Olyan kérdésekhez hozzászólni, amiről a leghalványabb sejtelmük sincs és nem is lehet!

— Csak nem a kongresszusról írtak valami marhaságot? — kérdezte Lippmann.

— Persze, hogy arról! — dühöngött tovább a professzor. — Minél bonyolultabb, minél nehezebb, minél kényesebb valamely tudományos kérdés, ezek a fickók annál könnyelműbben, annál vakmerőbben firkálnak róla. Nézze csak — és azzal odadobta az újságot az asszistens ölébe — micsoda címek: — «Egy magyar orvostudós megoldotta a szerelem rejtélyét» — hát nem kell megpukkadni a dühtől!... «Botond István professzor világraszóló fölfedezése»... «Az orvostudomány a jövőben pontosan meg fogja tudni állapítani, melyik férfi és nő között támadhat szerelem»... Fölháborító!... «Magyar fölfedezés a londoni orvoskongresszus szenzációja»... Persze, szenzáció! Mert nekik csak ez kell, szenzáció. Ők egy negyedóra alatt megírják az egész szenzációt és agyonütik, tönkreteszik, kompromittálják vele a tudóst, aki évekig dolgozik egyetlen problémán és egy évtized munkája után is csak félve és bátortalanul

tud szólni arról, amit fölfedezni vél... És akkor ezek a riporterek a tudomány emberéről kisütik, hogy...

— De olvasta, professzor úr kérem, — szólt közbe fontoskodva Lippmann — Maurer dékán már nyilatkozik a fölfedezésről és őméltósága ebben az interjuban határozottan kijelenti, hogy nem bízik az egész fölfedezésben.

— Na, persze... Természetes, hogy Maurer őméltósága nem bízik benne. Aminthogy Maurer őméltósága soha semmiben sem szokott bízni, kivéve a saját téves diagnózisait... Nem bízik benne, nem bízik benne... Nem tud róla semmit, de azért már nem bízik benne! Ezek a gyakorlati professzorok igazán... — Botond itt hirtelen elharapta a szót és csöndesebb hangon folytatta:

— Egészen bizonyos különben, hogy a dékán úr őméltósága nem is így mondta azt, amit mondott, sőt valószínűleg nem mondott semmit, hanem az egészet csak a szájába adták... Hogy az ördög vinné el ezeket az újságírókat!

— Az ördög inkább hozza őket, méltóságos uram! — felelte egy kis kövér borotvált arcú és göndörhajú fiatalember, aki most megállt az ajtóban és könnyedén meghajolva a professzor felé, bemutatkozott:

— Félegyházivagyokadéltől! — hadarta.

— Mi? Mi az kérem, nem értem!

— Félegyházi vagyok adélküldött! — hadarta újra a kövér riporter s már be is lépett a fülkébe és kezet nyujtott a professzornak.

— Nem értem, kérem, — csóválta a fejét Botond, miközben kezet fogott a fiatalemberrel. — Micsoda Adél küldte, kérem?

— Haha, haha! Viccelni tetszik! — nevetett kényszeredetten Félegyházi. — Nagyon jó! Nagyon jó!... A Déltől vagyok itt. A Dél szerkesztősége küldött a professzor úr elé.

— Mi az? Már megint egy új lap! — szörnyü-

ködött a professzor. — Hát nincs még elég újság Budapesten? Mikor született ez a maga tisztelt lapja? Amikor két héttel ezelőtt elindultam Budapestről, még tudtommal nem volt.

— Igenis, nem! Tíz nap előtt startoltunk... Azaz hogy voltaképp úgy van, kérem, hogy mi egy megszűnt reggeli lapból alakultunk át, de máris nagyon népszerű a lap, kérem! Óh roppant népszerű! Riportlap, tetszik tudni...

— És délben jelenik meg?

— Hehe!... Persze, persze, azt tetszik gondolni! Hát nem, kérem, ellenkezőleg mi féltíz előtt már az utcán vagyunk, kérem. Mi vagyunk az elsők kint az utcán. És biztosíthatom méltóságodat, hogy rövid időn belől nemcsak a megjelenésben leszünk az elsők. Elvünk a pontos, lelkiismeretes és teljes, mégis gyors és azonnali hírszolgálat. Mert, kérem, az már igazán példátlan, — mondta s szépen letelepedett a professzor és az asszistens közé az ülésre — az a könynyelműség és lelkiismeretlenség, az a pontatlanság és hozzá nem értés, amivel a sajtó ma bizonyos dolgokat, különösen, kérem, a tudományos kérdéseket kezeli.

A professzor erre valamivel nyájasabban tekintett a kövér ifjúra, aki zavartalanul folytatta:

— Itt van például mindjárt, kérem, az ön esete is, tanár úr! Nem tudom, olvasta-e... Áh, látom, itt vannak az estilapok! Akkor fölösleges beszélni! Annyi zöldséget és ostobaságot írtak össze a mai nap folyamán a professzor úrról, hogy az ember szinte bámul, honnan vették?... Nem tudom, látta-e, hogy egyes lapok egyenesen Xerxes professzornak nevezték? Én nem vagyok híve az ilyen éretlen bizalmaskodásnak, kérem, végre lehet, hogy a professzor urat a medikusok egymás között így nevezik... Xerxes... hehe!... Nem is rossz! Bizonyára a szigorlati kegyetlenségéről nevezték el.

— Áh, nem! — mosolyodott el Botond. — Régen

ragadt rám ez. Még a gimnáziumban egy görög órán adtam valami suta feleletet... Nem figyeltem oda s amikor a tanár azt kérdezte, hogy ki írta a Katabazist, hirtelen rávágtam, hogy Xerxes. Azóta a fiúk Xerxesnek csúfoltak s úgy látszik már, egész elétemre rám ragadt. Még Londonban is tudták...

— Áh, igen érdekes... Szóval, hát ön nem is bánja, ha Xerxes tanárnak hívják?

— Bánom is én, akárhogy hívnak! — mondta kedvetlenül Botond. — Csak hagyjanak nekem békét!

— Igaza van, kérem. Voltaképpen példátlan az, amit önnel a prés csinál. Mert kérem, én olvastam a külföldi lapok tudósításait az ön előadásáról. Ott, kérem, pontosan, komolyan, minden fölösleges szinezés nélkül számoltak be az ön nagyhorderejű kísérleteiről s arról a felfedezéskomplekszumról, amelyről be méltóztatott számolni a kongresszuson. Ha ezeket komolyan és szárazon átvették volna, kérem, azzal ugyebár, komoly szolgálatot tettek volna a magyar tudományosságnak és ön igen tisztelt személyének is, professzor úr! Ugyebár? — és kérdőleg nézett Lippmann felé.

A körtevégű turkesztán elismerően bólongatott vissza.

— De tessék elolvasni, hogy mit csináltak ebből a komoly tudományos problémából. Utszéli szenzációt! Csak így fejezhetem ki magamat: Utszéli szenzációt! Szabad ezt? Hát így kell viselkedni a komoly tudományossággal? Nem, kérem, ez így nem mehet tovább! A Dél meg fogja mutatni! — és azzal önérzetesen a mellére ütött — igenis, meg fogjuk mutatni, hogyan kell a tudomány nehéz és komoly kérdéseit tárgyalni a napisajtóban! Mert a sajtó csak akkor tesz valódi szolgálatot a tudománynak és a tudósoknak, ha nem cirkuszi nagydobbal, hanem szigorú tárgyilagossággal és precizitással foglalkozik olyan kérdésekkel, amelyekhez csak óvatosan és lelkiisme-

retesen lehet nyúlni! — fejezte be szónoklatát a riporter.

— Nahát ez nagyon derék, kedves...

— Félegyházi — segített a riporter.

— Igen, igen, kedves Félegyházi, ez nagyon derék dolog és ezt nagyon szeretem.

— Én azért is utaztam egészen Győrig a professzor úr elé, mert a riporteri tábor Kelenföldön várja méltóságodat.

— Mit? Engem várnak?... Hol várnak?... Mit akarnak?

— Kelenföldön várják az expresszt, hogy ott azután interjuért megrohanják a — Xerxes tanár urat!

Xerxes méltatlankodva fordult Lippmannhoz:

— Nahát mit szól ehhez? Ez már mégis csak sok! Hát azt hiszik ezek az urak, hogy én a tudományos felfedezésemről, majd Kelenföld és Budapest között a vonaton fogok előadást tartani nekik?

Félegyházi legyintett a kezével:

— Előadás?... Ugyan kérem!... Ezek azt várják, hogy méltóságod azonnal meg fogja mondani, hogy Kendeházy Zsuzsi, az Operettszínház új primadonnája, az ön találmánya szerint szerelmes lehet-e a miniszterelnökbe vagy a híres szívdöglesztő báró Barczaváry kelthet-e gyöngédebb érzelmeket Soprony Lenkében, az új női úszófenoménban? Vagy valami hasonló szamárságot!

A professzor keze ökölbe szorult, mert érezte, hogy ennek a fecsegő riporternek körülbelül igaza van és ebben a pillanatban ő olyasféle alak, mint egy külföldi sikerekkel hazatérő táncos szubrett vagy boxbajnok.

Ez mértéktelenül fölháborította.

Egész életében a csöndes és visszavonult tudományos munka embere volt. Még azokat az apró kis reklámokat és hireket sem engedte meg magának, amik manapság már természetes kísérői egy kiváló orvos pályájának.

— Hogyan lehetne kibujni ez elől a kelenföldi találkozás elől? — vetette föl magában a gondolatot és szinte hálásan nézett Félegyházira, ki előre elárulta neki kartársai rohamát. Igen... igen... El fog bujni, határozta el magában szilárdan. Bemegy az étkezőkocsi konyhájába és elbujik. Ott csak nem fogják keresni!... Ebben aztán meg is nyugodott.

— De honnan tudták, — kérdezte azután — hogy ezzel a vonattal érkezem?

— Felhívtuk telefonon a kedves felesége őméltóságát!

— A feleségemet? Hiszen a feleségem nincs is Budapesten! Holnap reggel megyek le hozzá a Balatonra!

Félegyházi azzal a fölénnyel nézett a profeszszorra, amilyennel a bűnügyi regények detektívhősei szokták elintézni a jámbor vidéki kérdezősködőket.

— Természetesen! A méltóságos asszony Földváron van a villában, ott is hívtuk föl, mert a pesti lakás nem felelt, az intézetben pedig az altiszt semmi áron nem akarta megmondani, hogy méltóságod mikor jön meg.

— A derék Sándor!... — mondta inkább magának egy kis ellágyulással a professzor. De azután gondolatban hozzátette:

— Hát miért mondta meg nekik Mária?...

— Méltóságos uram most biztosan azon tünődik magában, hogy a méltóságos asszony miért árulta el, merre és mikor méltóztatik megérkezni.

— Hogy találta el? — kérdezte nevetve Botond.

— Saját külön pszichológiai módszerem ez, professzor uram, amelyet én épp olyan titokban tartok, mint ahogy méltóságod kilenc éve titokban tartotta a fölfedezését. De megnyugtatom önt, a méltóságos asszony nem követett el indiszkréciót a sajtó javára, már csak azért sem, mert fogalma sem volt, hogy a sajtóval beszél.

A professzor arca elborult.

— Kérem, rám ne méltóztassék neheztelni az ügy miatt, mert nem én csináltam, hanem kitűnő kollégám, Zámor, a Friss Hírek riportere... Mi tudni-illik kartelben vagyunk...

— Kartelben? — csodálkozott a tanár.

— Ugy van, kérem, kartel est mon plaisir... hehehe!... Neki jutott eszébe, hogy a kultuszminiszter titkára nevében kérdezze meg a méltóságos asszonyt az érkezésről.

— Hát persze — gondolta magában Botond nagy melegséggel — a drága jó Mária ezt igazán nem gondolhatta az ő őszinte egyenes természetével, hogy...

Hirtelen a riporterhez fordult:

— Nem gondolja, hogy ez nem éppen illő módszer?

A riporter vállat vont és hümmögött:

— Az angol Jockey Clubban bizonyára nem ezzel a módszerrel szerzik a lordok az értesülésüket, méltóságos uram, de a Jockey Club lordjainak nem is kell újságot csinálni. Én mindenesetre használt vettem, mert megtudtam... és most itt vagyok. De nem haragszik, ha megmondom, nem azért jöttem Győrig, hogy meg ne előzzem őket az interjuval.

— Interjuval? — kérdezte a tanár elkomorodva. — Csak nem képzeli?...

— De kérem, tanár úr, az én interjum nem afféle szenzációhajhászás. Néhány komoly kérdés. A magyar nyilvánosságnak joga van hozzá, hogy komoly, pontos értesülést kapjon az ön felfedezéséről az ön szájából.

A professzor fejét rázta:

— Nem, nem, kérem, arról szó sem lehet!

— Méltóságos uram, A Dél, amint már mondottam, új utat vág a tudomány és a sajtó viszonyában. Lehetetlenség, hogy a magyar közönség ezekből az ostoba riportokból értesüljön arról a nagyhorderejű tudományos kísérletsorozatról, amelyet önnek köszönhet a világ.

— Kérem, tőlem írhatnak az újságok, amit akar-

nak, okosat vagy ostobát az az ő dolguk, de én magam erről nem nyilatkozom. Rövid idő mulva arra illetékes magyar tudományos fórumok előtt fogok részletesen beszámolni kísérleteimről és vizsgálódásaim eredményéről, de a napisajtóban nem nyilatkozom... Nem, nem, ez szigorú elvem, amelyhez én továbbra is ragaszkodni akarok, ne vegye rossz néven...

— Kérem, professzor úr, nagyon szép az elvekhez való ragaszkodás, de akkor voltaképpen önmagával kerül ellentétbe. Ön nem akarja, hogy ostoba reklámízű cikkek jelenjenek meg önről, de viszont nem akar ellenük föllépni, amikor ilyenek már megjelentek?

— Nézze, kedves fiatalember, — válaszolt Botond nagyon nyugodtan — ma negyvenkét éves vagyok és a körülményekhez képest igen szép tudományos karriert futottam meg, harminc éves koromban lettem magántanár, harminchat éves koromban rendes tanár, volt már néhány kisebb-nagyobb fölfedezésem, levelezőtagja vagyok az Akadémiának és egy sereg külföldi tudományos társaságnak, de szavamra maga az első újságíró, akivel hosszabban beszéltem. Én megvoltam eddig az újságok nélkül, az újságok legyenek meg ezentúl is én nélkülem!

— Maurer professzor úr is igen komoly tudós — vetette ellene Félegyházi — és lám mégis nyilatkozott ma délelőtt a sajtónak a professzor úr fölfedezése ellen.

— Kérem, hogy mások mit csinálnak...

— Nincs igaza, méltóságos uram, mert lássa, most az egyik oldalon áll a lapok kiszinezett szenzációhajhászó, reklámízű tudósítása, a másik oldalon Maurer dékánnak szigorúan tudományos stílusú, de mégis csak lekicsinylő és kételkedő nyilatkozata, amelyben, valljuk meg, némi célzás is van arra, hogy milyen elítélendő, ha orvostudósok még ki nem próbált tudományos eredményekkel propagandát akarnak csinálni a nevüknek. A közönség nagyon jól tudja, hogy Maurer professzor úr kemény, szókimondó és igen tekintélyes úr s így bizony méltóságod esetleg

fedezéseinek lényegéről és céljáról, amelyben óva int mindenkit a messzemenő következtetésektől, megrójja és elítéli az újságok hozzá nem értő cikkeit és tudománytalan kitalálásait s megnyugtatja a komoly tudományos közvéleményt is arról, hogy ön távol áll minden efajta újságközleménytől, de viszont várja és kéri is kartársainak komoly, szakszerű és személyeskedéstől ment kritikáját!... Itt lehet egy finom célzással visszavágni Maurer professzornak, mondjuk valami olyasfélét, hogy az újságok és azok nyomán a közönség esetleg gyorsan alkothat téves fogalmat, de a komoly tudományosság nem mondhat elsietett véleményt olyanról, amit nem ismer.

— Ugy van! Ez nagyon helyes! — szólt közbe a tanársegéd. — Igazán itt az ideje, hogy az öregnek valaki az orrára koppintson. Az az ember már igazán kiállhatatlan! Velem is a multkor... — elhallgatott, mert a professzor egy rövid pillantást vetett át.

— Szóval, méltóságos uram, hogy megértsük egymást, — folytatta Félegyházi — itt nem arról van szó, hogy méltóságod egy nyilatkozattal növelje az újságok által keltett útszéli szenzációt, hanem ellenkezőleg éppen arról, hogy kellő értékére szállítsa le ezeket az újságcikkeket, saját személyét és tudományos működését pedig mindenki előtt helyes és rokonszenves beállításban mutassa meg.

Botond átható szürke szemével pár pillanatig csöndesen nézte az újságírót, azután az ablak felé fordult, amelynek sötétsége mögött a tüzes korom kicsinyített csillaghullása táncolt. A tanár hallgatott egy pár percig.

— Micsoda butaság! — gondolta magában. — Londonban a világ orvostudományának kiválóságai hallgatták és tapsolták az előadását s most, hogy hazaér Budapestre, a hozzá nem értők cirkuszi lelkesedése és a hozzáértők féltékeny rosszakarata fogadja. Szegény Mária, ha ma este olvasta Maurer nyilatkozatát, biztosan sírva fakad! Mintahogy vigasztalan volt, ami-

akarva, nem akarva olyan beállításban fog szerepelni a közönség előtt...

A professzor idegesen simította végig dús sötét haját, amelyben csak a két oldalon a halánték mellett volt egy-két fehér szál.

— Csináljon Maurer őméltósága és mondjon, amit akar, én nem fogok napilapokban tudományos vitát folytatni.

A körtevégű turkesztán most megmozdult és a professzor felé hajolt:

— Bocsássa meg, tanár úr, — szólalt meg Lippmann — én magam is azt hiszem, hogy a szerkesztő úrnak némi igazsága van abban, hogy feltűnő lesz, ha ezek után az ízléstelen cikkek után és a dékán úr őméltóságának támadó élű nyilatkozata után ön mintegy hallgat és hogy ne mondjam, elhallgat.

— Micsoda szamár beszéd ez! — förmedt rá tényleg xerxesi haraggal Botond. — Én nem hallgatok el! Én nem beszélek! Akkor hallgatnék el, ha valamit mondtam volna. Én csak tudományos előadást tartottam Londonban, szigorúan szakközönség előtt, én nem tehetek róla, hogy magyar újságokban mindenféle bolondságot össze-vissza írnak rólam s ha ezt egyes tisztelt idősebb kolléga urak féltékenységből... — megint elharapta a mondatot s csak pár pillanat mulva folytatta — mondom, ha egyes idősebb professzor urak jónak látják az újságok ízléstelensége miatt az én tudományos kísérleteimet megtámadni...

— Nézze, professzor úr, — szólalt meg újra rábeszélő hangon a kövér riporter — ön most — én ezt teljesen megértem — kellemetlen helyzetben van. Saját hibáján kívül belekerült egy olyan újságszenzációáradatba, amely meghamisítja az ön szerepét és tudományos működésének képét a közönség és a saját kartársai előtt. Nyilvánvaló, hogy ezek ezt már rossznéven is veszik. Így tehát nincs más mód, minthogy ön néhány szóban, egy rövid, tömör nyilatkozatban tájékoztassa a nyilvánosságot kísérleteinek és föl-

kor a katedra megpályázásánál a tanári kar csak harmadik helyen jelölte. Milyen kedves, milyen bájos, milyen jó volt akkor Mária... milyen jólesett neki az a nagy odaadó együttérzés...

Pedig Máriának voltaképp nem is volt igaza akkor, hiszen ő egész fiatalember volt és az első helyen igen érdemes öreg tudóst jelöltek, akit a kora miatt már nem nevezhettek ki erre a megerőltető tanszékre, de akinek az első hely tisztességét mégis meg kellett adni. A másik pedig, aki a második helyre került, szintén jogosan számot tarthatott a katedrára és ha neki nem éppen abban az időben jelenik meg a nagy haematologiai munkája, amelynek Németországban, Angliában, Franciaországban és Amerikában páratlanul tudományos sikere volt, akkor alighanem a másik nyeri el a tanszéket, amelyet már hosszabb idő óta mint magántanár és a nagynevű előd valódi jobbkeze vezetett...

— Nem, nem, — mosolygott magában Botond — Máriának nem volt igaza, mert a harmadik hely is igen szép és díszes volt abban a társaságban, amelyik akkor pályázott és ő maga nem is látott volna benne semmit, ha a kar mást tesz eléje. De Máriától mégis szép volt... igen felejthetetlenül szép volt, milyen rendületlenül és erősen állott akkor mellette. Hogy nógatta, hogy bíztatta, menjen el a miniszterhez, vagy kérje meg a nagybátyját, az államtitkárt, járjon közbe a dékánnál!... Milyen édes durcás volt, mikor dühöngött, amiért ő minden ilyesfélét elutasított magától... Milyen kedvesen magyarázta, hogy a mai világban nem lehet ilyen szigorú elvekhez ragaszkodni. És milyen boldog volt aztán, milyen büszke volt, amikor egy nap váratlanul megjött a kinevezés...

— Édes uram, — mondta akkor — igazán nagyszerű, hogy te mindent a munkádnak és az erődnek köszönhetsz, hogy olyan puritán vagy, hogy olyan okos vagy...

Mindent a munkának és az erejének köszönhet!

Na tessék! Hazajön egy nagy külföldi siker dicsőségével és akkor az öreg csizmás-kandur, az a vén ordas az első nap beleharap, a közönség előtt pedig úgy szerepel a buta újságok miatt, mint valami reklámhős, mint valami kanprimadonna vagy képviselőjelölt... Nem, nem, ez igazán fölháborító és kétségbeejtő!

— Méltóságos uram, — szólalt meg újra élénk hangon a riporter — az expressz már Bánhida felé jár és én méltóságodtól még egy szót sem kaptam, pedig tessék elhinni — tette hozzá hirtelen, elsütve minden riporterek örök nagy ágyúját — nekem ez az ügy a karrierembe kerülhet! Én beugrattam a szerkesztőmet ebbe a kiküldetésbe, nagy költségbe, — mert már nem volt időnk jegyet kérni a Mávtól — ha pedig most visszamegyek üres kézzel, engem úgy kidobnak A Déltől, mintha soha ott nem lettem volna. Ne tessék, kérem, ezt csinálni velem!

Félegyházi olyan szomorú és riadt pofát vágott, hogy Botond komolyan megsajnálta.

— Egye fene, — gondolta magában — miért tegyem tönkre ezt a szerencsétlen frátert és miért ne adjak egy fricskát a vén csizmás-kandurnak!

— Hát nem bánom, ha olyan nagyon akarja, — szólalt meg ezután — ha magának tényleg olyan nagyon fontos, kérdezzen! Csak azt mondja meg, hogy én mit mondjak, mert igazán fogalmam sincs, hogy hogy lehet egy ilyen nehéz, összetett tudományos elméleti dolgot, ilyen bonyolult kísérleteket úgy elmondani a közönségnek, hogy az meg is értse.

— Csak népszerűen, méltóságos uram, egészen népszerűen!

— De ha én éppen azt nem tudom! — fakadt ki a professzor. — Hiszen éppen ez az, amihez én nem értek. Én általában utálom az úgynevezett népszerűsített tudományt. A tudomány, tudomány, a tudósok dolga. Mi köze van ahhoz a népnek? A népnek csak kötelessége van a tudománnyal szemben:

higyjen neki és bízzék benne! A népszerűsített tudomány körülbelül olyan, mintha egy szem pörköltkávét betesznek egy liter vízbe. Mi lesz belőle? Elrontott víz csak, de nem kávé! Hogyan kívánja maga, hogy én ezt az egész tudományos kérdéskomplexumot, aminek ezer ágaboga van, amely nem is egy kis tudományos körre, hanem egész sereg mellékágra oszlik, — pár mondatban elmondjam. Láthatja, hogy még abból az úgynevezett népszerűsített közleményből, amit a külföldi lapok hoztak, már mit csináltak idehaza...

Az újságíró, aki szorgalmasan jegyezgetett, elégedetten biccentett a fejével:

— Hát ez jó, kérem, bevezetésnek nagyon jó. De most méltóztassék nekem megmondani, hogy miből áll voltaképpen a fölfedezés lényege?

— Kérem, ezt nem lehet egy mondattal elmondani! Először is itt még nincs szó fölfedezésről. Itt bizonyos feltevések sorozatáról van szó, amelyet maga, ha úgy akar, nevezhet egy elméletláncolatnak, ami voltaképpen annak a tudományos búvárkodásnak az eredménye, amelyet én a hormonok elmélete körüli kutatásaimból szűrtem le. Azt ugyebár tudja, hogy mik a hormonok?

A kövér riporter nyelt egyet és azután fölényesen intett a szemével:

— Hogyne, kérem! Hát természetesen! Csak nem tetszik gondolni, — mondta megnyugtatóan, de magában hozzátette: — majd éjszaka megnézem a lexikonban.

— Nos, szóval, itt a vérnek bizonyos speciális tulajdonságairól a különböző vérsejteknek bizonyos adottságairól és bizonyos vérazonosságról és vércsoportokról van szó, amelyek az én részletes megfigyeléseim és kutató munkám kísérletei szerint, amiket itt nem részletezhetek, az egyes személyeknél, az egyes emberi szervezetekben bizonyos tulajdonságokat, illetőleg bizonyos hajlamokat, hogy népszerűen

fejezzem ki magamat — determinálnak. Nem tudom, eléggé érthető-e, amit mondok...

— Hogyne! Hogyne, — felelte Félegyházi bizonytalanul — de talán jobb volna, ha a közönség szempontjából kissé konkrétebben méltóztatnék megmagyarázni, hogy miről van szó?

— Rögtön, kérem! Amint tehát mondottam, az én megfigyeléseimnek egy része a vérre vonatkozik. A másik részük az elektronelméletbe kapcsolódik bele és bizonyos föltevések újabb sorozatából áll, amelyek az atomok elektromos töltésére, illetőleg az elektronok mozgására és bizonyos még eddig föl nem derített tulajdonságaira vonatkoznak. Mindezek a mikrokozmikus jelenségek, amelyekkel kapcsolatban elméletem — hogy népszerűen mondjam — bizonyos újabb hipotéziseket állít föl, amely hipotéziseket azok a mikroszkopiai, illetőleg ultramikroszkopiai próbák és különböző fotokémiai eljárások ez idő szerint igazolni látszanak...

Az újságíró leeresztette a ceruzát, a másik kezével elővette a zsebkendőjét s megtörölte kiizzadt homlokát.

— Kérem, tanár úr, ez így talán a közönség szempontjából nem lesz eléggé érthető. Méltóztatna talán vázolni azokat a célokat, amelyeket ezek a kísérletek és elméletek szolgálnak. Mert ugyebár, külföldi lapokban is az volt, hogy ön tudományos módszerrel meg kívánja állapítani, hogy egyes férfiak és nők között szerelem, izé... testi vonzalom kifejlődhetik-e?...

A professzor a fejét rázta:

— A külföldi lapokban is voltak szamárságok és túlzások. Ezt egy francia boulevard-lap írta! Tény az, hogy az eugenetika tudománya már régóta foglalkozik azzal a kérdéssel...

Az újságíró megszakította:

— Jaj, tanár úr, kérem, ez így nem fog menni! Méltóztassék talán egyszerűbb szavakkal megmondani... Vagy talán jobb lesz, ha az én kérdésemre

tetszik válaszolni. Igaz-e az, hogy a professzor úr olyan· eljárás föltalálásán dolgozik, amellyel a jövőben lehetséges lesz megállapítani két különnemű lény között azt, hogy lehet-e egyiknek a másikra sex appaelja?

Botond kétségbeesetten csapta össze a kezét:

— Sex appael!... Meg van maga őrülve, kérem? — kiáltott rá mérgesen az újságíróra, aki erre gömbölyű fejét mélyen behúzta kövér vállai közé s ettől úgy nézett ki, mint egy riadt sün.

— Látja, Lippmann, — fordult a tanár mérgesen az asszistenshez — ime, itt van a népszerűsített tudomány eredménye! Én egy negyedóra óta próbálom megmagyarázni a szerkesztő úrnak részben kutatásaim lényegét és célját, részben éppen azt a rettentő távolságot, amely tudományos kísérletezéseimet az efajta népszerűsített újságreklámoktól elválasztja s akkor a szerkesztő úr most a fejemhez vágja a — sex appaelt!... De hiszen értse meg, ember, hogy itt éppen az ellenkezőjéről volna szó, mint amit maguk ezzel a szamár divatos kifejezéssel meg akarnak jelölni! Nem, nem, kérem, hagyjuk abba az egész interjut, ennek nincs semmi értelme!

— De kérem, — tiltakozott az újságíró — most, amikor így annyira benne vagyunk, amikor már annyi érdekeset tetszett mondani...

— Nem, nem, kérem, ne közöljön ebből semmit!

— De az lehetetlen... A karrierem...

— Na jó, jó, ne féljen!... Hát majd másképpen mondom el magának a dolgot. Figyeljen csak!...

Az újságíró újra vette a ceruzáját.

— Tehát: mindenekelőtt ki kell jelentenem, hogy azokról a tudományos kísérletekről és megfigyelésekről, amelyek londoni előadásom tárgyát képezték, a nagy nyilvánosság számára ez idő szerint még semmit sem mondhatok. Olyan bonyolult elméleti kérdésekről, olyan kísérletekről és eljárásokról van szó, amelyeket a laikus közönség nem érthet s amelye-

ket szerintem a dolog mai állapotában nem is lehet, de nem is szabad még a nagy nyilvánosság elé vinni. Az idei londoni nemzetközi orvoskongresszus egyik magyar előadója voltam. Ezt a kitüntetést egy régebbi, még magántanár koromban angolul és németül megjelent haematologiai munkámnak köszönhetem, amely akkoriban világszerte érdeklődést keltett... Nem, nem, ez így nem lesz jó! Ennek így reklámíze van... Mondjuk inkább, hogy ezt a megtiszteltetést egy régebbi haematologiai munkámnak köszönhetem, amellyel még magántanár koromban sikerült bizonyos külföldi tudományos körök figyelmét egyes részletkérdésekre fölhívnom. Igen, ez jó lesz. Ugy-e, Lippmann, ennyit mondhatok?... Ennyit kell is mondanom, éppen Maurer miatt is. Nem?

A körtevégű turkesztán némán és nagy tisztelettel bólintott igent.

— Szóval, ez így jó lesz! Na most folytassuk! Előadásom a vércsoportok és a vérazonosság bizonyos eddig ki nem derített jelenségeivel foglalkozott, továbbá azon összefüggések keresése közben végzett kísérleteket és eljárásokat ismertette, amelyek a modern atomelmélet, illetőleg az elektronokról való hipotéziseknek részben megerősítésére szolgáltak, részben bizonyos új megállapításokra vezettek, amelyek sok tekinteteben a tudományos kutatásnak, szerény véleményem szerint, új irányt szabnak.

Az újságíró megint letette a ceruzát és elszomorodott arccal nézett a professzorra.

— Dehát, tanár úr, kérem, mi lesz már a fődologgal?

— Mivel?

— A szerelemmel!

Botond két kezével dühösen vakarta a fejét:

— Hát nem tudom a fejéből kiverni ezt a szamárságot! Értse meg, lehet, hogy valamikor egyszer valaki majd az én kutatásaim és elméletem alapján rá fog jönni olyan általam csak sejtett és messziről

föltételezett összefüggésekre, amelyek két embernek, hogy úgy mondjam, emberpárnak egymáshoz való vonzalmát, nem bánom, ha tetszik, mondjuk, szerelmét, meg fogja tudni magyarázni, illetőleg meg fogja tudni határozni az illetők szervezetének vérösszetételének vagy talán sejtjei elektromos töltésének összefüggéseiből. De erről ma beszélni olyan, mintha valaki az embrió mozgásából meg akarná állapítani, hogy az negyven éves korában fogja-e szeretni Wagnert vagy nem. Én tudománytalan kérdésekre nem válaszolhatok és tudománytalan újságcikkekkel nem vitatkozhatom, tudományos közlést pedig épp oly kevésbbé adok napiújságnak, mint ahogy nem adok tudománytalan nyilatkozatot. Én nem vagyok sem kuruzsló, sem alchimista, sem orvosprofesszori talárba bujt delejes vénasszony! Én szerény kutató vagyok, aki az élet nagy titkaiban búvárkodom, kísérletezem és gondolkozom s amikor egy meggyőződés komolyan kialakul bennem, akkor azt tudományos fórumok elé viszem, hogy eredményeimet más kutatóknak átadhassam, hogy eredményemet más kutatókkal ellenőriztessem, megcáfoltassam vagy megerősíttessem. Már most én mint ember megmondom magának, hogy tényleg olyasféle sejtelem él bennem, hogy az, amit a világon szerelemnek neveznek, a szervezetek bizonyos adottságaiból származik. Nem véletlen műve, hanem abban a természet belső vas logikája érvényesül. Itt természetesen nem a léha, könnyelmű szeretkezéseket értem, nem az órákra tartó föllángolásokat, nem azokat a flörtöket, amiket a maguk sex appaelje hoz létre, hanem két embernek azt a végzetszerű, elkerülhetetlen vonzalmát, ami az élet nagy boldogságait és nagy tragédiáit előidézi s amire a nép szája, amelynek a szavaiban mindig századok tapasztalatainak eredménye s az újra meg újra megismétlődő esetek filozófiai elvonatkozása szólal meg, mondom, amiről, ugyebár, a nép szája azt mondja, hogy «ezeket az Isten is egymásnak teremtette!» Ezt azonban én csak

magának az embernek én mint egyszerű ember mondom el, nem mint professzor az újságírónak. Mert én egy ilyen, hogy úgy mondjam, belső lelki rögeszmével nem mehetek a közönség elé azzal a könnyelmű könnyedséggel, amivel az írók és költők a maguk gondolatait szétszórhatják a világba. Még kevésbbé mehetek ezzel a rögeszmével a tudósok társaságaiba a tudományos munka kutatói közé Más dolog viszont az, hogy engem az élet titkaiból miért érdekel azoknak egy bizonyos része, miért foglalkozom éppen egyik oldalon a vér tulajdonságaival, a másik oldalon az elektronelmélettel. Látja, Kolumbusz Indiát akarta fölfedezni és Amerikába jutott el. Bennem is belül valahol rejtőznek bizonyos homályos céljai egy állítólagos rögeszmének. De amit én, mint tudós elméletben és gyakorlatban dolgozom, az szigorúan csak tudományos alapokon nyugszik, mások és a magam munkájának kutatásának, kísérleteinek eredménye, amitől a képzeletnek minden próbálkozása távol áll, ami szigorúan exakt tudományos búvárkodás, amely éppen ezért nem is hozhat mást egyelőre, mint apró kis részleteredményeket, bizonyos kísérleti próbálkozások sikerét, bizonyos hipotézisnek igazolását és bizonyos eddig nem ismert összefüggések valószínűségének a bizonyságát... Na már most, mindaz, amit én Londonban előadtam, ennek a tudományos részletmunkának eddigi eredményeit foglalja össze, de éppen ezért nem is való a nagyközönség elé, ha tehát abból valami mégis a nagyközönség elé jut, arról én nem tehetek, mint ahogy arról sem tehetek, hogy Maurer professzor úr őméltósága az újságcikkeket összetéveszti az én tudományos kísérleteimről szóló beszámolómmal és arról időelőtti véleményt mond... Ugy-e, Lippmann, így van?

A körtevégű turkesztán megint bólintott, a helyeslés jeléül azonban ezúttal háromszor is.

— Ezt az utóbbi mondatot különben beveheti az interjuba, amelyhez még csak annyit tegyen hozzá,

hogy én nagyon kérem a közönséget, ne üljön fel szenzációhajhászó újságcikkeknek, amelyek a komoly tudományos munkát csak kompromittálhatják. Ugy! Remélem, meg van elégedve velem? Kérem azonban, hogy holnap reggel hozza el nekem az interjut, mert én át akarom nézni. Most pedig Isten vele!

Melegen megrázta Félegyházi kezét és udvariasan kituszkolta az ajtón. De mégegyszer utánakiáltott:

— Holnap reggel okvetlenül várom a kéziratot. Jöhet már reggel nyolckor is! A Pannoniában szállok meg ma éjjel, mert a pesti lakásom le van zárva. Jöhet már reggel hétkor is.

A professzor visszafordult Lippmann felé:

— Azt hiszem, hogy így jó lesz!

A tanársegéd sűrűn bólogatott:

— Kitűnő! És remekül oda tetszett mondani a vén kandurnak. Már éppen itt az ideje, mert a dékán úr olyan kíméletlen, velem is a multkor...

A tanár nem figyelt oda, az ablakhoz lépett és a sötétséget kémlelte.

— Mindjárt Kelenföldön leszünk — mondta később.

A tanársegéd vigasztaló hangon felelt:

— Szegény tanár úr, most át kell esni egy újabb rohamon.

— Szó sincs róla! Maga itt marad a fülkében és a Keletiről elhozza a poggyászomat a Pannoniába. Én meg majd Kelenföldön a túlsó oldalon szállok le. A tisztelt riporter urak majd felzúdulnak a vonatra, én a sötétben eltűnök, a vonat elindul és ők majd keresnek engem minden fülkében, de mire rájönnek, hogy nem vagyok a vonaton, már Budapesten lesznek. Én pedig azalatt már szépen aludni fogok.

Vette a kalapját, megveregette Lippmann vállát és kiállt a folyosóra.

Az expressz hirtelen meglassította a rohanását, aztán egy-kettőre megállt.

— Kelenföld!...

A vonat még meg sem állt teljesen, amikor Botond már gyorsan rálépett a hálókocsi lépcsőjére s egy pillanat alatt eltűnt. A befutó expresszt a pályaudvaron tényleg nagy sereg riporter várta, akik hirtelen megrohamozták az első három párisi kocsit.

Egy perc és a vonat már elindult és száguldott tovább. Botond csöndesen ballagott a kijárat felé, ahol egy alak hirtelen melléje lépett. A tanár első pillanatban megijedt, hogy újságíró, de azután boldogan ismerte meg, hogy Sándor az, a derék altiszt.

— Hát maga mit csinál itt?

— Méltóságos úr elé igyekeztem, de a Lippmann tanársegéd úr meglátott az ablakból és mondta, hogy ne szálljak föl, csak várjak itt.

Xerxes a fejét csóválta:

— Szamár! Elronthatta volna az egészet!... Na, mi újság, Sándor?

— A méltóságos asszony telefonált és meghagyta, hogy mondjam meg, sokszor csókolja a méltóságos urat és hogy holnap várja a gyorssal és hogy mondjam meg, hogy a kultuszminiszter úr titkára telefonált és kérdezte, hogy mikor jön meg a méltóságos úr?

— Banditák! — sziszegte magában Botond. — Milyen gaz játékot űznek ezzel a drága teremtéssel!...

— Más újság nincs, Sándor?

— A méltóságos asszony még azt is üzeni, hogy a gyerekek nagyon jól vannak, várják a méltóságos urat, csak a Palika sántit egy kicsit, mert leesett a bicikliről. De hogy a Micike úgy le van sülve, mint egy cigány! A bébi pedig már tudja mondani, hogy «dön a papi»...

— Édes kis csibéim — gondolta ellágyúlva Botond s maga előtt látta kis izmos fiát, hóna alatt az elemista iskolatáskával, a kisleányát, ahogy a medvével ölelkezik, amely nagyobb nála és az apró kis pockot, ahogy este az ágyában édesen alszik... milyen édesen...

— Bizony régen nem láttam őket, Sándor! Most ez a kéthetes külföldi út, azelőtt a colloquiumok majd-nem egy hónapja... És most még a szigorlatok.

— Hát hiszen lehetne többet otthon a méltóságos úr!

— Jövőre még kevesebbet leszek otthon, Sándor. Sőt az is lehet, hogy egy félévre kimegyek Németországba.

— Csak nem? Hát hogy csinálja ezt meg a tanár úr?

— Nem tudom, majd még meg kell gondolnom, Jénába hívnak.

— Hát csak nem hagyja itt az intézetet meg a családot a méltóságos úr egy félévre?

Már az autóban ült Botond, amikor visszafelelt Sándornak, ki tisztességtudóan elköszönt:

— Hja, édes fiam, amikor a tudomány parancsol, akkor nekünk szegény szolgáknak engedelmeskednünk kell.

— Hát bizony, ez a Jéna nem lesz könnyű — gondolta magában. — Hogyan intézi el ezt épp most Maurerrel? És mit fog hozzá szólni Mária?

Mikor a Pannonia elé ért és kiszállt a kocsiból, négy vagy öt fiatalember sietett feléje.

— A sajtó számára valamit, méltóságos uram, — mondta az egyik.

A tanár azonban a fejét rázta és elhárító mozdulatot tett:

— Nagyon sajnálom, uraim... nagyon későn van — és besietett a szállodába.

— Na, ezt jól megúsztam — mondta magában. Azok elől eltűntem, ezeken áttörtem, az meg nem is árt, ha egy lapban lesz valami. Nyugodt, komoly hangú rövid nyilatkozat, ez a szegény fiú igazán megérdemli, Győrig jött elém... Na és az se baj, ha Maurer kap egy fricskát. Holnap reggel úgyis átnézem még a kéziratot...

Nyugodtan feküdt le és hamar elaludt. Reggel hét

után akart kelni, de reggel, amikor fölébredt, boszszankodva állapította meg, hogy elaludt. Már kilenc is elmult, a balatoni vonatja meg háromnegyed nyolckor indult.

Na nem baj, majd küld egy sürgönyt Máriának. Legalább délelőtt megbeszéli az elutazását az adjunktussal, esetleg Maurerrel is beszél a szabadságról, bár az éppen most kellemetlen. Ez se baj, legfeljebb elmegy a miniszterhez. Végre is ez olyan nagy dolog ebbe a Rockefeller-intézetbe kapni meghívást, ezt akárhogy veszik is, nem lehet visszautasítani. Nem, nem táviratoz Máriának, inkább innen fölhívja telefonon. Gyorsan vette a kagylót és sürgős összeköttetést kért Földvárral. Negyedóra mulva már csilingelt a telefon:

— Halló. Mária? Itt István beszél...

— Te vagy az, édes uram?

— Igen, én vagyok, fiacskám. Csak az esti gyorssal jövök. Elaludtam, de még egy csomó dolgot el is kell intézni.

— Jaj, pedig már úgy vártunk, erdélyi tokányt rendeltem neked és káposztás rétest — búgott a telefonban Mária meleg, mély hangja. — A gyerekek is úgy várnak. Pali fogott tegnap egy halat elevenen és azt neked akarja megmutatni. De ne áruld el, hogy megmondtam, mert ez meglepetés.

— Jó, jó, drágám, én is nagy meglepetést hozok!... Hja igaz, valami angol rendjelet is kaptam!

— Jaj, de nagyszerű és nem is írtad! — ujjongott Mária hangja.

— Ugyan kérlek! Igazán nem fontos... Hanem drágám a dolgozószobámat hozzátok rendbe, mert pár napon át rendezgetni kell a jegyzeteimet.

— Hát már megint nem fogsz pihenni?... Olvastad, hogy az az undok öreg milyen kellemetlenül nyilatkozott rólad? Igazán disznóság! Az egész sajtó pártkülönbség nélkül ünnepel és akkor éppen a Jani bácsi...

— Édes szívem, ez aztán már igazán nem fontos. Maurer nem ismer el, az angol király elismer. Hogy mondja a Pali: Annyi baj legyen! Na majd mesélek sok érdekeset. Különben légy nyugodt, nagyon finoman megfeleltem neki. Különben is majd vedd meg A Dél-t, abban van egy rövid komoly nyilatkozatom. Tudod, erre szükség volt a sok izetlen tudománytalan újságcikk után. Hát szervusz, drágám!

— Pá édes, de este okvetlen gyere!

Botond letette a kagylót. Valami jó melegséget érzett a szíve táján, hogy a felesége hangját hallotta.

— Már ő miatta is nagyon okos volt, hogy komolyan felelt Maurernek. A drága jó asszony hogy együtt érez vele most is! Igen, ez tényleg nem ártott, hogy lesz végre egy komoly nyugodt hangú cikk a sajtóban az egész dologról.

Ahogy lement, megkérdezte a portástól, nem kereste-e egy fiatalember.

— Nem, nem volt senki! — felelte az öreg portás.

— Na nem baj! Értelmes fiatalember volt, azt a pár sort csak jól fel tudta venni! — mondta magában és megnyugodva ment reggelizni.

Ahogy leült a kávéházi kis asztalhoz, ráesett a tekintete az ujságra, amely ott hevert. A Dél volt. Az első oldalán óriási négyhasábos címekkel.

Botond rámeredt a lapra és a következő pillanatban azt hitte, hogy megüti a guta.

Az első oldalon a következő címek ordítottak óriási betűkkel:

AKARJA ÖN TUDNI, HOGY MELYIK NŐ SZERET ÖNBE?
MEGMONDJA ÖNNEK XERXES TANÁR.

A londoni orvoskongresszus ünnepelt magyar professzora nyilatkozott A Dél munkatársának, milyen eljárással tudja megállapítani, lehet-e szerelem két házasuló fél között. — Xerxes tanár élesen válaszolt a kételkedő Maurer dékánnak. — Súlyos tudományos affér két magyar világhíresség között.

Botond el sem olvasta az újságban magát a cikket. A címek eleget mondtak.

— A gazember! — hörögte a tanár kétségbeesett dühhel.

Kirohant a kávéházból az utcára és beugrott az első autótaxiba.

— Maurer professzorhoz! — kiáltott rá a soffőrre, aki csodálkozva és értetlenül nézett a magából kikelt emberre.

— Üllői-út 26. Orvoskari központi épület!

II. FEJEZET.

Mikor a kandur megöregszik...

— Mit magyarázkodsz annyit! — vágott közbe nyersen az öreg professzor s idegesen vakargatta gyér és rövid, szürke szakállát. — Nem kell ide semmi magyarázat! Te nem mondtad azt, amit az a firkász írt rólad, én meg természetesen nem azt mondtam, amit az a másik az én számba adott. Mit kell itt annyit beszélni!

— De igenis beszélnünk kell róla, kedves János bátyám, — mondta nyugodtan és kimérten Botond — s én nemcsak azért jöttem, mert a szavaimat akarom megmagyarázni, hanem magyarázatát akarom kapni annak is, hogy te miért foglaltál olyan élesen állást velem szemben?

Maurer dühösen az ég felé emelte két rövid karját és gyors mozdulatokkal ide-oda hadonászott velük a levegőben:

— Meg vagy te tisztára bolondulva, öcsém!... Még utóbb két tanársegédet fogsz küldeni hozzám és elméleteid nevében lovagias elégtételt fogsz kérni, mert nem siettem a Keleti pályaudvar elé diadalkaput emelni a hazatérő triumfátornak, akinek a kocsiját kócos újságírók húzzák, mint régen a jogászgyerekek valami primadonnáét... Vagy talán nekünk öregek-

nek már ahhoz sincs jogunk, hogy véleményt mondjunk? Csak alázatosan le kell borulnunk előttetek, óh lángészcsemeték!... «Cui ex meliore luto, dedit praecordia Titan!» A lángeszetek tokját! — kiáltotta indulatosan a vénember s a feje kipirult, kerek arcától a kopasz fejebúbjáig.

Botond nyugodt maradt. Jól ismerte Maurer kitöréseit és hirtelen föllobbanásait s tudta, hogy öt perc mulva szelíden és csöndesen fog beszélgetni vele.

— Ne érts félre, János bátyám és ne tarts olyan ostobának, hogy ki akarjak térni a komoly kritika elől. Egyszerűen azért jöttem, hogy megmondjam, mi az igaz és mi nem igaz abból, ami rád vonatkozólag az én állítólagos nyilatkozatomban áll.

Az öreg hirtelen fölpattant az íróasztala mellől és kurta lábaival óriásiakat lépve, föl-alá kezdett száguldani a dékáni szobában.

— Mit gondolsz, hogy énnekem nincs más dolgom, mint újságokat olvasni? Vedd tudomásul, hogy én sem az én állítólagos nyilatkozatomat nem olvastam, sem a te állítólagos nyilatkozatodat nem olvastam. És nem is fogom olvasni! És nem is vagyok rá kíváncsi, hogy mit mondtál vagy mit nem mondtál. Én egyszerűen azt mondtam annak a firkoncnak, aki nálam volt s aki valami francia lapot mutogatott, hogy amit párisi kollégája a te előadásodról összefirkált, az közönséges marhaság s hogy te ilyen ostoba, tudománytalan zöldségeket a londoni kongresszuson nem mondhattál, mert te igen kiváló haematológus vagy, a hallgatóságod pedig a legelőkelőbb orvosközönség volt... És hogy nekem hagyjanak békét és ne zavarjanak a munkámban, mert én nem érek rá ilyen bikficségekkel foglalkozni. Nahát!... Ez volt az egész, amit mondtam. Hogy ebből az újságok mást csináltak, én arról nem tehetek és ha ez neked magyarázatnak elég, akkor rendben van, de ha nem elég, akkor is rendben van, mert vedd tudomásul, hogy én ezzel az

egész ügyet befejeztem. Pont! — mérgesen félrerúgott valami skatulyát, ami az útjában volt.

Xerxes odanézett és elmosolyodott. Az öreguron megint csizma volt, azaz valami egészen különös formájú lábbeli, ami olyan átmenetféle volt a csizma és a cugos cipő közt, az orránál tompa, a bokánál ráncos és bő, a szára rövid, de széles torkú. És a hosszú fekete posztónadrág vége bele volt gyömöszölve.

— A csizmás-kandur! — gondolta magában Botond és régi medikus éveire gondolt, amikor éveken át nap nap mellett hallgatta ennek a különös formájú és különleges modorú, de nagyszerű elméjű és alapjában igen jószívű vén tanárnak az előadásait, akinek a szavaiból csak a fele volt tudomány, a másik fele — életbölcsesség.

Az öregúr ezalatt megállt a szoba egyik sarkában s ott egy állványnál motoszkálni kezdett. Xerxes már tudta, hogy mi következik. Az öreg előveszi a csibukját és rá fog gyujtani. Bizonyos tehát, hogy a haraghullám eljutott benne a feltornyosulás legmagasabb csúcsára. A fiatal tudós hallgatott és figyelte az öreget, ahogy hirtelen mozdulattal levette a csibukot az állványról, azután kezébe vette s szép lassan lecsavarta a szárát s kettőt-hármat belefújt. A csibukot odaveregette az állvány széléhez, kicserélte gondosan az organtint s a szárát újra visszacsavarta. Leemelte a dohányzacskót és lassan kibontotta. Három ujjával belenyúlt, dohányt vett ki és azután a mutatóujjával és a középső ujjával betömte a cseréphe, a hüvelykujjával pedig begyömöszölte. A csibuk szárát lassan a szájába vette, körülnézett, odament az íróasztalhoz, kis papirosból fidibuszt csinált, aztán hirtelen, mintha gondolt volna valamit, eldobta, lassan megint visszaballagott az állványhoz, elővette a taplót, kis darabot letört belőle, átment a túlsó sarokba, ott előkereste a kovát meg az acélt, kicsiholta a szikrát, a taplót kétszer-háromszor megfújta, aztán óvatosan betette a cseréphe a dohány közepibe, meg-

nyomkodta és nagyokat szippantott. Szép lassan alulról fölfelé háromszor vagy négyszer megemelte a csibukot, amíg végre vékony kékes füstcérna kezdett a levegőbe emelkedni, amire azután az öreg újra megemelte alulról fölfelé még egy párszor a csibukot, előbb nagyokat szippantott, azután rövideket pöfékelve kis füstkarikákat eregetett, közben hátatfordított Botondnak, odaállt az ablakhoz és kinézett rajta.

Xerxesnek most hirtelen eszébe jutott, amikor négy év előtt a híres sebészprofesszor előadásán az orvosegyesületben Maurer mellett ült, aki mogorva képpel hallgatta a divatos kirurgus szerénynek éppen nem nevezhető kijelentéseit legutolsó műtétjeiről. A sebészprofesszor éppen egy bonyolult veseoperációt magyarázott, amikor az öreg csöndesen, de elég hallhatóan odadörmögte Botond fülébe:

— Ismerem az esetet! Már nálam van...

Az öreg ugyanis — a kórbonctan professzora volt.

Maurert mindenki ilyennek ismerte és csodálatos, mégsem haragudott rá soha senki. Valami különös tisztelet, valami belülről jövő mély rokonszenv vette körül a kartársai körében csak úgy, mint az ifjúságéban. Becsületes őszinteségének a varázsa volt ez, ami mindenkit lefegyverezett.

Botond is ezzel az érzéssel nézte most zömök kis alakját, amely a helyenkint már szinte zöld színű ferencjózsef kabát alatt is a nyugodt erőnek és a biztos akaratnak volt a megtestesítője. Xerxes nem szólt, várta, hogy az öreg kezdje.

És tényleg pár perc mulva Maurer megfordult s furcsa macskaképével most már mosolyogva, nyiltan nézett fiatal kollégájának az arcába.

— Na, amice, remélem, hogy most már lecsillapodtál! — mondta derűs nyugalommal, mintha az előbb Xerxes rohandászott volna a szobában, hadonászott volna a karjaival s lett volna piros a dühtől a tarkójáig. Botond megállt, hogy el ne moso-

lyodjék, mert tudta, ha most ő elneveti magát, az öreg újra fölrobban.

— Ne csodáld, kedves János bátyám, — mondta inkább mentegetőzve — mert igazán úgy föl voltam indulva, mikor ma kezembe vettem azt az újságot s láttam, hogy az a szerencsétlen fráter egy szót nem adott vissza hűen, hanem a szenzáció kedvéért teljesen kiforgatta a szavaimnak az értelmét.

— Jól van, jól van, öcskös! — mondta csöndesen az öreg, aki most már tűzhányó módjára öntötte ki magából a csibukfüstöt. — Nem kell a dolgokat annyira a szívedre venni! Irjanak, amit akarnak, úgyse fontos! A legostobább újságcikk sem él tovább, mint a legokosabb. Egy nap az élete szegénynek, három nap mulva már senkisem emlékszik rá.

— De kérlek, mégis csak borzasztó, ha az ember csak egy napig is ilyen lehetetlen módon szerepel komoly emberek előtt.

— Hja, barátom, a nagyság átka!... — nevetett Maurer és megveregette fiatal kollégája vállát. — Ilyen komoly sikered öröme mellett még egy kis boszszúságod se legyen? Hát akkor minek örüljenek a kollégák? Minek örüljenek a többi orvosok? Tudod, mit mondott az öreg Laube, mikor egy színész a többi színészre panaszkodott? Azt mondta a nagy színházdirektor: Hja, kedves barátom, a kollégák, csak kollégák!

— Kérlek, én elhoztam neked, János bátyám, az előadásom rövid rezüméjét, olvasd át, majd akkor látni fogod, hogy...

Az öreg leereszkedett a nagy kopott bőrkarszékbe, szelíden belenézett Xerxes szemeibe és azután halkan közbevágott:

— Várj csak, Pista! Kérdezek én tőled valamit... Nem mondtál te mégis olyasfélét ennek a szegény kis újságírógyereknek, ami megzavarhatta az ő fantáziáját?

Xerxes zavartan válaszolt:

— Nem... Nem, szó sincs róla!... Azaz, hogy talán... egy-két odavetett szóval...

— A rögeszmédről nem beszéltél vele? Igazán?

A fiatal tanár csodálkozva kapta föl a fejét:

— Hogyan?... Hogyan képzeled?... Mi?... Micsoda rögeszmémről?...

— Nézd, kedves öcsém, mi végre nemcsak kartársak vagyunk, hanem szegről-végről rokonok is... Márián keresztül... és én bizony már hallottam tőled nem is egyszer olyasféle kijelentést, hogy a szerelem nem lehet a véletlen műve, meg hogy akiket az Isten egymásnak teremtett... s emlékezz csak rá, mit mondtál a Szera tanti **neve**napján, az igaz, hogy éjfél után és borozás közben, hogy az élettan és minden ilyen tudomány még ott tart, ahol a kémia tartott a XV. században, azaz az alchimiánál és hogy ki tudja, kétszáz esztendő mulva nem fogjuk-e pontosan tudni a vérazonosság minden törvényét és a vércsoportok egymáshoz való viszonyát és hogy mit lehet tudni, micsoda rejtett rádióállomások vannak az emberi test még ismeretlen mirigyeiben és az elektronok így meg amúgy... Na csak emlékezz rá... Mi? Amice? He?... Erre felelj, pupák!

Xerxes kezdte kényelmetlenül érezni magát. Az öregúr ott tapogatózott, ami neki a legkényesebb, legtitkosabb gondolata volt. De nem hagyta magát:

— Ugyan, kérlek... Az akkor csak olyan ide-oda beszéd volt... a fehér asztalnál...

Az öreg a fejét rázta.

— Kedves barátom, mikor a bor fölold bizonyos gátlásokat, akkor az ember arról beszél, ami belül lapul benne. Én nagyon jól tudom, hogy te semmi ilyesfélét nem mondtál a londoni kongresszuson s hogy a nyilvánosság számára sem mondtál semmi olyat, amiből mindjárt ez következnék. De nézd, édes fiam, nekem mondd, nekem, az öreg Maurernek, így négyszemközt, titokban, bizalmasan... tudomá-

nyos gyónás közben. Nekem ne tagadd le, hogy neked valami ilyen jár a fejedben.

— De honnan veszed ezt, kedves bátyám...

— Honnan veszem? Honnan veszem? — dörmögte a vénember. — Nem az ujjamból szopom, elhiheted. Nem is ebből a csibukból, hanem abból, hogy jól ismerlek én téged... Mindig is ilyen voltál te egy kissé... Benned mindig túltengett a fantázia és majdnem minden következtetésed már fiatal gyakornok korodban egy pár lépéssel tovább ment, mint amennyit az exakt tudományosság megengedett volna. Emlékezz csak rá, mennyi bajom volt veled a rákos szövetek vizsgálataiban. Néha olyan meglepő dolgokkal álltál elő, no csak emlékezz rá...

Xerxes lehajtotta a fejét.

— Hát az olyan természetes egy fiatal, lelkes kis medikusnál... — aztán hirtelen fölcsattant a hangja: csak emlékezz rá, kérlek, hogy voltak azokban az én akkori feltevéseimben már olyanok is, amelyek azóta igazolódtak. Mert éppen hogy a vér tulajdonságai...

— Na látod! — nevetett Maurer. — Ha te fiatal medikus korodban már tudtál olyan merész következtetésekre jutni, amelyek azóta részben igazolódtak, akkor te ma a mai tudásoddal és a te alaptermészeteddel nem fogod egy kicsit szabadjára engedni a fantáziádat?... Nana, Pista, ne tagadd, a te képzeleted tényleg olyasféle messze következtetések körül mozog...

Xerxes vállat vont:

— Kérlek, végre az senkire sem tartozik, hogy én esetleg magamban ilyen filozófiai következtetésekre jutok, hogy milyen biológia hipotéziseket állítok föl. Amíg én nem megyek egy ilyen hipotézissel a szakvilág elé, addig jogom van magamban...

— Én nem vitatom a jogodat, — felelte az öreg szelíden — én egyszerűen csak féltelek, hogy a komoly és nagyszerű részleteredményekből most egy-

szerre át fogsz csapni olyan területre, ahol azután már... Emlékszel Koch tanár esetére? Koch, ez az ember. nagyon komoly tudós volt és szigorú logikai sorok, lelkiismeretes kísérletezések tömege után történt aztán az a kisiklás, amit nyomban kihasznált a sarlatánság és egy végzetes botrányba hurcolt olyan nevet, amely előtt akkor már a tudósok levették a kalapjukat. Erre gondolj, Pista öcsém, mert minden kutatót fenyeget ez a veszedelem és minél értékesebb és magasabbrendű elme, annál inkább fenyegeti ez a veszedelem.

— Engem semmiféle veszedelem sem fenyeget! — szakította meg Maurert idegesen Xerxes. — Én nagyon jól tudom a tudományos kötelességeimet és kötelezettségeimet. Hogy én amellett, hogy a magam exakt munkáját végzem, az elmémmel micsoda problémákba merülök el, az az én dolgom. Hát egy modern csillagász nem foglalkozhatik metafizikával? Nézd meg, kérlek, hány kiváló jezsuita, bencés vagy ciszterci páter van, aki a legszigorúbb mértékkel mérve is elsőrangú szakember a csillagászatban vagy a vegytanban, vagy az elektrotechnikában... Vannak végre is párhuzamos felületek, amelyeknek nem kell metszeni vagy érinteni egymást, a gondolkozásban vannak kategóriák...

Az öregúr hátrahajtotta macskafejét, hamisan mosolygott:

— Szóval, igazam van? Látod, barátom, az a szegény kis újságíró nem csinált mást, mint amit te. Kicsit elkalandozott a fantázia birodalmába... Neki mindenesetre megbocsáthatóbb, mint neked, mert ő bohém és titokban bizonyára lírai költő. Te azonban orvosprofesszor vagy és... Jaj, igaz, elfelejtettem, fiatal korodban te lírai költő voltál.

— Ugyan, kérlek! — legyintett Xerxes és elnevette magát. Eszébe jutottak azok a szelíd kis versek, amelyek egykor az ő neve alatt jelentek meg az Egyetemi Lapokban. — Hol van már az a költő?...

— Semmisem vész el — mondta az öreg nyugodtan és komolyan. — Csak átalakul. A te líraiságod átalakult azzá a hajlandósággá, amely téged ma, hogy őszintén megmondjam, tudománytalan, igenis tudománytalan területek felé vonz. Ma még talán csak ott tartasz, hogy gondolkozol bizonyos összefüggéseken és találgatsz bizonyos lehetőségeket, de holnap esetleg már kísérletezni fogsz, holnap esetleg már vizsgálódni fogsz. Vigyázz, nem is tudod, milyen hirtelen lehet elcsúszni és lezuhanni!

Botond felkapta a fejét:

— Aki magasra röpül, az magasról esik le! — mondta elszántan a vén professzor szemébe nézve. — De én szeretek röpülőgépen utazni, te viszont már a rohanó autóban is kényelmetlenül érzed magad... Bocsásd meg, de itt két korszak észjárása ütközik és ezek megint olyan különös adottságok, amiről egyikünk sem tehet, de amelyek itt vannak mint tények és bizonyos mértékig szembeállítanak bennünket egymással, mint ahogy rendesen szembe kerülnek egymással az apák és a fiúk, a nagyanyák és az unokák.

Maurer elborongva nézett maga elé:

— Lehet, hogy ebben van némi igazad... Abból azonban, amit mondasz, sajnos, azt a diagnózist kell megállapítanom, hogy te már sokkal mélyebben benne vagy a bajban, mint amennyire elárulod!

Hirtelen fölugrott és odalépett Xerxes elé. Két karjával megfogta fiatalabb társa vállát:

— Ember! Te már benne vagy a vizsgálódásban! Te már tovább vagy az elképzeléseknél, a filozófiai megalapozásoknál. Vigyázz, jó lenne, ha beszélnél valami pszichiáterrel!

Xerxes egészséges, harsány nevetése volt a válasz:

— Nem... Annyira nem bolondultam meg, hogy megbolonduljak! Csak bízd rám, János bátyám, hogy én mit csinálok! És kérlek, — tette hozzá kedvetlenül — ne... ne faggass!... Lehet... tudod, én nem értek a szinleléshez és ezért őszintén felelek, ha egy-

szer egy kérdés elém kerül... lehet, hogy én foglalkozom, igenis tudományosan is foglalkozom bizonyos problémákkal, de arról nem beszélek és nem is fogok beszélni addig, amíg én magam csak a *háthá*-nál tartok, majd ha a *talán*-hoz elérkezem, akkor esetleg beszélünk róla.

— Na tessék, — dohogott az öreg — nem megmondtam? Még te mertél idejönni magyarázatot kérni, adta kölyke! Hát nem kisül a végin, hogy még szerelmi bájitalokat fogsz főzni!

— Ugyan, kérlek, — szörnyűködött Xerxes — miket tudsz mondani!

Az öreg megint kezdett dühbe jönni:

— Na csak ne riadozz, hogy nevén nevezem a gyermeket! Szép kis kísérletekhez fogsz jutni. Majd előbb-utóbb vizsgálat alá veszed Mária vérét, meg a magadét, hogy igazolni tudd magad előtt, hogy szeretitek egymást.

Xerxest elhagyta a türelme.

— Igazán megkímélhetnél ilyen ízléstelen megjegyzésektől! — kiáltotta hevesen. — Végre is egészen fölösleges, hogy Mária nevét belekeverd ebbe a beszélgetésbe.

— Kérlek, kérlek! — vágott vissza metszőn Maurer hangja. — Hanggal én is győzöm! Egyébként nem akartam semmi mást mondani ezzel, mint azt, hogy Máriát tizenkét év előtt feleségül vetted, mert beleszerettél, mert szép volt és okos volt és jó volt és mert halálosan belédszeretett, de azért eszed ágába sem jutott volna, hogy előbb megkeresd, vajjon milyen vércsoportokhoz tartozik és fönnáll-e közöttetek valami vérazonossági hasonlóság... És mégis boldogan éltek, van három szép gyereketek és öröm látni a ti életeteket a mai fölfordult világban, amikor olyan kevés a tiszta és rendes családi élet... De te ahelyett, hogy a józan eszeddel gondolkoznál, rábízod magadat saját külön tudományos fantáziádra, aminek csak két vége lehet: vagy belebolondulsz, vagy olyan tudományos

blamázs ér, hogy arról koldulsz. Szükséged van neked erre? Mégis csak fölháborító bolondság, hogy egy világhírű haematológus máról-holnapra nekimenjen egy olyan rögeszmének...

Xerxesnek már elég volt ebből a beszélgetésből. Fölállt.

— Rögeszme vagy nem rögeszme, ez az én saját külön magánügyem, amihez senkinek sincs joga hozzászólni, amíg én nem viszem mások elé. Hagyjuk ezt, kérlek! Kölcsönösen kimagyarázkodtunk, rendben van, el van intézve, most még csak azt légy szíves tudomásul venni, hogy félévre szabadságot kérek és az első félévben nem adom elő a kollégiumot, mert meghívást kaptam a jénai Rockefeller-intézettől, hogy a Londonban vázolt újabb problémákra vonatkozó kutatásokat ott végezzem el.

— Ez megint micsoda dolog? — pattant föl az öreg. — Itt akarod hagyni egy félévre az egyetemet? Mi lesz a hallgatóiddal?

— Simonffy majd ellátja a kollégiumot, rövidesen úgyis megjelenik a rendkívüli tanári kinevezése, vele már leveleztem a dologban, szívesen vállalja. A miniszter biztosan fog örülni, hogy magyar tudóst ilyen kitüntetés ért, ti pedig, remélem, nem csináltok nekem nehézségeket.

— Nyavalyát csinálok neked, nem nehézséget! — mondta haragosan Maurer. — Tégy, amit akarsz, a te bolond fejeddel úgysem lehet beszélni. Csak adj be valami írást. De azután egyszer majd jussak az eszedbe! És emlékezz rá, hogy az öreg «csizmás-kandur» mindent megmondott előre — ránézett az órára. — Szervusz! Most nekem úgyis előadásra kell mennem! Máriát csókolom, a fiadnak meg üzenem, hogy remélem, okosabb ember lesz az apjánál.

Xerxes elnevette magát. Nem tudott haragudni az öregre, akihez húsz év annyi emléke fűzte.

— Nem jössz le hozzánk nyáron egyszer, János bátyám?

Az öreg már ment kifelé, de az ajtóból még visszafordult: .

— De lehet, hogy lemegyek. Esetleg Pokodyval . . .

Azzal eltűnt az ajtó mögött.

Xerxes fejcsóválva nézett utána. Pokody csak rendkívüli tanár volt, de az állami tébolyda igazgatója.

— Javíthatatlan vén ember! — mondta magában. — Igazán kár volt neki egy szót is szólni.

III. FEJEZET.

Öregség és ifjúság.

Botond kedvetlenül és bosszankodva ment el Maurertől. Érezte, hogy ügyetlen és fölösleges dolog volt idejönni és mentegetőzni az öreg előtt. Levélben sokkal egyszerűbben elintézhette volna. Irásban az ember rövidebben szólhat és biztos, hogy nem árulja el magát. Igy meg beugrott a vén kandurnak s elárulta, hogy mégis csak olyan valamivel foglalkozik, amit az öreg nem tud komolyan venni és egész nyiltan elítél.

— Hát aztán — kezdett benne vitatkozni a kutató — azért, mert Maurer valamit lehetetlennek tart, még kiderülhet egy napon az ő elméletének igazsága. Nem az első eset volna! A bakteriológia története tele van olyan fölfedezésekkel, amelyeknek eleinte senkisem hitt, senkisem bízott s végül mégis az lett az igazság, amiben valaki — egyedül — rendületlenül hitt... Ha a Wright testvérek a kételkedőknek, a fölényeseknek és a lenézőknek hittek volna és nem a maguk akkor hihetetlen számadásainak és terveinek, akkor ma nem volna repülőgép... És Napoleon, aki korának legnagyobb zsenije volt, mégis elutasította magától és kinevette Stevensont, aki a gőzhajót akarta neki megmagyarázni s egy huszonöt év előtt eltemetett kiváló elektrotechnikus, ha ma feltámadna, talán

a szemének és a fülének sem akarna hinni, amikor megmutatják neki a rádiót...

— Csakhogy mindez egészen más! — szólalt meg benne az ekzakt tudós. Mindaz, amin most gondolatban végigfutott, a tények által igazolódott, ezzel szemben az egész elméleti próbálkozást, ami most őt foglalkoztatja, egyelőre még semmiféle kísérlet vagy eljárás nem látszik igazolni.

— Egyelőre!... — hadakozott tovább Xerxesben a fölfedező képzelete. — De ki tudja, hogy holnap vagy holnapután?... És ha százszor kell újrakezdeni és ha ezerszer kell újrakezdeni... Hát Pasteur mennyi ideig verekedett?

Hirtelen erős autótülkölést hallott közvetlenül maga mögött. Hátranézett és félreugrott, pontosan az utolsó pillanatban...

— Nem tud vigyázni! Állat! — ordított rá a taxi soffőrje, ahogy elvágtatott mellette.

Xerxes most vette észre, hogy már benn jár a Belvárosban.

— Na tessék, — gondolta magában — egy soffőr, egy műveletlen fráter, ennek talán négy polgári iskolája sincs, milyen gyorsan és milyen megföllebbezhetetlenül mondta ki róla az ítéletet, hogy ő, a budapesti egyetem nyilvános rendes tanára, az Akadémia és a britt királyi orvostársaság levelező tagja, magyar királyi egészségügyi főtanácsos, a haematológiai intézet igazgatója, csomó itthoni és külföldi rendjel tulajdonosa, a londoni kongresszus világhírű előadója — állat! Igy! Egész röviden, tömören és megföllebbezhetetlenül fogalmazva: állat. Még csak nem is ostoba fráter, buta ember, hanem — állat. És ez a soffőr szempontjából voltaképp igaz is. A soffőr szempontja csak az, hogy az ő útját senkise keresztezze. Aki keresztezi, az állat.

Végeredményben azonban Maurer ítélete sem komolyabb és igazabb. Az öregúr egy bizonyos tudományos vonalban él, gondolkozik és dolgozik és aki ezt az utat

keresztezi, az neki — állat. Ami nem úgy van, ahogy ő gondolja, az — szamárság. A soffőr nem vesz tudomást róla, hogy akit ő lemarházott, világhírű tudós és szaktekintély a haematológiában. Egyáltalában nem vesz tudomást magáról a haematológiáról sem. Mint ahogy magában az öreg Maurer is alig-alig akar tudomást venni az egész haematológiáról, azaz hogy csak annyit vesz belőle tudomásul, amit éppen muszáj. De hát az öregeknek és a régieknek ez a természetes idegenkedése az új dolgoktól különben egészen megszokott dolog. Hát nem mindenben így van ez?... Wagnert nem közöny, gúny és gyűlölködés fogadta? És Bizet?... Vagy Strauss?... És nálunk is, Bartók, Kodály?... igen, igen... Ez az igazság, amit az öregnek megmondott... Igen, határozottan jól megmondta az öregnek, hogy végeredményben itt két korszak... De azért, persze, a vén kandur most mégis azt hiszi magában, hogy ő bolond!...

— Eh! Meg kellett volna neki mondani a legújabb, az első kísérleteket! Kétszáz eset közül mégis csak volt hét, amely mutatott valami eredményt és igen... kettőben egészen kétségtelen a dolog! Különösen az egyik eset, ez a délamerikai ültetvényes és az angol orvoskisasszony — ez csak nem lehet véletlen? Egy férfi eljön Braziliából Londonba, a Regent Streeten szemébe esik egy tüzes korom, bemegy a legközelebbi kórházba, ott egy szép fiatal doktorkisasszonyhoz fordul, aki kiveszi a szeméből a kormot, a braziliai udvariasan meghívja vacsorára, egy hét mulva feleségül kéri és a két ember öt nappal ezelőtt lángoló szerelemmel esküszik egymásnak örök hűséget. Igen, ezt határozottan kár volt az öregnek el nem mondani. De mit felelt volna erre? Mit mondott volna, ha hallja, hogy amikor Xerxes ezt az esetet a Daily Expressben olvasta, azonnal fölkereste a fiatal orvosnő kollégát, — három nappal az esküvője előtt — bemutatkozott neki és megmondta, hogy szigorúan tudományos célra vérpróbát akar kérni tőle és vőle-

gényétől. És ez az okos, kedves, derék leány másnap megküldte neki, amit kért. És el kellett volna mondani, hogy először felületesen, azután tüzetesebben vizsgálta meg a két vér összetételét! Ő nem akar semmit sem mondani, semmit sem állítani, de a tény az tény. Ennél a két vérnél a vércsoportok hasonlóságának, a vérazonosságnak olyan tipikus esete áll fönn...

— Na és? Mit mondott volna erre Maurer? A szemébe nevetett volna. Azt mondta volna, hogy az egész módszer nem tudományos és nem komoly, hogy egyetlen ilyen eset semmit sem számít. Hogy készséggel szállít neki fiatal házaspároktól vérpróbákat tucatszámra, amik majd épp az ellenkezőjét bizonyítják. Hogy megint ugrásokkal akar előremenni a következtetésekben, hogy fantáziával lehet verseket írni, de tudományos kísérleteket nem lehet végezni. És hogy... Eh!... Nem, nem határozottan sokkal okosabb volt, hogy egy szót sem szólt az öregnek. Csak még jobban feldühítette volna, ha megmondja, hogy ő már túl van az egyszerű filozofáláson... Megnézte az óráját.

Tizenkettő elmúlt.

Erre elhatározta, hogy megpróbálja, hátha be tud jutni a miniszterhez. Beugrott az első taxiba és elrobogott a közoktatásügyi miniszteriumhoz.

Szerencséje volt. Amikor a kapu elé érkezett, a miniszter is ugyanakkor szállt ki az autójából. A kegyelmes barátságosan üdvözölte Xerxest.

— Remélem, hozzám, kedves István? Nagyon örülök, hogy látlak! Igazán gratulálok a sikeredhez — s melegen megrázta a kezét.

— Tényleg nálad akarok alkalmatlankodni, kegyelmes uram, mert van egy kérésem.

— Na csak gyere! — karonfogta és vitte magával. — Nagyon jól tudod, hogy neked mindig nagyon szívesen állok a rendelkezésedre. Remélem, nem pénzt kérsz az intézet számára, mert az nincs — nevetett.

— Nem, nem, ne félj attól, kegyelmes uram! Egészen másról van szó.

A miniszter a hátsó kisajtón egyenesen magához vitte be Xerxest. Leültette, szivarral kínálta.

— Hát miről volna szó? — kérdezte s ceruzát és kis papírszeletet vett elő. Mosolygott, de éles, hideg, szürke szemével vizsgálódva nézte Xerxest.

— Két dolog, de voltaképpen csak egy — mondta a tanár. — Arról van szó, hogy engem igen fontos kutatómunkára meghívtak egy félévre a jenai Rockefeller-intézetbe.

A kegyelmes elismerően bólintott.

— Ez már nagyon szép... ez igazán derék dolog. Remélem, el is fogadtad a meghívást?

— Hát éppen ez az, kegyelmes uram, amiért jövök. Egyrészről a megkérdezésed nélkül nem akartam ilyen fontos kérdésben dönteni.

— Ez nagyon kedves tőled... igazán nagyon kedves...

— Másodszor — folytatta Xerxes — gondoskodni kell, hogy erre a félévre az egyetem nélkülözni tudjon. Ha tehát a kar beleegyezik a szabadságomba és te hozzájárulsz, akkor gondoskodni kell, hogy a katedra el legyen látva. Ugyebár?...

— Persze, persze... — mondta a miniszter — hogyne... hogyne... És hogy gondolod, kérlek alássan?

— Az volna a jó, kegyelmes uram, ha Simonffy nyilvános rendkívüli tanári kinevezése minél hamarabb megjelenne...

A miniszter hátravetette a fejét és elgondolkozva nézett a levegőbe.

— Hm, hm... Hát ez már nem könnyű dolog, ez nem vág egészen bele a terveimbe.

— Csak nem akarjátok Simonffyt mellőzni? — kérdezte ijedten Xerxes. — Ez az ember olyan érték, olyan kiválóság, hogy az egyetem csak nyerne vele...

— Szó sincs róla, szó sincs róla, csakhogy...

— De kérlek, kegyelmes uram, — sietett Xerxes a dícsérettel, aki a saját érdekén kívül is őszintén akarta a fiatal magántanár előléptetését. Hiszen régi jó pajtása volt, akiről tudta, hogy egy mellőzés végzetesen derékba törheti az ambicióját — ennél különb fiatal tudós nincs a mi generációnkban, az én tárgyam nem az ő főszakmája és mégis olyan jelentékeny eredményei vannak benne, ami pedig az ő önálló szakmabeli kutatásait illeti, azok igazán...

— Kérlek, ne érts félre, — szakította félbe egy mozdulattal a miniszter és kissé vontatottan folytatta — én okvetlenül ki akarom Simonffyt neveztetni, de szeretném egy kicsit későbbre tenni a kinevezést, egy olyan alkalomra, amikor... izé... — ránézett Xerxesre s mintha valami hirtelen elhatározásra jutott volna, hirtelen újra megszólalt:

— Beszélhetek veled, kérlek, egész bizalmasan?

Xerxes komoly, nyugodt tekintettel nézett vissza a kegyelmesre és csöndesen felelt:

— Kitüntetsz, ha bizalmadra méltatsz... Nem szoktam fecsegni.

— Igen, tudom, — mondta a miniszter szokatlan melegséggel — máskor is tapasztaltam már nálad, hogy őszinte és szókimondó, de viszont nyilt szándékú és titoktartó ember vagy. Ezért meg is mondom neked, hogy én bizonyos átszervezéseket tervezek... Itt van az ideje, hogy egy kis felfrissítést csináljunk. A karnak igen sok kiváló, de elöregedett tagja van. Én rendkívül értékelem azokat az idős tanárokat, akik fáradhatatlanul a korhatáron túl is dolgoznak tovább. de... de végre is helyet kell adni a fiatalságnak és nem is jó az, hogy két generáció különbség legyen a hallgató és professzorok között. Már egy nemzedék különbség is szembe állítja az apákat és a fiúkat, még sokkal kényesebb a dolog a magasabb pedagógiában. A mai fiatalember lelkisége rendkívül bonyolult. Százféle különböző behatásoknak van kitéve és én nem tartom helyesnek, sőt igen, határozottan veszélyesnek

tartom, hogy a diák és a tanár kora között egy félszázad legyen... Egy félszázad, barátom, a lóvonat és a sínzeppelin, a postakocsi és a légiposta... Hegel és Bergson... Eötvös és Spengler... Bismarck és Mussolini... Beaconsfield és MacDonald, európai egyensúly és népszövetség... Erkel és Bartók... Benczur és Aba Novák... micsoda óriási távolságok érzés és érzés, felfogások és felfogások között. Már egy generáció alatt mi minden változik meg! Harminc év előtt micsoda harc volt itt Ibsen körül?... Hol van ma Ibsen? Igen, igen, hiába, az apák és a fiúk örök problémája, amit mondok. De ha áthidalhatatlanok az érzések és a felfogások az apák és a fiúk között, ki tudja áthidalni a nagyapák és az unokák között... Nem mondom, vannak kiválóan rugalmas elmék, vannak egyes nagy kivételek... Mint ahogy néha a nagyapa az unokának fogja pártját az apával szemben, de ebben voltaképp kevesebb a megértés az unoka iránt és több az ellentét a fiú iránt... Szóval, érted, úgy-e, mit akarok mondani? Mint rendszert nem látom fenntarthatónak azt, hogy élemedett és néha kicsit kényelmes öregurak foglalkozzanak az ifjúság tanításával... Én készséggel belemegyek abba, hogy folytassák a tudományos működésüket. De a katedrákat adják át a fiatalságnak. És én el vagyok határozva, hogy ezt keresztülviszem. Már most lehet, hogy ez sok oldalon ellenkezéssel fog találkozni. Nekem kell, hogy amikor egy csomó nagynevű, nagy tekintélyű embert nyugdíjba küldök, akkor viszont egy sereg olyan fiatal értéket állítsak be egyszerre a helyükbe, hogy a közvélemény megértse ennek a gyökeres változásnak a jogosságát, méltányosságát, szükségszerűségét, azért akarok várni Simonffy kinevezésével... Én eddig is ezzel a szemponttal vezettettem magamat minden kinevezésnél. A tiednél is. Ugyebár személyesen alig ismertelek... Senkisem ajánlott külön a figyelmembe. De volt egy kiváló öreg ember, volt egy derék középszerűség és voltál te, a

fiatal talentum. Én tehát melletted döntöttem, nem azért, mert fiatal voltál, mert a másik, a középszerű is fiatal volt, nem azért, mert talentum voltál, mert az öregúr, akit az első helyen jelölt a kar, kétségbevonhatatlan nagy talentum volt. Hanem azért, mert te fiatal és talentum voltál egyszerre... Hát ez az, kérlek. Én most azt a négy kitűnő öreg professzort, akik elérik a hetven évet, illetőleg, akiknek a meghosszabbításuk lejárt, nem engedem visszatartani tovább. Szépen fognak elmenni, kitüntetéssel, de el kell menniök. Az öreg Pánczél az Országos Egészségügyi Tanács elnöke lesz, Soprony kegyelmes ur, mert megkapja az első osztályú érdemkeresztet, Barkos teljes dícsérő elismeréssel megy nyugalomba. Ez különben nem volt jelentékeny egyéniség sohasem. Az öreg Maurer pedig felsőházi tag lesz.

— Maurer is megy? — kérdezte ijedten Xerxes, aki eddig épp olyan lelkesedéssel, mint amilyen elégtétellel hallgatta a miniszter szavait. Milyen igaza van... gondolta magában és mennyire igazolja az ő felfogását, hiszen ő is mindig ezt mondja... Mégis, amikor Maurer nevét hallotta, valami tompa ütést érzett a szívén és különös érzés fogta el, amiben ugyanannyi volt a megdöbbenés, mint a meghatottság. Pillanat alatt átvillant a fején a mai délelőtt, az öregúr ki-kirobbanó életereje, tekintélyének különös monumentalitása, fáradhatatlan frissessége... És ez a nagy ember nem lesz többé ott az egyetemen?... Ma még szigorúan és mérgesen és zordul bement az órára... Szigorlatoztatott, buktatott és kitüntetett, az egész intézete, egész dekanatus ma még érezte az ő nagy egyéniségének kemény kezét és holnap esetleg csöndesen sétálhat a napos Dunaparton, mint Grázban egy kiöregedett altábornagy. Mi lesz az öregből, ha elveszik tőle a munkát és az életet és mi lesz a medikus diákokkal, akik nem hallgathatják többé ennek a ritka elménék furcsa és elragadó megnyilatkozásait?... Ki jön a helyébe? Két-három

név jutott hirtelen az eszébe és azt érezte, együtt sem tudnák a katedrán azt a súlyt és tekintélyt jelenteni, amit az öreg ad ennek a tanszéknek...

A miniszter tovább beszélt, de Xerxes alig hallotta, hogy mit mondott.

— Az egyetemi oktatás átszervezése... kutatómunka kimélyítése... tanári kar és a diákság szorosabb kapcsolata... a többi karokon is... nem lehet, hogy a jogászok... bölcsészeti kar ne álmodozó humanistákat neveljen, akik az élettől elzárt kertekben olvassák a klasszikusokat, hanem korszerű pedagógusokat, akik meg tudják oldani azokat a feladatokat, amelyek...

Xerxes valahogy hirtelen kettéhasadt figyelemmel hallgatta, amiket a kegyelmes mondott. Teljesen egyetértett vele, aláírta minden szavát, érezte és tudta, hogy ez az, amit ő is mindig mond. Belátta, hogy a miniszter igazsága kétségbevonhatatlan. De hogy éppen Maurer?... Egyszerre megbocsátotta az öregnek a mai délelőtt minden kellemetlenségét, szembekerülésüknek kínos perceit, az igazságtalan, gyors és elhamarkodott ítéletet, amivel a vén kandur az ő féltve őrzött titkára lesujtott. Most csak azt érezte, hogy itt valami borzasztó dolog fog történni, hogy itt most egy nagy objektív igazság, de egy még nagyobb szubjektív igazságtalanság fog történni... Majdnem azt érezte, hogy Maurer, az ő régi jó tanára nyugodtan sétál a nagy meredély szélén és ő látja, hogy egy hatalmas kéz most le fogja taszítani a mélységbe, ő látja és nem tud segíteni, mint mikor néha álomban tehetetlenül és hiába próbál az ember tenni valamit...

— Mondd, kérlek, hát nincs teljesen igazam? — kérdezte a miniszter, befejezve a mondókáját.

Xerxes fölocsudott és összeszedte magát.

— Igazad van, teljesen igazad van, kegyelmes uram, általános nevelési szempontból, de viszont tudományos szempontból nem tudom, nem kellene-e mégis kivételeket tenni, mert például éppen Maurer

és Soprony... Barkos tényleg nem veszteség... az öreg Pánczél pedig hiába, annyira meggyöngült, annyit betegeskedik, hogy ennél a kettőnél indokolt, de látod, Maurer olyan friss, olyan életerős és olyan életkedves, azért azt hiszem...

— Nem, kérlek szépen, — rázta fejét a miniszter — nem lehet kivételt tenni. Az ő nagy frissességük, életerejük az ő szempontjukból nagyszerű dolog, de pedagógiai szempontból már nem az. Ők munkára még igen alkalmasok, de nem tanítói és nem nevelői munkára. Én mind a kettőnél gondoskodom róla, hogy a saját kutató tudományos munkájuk számára az intézetekben az ő kivételes egyéniségükhöz méltó hely, munkakör, helyiség és személyzet adassék. Erre majd teremtek valahol fedezetet, mert bár nem hiszem, hogy az ő kutatói munkájuk valami újabb eredményt hozhatna, elismerem, hogy ezt elvárhatják az egyetemtől és az országtól. Ha teljesen elveszem a munkájukat, elveszem az életüket, akkor ott fognak ténferegni az egyetem körül, mint a vén színészek, akik minden délben a színészbejáró előtt sütkéreznek a napon... Vannak, akiknek a munka mellett kell elesni, mint ahogy Egressy Gábor egyszer összerogyott a színpadon, de a fiatalságot ki kell venni a kezük alól. Éppen azért, mert ők olyan életerősek, mert ők olyan kemény kezűek! Látod, az öreg kocsisok néha bámulatos erővel tudják megragadni a gyeplőt, ha a lovak el akarják ragadni a kocsit. De azt a finom gyeplőtartást, amely egy-egy ujjnak a megbillentésével, egy-egy szíjnak a megeresztésével, szóval, ezekkel az apró csodálatos finomságokkal tudja kormányozni a négy lovat, ezt már az öreg megkeményedett öklű kocsis nem tudja. Ugy vagyunk a fiatalsággal is, kedves barátom. Én elismerem, hogy a kitűnő Kössler nevelte Dohnányit, Bartókot és Kodályt, de ez ritka eset. Nagy korbeli távolság akadálya a megértésnek fölülről és akadálya a bizalomnak alulról... Mondd, te például min-

dig gátlás nélkül, könnyen és szívesen beszélsz az öreg Maurerrel vagy Sopronyval egy új gondolatodról?

— Ejnye — gondolta magában Xerxes — a kegyelmesnek, úgy látszik, mégis egészen igaza van.

— Vagy például, — folytatta a miniszter — te azt tapasztaltad, hogy az öreg Maurer az egészen fiatal generáció kutatómunkájával és teljesítményeivel szemben megértő, segítő, elismerő? Nem hallottad, hogy ma sokkal többet követel a szigorlatokon, mint harminc évvel ezelőtt vagy a te idődben? És sokkal szkeptikusabb a ti sikereitekkel szemben, mint akár csak egy évtizeddel ezelőtt is... Hogy egyebet ne mondjak, nem olvastad az öregúr nyilatkozatát a te londoni szereplésedről?

— Azt ő nem úgy mondta, kérlek, kegyelmes uram — sietett közbevágni Xerxes. — Én beszéltem vele erről a dologról, ő csak az újságok túlzásai ellen foglalt állást. Ő nem úgy mondta, ahogy...

— Nem úgy mondta, — mosolygott a miniszter és barátságosan megveregette Xerxes vállát — de valahogy úgy gondolta. Én tudom például, hogy az öregúr téged nagyon szeret. Mert látod, mikor a tanácsát megkérdeztem a te katedrádra vonatkozólag, habozás nélkül téged ajánlott. De vigyázz, abban a percben, amikor azt fogja látni, hogy te olyan útra mégy, amelyet ő már átlátni nem tud vagy nem akar, akkor szembe fog fordulni veled.

— Kérlek, kegyelmes uram, hogy félreértés ne legyen, meg kell mondanom, hogy az egyik újság az én számba is olyan dolgokat adott és általában a lapok olyan képtelenséget írtak össze-vissza most rólam...

— Az újságok, kedves barátom, — legyintett a miniszter — ezt elhiheted nekem, a politikusnak, — sohasem írják meg a dolgot pontosan, tökéletesen és helyesen. De azért látod, valahogy többé-kevésbbé mégis mindig rátapintanak az igazságra. Az újságíró nem tudja a dolgokat, de valahogyan érzi. A rólad írt

cikkek ostoba túlzásaiban, ferde beállításaiban és képtelen föltételezéseiben, helyesebben mögöttük mégis volt valami derengő igazság s ez nem más, mint az az emberi vágy, amely ezt a nagy rejtélyt egyszer már szeretné megoldani! És az újságoknak az a nagy lelkendezése és hűhózása, amit körülötte csapnak, nem más, mint ennek a nagy belső emberi vágynak a vetülete. És látod, én, aki laikus vagyok és akinek fogalma sincs arról, hogy te valóban miről beszéltél Londonban... értem alatta, hogy nem tudom megítélni, sőt közel sem tudok jutni azokhoz a hajszálfinom kísérletekhez, azokhoz a végtelenül aprólékos eljárásokhoz, ugyebár, amikről ott kinn beszéltél, én is végeredményben valahogy így egyszerűsítve látom ezt az egyenletet, hogy kell legyen valami élettani magyarázata a nagy vonzódásoknak... Azért, mert ezt még nem tudjuk, azért, mert még nem vagyunk képesek megfigyelni az élet ezer és ezer elrejtett titkát, mert mi még nem tudjuk, hogy mi miért van, azért az mégis csak van, mint ahogy egyáltalában a világban a tények és az összefüggések mindig meg voltak rajtunk kívül és függetlenül attól, hogy mi tudomást vettünk-e róluk vagy meg tudtuk-e magyarázni.

— Hogy érted ezt, kegyelmes uram?

— A bolygók már akkor is ellipszis pályán haladtak és a vezérsugár egyenlő időközökben már akkor is egyenlő területeket írt le, amikor Kepler ezt még nem tudta és amikor Ptolemeus még egy egészen más és később helytelennek bizonyult elmélettel próbálta a titkukat megfejteni... A nacionalizmus sem azóta van, amióta Fichte vagy Mancini kifejtette... A nacionalizmus elmélete alig száz éves, de azért a hatalmas római birodalmat és Nagy Károly német-római császárságát mégis a nemzeti erők robbantották szét. Az, hogy egy elmélet ma még ismeretlen, attól holnap még meghódíthatja a világot! Az, hogy valamit ma még nem tudunk, hogy egy

baktériumot nem ismerünk, attól még holnap fölfedezhetjük és megszabadíthatjuk tőle az emberiséget!

— De a lapok ostobaságokat írtak!

— Jó, ostobaság az, amit a lapok rólad írtak. De azért én sohsem fogom azt mondani, lehetetlenség, hogy valaki egyszer majd meg tudja találni a szerelemnek, a férfi és nő fizikai vonzalmának élettani vagy vértani, vagy fizikai magyarázatát. Ez logikailag én előttem épp oly kevéssé lehetetlen, mint ahogy nem lehetetlen az, hogy a makrokozmosz és a mikrokozmoszok törvényeit megtalálja az ember, ez épp olyan kevéssé érinti a szerelem lelki részét, mint ahogy ma már józaneszű ember előtt nem érinti a természettudományi kutatás az emberiség istenhitét. De látod, ez az, ami a «nagypapa-generációnak», mert én így nevezem ezeket a kedves, derék öreg tudósokat, mondom, ennek a nagypapa-generációnak hibája és ezért nem tud ez ehhez a mai fiatalsághoz közel állni, mert az a nemzedék, amely a mult század végén volt férfi, — nem tud szabadulni a mult század végének anyagias életszemléletétől, szkeptikus világfelfogásától, kételkedő és boncolgató, tehát analitikus és összefoglalásra, kompozicióra, tehát szintézisre képtelen észjárástól, amely nem tud belenyugodni a forma változhatóságába és minden kategóriát kemény tégladarabnak képzel, amely mindig csak egy és ugyanaz lehet. Pedig az élet más kategóriákkal van tele, rugalmas, változó, alakuló, fejlődő kategóriákkal, nem kemény változhatatlan formájú élettelen kristályokkal, hanem eleven sejtekkel, atomokkal, örökké mozgásban lévő elektronokkal, amelyek apró kis naprendszerek millióiban végzik talán ugyanazt a pályát, mint a mindenség bolygói... Mit tudom én... Nem is tudom, nem is tudhatom, de el tudom képzelni, nem tartok semmit lehetetlennek, nem tartok semmit kivihetetlennek és dicsőségesebbnek tartok a tudósra nézve egy kutatási kudarcot, mint azt, ha valaki a százszor látottakat csinálja meg újra... Hát

látod, ezért kell elmenni Sopronynak és Maurernek és a többinek és ezért kell jönnötök nektek, neked és Simonffynak és a többieknek. Igazam van?

Xerxes le volt győzve. Ime, itt valaki most világosan megcáfolhatatlanul bizonyította be neki azt, amit ő magában mindig mondott.

— Igazad van, teljesen igazad van, kegyelmes uram, — mondta föllelkesülve — ami tőlem telik, énrám feltétlenül számíthatsz!

— Köszönöm, — mondta a miniszter — számítok is rád és hidd el, nagyon-nagyon örültem, hogy így ilyen dolgokról egyszer elbeszélgethettem veled s légy meggyőződve, én mindig minden tudományos munkádban melletted fogok állni. A szabadság-ügy is rendben van. Csak nem kell nyilvánosságra hozni addig, amíg én meg nem mondom. Simonffy helyettesíthet téged, mint magántanár is. Majd én megbeszélem az osztállyal és az új dékánnal. Ez ne aggasszon, te csak menj ki Jénába és dolgozzál és emlékezz arra, mit mondtam: inkább száz kudarc, mint egy ismétlés!...

Xerxes túláradó örömmel jött el a miniszteriumból. Amit a miniszter mondott, az nemcsak föllelkesítette, hanem végtelenül meg is nyugtatta. Valami támaszt kapott, amire úgy érezte, hogy szüksége volt. Igenis, ki fog menni Jénába és ott félévig fog élni ennek a dolognak. Ha kudarc lesz belőle, hát kudarc lesz, ha bukás lesz, hát bukás lesz, de próbált valamit! Végre is nem azért professzor, hogy csak iskolamester legyen. Ha tévedett, akkor tévedett. De ezt a saját kísérletei, a saját tapasztalatai, a saját eredményei mondják meg neki és ne Maurer fölényeskedése, ne a csizmáskandur nagypapai intelmei... Igen, igen, kitűnő kifejezés, amit a miniszter mondott: nagypapa-generáció...

Az az ellágyulás és meghatódás, amit az előbb érzett, amikor meghallotta, hogy az öreget nyugdíjba küldik, elmúlt belőle. A saját természetes tudományos

önzése, a saját erősen öntudatos és erősen önérzetes lényének a dacossága fölülkerekedett benne.

Egész délutánig, amikor a Délivasúton beült a gyorsba, csak ez a gondolat foglalkoztatta. Mindaz, amit a miniszter mondott, újra meg újra megfordult a fejében s mindig új és új bizonyságot talált benne a maga számára.

— Nevetséges, — mondta magában, ahogy egyedül ült a félfülkében és kinézett az elfutó tájra — nevetséges, hogy az öreg milyen ellenérzéssel fogad minden vakmerőbb, minden merészebb kísérletet és próbálkozást. Végre is nem maradhatunk örökké egy helyben... És igaza volt a miniszternek. Szintetikus gondolkozásra van szükség, a dolgok nagy összefogására, az ismeretlen, titkos összefüggések megkeresésére! Nem baj, az, ha nem sikerül, majd sikerül másnak, vagy sikerül valami más! Talán valami egészen más jön ki belőle, de lesz valami, jön valami!... Ilyen gyerekes dolgokkal előállni, hogy megvizsgálta-e a maga vérét és a Máriáét? Először is ez egy egészen más eset... Bennük és közöttük tényleg megvan a nagy érzés, az a teljes egység és összhang, ami férfi és nő között csak lehet, de ez nem volt az a végzetszerűen föllángoló nagy, mindent elsöprő érzéki szerelem, ellenállhatatlan testi vágyakozás. Két becsületes, igaz, őszinte léleknek a találkozása volt. Ha tehát közöttük nem is volna a vérazonosságnak valami kapcsolata, ez még nem jelentene semmit az elmélet ellen. Az az egy eset, a braziliai ültetvényessel és angol doktorkisasszonnyal, az sem jelent még bizonyosságot mellette és különben is, ki tudja, hogy nincsenek-e meg azok az azonosságok, amiknek a titkait ő kutatja most. Nem próbálták meg. Egyszer lehetne is vérpróbát venni...

— Nem, nem! — hárította el magától rögtön a gondolatot. — Ez valami rút és közönséges dolog volna. Az ember nem használhatja fel a feleségét úgy, mint egy tengeri malacot vagy mint kósza kis kutyát!

Csak az öreg csizmás-kandurnak juthat ilyen az eszébe, hogy valaki a feleségével kísérletezzék és saját magával! Különben is az öreg Kochról beszéltünk, Koch is éppen azzal járt pórul, hogy saját magán próbálta ki a tuberkulint, abból lett aztán a nagy baj, azt használták ki kuruzslásra és szédelgésre Koch vejei... Nem, nem, komoly tudósoknak ezt nem szabad csinálni! De különben is az öreg csak azért mondta, hogy elriassza az egész dologtól.

— Mária! — mondta magában melegen és meghatottan. — Mária, ez az egyetlen kedves, ez a drága... és az a barbár, förtelmes gondolat, hogy ő a Mária vérét kezdje elemezni, a magáéval összehasonlítani... Pfuj! Igazán még ötletnek is fölháborító! Igaza van a miniszternek, az öregúrban maradéka sincs már a régi megértésnek! Fiatal korában hogy támogatta és egyszerre ellene fordult... Igen, igen, rákiált, mint a soffőr, hogy — állat, mert keresztezi az útját. Nahát ő majd meg fogja neki mutatni!

A vonat rohant a zölden ringó vetések között, szembe a lehanyatló nappal, amely fölött óriási felhőmamutok és felhőzsiráfok vonultak a sárga égen, mint valami ős állati karaván a homoksivatag fölött.

Hirtelen két domb között nagy fényes tükör villant elő, azután egyszerre föltárult az egész hatalmas nagy sík víz, amelyben az ég vörössége rózsaszínben, sötétsége valami zöldes szürkeségben verődött vissza.

A Balaton!

Xerxes gyönyörködve nézte a szélesen ringó tavat, amelyen csak apró kis fodrokat borzolt a csöndes, a lassú szél.

De jó lesz holnap! Kimennek a vitorlással korán reggel, még kilenc előtt, hogy az első friss szelet megkapják... Milyen szép lesz, nagy hatalmas fehér vitorla, a fényes sárga-barnatestű hajó, ahogy ráhajlik a vízre. És milyen szép lesz Mária könnyű fehér ruhájában, sötét hajával, megbarnult napsütött finom bőrével, nagy, mély, kék szemével, amely a tengert

hozza oda Balatonra! És Pali, a kis lurkó, aki már olyan ügyesen ugrál a vitorláson, mint egy dalmáciai hajósinas. Kár, hogy Micikét, meg az apró csöppséget nem lehet odahozni, nem lehet magukkal vinni. Milyen jó lesz együtt lenni, nyugodtan, gondtalanul végigheverni a yacht síma fedélzetén. Mária ott ül mellette, ő meg fogja a kormányt és nézi az eget, ahogy óriási boltozatával, csodálatos kékségével ráborul a Balatonra.

Semmit sem csinálni, semmire sem gondolni... Pihenni!... Pihenni egy kicsit, elnyujtózni és nem törődni sem Maurerrel, sem az újságokkal, sem a miniszterrel, sem Jénával, sem Londonnal, sem senkivel és semmivel a világon! Egyedül lenni a természettel. Egyedül lenni Máriával...

Egyedül!...

Milyen furcsa az, hogy az ember vágyik az után, hogy egyedül legyen és menekül attól, hogy magában legyen?

— Mária, — gondolta magában — hogy vár most, hogy vár s milyen szép... Ott fog várni a szép földvári állomáson, fehérben — valami színes sállal a nyakában.

Milyen jó az, mikor az embert várja valaki!...

IV. FEJEZET.

Amíg a nagy vizen jár a hajó.

Lehet, hogy a londoni orvoskongresszus elnöke fejrázó csodálkozással nézte volna, amint az Angol Birodalmi Orvostársaság kiváló levelező tagja, a Szent Mihály és Szent György rendek középkeresztese immár huszonhetedszer dugta ki a fejét a sűrű orgonabokorból és huszonhetedszer kiáltotta el dühös, morgó hangon:

— Irgum-burgum, megeszlek babbal!...

Amire Micike, egy fekete szemű, de szőke hajú csöppség, mindannyiszor boldog kacagással válaszolt:

— Apika... mackó... juj!...

Botond Istvánné azonban — úgy látszik — megszokta, hogy a kiváló professzor időnkint gyerekijesztő mackóvá változik s azzal a nevető, simogató tekintettel nézte az urát és kétéves kisleányát, amivel az igazi asszonyok tekintenek azokra, akiket nagyon szeretnek:

— Buksikám, nem lesz elég már ebből? — kérdezte azután. — Mindjárt kilenc óra s Péter már jelentkezett. Ma jó szelünk lesz.

A professzor lassan kihámozta magát az orgonabokorból, felállt és odalépett a feleségéhez:

— Milyen szép vagy, Mária! — mondta egyszerűen.

Az asszony igazán nagyon szép volt könnyű, fehér vászon ruhájában. Olyan üde és friss volt az arca, mint a hamvas barack, vagy mondjuk őszintébben, olyan üde és friss volt, mint azok a fiatalasszonyok, akik ha szépek akarnak lenni nem rákenik, hanem lemossák az arcukról azt, ami fölösleges.

— Ugyan ne bolondozz! — felelte zavartan Mária, de azért elpirult és visszafordult a ház felé:

— Palkó!... Palkó!... Gyere már!... Mindjárt itt hagyunk!

Vékony gyerekhang válaszolt a konyha felől:

— Rögtön jövök, mamuskám! A Castort nem tudom kihúzni.

— Hagyd a Castort békében! Gyere azonnal!

— De a Castor nem akar kijönni a sparhert alól...

Az asszony bosszúsan fordult az urához:

— Rémes, hogy a Palkó mit csinál azzal a vacak kis kutyával... Amióta megkapta, nincs egy nyugodt percünk miatta...

— Örülj neki — nevetett a professzor — hogy szereti az állatokat...

— Jó, jó — mondta Mária — nem bánnám, ha valami rendes kutya volna, de ez csak amolyan csúf kis falusi korcs.

Valóban Castor nem volt nemes és fajtiszta állat. Pár perc mulva személyesen is megjelent, oldalogva szaladt a kerti úton. Rövid daxli-lábaival, hegyes foxi-füleivel, túlrövid kormos színű orrával, hosszúra elnyúlt fehér-fekete testével s vékony, hosszú farkával, amelynek végén nagy sárga-fekete szőrpamacs lobogott, mindenhez inkább hasonlított, mint bárminő rendes kutyához. Palkó előtte szaladt s hosszú zsinórral cibálta Castort, az azonban láthatóan csak azon igyekezett, hogy a szűk nyakörvtől meg ne fulladjon s kilógó piros nyelvével, kétségbeesett nagy, szomorú szemével meggyőzően bizonyította, hogy semmi egyéni része nincsen ebben a fölösleges szaladgálásban.

Palkó azonban minderről nem vett tudomást, csillogó, büszke tekintettel, kipirult arccal vágtatott az apja felé:

— Apuka, a Castor megevett három tojást! — visította diadalmasan és sugárzó megelégedéssel mutatott apró kezével a furcsa külsejű eb pofájára, amelyen közelebbről tényleg fel lehetett ismerni a hirtelenül elfogyasztott tojásreggeli áruló nyomait.

— Három tojás!... Nahát ez már mégis hallatlan! — csapta össze a kezét haragosan Mária. — Egy percig sem tűröm itt tovább ezt a komisz dögöt... Tegnap szétharapta a Mici cipőjét, tegnapelőtt tönkretette az ebédlő szőnyegét, vasárnap kikaparta a ciklamen-palántákat... Nahát most már éppen elég!

Palkó hallgatott. Durcásan, de szótlanul állt az anyja előtt s magában azt mérlegelte, vajjon mamuka mit szólna hozzá, ha még azt is tudná, hogy Castor tegnap este elcsípett egy kis kacsát, amely valahogy kiszökött a baromfiudvarból s azon helyben leharapta a fejit. Gyorsan megállapította magában, hogy ezt sokkal jobb lesz apukának elmondani.

Apuka azonban éppen most szigorúan közbevágott:

— Mit akarsz ezzel a csúnya, esetlen kutyával? Rendes úrigyerek nem mehet ilyen csúf állattal az utcára! Igazán nem értem, Palkó, hogy okos kisfiú létedre, elfogadtad ezt a lehetetlen állatot.

Palkó ámulva nézett föl az apjára, szeme megtelt könnyel:

— A Castor lehetetlen állat?... — kérdezte magában elrémülve. — A Castor csúnya kutya?... Hát nem látják apukáék, hogy milyen gyönyörű szeme van? Milyen édesen tud nézni azzal a kedves pofájával!...

Palkónak összeszorult a szíve arra a gondolatra, hogy frissen szerzett eb-barátjától meg kellene válnia. Tétova tekintettel nézett hol az apjára, hol anyjára, azután mégis csak apukához fordult a föllebbezéssel:

— De édes apukám, nézze meg, hogy milyen okos a Castor! Már tud pacsit adni és szolgálni is tud... Ugy-e, Castor? — szólt hirtelen a kutyához: — szépen szolgálsz!

A kutya az egész vita alatt, amely fölötte tombolt, nyugodtan és megelégedetten üldögélt és nem kis gyönyörűséggel száját nyalogatta. Palkó felszólítására fejét jobbra fölfelé hajlította, a jobbfülét kihegyezte s a szeme olyasféle kérdést fejezett ki, hogy: muszáj? Palkó újabb fölszólítására azonban engedelmeskedett, két hátulsó lábára állt és a két első lábával elkezdett kalimpálni a levegőben.

Palkó diadalmasan mutatott rá:

— Ezt én tanítottam, apuka! Pedig még nincs egy hete se nálunk.

Botond elnevette magát:

— Jól van, olyan szépen szolgáltál Castor, hogy még pár napig maradhatsz, ha jól viseled magad. De azt előre megmondom, Palkó — fordult szigorúan a fiához — hogy télre semmiesetre sem visszük ma-

gunkkal... Mert én Jénában nem leszek a világ csúfja ezzel a ronda döggel.

Palkó azonban már nem nagyon figyelt a szigorú intelemre, hanem boldogan átölelte a «ronda» dögöt. Neki egyelőre az volt a fontos, hogy mamuka ma nem dobhatja ki Castort, holnapután pedig már Castor pontosan fogja tudni a bukfencet, ha pedig azt is fogja tudni, akkor senkisem mondhatja rá, hogy nem szobatiszta — gondolta magában Palkó, bár a legutóbbiról az eddigi tapasztalatok alapján nem volt teljesen meggyőződve.

— Te Pali! — szólalt meg egyszerre megint az anyja nem a legbarátságosabb hangon. — Mit csináltál a ruháddal?

A kisfiú felállt és csodálkozva nézett végig magán. Nem látott semmit, ami miatt mamuka szólhatott volna...

— Fordulj csak meg, te haszontalan! — folytatta szigorúan Mária. — Nézze, apuka, hogy néz ki a szép fehér új trikó a hátán... Csupa fekete piszok — odahajolt közel a fiához. — Mi ez?... Korom?... Kivel kormoztad be így magadat?

Palkó most már tudta, miről van szó. Földresütött szemmel, halkan felelt:

— Ki kellett húzni a Castort a sparhert alul.

— Na tessék, már megint a Castor! — fakadt ki dühösen Mária. — Hát most hogy méssz a szép tiszta hajóra így?

— Nem olyan nagy baj — szólt közbe Botond. — Majd fürdés közben kimossuk Tihanyban... — magyarázólag fordult feleségéhez. — Nekem úgyis föl kell menni egy negyedórára Simonffyhoz. De most már gyerünk, Palkó!

A gyerek odaugrott az apjához és megfogta a kezét: nagyon hálás volt, mert tudta, hogy az apuka közbelépése most egy kisebb nyaklevestől mentette meg.

Mária ugyanis a régimódi nevelés híve volt:

— Azok a nyaklevesek, amelyeket a gyerek megkap, még sohasem ártottak. — Csak azok ártanak, amiket nem kap meg — szokta mondani az urának, amikor néha erről vitatkoztak:

— Neked könnyű, fiam, egyetemi tanári magasságodból nézni a módszereket, mert te félórát, egyórát vagy a gyerekekkel — én azonban egész nap velük vagyok.

Mária most is nevetett magában:

— Na tessék! Most megint kihúzta a lurkót a büntetésből... Voltaképp, melyik is a nagyobb gyerek a kettő közül? — gondolta magában. — De azért Palkóval kell valamit csinálni, mert napról-napra engedetlenebb. Hát még ott kinn idegenben, nem maradhat ilyen vadóc. Okvetlenül kell fogadni mellé valami szigorú német kisasszonyt... Igen, igen, ez már elkerülhetetlen.

Palkó ezalatt sejtelemmel sem birván, milyen sötét nevelési terveket forgat agyában az anyja, a jobbkezével boldogan kapaszkodott az apjába, a balkezével pedig tovább ráncigálta a szegény Castort, bár annak láthatóan semmi kedve sem volt a sétáláshoz.

A kisfiú szívét mégis komoly aggodalom felhőzte be ebben a pillanatban:

— Észre fogja-e venni apuka, hogy ő el akarja vinni Tihanyba Castort, meg fogja-e engedni egyáltalában, hogy a kutya a yachtra lépjen? Pedig igazán lehetetlen, hogy meg ne mutassák Castornak Tihanyt a kecskekörmökkel, meg azt a furcsa kutyát, azt a furcsa szép bundás kutyát, amelyik ott az intézetben az igazgató bácsié és amelyiknek olyan furcsa világoskék szeme van.

A parton még kevesen jártak... Öreg tábornok sétált feleségével, két fehérnadrágos, teniszinges fiatalember egy nagyon karcsú és nagyon szőke fiatal leánnyal jött szembe velük... Az egyik villa kapujából indián-barnára sült magas férfi lépett ki

a Yacht Club sötétkék sapkájában és kétsoros kabátjában s már messziről üdvözölte Botondot:

— Hová mentek, Pista? — kérdezte.

— Tihanyba szeretnék! — válaszolt a professzor kurtán és nem állt meg. Valahogyan nem szerette ezt az embert.

— Mért nem voltál egy kicsit kedvesebb Ágffyhoz? — mondta szemrehányó hangon Mária az urának, ahogyan az idegen elmaradt mögöttük.

— Ki nem állhatom! — dohogta Botond, de magában érezte, hogy alapjában semmi oka nincs erre az ellenszenvre. Ágffy kellemes és korrekt úriember, sem a modorában, sem a szokásaiban nincsen semmi bántó. Be kellett vallania, hogy voltaképpen a külseje nem tetszik neki. Meg is mondta Máriának:

— Semmi bajom nincs vele... csak nem szeretem az ábrázatát.

— Miért? Hiszen Ágffy igazán érdekes fejű, szinte azt lehet mondani, hogy nagyon szép ember — felelte az asszony.

A professzor mérgesen kapta föl a fejét:

— Szép?... Igazán nem értem, hogy ti asszonyok micsoda arcokra tudjátok rámondani, hogy szép.

— Ágffynak határozottan csinos angolos képe van. Az alakja kisportolt, elegáns, igazán nem tudom, mit találsz rajta... Néha érthetetlenek az ellenszenveid — rázta a fejét Mária.

— Még érthetetlenebbek, ne haragudj, a te rokonszenveid — felelte idegesen Botond. — Igazán csodálatos, hogy éppen te, Mária, te tudod azt mondani egy ilyen szláv napszámos arcra, hogy angolos. Amióta ez a borotvált divat járja, nálunk minden drótostótot kineveztek angol lorddá...

A professzor elhallgatott, érezte, hogy minél tovább folytatja a beszélgetést, annál igazságtalanabb túlzásokba esik. De azért mégis folytatta:

— Mi az? Talán, csak nem kurizál neked? — kérdezte halkan, de majdnem keserű éllel.

Mária megállt, szembe fordult az urával s nevető arccal, de komoly tekintettel felelt:

— István! Te megbolondultál!... Hogy mondhatsz nekem ilyet?

A férfi megbánást érzett s szelíden belekarolt a feleségébe.

— No, ugyan... csak nem veszed komolyan?... Ostobaság... Igen, ostobaság volt. No, ne haragudj... édes kicsi Muri-Marim... — és magához szorította az asszony karját.

Mária elmosolyodott... Muri-Mari!... Milyen régen nem hallotta ezt a szót... István a nászútjukon használta először, mikor valami apróságon hirtelen összekaptak. S azóta is, ha valami félreértés támadt közöttük, István mindig ezzel közeledett: Muri-Mari ne haragudj... Hát lehet rá haragudni?... Még az elfogultságaiban is olyan egyenes, őszinte, majdnem gyerekesen igaz... Különben tényleg van benne valami, hogy Ágffy egy kicsit hasonlít a régi kanalas tótokra... Érdekes, hogy ezt eddig nem vette észre. De ez mindig így van, ahogy István kimond valamit, akkor már ő is úgy érzi... úgy látja... Lám az urának furcsa ellenszenve hirtelen rá is átragadt: — tényleg van valami megmagyarázhatatlan ebben a különben igazán derék Ágffyban, ami nem rokonszenves... Igen, igen... Ebben Istvánnak határozottan megint igaza van.

Botond nem érezte meg, hogy a felesége mire gondol. Csak azt látta, hogy szótlanul megy mellette. Eleresztette a karját és egy kis nehezteléssel szólalt meg újra:

— Olyan kellemetlen, amit most mondtam?

Mária hangosan elnevette magát:

— Nem hagyod már abba, te Xerxes! Nézd, a Palkó már a csónakban ül. A haszontalan! Hát nem vele van az a ronda kutya?

Már a mólón jártak. A hajójuk könnyű keskeny sárga teste ott ringott a kikötő bejáratánál s Péter a kis csónakon gyors evezőcsapásokkal vitte feléje Palkót és Castort, amely nyugtalanul kapálódzott a gyerek karjaiban.

— Megengedted, hogy a kutyát fölvigye a hajóra? — kérdezte Mária csodálkozva.

— Ugyan, hagyd... — felelt a férfi — csak nem rontom el szegénynek az örömét?... Általában soha... soha senkinek sem szabad elrontani az örömét.

— Ez mondásnak nagyon szép, — nevetett Mária — de nevelési elvnek nem egészen helyes.

— Majd kérlek... — legyintett a professzor — majd lesz elég része a szigorú nevelési elvekben Jénában.

A csónak már visszatért értük, épp a mólóhoz állt. Pár perc mulva már a yachton voltak. István boldogan, valami fölszabaduló nagy gyönyörűséggel ült a kormányhoz és a tekintete büszkén szaladt végig a magas árbocon, a hatalmas hófehér nagy vitorlán, amely fölött a klub fehérkeresztes kék lobogója lengett frissen az erős reggeli szélben.

Botond már korán reggel kint volt a hajón. Vagy másfél óráig mindent a leggondosabban, a legalaposabban megvizsgált, kifogásokat tett Péternek, a ráncos képű öreg hajósnak. Péter ugyan ifjúkorában csak aféle somogyi bicskás volt, aki messzirül nézi a vizet, de tizenöt évi hajószolgálat után épp olyan kitünő vitorlázó lett, mint akár egy dalmata, aki a tengeren született. Magyari nyugalmával és megadással tűrte Botond apró kifogásait és megjegyzéseit, mert nagyon jól tudta, hogy semmi komolyabb hiba nincs a hajón s hogy a professzor csak azért mondja ezt vagy amazt, mert a magyar úrnak már ez a szokása — akár gazda, akár hajótulajdonos. A professzor magában tényleg nagyon meg volt elé-

gedve már reggel is Péterrel, de csak most osztotta ki az elismerő szavakat:

— Látom, fiam, hogy volt gondod mindenre — mondta megelégedett hangon — csak aztán ezután is rendben menjen minden!

— Igenis! — felelte Péter vigyorogva. Baráz-dás, kicserzett bőrű arcának, amelyet a nagy sárgás, vastag bajusz különben igen komollyá tett, neve-tésre mozduló ráncaival olyan boldogan állt Botond előtt, mintha valami nagy medáliát kapott volna.

— Hát te hogy vagy, Miska? — kérdezte a tanár a hajóinast, egy vékony süvölvény legénykét, aki a yacht orrában bajlódott a kötelekkel. Az hirtelen megfordult s ahogy leventéhez illik, katonásan ki-húzta magát:

— Köszönöm alássan, méltóságos uram, csak megvónék.

— Hát apád mit csinál?

— Most a yachtépítőben dolgozik... A Pulitzer úrnak készül egy motoros... Igen fáintosan rende-zik be.

—Pulitzer? — kérdezte félhangon Botond felesé-gétől. — Ki az?... Ja, már tudom!... Motorost!... Na, az neki való... Palkó maradj veszteg azzal a kutyával! — szólt rá azután hirtelen szigorúan a fiára. — Az a dög maradjon nyugodtan a cock-pitben. Különben bedobom a vízbe!

Palkó ijedten ölelte át a mocskos kis kutyát:

— Édes Castorkám, légy jó, mert apuka bedob a vízbe — és már a gondolattól is könnyes lett a gyerek szeme. — Édes kutyuskám, feküdj le...

Castor a fenyegetéstől nem ijedt meg különöseb-ben, de nagyot ásított, azután szépen lassan elnyúlt kis gazdája lába előtt és behunyta a szemét.

— Na, Péter, indulás! — kiáltotta Botond és odaszólt Máriának:

— Te ülj ide fiam mellém!... Mert különben folyton útban leszel.

— Én nem tehetek róla, — mondta Mária — hogy ezen a hajón semmi hely nincs... De különben se értek az egészhez... és nem is fogok sohasem érteni hozzá — nevetett jóizűen Mária.

— Tudom, tudom — mosolygott rá a férfi — te... homoki nő!

Mária elkacagta magát, tudta, hogyha István valakire azt mondja, hogy homoki ember, az a legszörnyűbb lenézést jelenti.

— Na, gyerünk! — mondta István.

Miska kidobta a bóját. István lassú mozdulattal balra nyomta a kormányrudat, mire a nyugati szél belekapott a nagy vitorlába.

— Miska, húzd meg az orrvitorlát! — kiáltotta István. — Most már megdülhet a hajó.

A yacht gyors mozgással siklott előre s az orra egyenletesen szelte a vizet. Nem volt erős hullámzás, a hajó könnyű ringással haladt. Mária mégis kissé félénken húzódott az urához.

— Nem lesz túlerős a szél? — kérdezte.

— Ha erősödik, akkor majd bereffelünk...

Palkó óvatosan kihúzta a lábát Castor alól, kilépett a cock-pitből, előre futott a yacht orrába és ott megállt Miska mellett.

— Ülsz le mindjárt! — sikította el magát Mária. — Meglátod, István, hogy ezzel a gyerekkel előbbutóbb valami baj lesz a hajón.

Palkó már csöndesen üldögélt a hajósinas mellett, akinek Castor legújabb kalandjait kezdte magyarázni. Az apja boldogan, megelégedetten nézett rá:

— Ne féltsd te ezt a kölyköt — mondta csöndesen Máriának — ez két év mulva fölmászik az árbóc tetejére.

— Te azt is megengednéd neki? — rémüldözött Mária.

— Hát persze, hogy megengedem! Hát én hányszor másztam föl gyerekkoromban!

— És ha leesik? — kérdezte szorongó hangon az asszony.

— Ugyan, mért esnék le? — nevetett István. — Van annak magához való esze és ereje is.

Mária a fejét rázta:

— Milyen furcsák a férfiak! A legnagyobb veszedelmektől nem tudnak félni és néha milyen kicsiség miatt megijednek. István, mikor tegnap este megérkezett, látva, hogy a hűvös időben meleg sál nélkül jött el hazulról az állomásra, mindenáron ráerőszakolta a maga esőkabátját. Őt félti a náthától és a fiát nem félti attól, hogy kitöri a nyakát.

Lopva az urára nézett.

A férfi mélyen elmerült a víz, az ég, a felhők, a napfény csodálatos nappali álmában. A szeme révetegen kalandozott a kék hegyek fölött.

Gyerekkorára gondolt, amikor ő volt akkora, mint most Palkó és a nagybátyjával kis dióhéj csónakon vitorláztak föl s alá kint a Balatonon a somogyi part mellett... Akkor is mindig a messze kék hegyeket nézte s folyton az járt a fejében, mi lehet azokon túl?... S arra a homályos, furcsa, félig szorongó, félig újjongó érzésére gondolt, amelyet gyerekkorában érzett, mikor a vonatból Lepsénynél először pillantotta meg a Balaton nagy fényes tükrét.

— Talatta!... Talatta!... Ez az örök nagy emberi újjongó csodálkozás, amely a nagy vizeknek szól... Nagy vizeknek, nálunk magyaroknál ennek a nagy tónak... Milyen furcsa: számunkra a végtelenség, amelyet a nagy vizek jelentenek a világ minden más embere számára... csak egy körülzárt nagy tó... de mégis csak tó... nem mély, nem is nagyon széles... csak egy kicsit hosszú víz... és édes víz, amelynek leheletétől az ember szája széle nem lesz sóssá, amely viharában félelmes, mint a tenger, csöndes nyugalmában szépséges, mint a tenger... mégse tenger, csak tó... magyar tó... magyar tenger...

Nekünk miért nem adatott meg a végtelennel való érintkezés a vizen?... A bátor nekivágás, a félelmetes, halálos hullámú látóhatárnak... számunkra miért csak a puszta homokos síkja lett a végtelennel való érintkezés?... Miért nem jutottunk el mi is a tengerhez? Miért nem akartunk eljutni a tengerhez?... Vajjon mit is érzett az első magyar lovas előörs, mikor az akkori irdatlan erdőn át először ideért és hirtelen megtorpanó lováról meglátta a rengeteg vizet?... Leborult a maga pogány mindent imádásában az ismeretlen hatalom előtt, vagy a keleti hódító nyugodt és egykedvű öntudatával tudomásul vette, hogy immáron ez is az ő véren és csatán szerzett tulajdonukké lőn?...

Ötlött-e eszébe egynek is, hogy talán egy tengerhez jutottak el?... A víz végtelenjéhez, a végtelenség vizéhez? Fölcsillant-e egyáltalán nomád képzeletében az Elsőnek a tenger... Aligha...

A népvándorlás minden csapata az Óceán felé törekedett. Ment előre és vagy elérte — vagy összemorzsolódott a már előtte odaérkezetteken. Még a hunok is karddal vágtak utat Napnyugat felé, robogván a világhatalom ábrándja... a tenger zúgó varázsa után.

Mi magyarok, mi megálltunk a rónán, az ugaron és azt mondtuk: ez elég nekünk!

És itt maradtunk. Attila még a világuralom harcaira szállt ki innen, de a mi magyar őseink már — legfeljebb csak kalandra. Két-háromszáz évben akad egy király vagy államférfi, aki a Tenger felé néz — a nemzettől azonban idegen marad a tenger vágya.

A tenger mégis — szinte hozzászelidülve a mi magunk, a hunörökösök megcsendesedett vágyához és megkisebbedett igényéhez — itt volt az ország nyugati részének közepén és itt maradt megfejthetetlen talányként, titokzatos rejtélyként a magyar lélek számára.

Mert ezt a csodálatos vizet megbámulta a magyar ős és megcsodálja a mai magyar utód.

Parti őslakói használták, kedvelték és félték kilencszáz éven át és a maiak szeretik, használják és — féltik. De sem azok meg nem értették, sem ezek nem értik.

Néha egy-egy magyar költő kiáll a partjára és köszönti riadó leányát vagy megírja irtóztató rianását, vagy megszólaltatja regéit vagy pajkos Sióját. De azután újra nagy és gyilkos csönd borul erre a tóra.

A Balaton a legárvább, legelfödöttebb smaragdja mindmáig a magyar koronának.

A füredi kikötőben könnyű csónakokat, karcsú kuttereket himbál a szél. De paraszti bárkát vitorlával ember még nem látott a Balatonon. Kilencszáz év alatt Somogyban magától senkinek sem jutott eszébe, hogy vitorlával neki vágjon a zalai partnak, se Keszthelyről át nem suhant kilenc század alatt ilyen vitorlás egy is Tihanyba.

Amikor negyven-ötven év előtt egy pár lelkes sportember meghonosította a yachtozást a Balatonon — sehol a nagy tó partján nem tudtak a vitorlához értő matrózt találni és dalmatákat kellett hozatni a hajókra.

Mi ez? Magyar élhetetlenség, tehetetlenség? Nem. Mihelyt a vitorlás mesterség jól fizető hivatallá lett — akadt rá jelentkező bőven. És ügyes, tapasztalt, ravasz valahány, akár egy arbei halász. Kivált a fiatalja. Itt van Péter, vagy a Miska. És mégis miért nem vitorláztak hát kilencszáz évig, amikor mindenük megvolt hozzá — meg a talentumuk is?

Egyszerű a felelet. A magyar ember a földön élt — a földből élt — a földnek élt. — De csak azon és csak annak élt — igazán. És lovon élt. Mit neki a víz, meg a csónak? Föld és ló! Hát nem elég ez? Azután minek menjen a somogyi úr — Zalába, vagy Veszprémbe — nyáron? Télre úgyis befagy a Balaton —

akkor át lehet szánkázni rajta — akár négy lóval is. Hát nem elég ez?

Miért süket a magyar fül, mikor a Balaton haragos hullámverését meg kellene hallania? Miért vak a magyar szem, amikor a Balaton színeit, derüjét, búját — és árnyait, felhőit meg kellene látnia? Miért tehetetlen a magyar kéz, amikor ezen a nagyszerű tavon két kézzel kellene megfognunk az előrehajtó lapátot és erős karral kellene az árbócra fölhúznunk a kibontott szárnyas vitorlát?...

— Tiszta szerencse — mondta hirtelen Botond Máriához fordulva — hogy valamelyik kisgazda még nem indítványozta a Balaton lecsapolását és a víz alatt levő kiváló őshumusz hasznosítását — földreform alapon, mert akkor már biztosan leengedték volna ezt a haszontalan vizet Tapolca és Lelle között — minek is ez?... És most remek házhelyek volnának kiosztva rajta vályogházakkal, altruista kölcsönnel és — ugar földdel — mint a többi földreform szerzeményen.

.... Botond nevetett:

— Nincs igazam? — kérdezte.

De Mária nem felelt. Ő is a gondolataiba volt elmerülve az előbb, de az ő esze máshol járt... Látszott, hogy nem nagyon érti, mit mond neki az ura s mintha azt folytatná, amin magában tünődött, halkan, szaggatottan szólalt meg:

— Mondd, István, voltaképp hogy is van ezzel a dologgal... és velünk?... Tudom, hogy az újságok sok butaságot írtak össze, nem is akartalak zavarni a magam tudatlan asszonyi kérdéseivel, de azért mégis érdekelne. Mit gondolsz, a mi kettőnk vérében... benne van... hogy is mondjam... benne volt... elkerülhetetlenül benne volt, hogy nekünk össze kellett kerülnünk?... Hogy nekünk szeretnünk kellett egymást?... Te tényleg azt hiszed, hogy mi azért szeretjük egymást, mert valami közösség... vagy különbség... vagy nem tudom, micsoda... van a mi vé-

rünkben?... István, ez olyan szomorú volna, ha igaz lenne!

Botond lehajtotta a fejét. Hirtelen mozdulattal erősen lehúzta sapkája szemellenzőjét és hosszú hallgatással válaszolt.

— Hogy jutott ez Máriának az eszébe most? — gondolta. — S miért mondja azt Mária, hogy szomorú volna, ha igaz lenne?...

Gyorsan válaszolni akart valamit, de akkor hirtelen érezte, hogy a szél iránya megváltozott. Ellenkező irányra fordította a kormányrudat és lehajolva intett a feleségének, hogy kapja le a fejét. A bumm — azaz a vitorla alsó vízszintes rúdja — átlendült a másik oldalra és az egész hajó is kecsesen és símán áthajolt a víz tükrének túlsó fele fölé.

Benn voltak a Tihanyi öbölben. Botond odaszólt Péternek:

— A mólón kívül állunk meg, lehorgonyzunk!

Ránézett a feleségére, pillanatig mintha akart volna meg valamit mondani, de aztán meggondolta:

— Nem, majd máskor... — mondta magában.

Mária csöndesen ült és már nem kérdezett semmit.

V. FEJEZET.

Mikor Szent Illés tüze fölvillan.

— Mondd, István, mi történt veled?... Olyan furcsa vagy már napok óta... amióta hazajöttél... Még soha... még soha nem voltál ilyen — szólalt meg egy este csöndesen Mária.

Az ura sokáig nem válaszolt.

A kertben ültek — a csillagos ég alatt. A balatoni éjszakák tikkadt melegsége fogta körül őket. Nagy-nagy csöndesség volt mindenütt, csak a klubház cigánymuzsikájából szálldogált el egy-egy foszlány a sűrű fákon keresztül a kertbe, amelynek sötét pázsitján és fehéren fölvillanó útjain az éjjeli bogárkák

titokzatos halk hangversenye szólt... A kerítés rácsán keresztül meg-megcsillant a nagy tó víztükre, amely millió és millió csillagot ringatott. A levegő édes volt, de fülledt. Egész délután forró nyomasztó déli szél fujt. Estére elállt, de a bággyasztó és leverő nyomás mégis benne volt a levegőben.

Botond és a felesége vacsora óta üldögéltek kinn a villa előtt a kényelmes nagy kerti nádszékekben. A gyerekek már régen aludtak s minden aludt már körülöttük, a szomszédok, a házak, a parti sétány, amelyen csak néha suhant el egy alak vagy egy-egy összebujó pár elmosódó árnyéka.

István és Mária hallgattak. A csöndet hallgatták. Ez a mai csönd azonban nem kedves, szelíd, beszédes csönd volt, hanem nyugtalanító, kellemetlen, szinte fájó csönd, amely minden lármánál gonoszabbul tapad rá az idegekre és a két ember között való rövid távolságot megmagyarázhatatlan feszültséggel tölti meg.

— Vihar lesz! — mondta kedvetlenül Botond, aki a felesége előbbeni kérdésére sehogy sem tudott válaszolni.

Érezte, hogy a felesége váratlan kérdésében, szelíd szemrehányásában, szomorú igazság van...

— Idegkimerültség... sok túlfeszített munka — gondolta magában a professzor, de lelkiismerete nem nyugodott meg az orvosi diagnózisra... — Igen, igen az is... munka... fáradság, idegek... de azért mégsem, nem... mégsem ez a legfőbb baj, — nem ezért ilyen villamossággal túltelített, ilyen vihar előtti ízű ez az este. Más van itt, — valami egészen más van itt...

— Attól a vihartól nem félek, — mondta Mária halkan és közben kezével végigsimította az ura karját — én attól félek, amit nem értek, amit nem tudok megmagyarázni, hogy neked mi bajod van?

— Nekem? — kapta föl a fejét Botond. — Nincs énnekem semmi bajom... Kicsit ideges vagyok.

Hangja türelmetlen volt és kelletlen.

— Hogy ideges vagy, azt látom. Hanem ideges már máskor is voltál, Buksikám, de ilyen még nem voltál soha, — felelte az asszony és kérlelő, meleg hangon folytatta — miért nem akarod megmondani?... Azt írtad, hogy mennyire vágyol már idejönni... és mikor megérkeztél, első este, milyen boldog voltál... mindennek örültél. De már másnap... Igen... már másnap, mintha kicseréltek volna. És amióta Tihanyból hazajöttünk, nem találod a helyedet... Már a gyerekek is észrevették. Palkó ma este kérdezte, mikor lefeküdt: «Apika miért mindig haragos?» ... Az ebédnél is úgy rákiáltottál.

— Haszontalan kölyök! Százszor mondtam neki, ne hívja a kutyát oda az asztalhoz, ne adjon neki ott csontot! — vágott közbe dühösen a professzor.

Mária folytatta:

— Valami baj van Simonffyval, vagy az öreg kandur csinált valamit megint?... Igazán nem értelek! Sohsem voltál hozzám ilyen bizalmatlan, ilyen titkolódzó. Van valami zavar ezzel a kiküldetéssel?... Buksikám, ne légy ilyen csúnya hozzám!... Igazán... én olyan boldog voltam, hogy most megint együtt leszünk... Még úgyis vissza kell menned két hétre a szigorlatokra... Hát legalább most pihend ki magad s legalább most ne gyötörd magadat ezekkel a dolgokkal.

István a felesége felé fordította az arcát és a jobbkarjával magához ölelte Mária fejét:

— Ne haragudj, picikém, igazad van. Tényleg nagyon utálatos lehettem ezekben a napokban. Én nem tudom... nem tudom, mi van velem?

— Simonffy?

— Áh, nem! Az teljesen rendben van. Nagyon boldog, elmondtam neki beszélgetésemet a miniszterrel... Tudod, amit neked is elmeséltem nagyjából mindjárt első este. Abból láthatta, hogy a tanárságát nem fenyegeti veszély, azzal a szolgálattal

pedig, amit a helyettesítésemmel tesz, csak érdemeket szerez.

— Maurer?

— Nem. Jani bácsi, úgy látszik, nagyon lovagiasan viselkedik. Ma reggel kaptam tőle hivatalos írást, hogy tudomásul veszi a bejelentésemet.

— Jénával van valami baj?

— De mondom, szívecském, hogy nincs semmi baj! Sőt. A jénai direktor-professzor már leközölte a Medizinische Wochenschrifban, hogy szeptembertől kezdve egy tanévet náluk töltök az intézetben. Jaj, igaz, nem is mondtam, Heidelbergből is kaptam meghívást. Jertenz professzortól, hogy közbe jöjjek el három vagy négy hétre megint hozzájuk. Tudod, ehhez volna is kedvem, mert hiszen a heidelbergi eset magamfajta specialistának mindig ad valami érdekes újságot. Én ugyan egyszer már három hónapig tanulmányoztam ezt az esetet, az eredménye benn is van a könyvemben... De azért ki tudja, hogy nem tudnék-e valami ujat találni... Igen... igen... esetleg valami egészen újat — mondta azután szinte önmagának, — valami újat azon az úton, amelyiken most elindultam.

— Ne haragudj, én tudom, hogy voltál Heidelbergben, hiszen eleget búsúltam akkor itthon, mint szalmaözvegy, de... de igazán ne haragudj, kérlek, hogy arra már nem emlékszem, mi az a heidelbergi eset? — kérdezte Mária zavartan.

— Áh!... Az közismert dolog! Minden tankönyvben benne van. Tudod, a heidelbergi eset az voltaképen egy elég kiterjedt heidelbergi család története — Mampel a nevük — amelyikről már több mint száz éve vannak orvosi följegyzések. Ez a familia több mint egy század óta él Heidelbergben a város mellett és soha egyik tagja sem mer elköltözni onnan, mert ezeknek a legnagyobb része, kevés kivétellel, úgyszólván, valamennyi férfi vérzékenységben szenved. Ha egy fogát kihúzzák valamelyiknek, vagy

megvágja magát, már ott az életveszedelem. Ezek folyton ott maradnak, mert sohasem tudják, hogy mikor kell hirtelen orvosi segítség és pedig olyan orvosé, aki ismeri a bajukat; száz év alatt hatvanheten haltak bele... Érdekes komplexum ez, amellyel persze, rengeteget foglalkozik a tudomány... Mondom, én is hosszú időt töltöttem vele és talán igen... és határozottan merném állítani, hogy úgy van, én félig-meddig meg is oldottam ezt a rejtélyt. Tudniillik úgy van ez, kérlek, szépen — mondta a professzor mindjobban belemelegedve, — hogy amint tudod, az emberek általában négy vércsoportra oszlanak... A megfigyelések azt mutatták, hogy ezek a nők mind a második csoporthoz tartoznak... már szóval, ezek a heidelbergi asszonyok, akikről szó van. Ezek persze nagyrészt egymás között házasodnak. Az érdekes, hogy magát a bajt a nők sohasem, érted, sohasem kapják meg, de mégis rajtuk keresztül a tőlük származó férfiakban jelentkezik mindig újra a vérzékenység tünete. Ezek a vérzékeny férfi-családtagok a negyedikbe tartoznak. Már most, mikor én ott voltam, különböző hatósági engedélyekkel és professzori jóváhagyással, a család minden tagjáról különböző vérpróbákat vettem. Azután heteken át dolgoztam... hát ezt nem tudom elmondani... téged nem is érdekelhet... mindenféle komplikált módszerek, persze... akármennyit dolgoztam is, nem tudtam, nem tudtam eredményt elérni. Egyszer emlékszem, hazaszaladtam, csak azért, hogy az öreg Maurerral megbeszéljek valamit.

Mária fölkapta a fejét:

— Hát te akkor... te akkor azért jöttél vissza haza? — kérdezte ijedten. — Nem... nem miattam? — a szeme hirtelen könnyes lett.

— Na nem... nemcsak azért — javította ki magát Botond — hát persze, hogy elsősorban te miattad és a Palkó miatt is. Dehát... igen... ezért a dologért is. Szóval, most hagyd fiam, hogy elmond-

jam a dolgot — magyarázott tovább a professzor — de hiába volt a tanácskozás, a vén Kandurral semmire sem tudtam kilyukadni... Talán még emlékszel rá, akkor is milyen, milyen nyugtalan voltam...

— Igen — bólintott Mária — arra emlékszem. De akkor azt mondtad, hogy én megnyugtatlak téged — tette hozzá szomorúan.

— De, csacsikám, hiszen most is megnyugtatsz engem. Vagy csak nem képzeled, hogy én temiattad vagyok nyugtalan?... — elhallgatott. Hirtelen, mintha valami ütés érte volna a szívét, azt érezte, hogy most, hogy most valahogy nem mondott egészen igazat... — Tényleg úgy volna?... Eh! ostobaság! Ez már komoly jelenség — fűzte tovább magában, — ez biztos jele az idegek kimerültségének, hogy hirtelen ilyen furcsa erőltetett képzetek merülnek fel az emberben...

— Na és aztán mi volt? — szólalt meg újra Mária és nagy kérdező szemekkel nézte Istvánt.

— Ja... igen... Szóval, kérlek, én visszamentem és az úton hirtelen, Drezda és Lipcse között, fölvillant bennem valami gondolat, különös, kicsit merész ötlet... Mulatságos, hogy valami ostoba képeslapot olvastam s volt benne valami novella... különben nagyon lapos és unalmas történet s akkor valami hirtelen eszmetársulás folytán eszembe jutott egy ötlet... Igen... talán jobb is úgy mondani, hogy fölvillant bennem egy gondolat...

— És akkor megnyugodtál?

A professzor elnevette magát: ma este először.

— Dehogy nyugodtam meg! Akkor lettem csak igazán izgatott. Akkor valósággal száguldtam Heidelbergbe, pedig eredetileg úgy terveztem, hogy két-három napot Lipcsében töltök. Már az első vonattal mentem tovább. Hálókocsin. Ahogy megérkeztem, rögtön rohantam az intézetbe. Ugy dolgoztam akkor tíz napig, mint egy bolond. És tíz nap mulva abból a fölvillant ötletből, abból a kósza kis gondolatból száz és száz kísérlettel, száz és száz összehasonlítással,

szigorú logikai láncolatokkal beigazolt tudományos igazság lett, amelyet egy fél év mulva a berlini orvoskongresszus, úgyszólván, ellentmondás nélkül elfogadott. Megvolt a megoldás! Persze, ez ma már közhely. Akkor fölfedezés volt. Látod, ez a furcsa, különös drámája a tudományos igazságoknak. Mert hiába, abban a híres anekdótában, Newton almájáról, amely állítólag egy nap a fa alatt heverésző tudós orrára esett és erre ez azután nyomban kitalálta a nehézkedési törvényt, van valami kis igazság... Mint ahogy általában mindig van valami igazság a mesékben, amelyeket a nagy tömegek elfogadnak.

— De hazugságok is vannak bennük! — mosolygott Mária.

— Igen, csakhogy azokat a hazugságokat az egyéniségek teszik hozzá.

— És most azért vagy nyugtalan — szólalt meg pár pillanatnyi csönd után újra Mária — mert még nem jutott eszedbe az a bizonyos furcsa kis ötlet vagy mert már fölvillant benned?

István nem felelt.

— Mondd, buksikám, nem az az ötlet az, amit a multkor kérdeztem a hajón?

— Akarod, hogy egész őszinte legyek, Mária? — kérdezte a professzor.

— Drágám, hogyne akarnám! — felelte az asszony elragadtatva. — Csakis azt akarom... mindig azt akarom.

— Nahát akkor figyelj ide! Tényleg... tényleg az, amit mondtál, azaz, hogy amiről ostobán és tudatlanul írtak az újságok és ami fölött, amint neked elmondtam, Jani bácsi úgy veszekedett velem és amit a kegyelmes olyan jól megértett, az tényleg megvan bennem... Még pedig sokkal erősebben, sokkal veszedelmesebben, mint ahogy úgy nappal be merem vallani magamnak. Bennem van, belém fúrta magát és minél inkább akarom kidobni magamból, minél inkább kiakarom pusztítani magamból, annál jobban

elhatalmasodik rajtam... Látod, amióta itt vagyok, nagyon jól észrevetted, folyton egyedül járok, hosszúakat hallgatok. Szórakozott vagyok és türelmetlen és ideges és hirtelen haragú és figyelmetlen és talán udvariatlan idegenekkel, de folyton és folyton ez gyötör... egyre ez kísért... Igen, ez a helyes szó, kísért, mint valami lidérc, amiről tudom, hogy veszedelmes ingovány felé csalogat, mint ahogy a tengeren a hajók árbocán föl-föllobban Szent Illés tüze és beviszi, becsalja a veszélybe a hajóst, aki messze kincsek után indult... mint itt a Balatonon a hinár, amely észrevétlenül, lassan rádcsavarodik és hogy nem tudsz szabadulni, azt már csak akkor veszed észre, amikor húz lefelé a mélybe. Láttad már, ha a hajóból kihajolsz a víz fölé és halványzöld csíkja ott imbolyog a síma tükör alatt? Milyen ártatlan, milyen gyönge vízi növény, ha hozzányúlsz, már szakad, ha csómóra akarod kötni, szétmállik a kezedben... De ha benn vagy a vízben s ha a mélységből fölkúszó indákból négy-öt hozzád tud érni, át tud ölelni, akkor egyszerre meg vagy fogva... Valahol olvastam egyszer, valami keleti fantasztikus rémtörténetben egy szigetről, hogy ott milyen világító foszforeszkáló növénycsápok ejtenek rabságba állatot, embert, aki a közelükbe ér, de messziről villódzó fényüknek hivogató, csillagos sziporkázásuknak nem lehet ellenállni, — a bennszülött, aki egy éjszaka feléjük fordítja a fejét, hirtelen megőrül, a vízbe dobja magát és odaúszik a biztos veszedelembe... Hát látod, ez az, ez az, ami nyugtalanít, ez az, ami idegessé tesz! Csakhogy ez nem az az alkotó nyugtalanság, amiből érezni kell, hogy az ihlet, a lélek intuitív nagy megmozdulása, mint ahogy ott akkor történt a vonaton Drezda és Lipcse között. Ez valami más, ez valami kísértő és félelmes, olyan érzés, mint a meredek szélén járni, vonzó és mégis eltaszító, magába húzó és mégis, önkéntelenül is visszariasztó: valami feneketlen szédület, valami végzetes, örvényes áradása a

gondolatnak, ami egyszerre vonz és taszít s amelyet minél jobban el akarok kerülni, annál inkább belekerülök és minél inkább benne vagyok, annál jobban szeretnék szabadulni tőle!... Nem tudom, érted-e, néha már-már azt hiszem, hogy rögeszme, hogy valami komoly, első jelentkezése egy félelmes idegbajnak — tépelődött tovább hangosan Botond és érezte, hogy a felesége keze ijedten és remegve fonódik az ő összeszorított ökle köré — ne félj, fiacskám, erről nincs szó! Alaposan megvizsgáltam magam és meg kellett állapítanom, hogy van ugyan egy kis idegkimerültségem a sok munkától... Különben megbeszéltem itt Jánky dr.-ral is, aki tudod, nagy idegspecialista... Már tudniillik, csak azt beszéltem meg vele, hogy nem lehet-e valami bajról szó... De minden azt mutatja, hogy az idegeim kötélerősek és hogy sehol semmi rendellenesség nem mutatkozik, ez tehát nem más, mint egy olyan gondolkodásbeli válság, amikre a pszichoanalitikus svihákok bizonyosan kimondanák, hogy: komplexum, amelynél csak kétféle megoldás van. Vagy máról holnapra szakítani kell vele, vagy merészen fejest kell beléje ugorni.

— Te mit fogsz csinálni? — kérdezte aggódón Mária.

— Én mindig jó úszó voltam! — felelte egyszerűn Botond és erre az ötletre elmosolyodott. Azt is érezte valahogy hirtelen, hogy mindaz a feszültség, amiről beszélt az előbb, amit Mária ma olyan tökéletesen megérzett, kicsit megenyhült benne, fölengedett. Érezte, hogy amint beszél róla, szinte felszabadul a napok óta tűrhetetlenül érzett nyomás alól. Egyszerre frissebbnek, szabadabbnak, nyugodtabbnak találta magát.

— Látod, igazán jó, hogy beszéltünk róla, — mondta feleségének — mert hiszen bizonyos, hogy a közlés mindig elvesz valamit az ember terhéből...

— Én nem tudom, — mondta Mária egyszerűen — én ettől az egész dologtól félek. Nem is értem...

és nem is mondtál el belőle semmit voltaképpen, de én mégis félek tőle. Nekem olyan idegen az egész. Ne haragudj, nekem... hogy is mondjam... olyan...

— Szomorú! Ezt már mondtad a multkor.

— Nemcsak szomorú... akkor nem mertem így mondani, de most, hogy sokat beszéltél róla velem, nem a dologról, hanem arról, hogy téged mi bánt, inkább meg merem mondani: — nekem ez a gondolat csúnya, visszataszító, utálatos! Igen, utálatos... Én tudom, nem is akarom tagadni, hogy a vérnek, a vérmérsékletnek van valami köze ahhoz, hogy egy nő és egy férfi... de én nem tudom, én nem is akarom elfogadni azt, még föltevésben sem, hogy a szerelmemnek ilyen... ilyen... fizikai, vagy hogy mondjam... élettani, szóval, hogy a szerelemnek ilyen közönséges és drasztikus magyarázata lenne. Én ezt nem értem. Ne érts félre, nem valami hidegség vagy érzéketlenség ez, én nem akarom megtagadni azt, ami a mi szerelmünkben nemcsak lelki dolog, de én ragaszkodom az illuziómhoz. Én nem engedem magamból kitépni azt a hitemet, hogy az igazi nagy szerelem, az a kikerülhetetlen, végzetes nagy szerelem az, mikor két emberben a lélek ellenállhatatlanul egymásra talál. Én játéknak tartom a szavakkal, hogy csak az ellentétek vagy az egyformaságok vonzzák egymást. Valószínűleg mind a kettő. A szőkék legtöbbször barnákba szerelmesek és fordítva, de viszont karcsú és magas emberek még jobban illenek össze, én azért már láttam góliát embereket apró kicsi asszonyokkal boldogan együtt élni. Ezek mind értelmetlen babonák!

— A babonák sohasem egészen értelmetlenek — vetette közbe Botond.

— Lehet, engem azonban nem érdekelnek! Azt azonban tudom, hogy egy sportszerető férfi és egy zeneimádó nő még nagyon boldog lehet egymással. Viszont lehetetlennek tartom a boldog házasságot két zeneimádó nő még nagyon boldog lehetsik atheista

M.T. AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA

vagy ahol az egyik választékos és finom ízlésű, a másik pedig durva és közönséges... De mi köze ehhez a vérnek? Azt elhiszem, hogy a vér azonosságának, különbözőségének lehetnek ilyen... hogy is mondjam... orvosi hatásai.

— Élettani hatásai — javította ki Botond.

— Mondd, ahogy akarod, bánom is én! — felelte élénken az asszony. — És elhiszem neked a te heidelbergi esetedet, úgy ahogy elmondod. Én akkor is így fogom hinni, ha jövőre egy másik professzor az ellenkezőjét bizonyítja be. De csak azért fogom hinni, mert téged szeretlek. Azt én el nem hiszem, hogy mi azért szeretjük egymást... vagy ne beszéljünk magunkról... Nem hiszem el, hogy Romeo és Julia azért szerették egymást... különben ez nem jó példa, mert Romeo és Julia szerelme alapjában és mindenekfelett érzéki szerelem volt, hanem mondjuk azt, hogy Anna királynő és Buckingham herceg azért imádták sóvárogva egymást messziről, mert a vérük, nem tudom, micsoda, közös tulajdonságokat mutatott, azaz, hogy mutatott volna, ha akkor már ezt meg tudták volna vizsgálni. És nem hiszem, hogy ha ma akárhol fellobban két ember között hirtelen és ellenállhatatlanul a szerelem, csak azért lenne, mint ahogy te gondolod...

— Mert én talán tudnék neked mondani olyan példát — szólt közbe csöndesen Botond és a londoni esetre gondolt, meg a preparátumokra, amiket magával hozott és amikkel ma egész délelőtt a toronyszobában föntdolgozott, de azután nem folytatta.

— Ne haragudj, István, én nem akarom a te nagy gondolataidnak szárnyát szegni, én nem is merek beleszólni abba, amit te csinálsz és amit most az előbb itt mondtam, azt felejtsd is el... Csak arra kérlek, ne engedd magadat át olyannak, amiről te magad mondod, hogy hinár, lidércfény, amiről te magad érzed, hogy veszedelmes és végzetes, mint a Szent Illés tüze... Gondolj a te eddigi nagy, komoly

sikereidre és ne haragudj, gondolj arra is, amit Jani bácsi mondott, te mindig adtál az öregurra, mindig hallgattál rá... Ne haragudj, amit a miniszter beszélt, azt én nem tudom mind elfogadni! Én csak egyszerű asszony vagyok, de úgy érzem, hogy ezekben a politikusokban mindig túlteng kisse a képzelet és a szónoklat. Én látod, én rettentően féltelek — a hangja elcsuklott és valami kis sírásféle rezgett benne. — Én is... én is nagyon ideges vagyok... félek... Lehet, hogy ettől az iszonyú nyomott levegőtől... Nézd, látod, ott a Badacsony felől, hogy felhősödik hirtelen. Arrafelé már alig látszanak a csillagok... Látod, én azt hiszem, hogy a csillagok felé kell nézni, nem a Szent Illés tüzei felé kell nézni és hogy nem a meredek szélén kell járni, nem azokba letekinteni, nem... nem... nem fejest ugorni a szédítő örvényekbe, István, hanem kiszabadulni az ilyenekből, elmenekülni az ilyenektől, elfutni az ilyenektől...

— A férfi nem futhat el semmitől... — mondta csöndesen István.

— Lehet, hogy ti ezt máskép látjátok. Én asszony vagyok, én merek gyáva lenni. És borzasztóan félek a te bátorságodtól... Gondold el, hogy mi lesz, ha egy kudarcba méssz bele? Ne hidd, hogy a miniszterek akkor is melletted lesznek, ha a kudarc bekövetkezik s akkor is a kezdést és a merész újítást fogják benned ünnepelni. Akkor hallgatni fognak, de az ellenségeid és a semleges, komoly tudósok, azok mind ellened fognak fordulni. Neked úgyis annyi irígyed van, úgyis annyian haragszanak rád, amiért olyan gyorsan és olyan váratlanul törtél előre és ezért neked mindenkinél jobban kell vigyázni. Ne menj te Szent Illés tüzei után... Én kérlek, a feleséged, az asszonyod, a szeretőd, minden, aki voltam és vagyok neked... ne dobd be magadat a hinár közé, ne engedj olyannak, amit magad is kísértésnek mondasz, ne nyúlj olyanhoz, amihez... igen... én ki merem mondani... amihez nincs köze a tudomány-

nak, amibe nincs joga behatolni. Ne nyúlj a titkokhoz. Hidd el, hogy az életben egy bizonyos van, a titok!

— A rejtély... — szól halkan a professzor.

— Látod, te a férfi, a tudós, már azt mondod, hogy rejtély, én azt mondom, hogy titok. Abban, ahogy te mondod, már benne van, hogy megfejtést keresel rá, abban, ahogy én mondom benne van, hogy a misztériumokhoz nem szabad nyúlni... Vigyázz, mert te erős vagy, míg szilárd talajon állsz, amíg a magad talaján állsz, amíg a magad masszájával dolgozol, de ez nem a te anyagod, ez a lélek dolga, István, hidd el, nekem, hogy ez a lélek dolga és hogy ez titok, aminek nincs megfejtése!...

— Titok, rejtély, rejtvény, ez mind ugyanaz — nevetett föl a férfi fölényesen. — Az analfabétának titok a nyomtatott betű és a gyereknek rejtély a baba belseje. A gondolkozó embernek pedig a legbonyolultabb probléma is csak egy nehéz rejtvény, amelynek valahol és valahogy igenis megvan a megfejtése. Hogy a megfejtés teológiai vagy akár biológiai, végeredményben mindegy, az a fő, hogy a homo sapiens kérdésére megkapja a választ. Vannak kérdések, amire a természettudós felel és vannak kérdések, amire a szenttamási filozófiától kapsz választ. Persze, hogy ezeket nem szabad összekeverni. A XIX. század végén az anyagi észjárás mindent egy halomba dobott bele, mindent egy rostára vetett rá és a végén csodálkozott, mint a rátótiak, akik szitában vitték a vizet és nem maradt a kezükben semmi. Itt azonban nem arról van szó, édesem, hogy én olyan dolgokhoz akarnék nyúlni, amihez nincs közöm, hogy én, az én tudományszakommal oda akarnék befurakodni, ami a lélektan feladata vagy az ideggyógyászaté. Nem, én csak komolyan akarok foglalkozni azzal a problémával, hogy az emberi vér összetételének, azonosságának és különbözőségének, az emberi testben lévő elektromosságnak s az elektronok

körforgásának mi a része abban az élettani jelenségben, hogy bizonyos különnemű egyedek végzetszerűen fizikai vonzódást is éreznek egymás iránt. Én nem akarok hozzányúlni a lelki szerelemhez, nem is akarom vitatni ezt a kérdést. Csak a végére akarok járni annak, hogy erre a kérdésre milyen válasz van: negatív vagy pozitív. Én nem azt mondom, én ma még nem mondom azt, hogy igenis, a vércsoportok összefüggése vagy a vérazonosság kérdése megállapítja, determinálja a szerelmet. Dehogy! Én tudni akarom, hogy van-e rá befolyása? Van-e ebben összefüggés, van-e magyarázat? . . .

— De te...

— Igen, én legeslegbelül azt hiszem, hogy a felelet az: igen! Mint ahogy a heidelbergi esetekben vannak bizonyos fiziológiai eredmények így vagy úgy, — én azt hiszem, hogy lehet más eredményeket is kimutatni. De nem tudom! A kutatásom célja az, hogy rájöjjek. Tudom, hogy ez veszedelmes terület. Én magam látom, hogy ebben vannak kísértések, lidércek, igenis vannak Szent Illés tüzek, de én épp azért nem félek tőlük, mert látom. Én csak azt teszem mindig, ha százszor foglalkozom is ezzel a furcsa, botornak és bolondnak látszó gondolattal, hogy én is a csillagokba nézek! Én nem a meredélybe tekintek le, én nem az örvénybe esem bele. Én a magasságokat keresem, az igazság magasságát. Én a csillagokat nézem, mert a tudományos igazság volt az életem sarkcsillaga, én azt nézem és azt látom, mint ahogy látom most is fönn az égen azt a...

Föltekintett. De az égen egyetlen fény sem pislákolt már. Az északnyugatról szálló felhők már egészen eltakarták az eget s bakacsin feketére festették az éjszakát. Botond felállt és valami különös zavarral tekintett a beborult égre, amely eltakarta a csillagot, amelyre ő hivatkozott.

— Hát látod — mondta aztán Máriának idegesen

— most eltakarják a felhők, most a sötétség eléje megy, most nem látható, de azért vagyok tudós és azért vagyok férfi, hogy meg tudjam várni, amíg a sötétség elmulik és amíg jön egy fény, ami ezt az éjszakát megvilágítja.

Szemben Badacsony fölött az ég elején egymásután hirtelen vagy háromszor-négyszer villant valami erős fény. Azután lassú morgó dörgések fojtott moraja következett.

— Villámlik! — mondta Mária.

— Igen, — felelte Botond és boldogan kihúzta magát — villámlik, mindjárt itt lesz a vihar...

Most már itt is, ott is megvillant az égen a villámok tüzes cikk-cakkja. A dörgésük egyre erősebb lett és egyre közelebbről jött.

— Nagyon dörög — mondta ijedten Mária és közelebb húzódott az urához.

Botond átölelte az asszonyt, ráhajolt és megcsókolta a szemét.

— Igen, fiacskám, itt a vihar!... Látod, a legnagyobb sötétségben is jönnek váratlan és hatalmasan fölgyuló világosságok.

— Igen, de én ezektől félek, mert...

Nem fejezhette be a mondatot. Egy hatalmas villámcsapás káprázta tó fényességgel és rettenetes dörgéssel csapott be a tihanyi hegyfok előtt a Balatonba.

Mária rémült kis sikollyal dobta oda magát az ura két erős karja közé.

VI. FEJEZET.

A professzor nem tud felelni.

Három ijedt arcú fiatalember dugta össze a fejét a folyosó sarkában.

— Drukkolsz? — kérdezte az egyik széles vállú, kerek koponyájú fekete fiú a leányos arcú vékony

legénykétől, aki ijedt halszemein nagy feketekeretes pápaszemet viselt.

— Mit tagadjam, rémesen! — súgta az vissza. — Xerxes ma mindenkit legázol.

— Ugyan, ugyan! — vigasztalta a harmadik, nagyon kövér, hirtelenszőke fiatalember — Mernert kitüntetéssel engedte át...

— Hja, Mernernek könnyű! — sóhajtotta a leányos arcú. — Két éve dolgozik az intézetében, különben is híres magoló. De hallottad volna, ahogy egymásután elvágta Léczeyt, Pappot és a Tomornyik Miskát.

— Azt nem csodálom. Miska biztosan egyhangúan fog bukni mindenből.

— Nem, nem — szólt közbe fontoskodva az első medikus. — Xerxesnek ma határozottan dühöngő napja van. Ilyen vérengzést már régóta nem csinált.

— Te mikor kerülsz sorra? — kérdezte a kövér.

— Az előbb kellett volna következnem, de a dékáni szolga valami üzenetet adott át neki és erre félbeszakította a szigorlatot azzal, hogy mindjárt jön vissza...

Már jött is. A hevesen kicsapódó üvegajtón át sietve közeledett Botond professzor s mielőtt belépett volna a tanári szoba ajtaján, egy futó pillantást vetett a három fiúra. Nem állta meg, hogy el ne mosolyodjék, ahogy meglátta a pápaszemes szörnyű sápadtságát. Odaszólt neki:

— No, mi az, Csernyey?... Csak nem fél? — kérdezte és jóindulatú mosolygással nézett a rémült kis medikusra, aki dadogva válaszolt:

— Nem... nem, kérem... azaz hogy... egy kicsit bizony...

A professzor barátságosan megveregette a fiú vállát:

— Jó diáknak nem kell tőlem félni, édes fiam, ezt magának nagyon jól kell tudnia. Na jöjjön!... Mindjárt meglátjuk, kinek van igaza, magának vagy

nekem? Én azt mondom, hogy maga fog tudni felelni — előrement, a szigorló felvidult arccal követte.

A másik kettő csodálkozva nézett össze.

— Lacinak disznója van — nevetett a kövér. — Ilyen jó kedvében találja...

— Xerxes tényleg feltünően kedves volt... — hagyta rá a másik. — De én mondtam a Lacinak, hogy ne féljen. Két kitűnő kollokviuma van nála és lehet, hogy Maurer is szólt neki, mert Csernyey ott dolgozik nála a kórbonctanon.

A jelölt már a professzor előtt ült. A teremben meglehetősen nagy hallgatóság volt.

Botond még hallgatott, szemét végigjártatta a termen... Utálatos nap volt a mai, hat szigorló közül a kitünő Merner kivételével egy tudott valamit, a többi makogott vagy válasz helyett szótlanul rámeredt a professzorra.

— Nahát, Csernyey László úr, kezdjük el! Remélem, maga medikus lesz, mert az előbbi urak csak egyetemi hallgatók voltak — mondta mosolyogva, mire a padsorokon az a bizonyos diákderültség futott végig, amit a professzorok ismert viccei mindig megkapnak. A szigorló ijedt figyelemmel nézett Xerxesre, aki hátradőlt a székén és azt mondta:

— Nahát, kedves Csernyey úr, beszéljen, amiről akar...

A teremben halk zúgás támadt, ez a szigorlati kezdet ritka kitűntetés volt Botondnál, csak a legszorgalmasabbak részesültek benne.

— Miről akar beszélni? — kérdezte újra Xerxes.

A pápaszemes halvány arca kipirult és boldogan vágta ki:

— A vércsoportokról!

A professzor bólintott:

— Jól van, hát csak tessék!

Csernyey rákezdte:

— Ha a vércsoportok ploblémájával foglalkozunk... — mondta lassan és meggondoltan s azután

egyre nagyobb biztonsággal kezdte ledarálni Botond könyvéből az erre vonatkozó részt.

Xerxes azonban a harmadik mondatnál megakasztotta.

— Várjon csak, jelölt úr! Maga azt mondta, hogy a különböző fehér vérsejtek... Hát hányféle fehér vérsejt is van voltaképpen?

Csernyey megmondta. De ettől kezdve hirtelen átalakult a szigorlat s a professzor kérdései egyre sűrűbbek, egyre részletezőbbek lettek. A felelés azonban símán ment, a leányos képű medikusnak megjött a bátorsága, biztonságát visszakapta, úgy felelt a kérdésekre, mint a karikacsapás. Botond néha bólintott, néha a szemével intett, aztán vagy húsz perc mulva megnézte az óráját, elővette a töltőtollát, kicsit játszadozott vele s végül hirtelen belevágott Csernyey szavába:

— Jól van, fiatalember, köszönöm! Elég lesz — azután a szeme hirtelen meleg tekintettel végigfutott a hallgatók sűrű sorain:

— Látják, uraim, hogy Botondnál is lehet kitüntetéssel vizsgázni. Egy délelőtt kettőnek is. De, persze, nem azoknak, akik a Korzó-Kollégiumba járnak... Van még valaki?

Nagy behemót ifjú emelkedett fel az egyik első sorból, ahol majdnem két széket foglalt el.

— Igenis, szolgálatjára!

— Hogy hívják?

— Vedres István.

— Budapesti?

— Nem, kőbányai — válaszolt hirtelen az új szigorló, amire nagy röhögés támadt. Xerxes is elnevette magát:

— Hát Kőbánya nincs Budapesten?... Vigyázzon, az első felelet preciz volt, mikor megmondta a nevét, a második azonban már nem sikerült. Mindenesetre szerencse, hogy nem közigazgatási jogból vizsgázik. Tessék helyet foglalni!

A nagy darab ember leült a zöldposztós asztal elé a kis székre s olyan ijedt képet vágott, mint egy mezei nyúl, amelyik meglátja a rókát.

Botond kérdezni kezdte. Már a második válaszból látta, hogy a szegény ifjú aligha olvasott sokat ebből a tárgyból, mert már az első szavakkal hajmeresztő tájékozatlanságot és ismerethiányt árult el. Sejtelme sem volt a legegyszerűbb alapfogalmakról sem. Nyugodtan el lehetett volna kergetni a negyedik kérdés után, de a professzor szigorú lelkiismeretességgel megpróbálta egy negyedóráig nyaggatni, hátha valahol kijön belőle valami. Kárba veszett fáradság volt. Xerxes kérdezett egyre kényszeredettebben és kedvetlenebbül, a jelölt mekegett-makogott, izzadt és kétségbeesett szemekkel úgy nézett körül, mintha azt várná, hogy valahol most hirtelen kettő fog szakadni a fal és azon keresztül megjelenik a mesebeli jótékony szellem, aki legalább egy szót súg neki, amiből valami az eszébe juthatna. A falak azonban nem nyíltak meg, a megszabadító szót nem súgta föl senki, Xerxes megint elővette az óráját, majd visszatette, föltekintett szomorún a mennyezetre, azután ránézett a szerencsétlen jelöltre, aki úgy összeroskadt magában, mint valami rosszul sikerült rizsfelfujt...

— Sajnálom, — szólalt meg Xerxes — ebből igazán elég volt. Nem gondolja, kedves jelölt úr, hogy talán valami más pályát kellene keresni az érvényesülésre? — kérdezte és haragosan nézett a nagy darab emberre, aki támolyogva emelkedett föl a székről.

— Buta hájfej! — gondolta magában a professzor. — Miért nem megy az ilyen ember akrobatának? Négy-öt évig újra, meg újra megostromolja a vizsgatermeket, végül így vagy úgy szánalomból vagy szerencséből átcsúszik s akkor rászabadul az emberiségre...

— Hiába, — folytatta magában — kell kegyetlennek lenni. Ha most én ezzel kegyelmet gyakorolnék,

ki tudja, hány embert ítéltek halálra?... Kedvetlenül, majdnem szomorúan ment ki az épületből.

— Persze hogy megint azt fogják mondani, hogy Xerxes rettenetes tömeggyilkolást végzett. Pedig az volna az igazi tömeggyilkolás, ha nem lenne ilyen komolyan szigorú.

Végiggondolta magában mégegyszer az összes mai szigorlatokat és ahogy ment az Üllői-úton befelé a forró júniusvégi napban, újra megmérte magában mindegyik kérdését s a medikusok mindegyik válaszát. Nem voltak-e ezek a kérdések alapjában mégis csak túlnehezek? Nem követelt-e tőlük túlságosan sokat? Ezeknek a szegény gyerekeknek végre is annyiból kell készülniök egyszerre. Nem, nem, — nyugtatta meg magát, hiszen látszik. Merner is jól felelt. Csernyey meg igazán kitünően, pedig tőlük kérdezte a nehezebbjét. Különösképpen azonban ma valahogyan nem volt megelégedve magával. Olyasféle tudat furdalta a lelkiismeretét, mintha a mai szigorúságában része volna annak az állandó nyugtalanságnak, annak a folytonos idegességnek is, ami az utolsó hetekben újra meg újra elővette. Talán éppen azért, mert otthon különösen vigyázott rá, hogy se Mária, se a gyerekek ne érezzenek ebből semmit, itt az egyetemen annál jobban eluralkodott rajta a türelmetlensége, az ingerlékenysége.

Ma reggel is igazán minden ok nélkül hogy összeszidta azt a derék Jánost... Miért? Mert eltörte **azt** a vacak üveget? Mit ér az az ostoba üveg? Az asszisztensére, Wilnerre is rákiáltott... Na és aztán ez a Tomornyik fiú, János vagy hogy hívják, igazán hajmeresztő, igazán példátlan, valaki ilyen tudatlansággal le merjen ülni szigorlatozni... De azért mégsem kellett volna azt mondani neki, hogy disznóság... Hogy is mondta? Igen, igen... hogy azt még megértem, hogy valaki nem tanul, de aki ennyire nem tanul és vizsgára mer jelentkezni, igazán disznóság!...

Nem, nem, ebből látszik, hogy nem volt elég tárgyilagos és nyugodt a mai szigorlatokon.

Azután megint Maurerrel az a kínos beszélgetés.

— De miért is kellemetlenkedik a vén kandur folyton? Behívatja magához hivatalosan, három percig beszél egész jelentéktelen ügyekről s akkor egyszerre csak megint előjön azzal:

— Vettél már vérpróbát magadról és Máriáról?

Nevetséges! Mi köze van az öregnek az egész dologhoz?

Nem is nevetséges. Nem, nem, egy csöppet sem nevetséges. Sőt. Ha bele mer nézni egészen őszintén önmagába, be kell vallania, hogy ezt a kérdést nem is az öreg tette föl, ezt a kérdést a titkos nagy örök ellenség teszi föl, az a mindenkiben benne lévő belső kísértő. És hányszor fölteszi?... Ujra meg újra. Hiába akarja mindennap tízszer kiverni a fejéből ezt az utálatos gondolatot, tizenegyedszerre megint csak visszalopózik és újra elkezdi gyötörni.

Gyermekkorában, igen, igen... volt egy ilyen saját külön kitalált kérdezője, akivel az ágyban félálomban szokott beszélgetni, a kis rőt manó, aki esténként mindig odaült az ágya szélére.

Az anyja mindig mesélt neki a homokemberről, hogy jön a kis homokember — akkora csak, mint a hüvelykujjam, nagy zsák van a hátán, nagy bizony, akkora, mint egy zöldpaprika, a zsákban homok van, abból szórja a homokot a gyerekek szemére, hogy lehúnyják a pillájukat és elaludjanak... Szórja, szórja a homokot és a gyerekek elalusznak.

— Na, mostanában ugyan nem igen látogat el hozzám, nem szórja a homokot. A másik jön csak, a kárörvendő rőt manó, aki vigyorogva szokott kellemetlen kérdéseket föltenni. Ugy, mint régen... Megcsináltad a számtani feladványt holnapra?... Hogy is vannak a kivételek az «i»-tövű szóknál?... Haha, a Stublik Frici elnyerte a két ezüst koronádat, amit

keresztapa adott... Stublik Frici, a kis piszkos házmestergyerek... milyen furcsa név! Az embernek csak az elemi iskolában vannak ilyen nevű barátai... Ez a Stublik különben meg is magyarosította a nevét később és hegedűművész lett... vagy gordonkaművész?... Sóhárynak hívják most és mindig külföldön hangversenyezik. Érdekes, hogy milyen régen nem láttam...

Nem, nem, kedves Xerxes professzor, hiába akar másról beszélni, nem a Sóháry-Stublik gyerekről van itt szó, hanem arról van szó, amit Maurer mondott... amit a rőt manó mostanában kérdezni szokott, amikor esténként nyitott szemmel hever az ágyán és nem tud aludni.

Az ő vére és a Máriáé!... Miért? Miért van ez örökké a fejében?... Mi köze van ennek az egész problémához? Micsoda ostoba és tudománytalan... igen, ez a helyes szó... tudománytalan dolog, hogy ő ebben az egész kérdéskomplexumba folyton belekeveri a maga egyéni ügyét és Máriát. Soha még — soha még elő nem fordult, hogy ő a kutatásaiban, a búvárkodásaiban a saját érzelmi életének tényeit és a bárkivel való kapcsolatait belevitte volna.

De nincs is semmiféle, de semmiféle néven nevezhető összefüggés a két dolog között, mert hiszen ő és Mária között sohasem volt és... és nem is lehetett volna soha az a végzetszerű, romboló, mindent felforgató szenvedély, ami például a londoni esetnél volt. Ők ketten nem félóra alatt szerettek egymásba bele. Évekig járt Máriáék házába, mikor végre elhatározta magát, hogy meg fogja kérni... eleinte nem is gondolt rá. Megismerkedett velük az öreg Maurer révén, aki Mária anyjának az unokabátyja volt, elkezdett hozzájuk járni. Igazán kedves finom úri ház volt. Úri és előkelő, de azért mégis közvetlen hangulat, gazdag és művészies környezet, zenedélutánok... Lassan lassan mintegy mindennapos lett a családnál, soha még egy szót sem beszélt Máriával szerelemről...

Flörtről? Flörtölni Máriával úgysem lehetett. Sokat beszélgettek, jártak együtt Operába, hangversenyre, színházba. Mária az ő kedvéért néha még tudományos előadásokra is elment.

— Szegény Mária — és Botond magában önkéntelenül elnevette magát. Egyszer eljött vele a vén Kandur fölolvasására, az Akadémia egyik osztályülésére, ahol előbb végig kellett hallgatni egy ötnegyedórás előadást az izeltlábúak érzékeléséről különös tekintettel a nem tudom micsodára.

Ő nem is értette voltakép, Mária mi kedvét leli az ilyesmiben... Persze, Mária később azt mondta, hogy az ő kedvéért mindig mindenüvé elment volna, a világ végére is... Hát az biztos, hogy Mária előbb szerette őt, mint ahogy ő rájött és ahogy tisztába került az érzéseivel. Azért Máriánál sem volt ez valami hirtelen kirobbanó érzéki vágyódás vagy ellenállhatatlan lelki hatás... eleinte, mikor megismerkedett velük, Mária nem is sokat törődött vele... Igen, igen, úgyszólván rá sem nézett. Azzal a buta angolképű tenniszbajnokkal volt akkor folyton együtt Mária, azt nem lehetett el sem képzelni abban az időben, hogy ne ült volna folyton a Mária szoknyáján. Rémes fráter volt!!... Az a kifejezéstelen száraz, szabályos, angolszász arca, üres szemei... Hogy is tudott Mária voltaképp azzal a fiúval foglalkozni. Érdekes különben, hogy Mária leánykorában határozottan ezt a férfitípust kedvelte. Majdnem mindegyik udvarlója ilyen angolos képű volt...

— Angolos képű? — vágódott bele hirtelen az agyába! A multkor is Földváron... akkor reggel, amikor Tihanyba mentek és találkoztak Ágffyval, erre a lehetetlen emberre is azt mondta, hogy érdekes, szépfejű férfi... Az a kanalas tót... Nahát nem furcsa az, hogy Mária ezt a képeslevelezőlap-típust, ezt a sportbajnok férfit mindig érdekesnek, szépnek, kellemesnek találja. Tessék! — és mégis őhozzá jött feleségül. Pedig ő azután semmit sem hasonlít ezekre az embe-

rekre... és mégis... Mária őt szerette meg és lassan-lassan elmaradtak tőle az angolképű fiúk, nagynehezen a harmadik kosár után a tenniszbajnok is abbahagyta a reménytelen epekedést és Mária három évi ismeretség után egy napon egészen magától értetődően a menyasszonya lett... Milyen furcsa is volt az egész. Ott ültek a kis szalónban... A másik nagy teremben Mária apja négykezest játszott a zongorán egyik karmester barátjával... Valami Csajkovszkyt játsztak, nem nagyon figyeltek oda, mert ő éppen elbeszélte Máriának, hogy az adjunktus megnősül, valami nagyon szép svéd leányt vesz el, akivel Berlinben ismerkedett meg nyáron... Szóval, Mária azt kérdezte:

— Voltaképp maga, István, miért nem nősül meg?

Elnevette magát és ezt felelte:

— Én?... Ugyan! Ki jönne feleségül egy ilyen száraz, élettani-intézeti lombikhoz? Másféle ember kell a leányoknak, maga sem jönne hozzám feleségül...

Mária pedig hirtelen szembe fordult vele, a kezével könnyedén megérintette az ő karját és egészen váratlanul azt mondta:

— Én?... Én, István, nagyon boldog volnék, ha a maga felesége lehetnék...

Hát ez csak nem az a bizonyos nagy szenvedély, nem az az ellenállhatatlan kikerülhetetlen végzetszerű szerelem! Nahát... ennek nem lehet köze ehhez az egész rögeszméhez... Befelé mosolygott egyet, már ő is kezdi úgy nevezni a dolgot... mint Maurer. De hát akárhogy is nevezzük, annyi bizonyos, hogy semmi esetre sem vonatkozik őrájuk.

Miért nem vonatkozik őrájuk? Vagy éppen nagyon is őrájuk vonatkozik, mert éppen ez mutatja, hogy neki mennyire igaza lehet... talán. Ők Máriával egymásra találtak, összeolvadtak, boldogok, — de kérdés, hogy ha valaki mással találkozott volna Mária,

olyan valakivel, aki számára az a mindent elsöprő egyéniség lett volna, mint az a braziliai volt annak az angol orvosleánynak — akkor is Botond Istvánné lett volna belőle? Ha az az angolos képű tenniszbajnok az a férfi lett volna, aki az ő ötletelmélete szerint bizonyos vérazonosságból szinte rendelve lett volna Mária számára, akkor is kosarat kapott volna ez az ember?... És fordítva. Ha ő, Botond István lett volna az ilyen kiválasztott, akkor is hároméves ismeretség, összeszokás, lassú értékelés, megbecsülésből származó szeretet lett volna az út, amelyen eljutnak egymáshoz. És ő, akkor is, úgy jött volna rá voltaképpen, hogy szereti Máriát, mikor már úgyszólván megkérte? Ez az, éppen ez az, amit meg kellene tudni, amit meg kellene próbálni!

Lám, úgy-e, hogy megint itt van a rőt manó, ingerkedő, kísértő kérdéseivel... Hiába, a gondolatai hiába hajókáznak ide vagy oda, hiába lengenek erre vagy arra, a gondolatok hajójának árbocán egyszerre csak felvillan Szent Illés tüze.

Hátha! Hátha igen, hátha éppen az ő csöndes, nyugodt, boldog szerelmük, az az ő megértő, nyugalmas és tiszta házaséletük a bizonyíték amellett, amire ő gondol.

Hátha... Hátha nem így van? Hátha az ellenkezője derül ki? És hátha egy nap jön valaki más, egy napon — idegenben vagy akárhol — föltűnik egy új férfi, aki jön, nem kérdez semmit, félrelöki őt és ellenállhatatlanul, kegyetlenül és kivédhetetlen végzetszerűséggel elragadja tőle ezt az asszonyt... Botond hirtelen megállt és a gondolattól szinte elakadt a lélegzete.

— Mi lenne akkor?... Ostobaság! Ez mutatja, hogy az egész milyen ostobaság!... Mária!... Majd éppen Mária fog mint valami hirtelen megőrült ibseni tengerasszony elmenni egy idegen bőrkabátos emberrel!... Hahaha!... Ezen tényleg csak nevetni lehet!

Az ő édes, jó, egyszerű, meleglelkű Máriája csak úgy hirtelen belebolondul egy idegenbe... Vagy például ő maga! El lehet azt képzelni, hogy ő ma este elmegy egy társaságba, találkozik egy ismeretlen nővel, öt perc alatt belehabarodik és másnap elmegy vele világgá? Ép érzékű, egészséges, rendes férfivel ez nem történhetik meg... Igen, vannak bizonyos nagy patológikus esetek, rejtett érzéki titkokon alapuló férfimegbolondulások. De így... csak azért, mert a vér?... Képtelenség!...

— Képtelenség?... Akkor miért történik meg mégis annyiszor? Miért esik meg, hogy nyugodt, békés családapák hirtelen megbolondulnak, ott hagynak feleséget, gyereket és elszöknek egy táncosnővel? Vagy miért esik meg minduntalan, hogy két ember nyolc-tíz évig jól él együtt, aztán jön egy harmadik és elválasztja őket? Morális gyöngeség! Jó, ez igaz, de kell, hogy legyen valami élettani oka is. Lehetetlenség, hogy az ilyen nagy érzéki szenvedélyek mögött, amiről nyilvánvaló, hogy semmi lelki kapocs sincs a két lény között, kell legyen valami természetbeni ok, akár a vér azonossága, akár valami, ami az elektron-elmélet körébe tartozik és épp olyan megfejthetetlen, mint ezer más titok. Kell legyen valami kikerülhetetlen vonzás vagy összetartozás, ami egymáshoz húzza, egymáshoz taszítja az embereket és félrelök az útjából minden más akadályt!... Ha pedig van, akkor az mégis csak kérdés és mert kérdés, nem maradhat megoldhatatlan, hogy közte és Mária között van-e valami ilyen? Mert ha nincs, akkor... Igen, akkor mégis csak megtörténhetik egyszer, hogy...

Valaki a vállára ütött. Botond hirtelen megfordult és egy magas idegen emberrel állt szemközt.

— Valami tévedés, kérem, nem? — kérdezte bizonytalan hangon az idegentől.

— Dehogy tévedés, édes öregem! Te Botond Pista vagy, úgy-e? A professzor?

— Igen — felelt zavartan Botond. — Én vagyok, de ne haragudj, kérlek...

— Hát pedig komám, nemcsak a te arcod jelenik meg néha a világlapokban, hanem néha az enyém is!

A tanár figyelmesen kezdte kutatni ezt az arcot s aztán egyszerre megdöbbenve kiáltott fel:

— Te... Frici... komolyan te vagy az?

— Én, Sóháry Frigyes, vagy ha úgy tetszik, Stublik Frici... A párisi konzervatórium tanára, vagy ha úgy jobban emlékszel rám, a házmesterfiú...

— Hát ez csodálatos!... Ez csodálatos! — mondta megdöbbenve Botond. — Szavamra mondom, legkülönösebb dolog, ami velem valaha történt. Ne haragudj, de évek óta nem jutottál az eszembe. És most, az előbb, tíz perce sincs, itt a Múzeum-körúton, ahogy jöttem, hirtelen eszembe jutott a neved és még gondolkoztam rajta, hogy... ne haragudj, kérlek, hegedűs vagy-e vagy csellista?...

— A második, öregem — felelte a művész mosolyogva — cselló a férfiak hangszere. Igen, az igazi férfihangszer. Azt hiszem, hogy a férfibánatot és a férfimagányosságot csak két hangszer zenéje tudja igazán visszaadni.

— És melyik a másik? — kérdezte Botond szórakozottan, mert még mindig a hatása alatt állott a váratlan találkozásnak.

— A másik a huszárkürt, barátom. Hallottad egyszer már este a magyar huszártakarodót? Egész jó kis szerzemény, Haydntól való. Látod, milyen csodálatos nagy valami volt, hogy a régi monarchia Haydnnal iratott trombitajeleket és Grillparzerrel a katonai szolgálati szabályzatot. Látod, ezek azok a nagy dolgok, amikért rettentő kár, hogy lassan elmúlnak a világtörténelemben.

Botond elnevette magát. Két ember találkozik tíz év után a Múzeum-körút és a Rákóczi-út sarkán, az első pár szó, amiről beszélgetnek, mint olyan valami,

aminek semmi köze a régi életükhöz és általában semmihez, ami azóta velük történt és mégis olyan természetes, hogy így és erről beszélnek és előbb nem kérdezik meg, hogy van feleséged őnagysága és mit csinálsz mindig? Milyen érdekes, ez voltakép a barátság lényege talán. Két ember együtt van, érti egymást, azután nem találkozik öt évig, tíz évig. Amikor megint összejönnek, megint úgy beszélgetnek tovább, mintha tegnap váltak volna el. És idegen emberekkel, akikkel nap-nap után szembe kerülünk, sohasem tudunk tovább jutni ugyanazoknál a jelentéktelen és közömbös kérdéseknél. Hát ennek mi a magyarázata?... Mi a magyarázata annak, hogy igenis megtörténik, hogy gondolunk arra tíz perccel előbb, akivel azután találkozunk? Nem titok? Nem rejtély ez? Ezeket nem volna érdemes kutatni?... Milyen furcsa gondolat: a hajó árbocán megint föllobban a Szent Illés tűz...

— De szótlan lettél, komám! — nevetett Sóháry és derüs, simogató szemmel nézett végig régi barátján:

— Mit csinálsz ma este?

— Nem tudom. Nincs semmi dolgom. Ha te is szabad vagy, együtt vacsorálhatunk.

— Rendben van! Én félkilenctől szabad vagyok, hát találkozzunk kilenckor, mondjuk, a Vörösmarty-téren, aztán majd eldöntjük, hogy hova megyünk. Jó?

— Rendben van, ott leszek! — mondta Botond és megrázta a művész kezét. — Nagyon, nagyon örülök, hogy újra látlak, Frici. Végre egyszer valaki abból a régi világból, ami egészen eltűnt.

— Bizony, megöregedtünk, fiam — mondta Sóháry csöndesen — az ifjúság elmegy! Nem is az a baj, hogy megöregszünk, hanem az, hogy sohasem leszünk többé fiatalok...

— Igen — gondolta magában Botond — az ifjúság elmegy, de azért az mégis szép az életben, hogy az ifjúság elmegy, de a barátság megmarad.

VII. FEJEZET.

Xerxes megtud valamit.

A terrasz lassan kiürült. A zenekar elhallgatott és elvonult. A pincérek fáradtan és álmosan dülöngéltek neki a korlátnak s láthatóan várták, mikor kerekednek már föl a vendégek az utolsó három asztal mellől. Hátul a sarokban ismert művésznő ült egy hírhedt sportemberrel, az ellenkező oldalon pedig a híres író valami ismeretlen kis színházi békával.

Botond és Sóháry csöndes beszélgetésben iddogáltak a kiugró mellvéd asztala mellett. Azaz, hogy Botond inkább hallgatott és csöndesen figyelte a barátját, aki hatalmas termetével, őszülő sörényes fejével és különösen nagy, erős kezeivel inkább valami szobrásztitánhoz hasonlított, mint gyöngédlelkű csellóművészhez.

A professzor megnézte az óráját:

— Tyhü, barátom, tudod, hogy már negyedkettő!

— Ne menjünk még — mondta Sóháry — ki tudja, mikor találkozunk újra... Olyan jól esett egy kicsit kibeszélgetni magamat veled. Visszaröpülni egy kicsit a régi budai házba... Te, emlékszel arra a nagy fekete macskára, amelyik... Valami nagyon fontos dolgod van holnap reggel?

— Nem, dolgom nincs, csak egy külföldi vendégem jön holnap.

— Ugyan!... Kicsoda? — kérdezte Sóháry minden különösebb érdeklődés nélkül, aztán odaintette a pincért s rámutatott az üres pezsgőspalackra — még egyet!... Megiszunk még egy-két pohárral, mi?

Botond a fejét rázta:

— Köszönöm, fiam, én már nem iszom... Nekem már ez is sok volt. Nem vagyok hozzászokva.

— Nem szoktál inni?...

— De igen! Étkezéshez, de csak könnyű homokit, néha kis sört...

— Rosszul teszed... nagyon rosszul teszed, mert

alkotó embernek az alkoholra szüksége van. Ez megmozdítja a képzeletet, feloldja a fölösleges köznapi gátlásokat...

Botond kedvetlenül legyintett:

— Köszönöm, de énnekem igazán nincs szükségem rá, hogy a képzeletemet még külön is megmozgassam. Van abból nekem elég... Talán sok is — tette hozzá inkább magának.

— Azért maradj még egy kicsit — kérlelte Frici — olyan jó most itt. Ezért a rusnya idegenért ne rontsd el a szép hangulatot... Még annyi mindent akarok kérdezni tőled.

— Fricikém, ha neked örömet szerzek vele, hát hogyne maradnék! Mr. Heating... vagy Hearding... legfeljebb egy kicsit várni fog rám a Gellértben.

— Miféle szerzet?

— Amerikai.

— Mit akar itt?... Szintén orvos?

— Az. Most itt van Európában, ezidőszerint Jénában dolgozik a Rockefeller-intézetnél... Tudod, ahová én is megyek vissza. Jófejű ember. Londonban ismerkedtem össze vele az előadásom után s akkor megkért, hogy ha Jénába jövök, velem együtt dolgozhassék. A jénai direktor nagyon dícsérte nekem, hát azt mondtam rá, jól van. Együtt utaztunk hazafelé Kölnig, közben sokat beszélt róla, hogy annyi minden szépet hallott már Magyarországról — nagyon érdeklik az intézeteink, erre mondtam neki, hogy jöjjön el egyszer... Persze, én nem vettem nagyon komolyan ezt a meghívást, de ő, úgy látszik, annál inkább. Tegnap délután az intézetben telefonhoz hívtak... Ő volt... Bécsből beszélt és közölte, hogy ma reggel Budapesten lesz... Vigye el az ördög, el fogja rontani két hetemet.

— Miért?... Rázd le magadról!

— Azt nem tehetem, kérlek. Végre is engem amerikaiak hívtak meg most Jénába... Különben is nagyon jóakaratú, derék gentleman, hát miért bántsam

meg? Csak az a baj, hogy két hétre jött. Pestet itt nyáron megnézheti kényelmesen öt nap alatt, az intézeteket három nap alatt, de aztán mit csinál és én közbe maradjak itt... A hajóm meg álljon szomorún a kikötőben?

— Nevetséges!... Vidd le magaddal a Balatonra.

— Te, ez jó ötlet! Erre nem is gondoltam... Tényleg, ez lesz a legjobb.

— Látod, hogy érdemes volt maradni... Vendégszobátok van?

— Van hát! Kettő is... Te Frici, nem akarsz egy kicsit te is lejönni?

— Ne mondd kétszer, mert megyek. Ugyse ismerem még a családodat... Hanem tőlem ne félj, mert nekem hamarabb kell elutaznom, legfeljebb két napra jöhetek le.

— Ugyan? Miért olyan sürgős az az elutazás?

Sóháry arca elborult. Nem felelt, lassan fölemelte a poharát és kiitta.

— Van valami... valami halaszthatatlan dolgom van Milanóban.

— Te Frici, annak a dolognak biztosan szoknyája van!

Sóháry nem válaszolt mindjárt, azután másra terelte a szót:

— Mond, kérlek, voltakép mi az, amin te most dolgozol? Párisban a lapokban mindenfélét olvastam.

— Csupa szamárságot írtak — mondta dühösen a professzor — tudod, milyenek az ujságok — különösen tudományos kérdésekben! Bizonyos vértani kérdésekkel foglalkoztam most... Nagyon nehéz, nagyon bonyolult dolgok ezek. Ne haragudj, nem is próbálom neked megmagyarázni, mert ahányszor még laikussal beszéltem róla, mindig félreértett.

Sóháry elnevette magát:

— Nana, barátom, ne kicsinyeld le a képességeimet... Ne felejtsd el, hogy három évig én is medikus voltam.

— Te? — kérdezte csodálkozva Botond. — Te medikus voltál? Sohse láttalak! Hogy lehet az?

— Hát nem is láthattál, mert te itt végeztél, én meg Kolozsvárt hallgattam... Nem emlékszel, hogy mikor én hatodista voltam, te meg érettségiztél, akkor az apám kapott valami állást lent Kolozsvárt...

— Persze... várj csak!... Emlékszem már, hogyne... valami cégnél, nem?

— Igen. Szegény öreg ott lett raktárnok... Hát persze én is vele mentem.

— De egész jól emlékszem. Még azt is tudom, hogy pár nap mulva küldtél egy levelezőlapot a Mátyás-szoborral és azt írtad rá... érdekes, hogy ez egyszerre most mind az eszembe jut... azt írtad rá, hogy ez Fadrusz remeke, aminek a dícsőségét soha senkisem veheti el többé tőlünk — sóhajtott egyet. — Hát bizony elvették!

— El — mondta rá tompán Sóháry...

Hallgattak.

— Mégis, hát mondj valamit! — szólalt meg azután újra Frici. — Miről van szó voltakép?...

— Tudod, hosszú volna azt mind elmesélni... Elég az hozzá, hogy én évek óta foglalkozom a vércsoportokkal. Mindenféle vizsgálatot csináltam, sokat dolgoztam vérátömlesztési problémában, a haemofiliában... A heidelbergi esetet te ismered, abban sikerült is bizonyos eredményhez jutnom... De már azelőtt fölkutattam a Magyarországon lévő ilyen terhelt családokat... Tudod, kettő is van. Az egyik roppant kiterjedt nagy zsidó familia, bonyolult, zárt összeházasodási leszármazás, amelynek a titka valahol ott van valamelyik ősi gettóban... Azután van egy másik, egy régi volhiniai nemes család, amelynek leszármazottjai is itt élnek nálunk. De az egész család története regénybe való... Szörnyű, véres sorstragédia. Ezeknek megvan a régi családfájuk, vissza a XV. századig. Egy ócska kutyabőrön piros kereszttel van megjelölve sok halott, ezek mind a vérzékenységben haltak meg.

Tudod, ez a család valamikor gazdag földesúr volt Volhiniában. Volt szép nemesi úri házuk és egy napon mégis úgy kellett menekülniök, hogy agyon ne verjék őket. A mult század ötvenes éveiben történt. A család minden férfitagján rajta volt ez a szörnyű átok, még a kis fiúgyerekek is örökké vérző ujjakkal jártak... A babonás jobbágynép éveken át rettenetes borzadállyal nézett a kastélyra, amelynek lakóit ördöngösöknek, megszálltaknak tartották. Egy nap a faluban kigyulladt valami tűz, nagy szél volt, a fél falu leégett... Két hét mulva újabb tűzvész pusztított... Három hét mulva megint. A szép kis volhiniai falu korom és üszök volt, csupa rom... Valaki kiadta a jelszót, hogy az ördöngös uraságok okozzák a tüzeket. Éjszaka az egész falu férfinépe rátámadt a kastélyra és csak a hűséges cselédségnek köszönhették, hogy valahogy el tudtak szökni. Azóta itt élnek szegények. A sors üti-veri őket, ide-oda... A vér átka.

— Rettentő történet, az már bizonyos! És te ezeket mind fölkutattad?

— Igen. És ezekből a vizsgálódásaimból a célba vett eredményeken kívül persze más dolgokra is rájöttem közben és aztán lassan kialakultak bennem új föltevések... Mindenekelőtt az, hogy az egyes vércsoportokat nem lehet teljesen zárt és egyenlő kategóriáknak tekinteni. A csoportokon belül olyan fokozatok vannak — a vértiterek problémája... a különbözőségek és hasonlóságok. — Ne haragudj, hogy ilyen népszerű formában próbálok neked beszélni róla, de a te húsz év előtti hat medikus szemesztered, azt hiszem, már hogy úgy mondjam, erősen eltokosodott.

Sóháry bólintott a fejével.

— Körülbelül igazad van, Pista, mert bizony már nem nagyon értem, amiket beszélsz. Én csak azért kérdeztem, mert azt hittem, hogy az ujságok sok mindenféle meséje mögött mégis csak van valami olyasféle a te elméleteidben... Valami magyarázata, a végtelen, végzetes szerelmek... — nagyot ütött a poha-

rával — már pedig hidd el nekem, nagy áldás volna az emberiségre, ha ezt valaki meg tudná fejteni... Ha az ember el tudna szaladni a végzetes nagy szenvedélyektől, amelyekről érzi, hogy a kárhozatba viszik... hogy megbolondítják... meg-bo-lon-dít-ják — rákönyökölt az asztalra, a két tenyerébe hajtotta a homlokát.

Botond nem felelt, hagyta, hogy beszéljen.

— Mit adnék érte én — sóhajtott a művész — ha tudnám, hogy az életben nem kell többé... hogy nem kell soha többé félnem ettől a rabszolgaságtól... Akkor most se kellene Milanóba mennem — tette hozzá keserűen.

— Csak egy kis akaraterő kellene hozzá, kedves öregem — felelte nyugodtan Botond — és mindjárt fölszabadulnál. Mint itt a hátunk mögött a híres drámaíró, micsoda végzetes, rettentő nagy szerelem fűzte a nagy primadonnához és látod, most hogy ülnek egyazon terrasz két oldalán... mintha sohsem ismerték volna egymást.

Sóháry fölkapta a fejét:

— Mit tudod te azt? — és szinte kiáltotta a szavakat. — Mit tudod te azt, hogy hogy ülnek s hogy még a mosolyuk is milyen kegyetlen, milyen torzító fájdalom arcának a lárvája?... Mit tudod te azt, hogy mi tépi őket belül, hogy vergődnek és kínlódnak, süket éjszakákon keresztül és a nappalok munkalázában, mit szenvednek? Mit tudod te az ilyen dolgokat, a te rendes, nyugodt, komoly életeddel, a te megszokott csöndes házasságod polgári boldogságával? De ők... de mi... de én, aki — beleőrülök a szenvedélybe, a féltékenységbe, a kétségbeesésbe... és rohanok a veszedelembe... — újra ivott — és szaladok utána Európán át, ha csak a kisujját mozdítja felém... pedig tudom, hogy csak gyötörni akar, csak kínozni akar, csak azt akarja látni, hogy újra leborulok előtte és újra összeomlok előtte. Én tudom ezt, szombaton mégis elutazom Milanóba, hogy

hétfőn újra lássam a legszelídebb arcot, amelyet valaha nőbe bujt fenevad viselhetett.

Botond érdeklődéssel kapta föl a fejét:

— Mondd, nem volna lehetséges, hogy inkább az a valaki jöjjön ide Pestre?

— Miért?

— Hátha... hátha rajtatok keresztül jutnék el a megoldáshoz... Ki tudja?

Sóháry a fejét rázta:

— Nem, barátom, csak én vagyok a bolond, mert én rohanok utána... Ő nem... Mindig én megyek utána.

Botond fölnevetett:

— Azért nem jön ő, mert mindig te mégy utána. Próbáld meg egyszer és ne menj!... Ülj meg te egy helyen és üzenj te, hogy jöjjön ő... Idegek kérdése ez, mint minden harc az uralomért... Amelyik tovább bírja, az győz.

Sóháry megragadta Botond kezét:

— Pista! Te nagy ember vagy! De igazad van... igen, neked van igazad, azt kell tenni, azt is fogom tenni. Én majd megmutatom neki, egyszer majd megmutatom neki... — ismételte a gyenge akaratú határozatlan emberek határozott erős csengésű hangján. A professzor pedig azon igyekezett, hogy a barátjában minél jobban fölszítsa ezt a fölcsillanó akaratot.

Tényleg ez nem volna rossz. Nyilvánvaló, hogy itt igazán az a bizonyos perzselő, gátromboló szenvedély van a két ember között, amire ő mindig gondolt... Mert azok itt a háta mögött, a színésznő meg az író... á, az semmi! Érzéki föllángolások, festett világ és kitalált szavak, szerelmek, amelyekhez reflektor kell és kulisszák és csinált mámor... Nem szerelem! Két híres ember. Hiúságok, amelyek a másiknak a hírét is a magukéhoz akarják kötni, mert diszíteni akarják magukat a másikkal... Nem! Hanem ez a bolond csellóművész, ez igen!...

— Te Frici, gyere be hozzám az intézetbe hol-

nap! És áldozd föl magad. Ne félj, nem végzek rajtad viviszekciót. Nem is kívánok tőled sokat, csak egy pár csepp vért.

— Nem vagyok én kísérleti nyúl! — felelte dühösen Sóháry.

— Hja barátom, ha még ennyi áldozatra sem vagy hajlandó azért a nagy dologért, amely megszabadítaná az emberiséget a nagy szenvedélyek átkától...

— Óh, nagy szenvedély — ismételte halkan a másik. — A grande passion... Miért akarod elvenni az emberektől? Ez az egyetlen szenvedés, ami szép, ez az egyetlen boldogság, ami bűn, ez az egyetlen fájdalom, ami öröm... Ne vedd el tőlünk... Miért kutatod ezt a titkot? Mi lesz, ha megfejted? Még elgondolni is kétségbeejtő, hogy a szerelemből valami nagy egyenletet lehet csinálni, valami saját matematikai együtthatóval... Borzalom! Utóbb még ki fogod találni a szerelem egységét s rólad fogják elnevezni, mint Ohmról a villamosság intenzitását... Óriási lesz! Kréta Carbol, az utolérhetetlen filmdiva ötszázhuszonnyolcegészhéttized Botond fokú szerelemre gyulladt Bernard Shaw iránt, aki kijelentette, hogy sajnálja, mert ő G. B. S. nem a megfelelő vércsoport ellentétes vértiterjéhez tartozik, forduljon talán H. G. Wellshez, aki az AB. vércsoport tagja... Tudod, micsoda marhaság ez az egész, amit te ki akarsz találni? — mondta Sóháry a részegek kedves gorombaságával, melyért nem lehet megharagudni.

— Igen, — mosolygott Botond — ahogy te most elmondtad, tényleg marhaság!... Csakhogy én nem így gondolom ám — mondta magának csöndesen.

— Tudod is te!... — beszélt tovább Sóháry — tudod is, száraz elméleti professzor, mi az a szerelem, hogy mi is az a grande passion... Haha, persze, te azt hiszed, hogy benn ülsz az intézetben fehér kabátban görebek meg csövek, meg savak, meg savók között... Előtted a mikroszkóp, a preparátumok, fölteszed a nagy pápaszemet, belenézel a nagyítóba és

akkor meg fogod tudni, hogy mi a szerelem... Butaság! Az életbe menj ki... az éjszakába menj ki, borgőzös, savanyú abszintszagú párisi kis korcsmákba menj ki, nézd meg a nőt, ahogy bomlik a férfiért, ahogy odaadnak neki mindent, pénzt és becsületet és életet... Menj el a Riviérára, ahol tombol a kártya és gurul az arany, röpül a bankjegy és a kártya fölött, az arany fölött és a bankjegy fölött trónol a női fenevad... Haha... ott trónol és a férfi ott kuszik előtte!... Ott vergődik előtte, dadog és sír és jajgat, ordít a szenvedélytől, a gyötrelemtől és a féltékenységtől és a vágytól és jön a másik férfi, az új, hogyis mondják mostanában?... igen, a soffőrtípus kiugrik a nyolchengeres amerikai kocsiból, kiszáll a repülőgépből és megáll, szemben áll meg a kártyából, dollárból és frankból és aranyból és virágból és selyemből és gyémántokból és gyöngyökből emelt trónus előtt és egyetlen mozdulattal magához rántja azt a nőt, akiért a többi a porba omlott össze... Hát ide gyere s akkor magyarázd ezt meg a te vérpreparátumaiddal és a vércsoportjaiddal és a vértitereiddel... Ostobaság, barátom, nincs erre magyarázat. Csak egy magyarázat van: az ördög, maga a sátán... Igen, Mefisztó, aki szerződést köt a Fausttal és Mefisztó, aki szerződést köt az új Margarétákkal... Margaréta... Haha... Most nem jutnak tömlöcbe, most a bakó nem vágja le a szőke fejüket, nem bizony!... Aranytálcán hordozzák őket szerte a világban!... Ezekhez akarsz te hozzányúlni görebeken, vérsavón, tudományon keresztül... Szamár vagy te, Pista! Kimégy Jénába s azután azt hiszed, hogy abban a kis szelíd, bájos kis türingiai városban, söröző diákok és a kövér szőke polgárleányocskák között ott majd megfejted a nagy szenvedélyek titokzatos rejtelmét!... Nagy szamár vagy te Pista!... Jéna... A Forst, a nagy erdős hegy kanyargó, széles fehér szerpentin-útjával, amelyet a nagy Zeiss-gyár csillagvizsgálójának tornyából esténként óriási fényszórók ragyogó sáv-

jaival pásztáznak végig sörtől jókedvű fiatal asszistens tudósok és a padokon ártatlanul csókolódzó diákgyerekek és diákleányok rémülten ugranak föl, hogy elfussanak a reflektor áruló ragyogása elől... Voltál te már Jénában?... Nem voltál? Látod, én voltam... voltam és soha többé nem tudtam visszamenni. Soha, soha többé nem megyek vissza Jénába...

Lehajtotta a fejét. Elhallgatott.

— Nem mégy vissza?... Mi ennek az oka?

— Nem mi, barátom, hanem ki...

— Ugyan?... Hát ki?

— Märta... Igen, Märta... a svéd leány... Ismered a svéd nőket? Nem, nem a Greta Garbo-típust... Nem ezt a mai mozi-svéd nőt!... hanem azt az igazít... a termetük olyan sudár, mint a fenyőik és a hajuk olyan szőke, mint a fehér arany. Hófehér arcukra az észak tiszta, éles levegője festi a rózsákat... Csöndesek és zárkózottak, mint az északi táj, amelyet a tavasz hirtelen máról-holnapra borít virágba... Látod, ma is az az érzésem, hogy akkor — elhallgatott, kezével szórakozottan megfogta üres poharát, pár pillanatig rámeredt, azután újra töltött és megint fenékig kiitta az egészet...

— És Märta? — szólalt meg Botond. — És milyen volt Märta?

— Ennek a fajtának a legtökéletesebbje, pajtás... Olyan... olyan, mint valami mesebeli szőke aranyhajú királykisasszony, vagy tündér... erdei tündér. Még ma is, ha néha rágondolok, hirtelen eláll a szívem verése. Épp úgy, mint akkor, amikor először láttam. A Festhalleban történt... a Népházban, amelyet egy híres tudós alapított, várj csak, hogy is hívják...

— Igen, Professzor Abbe...

— Az az, a nevére már nem emlékszem, csak Klinger remek mellszobrára, amelyen a hideg fehér márványból szinte tüzet lehelnek a szemek és sugárzik az eleven ész. Érdekes, furcsa művész az,

barátom Dehát nem róla van most szó... Hol is hagytam el? Hja igen, szóval, mondom a Festhalleban történt a második szemeszter végén, nagy nemzetközi búcsúztató ünnepélyt rendeztek a külföldi diákok. Éppen ott voltam Jénában... hangversenyeztem s ott ragadtam vagy két hétig. Gyönyörű, barátom, ott az erdő, valami különös varázsa van a thüringiai erdő csöndjének, ahogy az ember jár bennük, azt érzi, mintha Siegfried lenne és hallaná a zizegő levelek muzsikáját és megértené, amit az énekes madár fütyül... Tele voltam ezzel a varázzsal és dallal és dallammal, zsibongó melódiafoszlányokkal voltam tele s akkor láttam meg Märtát. Az ünnepélyen minden nemzet népdalokat és táncokat adott elő. A svédek mind nemzeti viseletben... Káprázatos volt! El voltam ragadtatva, pajtás, milyen tökéletes zeneiség, micsoda színek, ezek a dalok... ezek a táncok... Akkor fogamzott meg bennem a svéd balettem első ötlete... Talán tudod, elég szép sikerem volt vele... pedig a vége szomorú, nagyon szomorú... az erdei tündér ott hagyta a férfit!... De ezt a véget már nem én csináltam, azt már ez a komisz élet csinálta, pajtás... Egyszóval hát, bemutattak ott neki és beszélgetni kezdtünk... Te, tudod, mi az, mikor két ember az első perctől kezdve úgy beszél, mintha öröktől fogva ismerné egymást? Úgy beszéltünk egymással... Nem, nem tudom én azt most neked elmondani, hogy beszéltünk egymással és mit, elég az hozzá, hogy én egy félóra mulva azt éreztem, vagy ez a nő lesz a feleségem vagy soha senki...

— Azt érezted? — kérdezte izgatottan a professzor. — Komolyan azt érezted, vagy csak így most visszaemlékezve hiszed, hogy...

Sóháry dühösen az asztalra csapott:

— Hát mi vagyok én? Őrült vagyok én vagy ostoba, hogy nem tudom, mit beszélek... Azt éreztem, azt hát...

— S mondd, kérlek, ne haragudj, ha közbevágok,

nem vétettél te már... — elhallgatott. — Nem, nem, Frici még kineveti, ha most ilyennel jön elő, amitől még jobban megdühödik. Ugyis aligha többet nem ivott a kelleténél.

— Ne kérdezz most, most nem azt akarom mondani, amire te vagy kíváncsi, hanem azt, ami belőlem kívánkozik ki — mondta Sóháry. — Megállj, hol is hagytam el?... Igen, hogy beszéltünk... azután fölkerekedtünk és elmentünk valami kávéházba, ahol kvartett vagy valami szalónzenekar muzsikált... Rémesen... De mi nem hallottuk, mi csak egymást hallottuk... és folyton kérdeztük egymást. Mindegyik meg akart tudni mindent a másikról, minden érzését, a gondolatait, az ízlését, az érdeklődéseit... s én közben Märta csodálatos száját néztem, amely piros volt, de nem úgy piros, mint nálunk meg Párisban pirosak a szájak... festett pirosak... hanem az az igazi, az élő cseresznyepirosság, amiről érzi az ember, hogy majd kicsattan belőle az élet...

— Kár, mondtam én neki végre — kár, hogy csak ma találkozunk, pedig már két hete itt vagyok, de most majd úgy-e?...

— Én holnap reggel elutazom — felelte csöndesen Märta és rám nézett. A szeme tele volt könnyel.

— Nem, nem, az nem lehet! — kiáltottam föl. — Maga nem utazhatik el holnap, mi most nem szaladhatunk el mindjárt... Most találkoztunk csak!

Märta a fejét rázta:

— Nem, uram, nem, nem... kedves Sóháry úr, most már feltétlenül el kell utaznom... én nem vagyok olyan, mint annyi más diákleány... és maga sohse venne el engem... én pedig... igen, én pedig tudom, hogy én nem tudnék magának ellenállni... Én szeretem magát... És mert szeretem magát, tehát el kell utaznom.

— Märta! Kérem, nagyon kérem — hadartam neki — ne mondjon ilyeneket, én elveszem magát. Független művész vagyok, engem semmisem köt. Itt

most kijelentem, szavamra... esküszöm... elveszem magát! — és összebeszéltem mindent, hogy szeretem, hogy imádom és... Hiába volt minden. Märta makacsul megmaradt amellett, hogy holnap reggel utazik. A társaság körülöttünk lassan elálmosodott, a kávéház kiürült, a zene megszűnt, mi nem figyeltünk semmire. Én egyre azt hajtogattam dühösen és nekikeseredve, hogy igen és igen... Märta pedig csak a fejét rázta és csöndesen mindig azt felelte, hogy nem. Végre hazamentünk. Märta kint lakott az öreg bástyakapun túl. Lassan, lassan elmaradt tőlünk mindenki. Már csak ketten voltunk ódon, csöndes utcákon. A kettőnk lépései kopogtak, a hold sütött, — ne mondd hogy nem sütött, — mert ez nem hideg hold volt... ez kábító, vértforraló holdfény, — amibe az ember beleszédült.

De most már nem beszéltünk. Karonfogva mentünk, csöndesen, összesímulva és hallgattunk. Ó, hogy hallgattunk... Varázs volt rajtunk, bizonyos, hogy varázs volt, pajtás s hogy meg ne törjük, egyikünk sem mert megszólalni... Märta végül megállt egy ház előtt, hirtelen szembe fordult velem s a kezét nyujtotta:

— Isten vele, Sóháry úr! A sohaviszontnemlátásra.

— Felelni akartam, de ő már jobbkezével kitárta a kaput, a balkezével pedig szeliden végigsimított az arcomon... Utána akartam kapni... de késő volt. A tündér eltűnt. Az ajtó becsapódott mögötte és én ott maradtam olyan kétségbeeséssel, amilyent az ember csak huszonhat éves korában tud érezni... Leültem egy padra, szembe a kapuval és néztem a házat. Vártam, hogy valahol kigyullad egy ablak. De sötét maradt mind. Ott ültem hátravetett fejjel a padon, álmodoztam és... hogy is mondjam... igen, álmodoztam, talán csak ez a jó szó rá, eddig nem tudom. Egyszer csak azt éreztem, hogy egy nedves és forró száj rátapad az ajkamra és megcsókol. Mire föl-rezzentem — mert az egész olyan volt, mint az álom

— már nem volt ott senki. De én tudtam, hogy Märta csókolt meg.

— Álmodtál.

— Lehet. Lehet, hogy én is azt hinném, hogy álmodtam, ha ugyanakkor egy meleg, erős női kéz nem nyomott volna valamit a kezembe... Látod, ezt ni! — hirtelen a zsebébe nyúlt és kis aranyszívecskét vett ki és letette Botond elé. Közönséges, egyszerű kis aranyszívecske volt.

— Na látod, hogy nem volt álom — folytatta Sóháry. — Nézd meg, a közepén egy kis M betű van...

— És aztán? — kérdezte Botond.

— Aztán?... Aztán még ott ültem egy-két óráig, amíg nem kezdett derengeni, akkor hazamentem azzal, hogy majd holnap kimegyek a berlini D-vonathoz — Märtának azzal kellett utazni...

— És?

— És elaludtam.

— Sohasem láttad többet?

— Soha!... A furcsa az volt, hogy a másik nevét nem is tudtam... Dehát azt nem volt nehéz megtalálni... Gondoltam, utána megyek Stockholmba. Amikor este hazamentem, hogy összecsomagoljak, távirat várt, amit Märta küldött. Csak annyi volt benne: «Nagyon kérem, ne jöjjön utánam»... Erre dühbe jöttem, föllázadt a férfigőgöm... Gombház... Amikor Párisba hazaértem, levél várt tőle. Ez is elég rövid volt. Vagy öt sor. Megint arra kért, ne keressem, ne kutassak utána, ne kérdezzem, miért akart elmenni tőlem és hogy örökké fog szeretni... De ha egyszer mégis találkozunk majd, akkor megkérdezi tőlem, megvan-e még a kis amulett, amit nálam hagyott?... Láthatod, pajtás, hogy még megvan... Märtával nem találkoztam többé, de a szívecskét még hordom magammal. Eleinte titkos reménységből, aztán megszokásból, majd kabalából. Ha véletlenül otthon felejtem, inkább hazaszaladok, de nem merek nélküle föllépni. Egyszer már a pályaudvarról hajtattam vissza miatta.

Azóta is, hej, azóta is sok nő kínzott meg... Sokan elhagytak... másokat én hagytam el... De ilyen kegyetlen, ilyen kegyetlen nem volt egyik sem soha. Csak ő, Märta.. Märta, a svéd leány... Látod, ez nagy szerelem volt. Talán azért volt olyan nagy, mert olyan rövid volt. Egy hatalmas, óriási láng, ami egyszerre lobbant föl és órák alatt kihúnyt, talán épp azért volt olyan fényes, olyan forró... Dehát elhagyott... Enyém sem volt és mégis elhagyott... Vagy elment és mégis az enyém maradt... Áh! Gyerünk haza.

Fizettek... Ahogy elmenőben voltak, Sóháry belekarolt a barátjába:

— Mondd, Pista, tudod te egyáltalában, micsoda fájdalom az, mikor elhagy bennünket az, akit szeretünk?... Mondd, te mit csinálnál, ha egy nap hirtelen a feleséged elhagyna? Mert szereted?

Botondot ez a kérdés úgy érte, mint valami hirtelen mellbeütés. Érezte, hogy mekkorát dobban a szíve tőle.

— Szeretem, — felelte csöndesen, de nagyon határozottan — nagyon szeretem. Végtelenül szeretem... Talán nem is tudtam eddig, hogy mennyire szeretem.

Sóháry megállt, feléje fordult s komolyan azt kérdezte:

— Nem tudtad?... Nem értem... Már vagy tíz éve házas vagy.

— Igen — felelte Botond — tudod, dolgozó, kutató ember vagyok és magammal alig érek rá foglalkozni, most azonban és csak az utóbbi időben, most valahogy...

— Nagyon magadba néztél egyszer? — kérdezte Frici.

— Tudja Isten!... Valahogy eddig olyan... olyan természetes, olyan magától értetődő volt minden, de most közbejött valami... Nem is tudom, micsoda? Tán valami sejtelem vagy előérzet, vagy ilyesféle va-

lami... nem tudom s most egyszerre érzem, most érzem egyszerre, hogy mennyire szeretem...

Elhallgatott, szemérmes és zárt természete hirtelen kínosnak és furcsának érezte, hogy így beszél erről a dologról, hogy egyáltalában beszél erről...

Sóháry most már a kedves részegek csökönyösségével újra visszatért a kérdésére:

— És mit csinálnál, ha most elhagyna?... Ha jönne egy férfi, egy másik és elvinné?... Mit csinálnál, pajtás? Mit csinálnál, ha elhagyna?

A professzor valami elháríthatatlan szörnyű nyomást érzett és valami olyan bizonytalanság s olyan belső reszketés fogta el, hogy szinte beletántorodott:

— Nem tudom — felelte tompán —, nem tudom, hogy mit csinálnék...

Azután halkan hozzátette:

— Azt hiszem, hogy belehalnék...

VIII. FEJEZET.

Xerxes a választóton.

Botond másnap bosszúsan ébredt. A feje fájt a szokatlanul sok italtól, igazában azonban az bántotta, hogy úgy érezte, túlságosan kiadta magát tegnap éjszaka Sóhárynak. Mint a legtöbb férfi, szemérmes volt a benső érzéseivel szemben s utólag valami nagy kényelmetlenséget érzett, hogy egy harmadiknak ennyire őszintén és leplezetlenül beszélt felesége iránt való szerelméről. Alapjában mindig mindenkit lenézett, aki belső titkait nyiltan kibeszélte, — egy kissé még a lírai költőket is, akik férfilétükre nem átalják a világnak kikiabálni szerelmüket. Fiatal korában maga is írt verseket, de szerelmi lírát soha még kamasz korában sem. Egyszer olvasta egy ismert nagy államférfinak furcsa cikkét, amelyben Arany és Petőfi között vont párhuzamot s a férfilélek zárkózottságát dicsőítette. Ezt a cikket azidőtájt szélti-

ben erősen támadták, Botond azonban teljesen a nagy politikussal érzett:

— Igaza van, — mondta magában — igazi férfi nem beszél másnak a szerelméről...

És most miket mondott mégis Sóhárynak az éjjel. Hogy fog most a szemébe nézni a barátjának? Ebben a pillanatban szinte gyűlölte szegény Fricit, aki pedig a maga közvetlen és bizalmaskodó természetével egészen magától értetődőnek tartotta, hogy régi barátja leplezetlenül beszélt előtte a maga nagy érzéséről.

Botond fölkelés közben egyre szidta magát, bár be kellett ismernie, hogy végeredményben nem történt semmi szörnyűség... Hisz ha azt mondta volna, hogy rosszul él a feleségével vagy boldogtalan, azt oka volna esetleg utólag megbánni, még ha igaz lenne is, de mikor végre sem vallott meg mást, mint azt, hogy boldogan él Máriával s hogy ma jobban szereti, mint valaha, ez csak nem olyan nagy szerencsétlenség?... De hiába próbálta vigasztalni magát, a bosszúsága és a szégyenkezése sokkal erősebb volt, semhogy meg tudta volna bocsájtani magának tegnapi gyöngeségét. Micsoda butaság, mit fog mondani Fricinek, ha megint találkozik vele és... Hopp, hiszen ő meg is hívta Földvárra Sóháryt... Soháry! Nem, nem, Frici elutazik, Milanóba megy... Micsoda őrült ember ez! Hát nem furcsa? Itt van egy európai híresség, igazi világjáró művész, magasrendű muzsikus, szárnyaló nagyszerű lélek, külsőleg hatalmas alak, ragyogó megjelenés és mint a puha viasz, úgy hajlik és olvad a női kezekben, szenved, kínlódik, megalázkodik és járja a bolondját női mosolyokért, asszonyi szeszélyekért... Nagy szenvedélyek?... Ostobaság! Ezek nem nagy szenvedélyek, ezek féktelen föllobbanások. A magyarázat alapjában igen egyszerű, túlerős testalkat, túlheves vérmérséklet, ugyanakkor gyenge idegzet és elsatnyult, elnőiesedett lelkiség.

Micsoda történetei vannak! Most valami énekes-

nőért bomlik és rohan utána Milanóba, máskor meg egy svéd leányt keres éveken át... Eh! az egész svéd leánytörténet valószínűleg nem volt más, mint egyetlen hangulatos találkozás, amire azután Frici utólag ráaggatta a szépségnek, az ellenállhatatlan vágynak, a végzetes nagy szenvedélynek külsőségeit. Märta őnagysága aligha volt más, mint csinos kis szőke, északi fruska, akinek tetszett a hírneves nagy ember hódolata. De mikor látta, hogy kivel áll szemben, megijedt és igyekezett gyorsan lerázni magáról... Na igen, de az a csók... és az a szívecske... Ugyan, nevetséges németízű diákregényesség. Ezek azok a kis érzések, amelyek az ilyen német egyetemi városocskákban valósággal ragályosak... Alt-Heidelberg... Na jó, jó, de azért lehet valami igazság abban, hogy így két egymásnak való ember véletlenül találkozott és... Igen... Miért ne lehetne ez például olyan eset, amire az ő kísérletezése vonatkozik? Kár, hogy Sóháry örökre elvesztette szeme elől ezt a nőt, most érdemes volna felkeresni és megvizsgálni, hogy a vére...

Tessék, most már megint itt van!...

— A rögeszme kezd tényleg rögeszme lenni — állapította meg magában nevetve Botond.

— Märta!... Märta!... Ejnye, de érdekes... Reichner, aki akkor adjunktus volt, amikor ő Máriát megkérte, svéd leánynak volt a vőlegénye és azt is Märtának hívták! Nem, nem, hát ilyen véletlenek nincsenek! Märta különben is elég gyakori név Svédországban is... Azaz, hogy bizonyosan gyakori, de azért nem volna éppen lehetetlenség, hiszen Reichner Németországban ismerkedett meg vele egy nyári kurzuson.

— Igen, erre határozottan jól emlékszik. Reichner Jani augusztusban jött haza Németországból és már akkor mesélte, hogy nagyon érdekes ismeretséget kötött egy svéd gyáros leányával, Märta Degberg... Igen, igen így hívták... Märta Degberg... Azután

sokáig leveleztek s Jani egyik nap hirtelen fölutazott tél közepén Stockholmba s mint vőlegény jött haza. Milyen különös is, hogy az intézetben olyan jóba voltak egymással és azután úgy szétkerültek... Igaz, hogy ő volt az oka, mert nem vitte el a feleségét Reichnerékhez. Dehát ők nem igen jártak az első években sehova, neki annyi dolga volt és... és... hát bizony azt, ha őszinte akar lenni, be kell vallania, nem nagyon szeretett társaságba menni Máriával. Mária túlszép volt, a férfiak rögtön erősen foglalkoztak vele, ez pedig kissé bosszantotta... Nem, nem féltékenység, szó sincs róla, mert nem is lett volna se értelme, sem jogosultsága Máriával szemben. De ki a fene szereti, ha az asszonya körül rögtön rajzanak a férfiak, idegen emberek odajönnek, táncba viszik, átölelik, magukkal ragadják... Az őserdőbeli elsődleges ösztönöknek csökevénye ez még mindig a mai társadalomban, hogy a tánc megmaradt diadalmasan minden természetes illemszabállyal, minden józan társadalmi fölfogással szemben, mint valami utolsó és megingathatatlan erőssége a testi szabadosságnak... Ha odamegyek társaságban egy hölgyhöz, átkarolom és magamhoz szorítom, a nő sikítani fog és a férje vagy a vőlegénye párbajra hív. De ha közben szól a gramofon vagy a cigány húzza, akkor minden szabad!...

— Érdekes, hogy a férfiember — fordította vissza gondolatban magára hirtelen mindazt, amit az előbb épp ő mondott — milyen bonyolult bölcselkedő, magyarázatokat tud kitalálni, ha el akarja titkolni azt az egyszerű, természetes és ösztönös érzést, hogy féltékeny. A mai ember kineveti Othellot, de titokban végigkínlódja ugyanazt, amit a szerencsétlen mór... Mit kínlódhatik ez a szegény Frici, aki különben is csupa szenvedélyesség és tűz. Annak a derék svéd leánynak igazán szerencséje, hogy ez a bolond csellista nem találta meg... Hanem azért mégis utána kellene nézni, hogy Reichner Jani és ez a

bizonyos Sóháry-féle Märta... Hol is van Reichner most?... Na persze... persze, a miniszteriumban... Érdekes, hogy ez az ember most abbahagyta az elméleti tudományos munkát, bürokrata lett. Fel kellene vele valahogy újítani az ismeretséget és...

— Na az azután igazán szép lenne! — józanította ki magát a professzor. — Felmenni a miniszteriumba Janihoz... beállítani hozzá és szervusz, édes öregem, jaj de régen nem láttalak, már igazán itt az ideje, hogy összejöjjünk újra, hogy elvigyem hozzád a feleségemet, te pedig majd leszel szíves és megengeded, hogy vérpróbát vegyek a méltóságos asszonyról, föltéve, hogy ő ugyanaz a Märta, aki Sóhárywal... Kétségbeejtő... Csak ez a szó illik rá, hogy kétségbeejtő.

— Hova visz ez a dolog engem már? — sóhajtott föl Xerxes, mialatt besétált az intézetbe.

Ahogy belépett az egyik kísérleti terembe, elcsodálkozva állt meg az ajtóban: az egyik asztal mellett Mernert látta — a tegnap kitüntetéssel vizsgáztatott kedvencét, aki túlságosan neki öltözve, helyesebben levetkőzve dolgozott a laboratóriumban.

— Mi ez, kérem? — kérdezte Botond élesen. — Uszoda vagy egyetemi intézet? ...

Merner ijedten ugrott föl és sápadtan dadogott:

— Bocsánat, méltóságos uram, nem tudtam, hogy már be méltóztatik jönni... Én azt hittem, hogy nem is lesz más itt csak János... csak az altiszt...

A professzor hidegen és szárazon válaszolt:

— Kedves fiatal barátom, jegyezze meg magának egyszersmindenkorra: azt, amit feljebbvalója előtt szégyelne csinálni, azt sohase tegye alárendeltje előtt sem! Sokkal kisebb baj, ha a professzor látja véletlenül kisebbnek magát, mint amekkora, mintha az altisztje nem nézi elég nagynak! — azzal rá sem nézve a leforrázott Mernerre, bement a szobájába, ahol a legnagyobb meglepetésére az amerikai kollégát találta.

— Helló, mr. Botond! Hogy van?... Ma reggel érkeztem és siettem ide önhöz! Nem vagyok alkalmatlan?

Botond szivesen rázta meg a feléje nyujtott kezet:

— A legkevésbbé sem! Nagyon örülök, hogy itt látom nálunk. Legalább egy kicsit megismerkedik velünk, meg az országunkkal. Remélem, kölcsönösen igen kellemes ismeretség lesz!

— Hát ami az országukat illeti, attól el vagyok ragadtatva, kedves professzorom... Ez a város tényleg gyönyörű... talán csak Stockholm hasonlítható hozzá, de a maguk városa szebb, mert... hogy is mondjam... enyhébb, közvetlenebb, mosolygóbb. Ami pedig azt illeti, hogy az ismeretségünk kölcsönösen kellemes lesz, azt biztosra veszem azok után, amiket önről hallottam és öntől hallottam, amiket önről olvastam és öntől olvastam — mondta széles momollyal az amerikai.

— Tyüh, ez a derék barátunk vajjon merre jött be? Mert ha arrafelé, amerre én, akkor furcsa lesz az első benyomása az én komoly intézetemről — gondolta magában Botond, de már megnyugodott, mert látta, hogy a tanári szoba folyosói ajtaja félig nyitva áll.

— És mik a tervei, kedves mr. Harding? Remélem, hosszabb időre jött?

— Nem, nem, csak egy pár napra, legfeljebb egy hétre.

— Az lehetetlen, kedves barátom, magának Budapestet nem lehet úgy kutyafuttában megnézni... Itt vannak az intézetek, remélem, vidéki egyetemeinket is megnézi... meg azután én be akarom önt mutatni a családomnak és ami nekem még fontosabb, be akarom magának mutatni a mi tengerünket, a mi egyetlen nagy vizünket, a Balatont. Szeret vitorlázni?

— Szenvedélyesen! — felelte Harding. — De nem tudom, hogy ezt a nagy programot hogyan fogom

tudni beosztani, mert mondom, legfeljebb hat-nyolc napig maradhatok... Igen fontos találkozásom van Berlinben a porosz kultuszminiszterrel... Tudja, Rockefeller alapítványi ügyben...

— Éppen ezért kell nálunk is egy kis időt töltenie és főleg le kell jönnie a Balatonra, meg kell néznie a tihanyi intézetünket... Az ördögbe is, magának jussa van hozzá, hogy megnézze, mit csinálunk itt, hogy dolgozunk itt a Rockefeller alapítványnak.

— Kedves professzorom, — felelte az amerikai — én őszinte ember vagyok és mindjárt megmondom, hogy én most szórakozni jöttem. Persze készséggel megnézek minden intézetet, amit ön meg akar nekem mutatni, de azért mégis csak jobban szeretnék enni a maguk híres ételeiből, igazi tokaji bort inni, meg cigányt hallgatni és kirándulni... Ami tehát kedves meghívását illeti a Balatonra, annak a legnagyobb örömmel teszek eleget, de viszont, nagyon kérem, ne csináljon tanulmányutat az én ideutazásomból, mert én ez alatt a pár nap alatt igazán pihenni szeretnék... Pihenni... pihenni!...

— Na annál jobb, kedves uram, de hogy az őszinteségre őszinteséggel feleljek, én is azt hiszem, hogy tudományos beszélgetésre meg eszmecserére elég időnk lesz ősztől kezdve Jénában...

— Jaj, kedves professzor uram, én bizony nem tudom, hogy tényleg el tudok-e menni Jénába, legalább is alig hiszem, hogy tél közepe előtt odajussak, — bármennyire is megtisztelve érzem magam, hogy önnel együtt dolgozhatom — mondta mr. Harding és udvariasan előrehajolt a székében Botond felé. — Nekem bizonyos családi ügyeim vannak, amelyeket le kell bonyolítanom. Tudja, kérem, a feleségem, akinek egyik nagybátyja Berlinben...

Nem folytathatta. A folyosóajtó hirtelen kivágódott és Sóháry toppant be rajta. A művész nem nézett sem jobbra, sem balra, észre sem vette az ide-

gent, egyenesen odarohant Botondhoz, aki hirtelen fölugrott és pár lépést tett eléje:

— Megtaláltam, barátom, itt van! — kiáltotta izgatottan Sóháry s a két kezével megragadta a professzor vállát. — Mit szólsz ehhez? Itt van Pesten, láttam! Egy negyedórával ezelőtt láttam...

Botond kínos zavarban volt mr. Harding miatt.

— Mit fog szólni ez az amerikai, hogy egy ember csak úgy beront ide és... kit talált meg ez a félbolond?... Kit látott?... — gondolta magában végig hirtelen.

— Engedje meg, kedves mr. Harding, — mondta azután magához térve — hogy bemutathassam önnek kedves régi barátomat, mr. Sóháryt, a híres csellóművészt.

Az amerikai láthatóan nagy örömmel állt föl e név hallatára.

— Óh, rendkívül örvendek, kedves művész úr... csak most ismerem meg, pedig többször volt alkalmam hallgatni már az ön csodálatos játékát. Tavaly Baden-Badenban augusztusban, azután szeptemberben Salzburgban... Rendkívüli szerencsének tartom, hogy megismerhetem...

Sóháry nagyon kedvesen, de minden nagyobb csodálkozás nélkül fogadta az amerikai elragadtatott nyilatkozatát, mint aki hozzá van szokva az efféléhez és azt természetes adónak tekinti. Pár köszönő szó után mosolyogva fordult Botond felé:

— Mr. Harding bizonyára furcsának fogja találni, hogy én ilyen hirtelen rontottam be hozzád — de mi régi barátok, iskolatársak vagyunk — tette hozzá magyarázólag az amerikai felé. — Egy olyan csodálatos véletlen találkozáson estem át az előbb, amely egészen kihozott a sodromból és teljesen megzavart... igen, a szó szoros értelmében, teljesen megzavart... Ha mr. Harding nem neheztelne meg, akkor megkérném Botond barátomat, hogy pár pillanatra hagyjuk magára mr Hardingot, mert nagyon

sürgős, nagyon fontos közölni valóm volna, amelyet... Végtelenül sajnálom... de igazán nem mondhatok el, éppen csak a professzor úrnak — mutatott rá Botondra, aki zavartan tett egy bocsánatkérő mozdulatot az amerikai felé.

— Óh, kérem, sohse zavartassák magukat az urak! — szólt az közbe mosolyogva. — Én most úgyis csak egy pár percre jöttem be mr. Botondhoz, hogy megkérjem, reggelizzék ma velem. Alkalmas önnek egy órakor a Hotel Gellértben?

— A legnagyobb örömmel! — felelte Botond. — De igazán kérem, hogy maradjon még, mert az én jó öreg Frici barátommal pár perc alatt végzünk...

— Nem, nem... — nevetett mr. Harding. — A művész úrnak biztosan hosszabb előadni valója van, meg azután a művész urak mindig ráadást is adnak — tette hozzá. — Nekem pedig van egy s más, vásárolni valóm még... Képzelje, kérem, már megint elhagytam valahol a borotválkozó pamacsomat... Tudják-e, uraim, én évenkint legalább húsz-huszonöt pamacsot használok el, mert nagyon sokat utazom és mindig elhagyom... Tehát akkor egy órakor számíthatok önre?

— Természetesen! Pontosan ott leszek. Utána azután, ha gondolja, megnézhetjük Maurer professzor intézetét... Ugy emlékszem, Londonban melegen érdeklődött iránta. Vagy tévedek?

— All right! Nagyon jó lesz! Tényleg kitünő az emlékező tehetsége, kedves professzorom. Azzal az intézettel tényleg hajlandó vagyok kivételt tenni, mert különben, amint mondottam, ugyebár — egy megértést kereső pillantást vetett Botond felé, aki sietett megnyugtatni:

— Kérem... kérem, egész nyugodt lehet, nem fogom agyonfárasztani.

— Igaz, szereti a rákot?

— Óh kérem — legyintett Botond — énnekem egész mindegy, hogy mit eszem. Délben csak két

szempontom van az ételre vonatkozólag, az egyik, hogy könnyű legyen, a másik, hogy kevés.

— Igen, minálunk is ez az általános elv, de én nem ennek hódolok. Én szeretek jóllakni. Azt mondják, hogy az önök rákjai remekek... Hát viszontlátásra, kedves professzorom... Mr. Sóháry, Isten önnel, remélem, látjuk egymást?

— Óh hogyne, hogyne! — hadarta Frici szórakozott udvariassággal, de már régen odakívánta az amerikait, ahol a bors terem.

Mr. Harding végre távozott. Alig tette be azonban az ajtót, Botond bosszús arccal, nem túlságosan barátságos hangon fordult iskolapajtása felé:

— Hát kedves öregem, én nagyon szeretlek téged, de azért ne csinálj ilyeneket nálam, mert egy külföldi megharagudhatik. Az ördög tudja, mit gondol az intézetemről meg rólam, hogy itt csak úgy ki-be szaladgálnak az emberek.

— Ugyan ne nagyképűsködj, te vén dörmögő, te... — legyintett Frici könnyedén. — Tudod te, miről van szó? Mit bánom én az amerikait, meg az intézetedet!... Nem tudod, mi történt, öregem! Megtaláltam őt!... Megtaláltam...

— Ugyan mi történt? Kit találtál meg?... — mondta a professzor a vállát vonva. Alapjában véve azonban magában örült, hogy a tegnapi este után először ilyen különös formák között találkozik Sóháryval s nem terelődhetik vissza a beszélgetés arra, amit tegnap ő egész fölöslegesen elkotyogott a művésznek.

— Mi történt? Kit találtam meg?... Nem érted?... Märtát, a svéd leányt, barátom! Itt van Budapesten!

Botond felkapta a fejét:

— Micsoda?... Mit beszélsz?... Ez aztán tényleg érdekes! — kiáltott föl a professzor hirtelen kitörő örömmel. Óriási dolog volna... Ez igazán meg-

lepően szerencsés véletlen volna... Ez azután tényleg olyan alkalom a kísérletre, ami...

— Hát kérlek szépen, úgy történt a dolog — kezdte mesélni lelkendezve Sóháry — hogy reggel elég későn ébredtem föl...

— Én is — mondta csöndesen magát korholó gondolattal Botond.

— Na és, kérlek szépen, lementem reggelizni a korzóra, azután bementem a Váci-utcába, hogy megnézzem egy kicsit a kirakatokat... Hja igen, majd elfelejtettem közben megmondani, hogy tegnap éjjel küldtem egy sürgönyt Milanóba... a... na igen, szóval, az illetőnek...

— Kicsodának? — kérdezte szórakozottan Botond.

— Hát izé... az illetőnek, tudod, aki Milanóban vár...

— Hja igen, már tudom!... Sürgönyöztél neki?

— Igen, kérlek szépen, igen, mert beláttam, hogy neked teljesen igazad volt, nem hagyom magam idehogy itt vagyok és ha látni akar, akkor ő utazzék ide, oda ráncigálni. Egyszerűen megsürgönyöztem neki, én nem tudok odamenni.

— Jó, kérlek — mondta kissé belezavarodva Botond — most nem értem az összefüggést.

— Nincs e között semmi összefüggés... Csak úgy mondtam... Hát szóval, kérlek szépen, elindulok a Váci-utcán, egyszerre csak a kalapos boltból kijön egy magas szőke nő és beül egy autótaxiba. Én ránézek, rámeredek, egy pillanatra visszanéz rám, de elfordítja a fejét. Barátom, a hang a torkomon akadt, az aszfaltba gyökeredzett a lábam. Azt hiszem, úgy álltam ott, mint borju az új kapu előtt... Igen, igen, a szó szoros értelmében, bután és bambán bámultam erre a szőke nőre, de mielőtt szót tudtam volna szólni, vagy akár csak köszönni tudtam volna, az autó elindult a Vörösmarty-tér felé. De azért ez a félperc elég volt: — ez az asszony Märta! Ilyen hasonlóság nem lehet... ilyen egyformasága a tekinte-

teteknek és a szájnak... barátom, a szájnak... nem, az teljes lehetetlenség. Ez az idegen nő az autóban, ez az asszony, akinek az arcán azt sem tudtam felfedezni, hogy ő megismert-e engem vagy sem, szándékosan nézett-e el fölöttem, vagy pedig észre sem vett, ez a rejtélyes ismeretlen, ez az ismert ismeretlen, ez Märta... Körülnéztem. Vártam, hogy hirtelen odatoppan egy üres kocsi és utána tudok rohanni. De nem jött. Egymásután egész sereg autó meg taxi rohant el, de mindegyikben ültek.... Hát most mit szólsz ehhez?... Lehetséges ez a véletlen? Vagy ez csak a képzelet játéka volt. Az a bizonyos furcsa lelki tünemény, hogy az ember ránéz egy idegenre, azt hiszi, hogy egy barátja és amikor odalép, akkor kap észbe, hogy bolondul tévedett... Dehát az nem lehet! Hidd el nekem, hogy az lehetetlen! — szinte tagolta a szót — tel-je-sen le-he-tet-len... De viszont hogy kerül ide Märta Budapestre? Hát mit gondolsz, hogy nem felelsz — mondta türelmetlenül Sóháry.

De Botond nem válaszolt. Elgondolkozva állt, kinézett az ablakon.

— Hát mégis?... — tünődött magában. — Mégis Reichnerné lenne?... Csak az lehet... De akkor itt egy olyan érdekes kérdéskomplexum van... ezt nem... ezt nem szabad elmulasztani... Kettős eset van... Sőt a másik oldalon is kettős eset... Ez a milanói nő idejön... Ejnye, vigye el az ördög, micsoda marhaságba keveredem én e miatt a szamárság miatt! — dühöngött magában a professzor — de azért pontosan érezte, hogy ez a szamárság erősebb az ő bölcsességénél.

Sóháry szinte sértődötten szólalt meg újra:

— Mi az? Miért nem felelsz, kérlek? Talán untatlak ezzel a dologgal? — kérdezte.

— Dehogy, kedves öregem — mondta Botond fölrázva magát tünődéséből — a legkevésbbé sem, sőt

lepően szerencsés véletlen volna... Ez azután tényleg olyan alkalom a kísérletre, ami...

— Hát kérlek szépen, úgy történt a dolog — kezdte mesélni lelkendezve Sóháry — hogy reggel elég későn ébredtem föl...

— Én is — mondta csöndesen magát korholó gondolattal Botond.

— Na és, kérlek szépen, lementem reggelizni a korzóra, azután bementem a Váci-utcába, hogy megnézzem egy kicsit a kirakatokat... Hja igen, majd elfelejtettem közben megmondani, hogy tegnap éjjel küldtem egy sürgönyt Milanóba... a... na igen, szóval, az illetőnek...

— Kicsodának? — kérdezte szórakozottan Botond.

— Hát izé... az illetőnek, tudod, aki Milanóban vár...

— Hja igen, már tudom!... Sürgönyöztél neki?

— Igen, kérlek szépen, igen, mert beláttam, hogy neked teljesen igazad volt, nem hagyom magam ideoda ráncigálni. Egyszerűen megsürgönyöztem neki, hogy itt vagyok és ha látni akar, akkor ő utazzék ide, én nem tudok odamenni.

— Jó, kérlek — mondta kissé belezavarodva Botond — most nem értem az összefüggést.

— Nincs e között semmi összefüggés... Csak úgy mondtam... Hát szóval, kérlek szépen, elindulok a Váci-utcán, egyszerre csak a kalapos boltból kijön egy magas szőke nő és beül egy autótaxiba. Én ránézek, rámeredek, egy pillanatra visszanéz rám, de elfordítja a fejét. Barátom, a hang a torkomon akadt, az aszfaltba gyökeredzett a lábam. Azt hiszem, úgy álltam ott, mint borju az új kapu előtt... Igen, igen, a szó szoros értelmében, bután és bambán bámultam erre a szőke nőre, de mielőtt szót tudtam volna szólni, vagy akár csak köszönni tudtam volna, az autó elindult a Vörösmarty-tér felé. De azért ez a félperc elég volt: — ez az asszony Märta! Ilyen hasonlóság nem lehet... ilyen egyformasága a tekinte-

teteknek és a szájnak... barátom, a szájnak... nem, az teljes lehetetlenség. Ez az idegen nő az autóban, ez az asszony, akinek az arcán azt sem tudtam felfedezni, hogy ő megismert-e engem vagy sem, szándékosan nézett-e el fölöttem, vagy pedig észre sem vett, ez a rejtélyes ismeretlen, ez az ismert ismeretlen, ez Märta... Körülnéztem. Vártam, hogy hirtelen odatoppan egy üres kocsi és utána tudok rohanni. De nem jött. Egymásután egész sereg autó meg taxi rohant el, de mindegyikben ültek.... Hát most mit szólsz ehhez?... Lehetséges ez a véletlen? Vagy ez csak a képzelet játéka volt. Az a bizonyos furcsa lelki tünemény, hogy az ember ránéz egy idegenre, azt hiszi, hogy egy barátja és amikor odalép, akkor kap észbe, hogy bolondul tévedett... Dehát az nem lehet! Hidd el nekem, hogy az lehetetlen! — szinte tagolta a szót — tel-je-sen le-he-tet-len... De viszont hogy kerül ide Märta Budapestre? Hát mit gondolsz, hogy nem felelsz — mondta türelmetlenül Sóháry.

De Botond nem válaszolt. Elgondolkozva állt, kinézett az ablakon.

— Hát mégis?... — tünődött magában. — Mégis Reichnerné lenne?... Csak az lehet... De akkor itt egy olyan érdekes kérdéskomplexum van... ezt nem... ezt nem szabad elmulasztani... Kettős eset van... Sőt a másik oldalon is kettős eset... Ez a milanói nő idejön... Ejnye, vigye el az ördög, micsoda marhaságba keveredem én e miatt a szamárság miatt! — dühöngött magában a professzor — de azért pontosan érezte, hogy ez a szamárság erősebb az ő bölcsességénél.

Sóháry szinte sértődötten szólalt meg újra:

— Mi az? Miért nem felelsz, kérlek? Talán untatlak ezzel a dologgal? — kérdezte.

— Dehogy, kedves öregem — mondta Botond fölrázva magát tünődéséből — a legkevésbbé sem, sőt

ellenkezőleg nagyon-nagyon érdekel... Végre is terólad, a barátomról van szó — vágta rá magyarázóan.

— Na és hát mit szólsz hozzá, lehetségesnek tartod ezt?

— Én lehetségesnek tartom, kérlek, merthogy nekem azóta eszembe jutott, van nekem Pesten egy régi barátom... Az utóbbi időben persze már ritkán találkoztunk... egyik régi intézeti kollégám, aki egy nagyon szép svéd nőt vett feleségül... És azt is tudom, hogy Németországban ismerkedett meg vele egy nyári kurzuson... Hát nem egészen lehetetlen, hogy róla van szó, de lehet, hogy valaki más, hiszen ez előfordulhat. Nem lehet ez a te régi ideálod valami művésznő vagy artista, aki véletlenül itt van?

— Áh! Szó sincs róla! — kacagott föl hangosan a művész. — Märta és artista!... Nem, nem! Märta nagyon komoly filozoptrix volt, német nyelv és irodalomtörténet volt a szakmája...

— Hopp! Várj csak... — eszmélt föl hirtelen Botondban egy régi emlék. — Német nyelv és irodalom-szakos? Hát barátom, ez az! Most már szinte bizonyosan ő az... Persze, Reichner akkoriban sokat is beszélt erről, hogy a menyasszonya milyen művelt, érdekes nő... Megállj csak, még mondta is, hogy megjelent valami könyve Dehmel költészetéről vagy Rilkéről... Nem, nem! Mégis csak Dehmelről. Te Frici, én bizony azt hiszem, aligha csalódunk, ha ebben a Reichnernében keressük a te Märtádat.

Sóháry magánkívül volt az izgalomtól. Mint egy őrült valósággal föl-alá száguldozott a szobában, szinte kiabálva beszélgetett Botonddal. Botonddal? Nem. Sokkal inkább magában és magával beszélt, csak hangosan.

— Na látod, most megtaláltad... Megtaláltad? Te őrült, már el is vesztetted! Hallod, hogy férjhez ment? — idegesen kapargált a zsebében. — Haha, a talizmán... az arany szívecske... én megőriztem, én a férfi megőriztem, de az asszony... — befelé

nevetett — az asszony, persze, már rég elfelejtette. Emlékszel?... Akkor azt írta, ha majd egyszer mégis találkozunk, majd megkérdi tőlem, megvan-e még a kis amulett? Megvan, itt van — dühösen dobálta a tenyerén a kis arany szívecskét — dehát ő? Ő nem kérdezi, hogy megvan-e? Ő elfordítja a fejét előkelőn, mint egy hercegnő, mikor újra összeakadt véletlenül egykori lovagjával, akit nem akart többé megismerni. De nekem beszélnem kell vele! Igen, kell vele beszélnem! Számon kell kérnem tőle...

— Te megbolondultál! — nézett rá csodálkozva Botond. — Mit akarsz tőle számonkérni? Kilépett az életedből, amelybe a véletlen egy pillanatra belesodorta... Nem csalogatott, nem hitegetett téged...

— De megcsókolt!

— Ugyan, kérlek... Megcsókolt?... Érzékeny póz, romantikus német irodalmi hatások... Märta kisasszony valószínűleg a harmincas évek német költőit tanulmányozta akkor Jénában. Egy csók... ilyen csók... és egy amulett... Színészies szamárság, kérlek. Felejtsd el és hagyd abba az egész dolgot! — mondta Botond, aki egyszerre kezdte visszataszítónak találni azt a gondolatot, hogy most esetleg ő legyen az, aki valami formában újra összehozza azokat, akiket a sors okos rendelése évekkel ezelőtt szétszakított. Nem, nem — gondolta magában — ő erre nem vállalkozhatik. Ha Sóháry akarja, hát keresse meg. Ő megmondta neki, hogy kiről lehet szó, hát járjon utána, de...

Frici azonban már jött is a kéréssel:

— Nézd, édes Pistám, be kell engem mutatnod annak az asszonynak! Ha nem ő az, akkor nincs semmi baj! Nem az első fölösleges ismeretség, amit tíz év óta kötöttem Európában. De ha ő az, akkor rám nézve sorsdöntő, akkor elkerülhetetlen, hogy találkozzam vele. Nem térhetek ki ez elől a találkozás elől!

— Már pedig, kedves öregem — felelte Botond

fejcsóválva — én nem mutatlak be neki, én orvosprofesszor vagyok és nem kerítőnő — tört ki belőle hirtelen dühösen a kísértés ellen való védekezés.

— Éppen azért, mert orvosprofesszor vagy! — kapott a szón Sóháry. — És mert ez olyan eset, ami belevág, igenis, határozottan belevág a te elméletedbe! Neked be kell mutatnod engem... és neked kell bemutatnod! Mert számodra itt olyan alkalom nyilik...

Botond tudta, hogy Sóháry ezzel fog jönni és érezte, hogy benne magában is ez a gondolat kísért, amióta kezdett bizonyossá lenni abban, hogy föltevése Reichnernéről és Märtáról bevált. De mégis, vagy talán éppen ezért hirtelen mereven ellenszegült emberi lelkiismerete is és orvosi felelősségérzete is minden olyan gondolatnak, hogy neki valami része legyen ilyen ügyben. Nem, nem, az emberek nem kísérleti nyulak, a saját feleségével sem akar... nem tud, nem mer kísérletezni, tehát nem használhatja fel egy régi barátjának a feleségét sem ilyen módon csak azért, hogy egy tudományos föltevésének rajta keresztül keresse az igazolását. S a tudomány joga, a kutatás joga, a kutatás kötelessége?... aztán vissza szabad riadni ilyen társadalmi, ilyen elvont erkölcsi aggodalmak miatt egy nagyszerű kísérlet lehetőségétől, amikor talán ezzel vagy ezen keresztül juthatna el egy lépéssel... nem egy lépéssel... száz lépéssel, ezer lépéssel közelebb a megoldáshoz vagy... a csalódáshoz? Nem nevetséges volna a tudománnyal szemben mellékes tekintetektől vezéreltetni magát?

— Nem, nem mellékes! Igenis, nem mellékes! — csattant föl benne a harag. — Ezek csak álérvek! Ezek mind csak arra valók, hogy finom ruhába öltöztessék a meztelen komiszságot. Komiszságot nem lehet elkövetni a tudomány érdekében sem... És ha attól függne valami nagy fölfedezése, hogy el kell érte lopni valamit, akkor megtenné? Ugy-e, hogy

nem tenné meg? Pedig az is csak társadalmi és elvont erkölcsi szempont. A tulajdon jogi fogalom, de ez több annál. Lopni, igen, lopni segítene, asszonyt rabolni? Még az is hiba volt, hogy ennyit mondott. El kellett volna titkolni Frici előtt az egész föltevést. Keresse meg a Märtáját, ha már meglátta itt Budapesten, ő maga! Tudományos féleredményekkel és eredménytelenségekkel utólag nem nyugtathatná meg a lelkiismeretét, ha részességet vállalna olyanban, amiből esetleg egy családi élet feldulása, valami végzetes szenvedés, vagy katasztrófa történhetik. Nem, nem, ő ebből nem kér... Egész más volna, ha ez valahogy véletlenül adódott volna, de így... Mit szólna hozzá például Mária, ha ezt megtudná? Vagy mit szólna ő hozzá, ha valamelyik kartársáról meghallaná, hogy Máriát akarná valami fondorlatos módon belerángatni a maga kísérletei körébe? Ilyen veszélyes kísérlet körébe?... Nem, nem; szó sem lehet róla!

— Hallgatásodból látom, — mondta Sóháry kedvetlenül — hogy nem akarod megtenni ezt a szívességet.

— Eltaláltad — felelte szárazon Botond — de beláthatod, hogy volt barátom feleségének nem mutathatok be azzal a célzattal egy urat, hogy az benne akarja megtalálni a muzsáját vagy — a szeretőjét! — a professzor hangja most már éles volt.

— Kérlek, kérlek... — mondta csöndesen, de nem túlságosan takart keserűséggel a művész. — Természetesen tisztelem az aggodalmaidat, bár azt hittem, hogy ilyen kérdésekben szabadabb és fölvilágosodottabb vagy...

Botond nem felelt, megelégedett egy lenéző kézlegyintéssel.

— Alapjában el kell ismernem, van bizonyos igazságod, ha egy volt barátod feleségéről van szó — szólalt meg azután a másik, aki érezte, hogy nem

feszítheti tovább a húrt, ha nem akarja, hogy a régi barátságuk kárát vallja. — Végre is, elég valaki vagyok ahhoz, hogy ha Pesten meg akarok valakit ismerni, találjak olyan valakit is, aki bemutat neki. De mégis úgy találom, hogy neked ezt a szenzációs esetet több érdeklődéssel kellett volna fogadnod. Na de nem baj! Remélem, a milanói hölggyel, aki esetleg ideérkezik, nem lesznek ilyen skrupulusaid. Ez is elég végzetes nagy dolog volt ahhoz, hogy meg tudj belőle állapítani valamit. Nézd, őszintén megmondom neked, engem magamat hallatlanul izgat ez a te, pokolian érdekes elméleted, ha mindjárt az ujságok szamárságokat írnak is róla. Hiába burkolódzol ilyen titokzatos hallgatásba, én arra kérlek, végy rólam, csinálj velem egy vérpróbát... azután ki tudja, esetleg még hasznát veheted...

Botond kelletlenül felelt:

— Nézd, kérlek, ne kívánd ezt tőlem... Nincs ennek semmi értelme... És mégis olyan jellege volna, mintha én...

— Semmiféle jellege nincs! — nevetett Sóháry. — Ne gondolj semmi másra. Eljöttem hozzád és megkérlek, állapítsd meg, hogy én melyik vércsoporthoz tartozom, a csoporton belül hova sorozol... a többi a te dolgod.

— Kérlek, ha nagyon kívánod — mondta csöndesen Botond s kinyitotta a laboratórium ajtaját. — Merner úr, kérem! — szólt ki.

A fiatalember megjelent, most már kifogástalanul felöltözve, hosszú fehér laboratóriumi kabáttal.

— Kérem, Merner úr — mondta a professzor rideg hivatalos hangon — a barátomról vérpróbát veszünk... Megengeded, hogy bemutathassam — fordult a művész felé. Merner úr... Sóháry úr... Na gyorsan, kérem!

A fiatalember meghajolt és kiment. Pár perc mulva visszajött két üveglappal s az ismert két vé-

kony csövecskével. Kis vattát és fertőtlenítőt is hozott, azután megfogta Sóháry ujját.

— Nem, nem! — kiáltotta a művész. — Kérem, ne innen, valahonnan a karomból tessék! — és gyorsan föltürte balkarján az inge ujját.

Botond csodálkozva nézett rá. A művész azonban egy magyarázó pillantást vetett az ujjaira:

— Tudod, nekem az ujjaim végében van a művészetem. Lehetőleg nem sértem meg a bőrt, mert a legkisebb sebkeményedés is el vehet valamit a tapintásom finomságából.

Botond nevetett.

— Te csak nevess ezen — nézett rá szemrehányóan Sóháry. — Én meg más miatt nevetek rajtad!

Merner ezalatt két csepp vért vett az egyik üvegtáblácskára, azután kettétörte a magával hozott üvegpálcikákat és egy-egy csöppet engedett rá belőlük, majd gyöngéden mozgatta az üvegtáblácskát, pár másodpercig figyelmesen nézte a két savóval kevert vércsöppet. Félperc mulva odaintett a professzornak:

— AB — mondotta halkan.

— Érdekes — mondta Botond Sóháry felé — a negyedik vércsoportból való vagy. Még egy pár cseppre van szükségünk — tette hozzá. — Kérem, Merner úr, majd vizsgálja meg a moduláció szempontjából... Tudod, azt nézzük meg, hogyan oldódik — fordult újra a barátja felé. — Készen is vagyunk. Majd holnap megmondom az eredményt, mert most sietek, még három vagy négy szigorlatozóm van ma.

— Este látlak? — kérdezte Sóháry.

— Ha nem únod ezt az amerikait, akkor tarts velünk. Estére visszahívom vacsorára. Jól lesz a Szigeten?

— Hánykor?

— Kilenc után... De nézd, ezt te jobban érted, foglaltass le nekem egy asztalt, közel a tánco-

lókhoz, mert mr. Harding amerikai és így természetesen táncol.

— Nagyon lenézed ezért? — kérdezte Sóháry nevetve.

— Nagyon nem! — mosolygott Botond.

Elmentek az intézetből s a kapuban elváltak.

Botond előbb a dekanatusra ment Maurerhez, utána akart nézni, rendben van-e a szabadsága és a helyettesítés.

— Maurer bizonyosan meg volna most velem elégedve. De vajjon Merner, az új generáció, mit szólna hozzá? Valószínűleg azt, hogy ime, már Botond professzor is a nagypapa-generációhoz tartozik, bizonyos hagyományos szempontokat fölébe helyez a kutatás szabadságának. De meg ki tudja, lehet, hogy az öreg Maurer a maga ridegségével éppen ellenkezően döntene. Az öreg képes volt egyszer egy nagyon szeretett unokaöccsét maga boncolni. Hátha éppen Merner volna az, aki melléje állna ebben... Érdekes, éppen Merner... Hogy is mondta neki máma?

— Jegyezze meg magának egyszersmindenkorra, amit feljebbvalója előtt szégyelne csinálni, azt soha ne tegye az elárendeltje előtt sem... Sokkal kisebb baj, ha egy professzor látja kisebbnek, mintha a másik nem nézi elég nagynak.

Igen, dehát melyik az igazi nagyság? A bátor kutatás, vagy az erkölcsi alapelvek...

— Ez a kettő nem kerülhet szembe egymással — dörmögte magában.

— És ha mégis? — kérdezte hirtelen egy hang, mintha megint a kis vörös manó jelent volna meg az utca forró aszfaltján.

Botond megállt, toppantott egyet a lábával, mintha el akarta volna tiporni, — de nem felelt az ingerkedő kisértő kérdésre.

Csöndesen, lehajtott fejjel lépett be a kapun.

IX. FEJEZET.

Amikor egy napról kétféle a vélemény.

A villásreggeli után Botond hazament, hogy lefeküdjön egy félórára. A nagy hőség, a délelőtti szigorlatok és maga a villásreggeli is kimerítették kissé. Sajnálattal kellett megállapítania az első együttes étkezés után, hogy mr. Harding igen szeretetreméltó öreg fiú, aki derék és közepes szakember lehet, egyébként azonban igen unalmas gentleman, akivel a szakmáján és a sporton kívül a világon semmiről sem lehet beszélni. A társalgás az egész villásreggeli alatt nagyon vontatottan ment, időközönként teljesen elakadt, a két tiszteletreméltó tudós a feketekávénál éppen csak hogy néha-néha szólt egy szót, helyesebben hümögött valamit és mire a szivarjaik felét elszívták mind a ketten végképpen elhallgattak. Botond annyira elálmosodott, hogy minden nagyobb teketória nélkül hirtelen felállt, elbúcsúzott az amerikaitól, pár szóval megbeszélte az esti találkozást, azután beszállt egy autótaxiba és hazament.

Legnagyobb meglepetésére Máriát találta a lakásban, aki fantasztikus főkötőben, az urának egy régi porköpenyegében és öreg szarvasbőr kesztyűben egy létra tetején állt az előszobában s az egyik garderob szekrény tetejéről különböző nagyságú és még különbözőbb tartalmú szürke zsákokat dobált le, miközben nem éppen a leghizelgőbb jelzők kíséretében több ízben emlegetett valami Julcsát, aki állítólag úgy elrakta a gyerekek fürdőcipőit, hogy lehetetlen ráakadni.

— Csak nem ezekért a fürdőcipőkért jöttél fel Pestre, édesem? — kérdezte a professzor csodálkozva, de nem éppen meglepetve, mert bár elméleti tanár volt, annyira ismerte a nőket, hogy ezt ne tartsa lehetetlennek.

Mária, aki az urának a betoppanását az előszobába előbb rövid, de hangos sikollyal, majd túláradóan vidám szervusz buksikám! kiáltással fogadta,

nem válaszolt Botondnak erre a kérdésére, hanem gyorsan a következő rendkívül érdekes történetet adta elő:

— Képzeld el, drágám, ki kellett dobnom a Johannát. Azt már nem lehetett tovább tűrni...

— Édes fiam, én neked rögtön megmondtam, hogy egy szakácsnő, akit Johannának hívnak, nem lehet jó...

— De kérlek, mikor olyan kitűnően főzött, olyan tiszta volt...

— Ami a főzési tudományát illeti, arról nekem némi ellenvéleményem volt kezdettől fogva, — nevetett a professzor — mert gyúrt tésztát egyáltalában nem tudott csinálni. A metéltje lágy volt, ahelyett, hogy ruganyos és ugrós lett volna, a csuszájával pedig plakátot lehetett volna ragasztani. Én mindig mondom, édes fiam...

— Ugyan hagyd már abba, buksikám, ezeket a te saját külön gyúrttészta elméleteidet! Johanna olyan krémestortát tudott csinálni és olyan csirkeragut... Emlékezz rá, a multkor, amikor a Miciék nálunk voltak...

— De édes jó fiam, mikor eszik az ember csirkeragut és mikor eszik az ember krémestortát! Az a fő, hogy a szakácsnő tudjon főtt marhahúst csinálni, jó pörköltet csinálni, felsált és borjúszeletet csinálni, tudjon jó töltöttkáposztát, savanyú krumplit és babcsuszpejzt főzni, rétest sütni és...

— Turóscsuszát és káposztás cvekkedlit, sonkástésztát... jól van, jól van, édes buksikám! — hagyta rá nevetve Mária, mialatt leszállt a létra tetejéről és egy lemondó mozdulatot tett, ami nyilván a gyerekek fürdőcipőjére vonatkozott:

— Tudod, drágám, azért jöttem föl a reggeli vonattal, mert tizenkettő után már senkit sem találok a cselédszerzőknél.

— Mondd, angyalom, oda beengednek még téged? — kérdezte sunyi nevetéssel Botond. — Én azt hiszem, hogy a mi háztartásunk voltaképpen egy olyan pater

noster-lift, amelyben az egyik oldalon beszállnak a cselédek, a másik oldalon pedig rögtön kiszállnak belőle.

— Jó, jó, buksikám, ez igazi férfibeszéd... Ha ti tudnátok, hogy a mai cselédek...

— És miért kellett kidobni a Johannát?

— Mert abból a derék lányból teljesen lehetetlen nő lett Földváron.

— Fiacskám, nálad egy hónap mulva Pesten is lehetetlen nő lett volna belőle — mondta Botond és szelíden megsimogatta a felesége vállát.

— Igen? Hát hallgass ide! — csattant föl Mária hangja. — Hát ide hallgass! Tudod, mi történt? Johanna kijelentette, hogy ebédeljünk egy órakor és ne kettőkor, mert akkor ő már délután nem tud lemenni strandolni. Nahát... és azonkívül fölfedezte az egyik hajóslegényben az unokafivérét és azóta teljesen megbolondult. Tegnap este például nyolc óra után jelent meg vacsorát főzni. Erre azonnal fölmontam neki és kifizettem a tizennégy napját, fiam, magam fölhoztam Pestre és fogadtam helyette egy olyan derék, kitűnő, ügyes leányt...

— Honnan tudod, drágám, hogy olyan derék, kitűnő és ügyes?

— Olyan remek bizonyítványai vannak, fiam, a legjobb házaknál volt. Csupa hosszú szolgálata van. Te, két évig volt Dókuséknál... Hát aki azt a hárpiát kibírta...

— Drágám, Dókusné híres háziasszony!

— Na látod, — mondta diadallal Mária — ennél a híres háziasszonynál két évig volt. De különben is megkérdeztem az utolsó két helyét. Valami Szitnayéknál, az kérlek, nagyon úri ház, nyugalmazott kúriai bíró... öreg házaspár, egy leány meg egy mérnök fiú...

— Már ezt is tudod?...

— Na hallod... — felelt kicsinylő vállvonogatással Mária — csak természetes hogy ezt megkérdezi az ember! Végre is tudni kell, nem szokott-e el a munkától. De mondom, kérlek, telefonon megkérdeztem a

Szitnaynét, aki aranyos hölgy lehet, roppantul dícsérte. Azt mondta, hogy szorgalmas, jóakaratú, engedelmes, kifogástalan, tőlük azért ment el, mert nem bírta a nagyon sok munkát...

— Hát... mégis elszokott a munkától? — kérdezte a professzor, a férfiak számára bizonyára logikusan, a háziasszony számára azonban elképesztő naivsággal.

Mária erre nem is felelt:

— Azután, kérlek, szolgált egy barátnőmnél is, a Reichnernénél, ismered? Az ura neked valamikor kollégád volt.

A professzor ámult-bámult:

— Neked barátnőd a Reichnerné? Azt se tudtam, hogy ismered!

— Hát az ember csak úgy mondja, barátné, barátném, ez még nem jelenti azt, hogy az ember, nem tudom, milyen régen ismeri, vagy nem tudom, micsoda bizalmasságban van vele. De már többször bridzseztünk együtt és... tavaly találkoztam vele, azt hiszem, a Táboryéknál vagy Miciéknél...

— Érdekes! Sohasem mondtad!

— Ugyan, kérlek, hát el lehet neked mondani azt, hogy ki volt ott egy zsúron! — Mária nevetett. — Különben is nem olyan fontos. Nagyon kedves, finom asszony. Tudod, hogy szép nő? De hiszen ott volt nálunk is multkor bridzsen...

— Nálunk bridzsen? Ugyan ne beszélj!

— Ha mondom! Kétszer is... hja igaz... másodszor akkor volt, mikor te már elutaztál, pár nappal azelőtt, hogy mi Földvárra mentünk... Ez egy olyan rögtönzött parti volt, de édes buksikám, hiszen te beszéltél is vele... sőt te játszottál vele egy partiban, — Sándorral, Gyarmathynéval és vele.

— Ki? Az egy magas szőke angol nő volt!

— Dehogyis angol! Svéd!...

— Nem értem, nem értem, kérlek. Hogy lehetett ő nálunk? Az ura nem volt ott.

— Hát persze, hogy nem, annak valami ankétja volt a miniszteriumban. Különben is, mi már régen megbeszéltük Märtával, hogy éppen miattatok mellőzünk mindenféle vizitformaságot. Tirátok úgysem lehet számítani. Märta azt mondja, hogy az ura minden este nyolckor meg kilenckor jár haza, hogy rólad ne is beszéljünk. Mert ők is Földvárra jönnek az idén.

Botond nem válaszolt. Valami furcsa kényelmetlen érzése támadt...

— Mi ez?... Mi történik itt körülötte?... Micsoda végzetes lánc fonódik most köréje a véletlenekből? Sóháry... találkozás vele... az a furcsa előérzet, mikor rája gondolt... azután az a jénai történet... az egész ügy Märta Degberg személye körül... Sóháry váratlan ráakadása... és most ez a dolog Máriával... Ma délelőtt még milyen őszintén és tisztességesen kitért az alkalom elől, hogy valahogy összejöjjön az asszonnyal... És most, itt van, kiderül, hogy ismeri. Földvárra is jönnek...

— Mit mondtál? Földvárott fognak nyaralni?... Remélem, nem mostanában? — kérdezte hirtelen a feleségétől.

— Miért mondod ezt? Valami kifogásod van ellene? Vagy az urával van valami bajod?

— Áh, szó sincs róla... Nekem semmi kifogásom — felelt vontatottan a professzor. — Nekem, őszintén szólva, nem valami rokonszenves ez a nő. Nekem kényelmetlen, hogy folyton angolul kell vele beszélni...

— Hallod, ez csak nem kényelmetlen teneked!... Hiszed mindig azt mondod, hogy az idegen nyelvek közül éppen angolul beszélsz legszívesebben. István, te nem vagy őszinte ebben a dologban... Tudsz te valamit erről a nőről? — mondta hirtelen valami felvillanó gyanúval Mária, egyszerűen nőnek nevezve — a barátnőjét...

— Nem, nem! Szó sincs róla! Éppen ellenkezőleg! — sietett tiltakozni Botond. — Sőt minden, amit eddig

hallottam róla, a legjobb... igen, határozottan a legjobb. Tudod, hogy nekem néha ellenszenvesek bizonyos arcok...

— Drága jó fiam, ilyen ellenszenvekből nem lehet kiindulni kultúrembernek. Nagyon kedves teremtés, szerény, alkalmazkodó, komoly, igazán semmi okunk sincs rá, hogy visszahúzódjunk tőlük... Nem is sértheted meg azt a szegény embert... Jó kollégák voltátok!

— Na persze... igen... hogyne... — mondta zavarodottan Botond — hiszen én nem is akarok semmit sem tenni ellenük. Csakhogy hát te tudod, hogy mindig félek az újabb jóismerősöktől a nyaralóhelyeken. Pihenni szeretek...

— Hát a nyaralók nem pihennek?

— Igy van, ahogy mondod. A magyar nyaralók nem pihennek, mert minden nyaralóhely állandóan tele van programmal... Kilenckor gyertek le a teniszre... Mi Miskáékkal vitorlázni megyünk... Találkozunk félegykor a strandon?... Gyertek át ötkor bridzsre!... Nem, inkább gyerünk hozzánk römizni, de hat után!... Hétkor sétálni megyünk Miciékkel... Mit csináltok vacsora után? Majd az esti hajónál megbeszéljük... Tánc lesz a clubban... Ez így megy egész nap és így megy nap-nap után. Az ember akarva, nem akarva belekerül az egymástólfüggési rendszerbe, amely alól nincs szabadulás, ha egyszer belekezdett valaki. Ma szépen kitervezi magában, hogy holnap délután elolvassa azt a regényt, amit még márciusban vett meg, áprilisban elkezdett, de még csak a huszadik oldalig jutott el és azután pontosan akkor, amikor kényelmesen leült a kerti karosszékbe, hogy átadja magát az olvasásnak, megjelenik Muki barátja, aki sürgős és halaszthatatlan autókirándulásra hívja. Hidd el, kérlek, alapjában ez a legszörnyűbb rabszolgaság, — a végén az embernek már arra sincs ideje, hogy a legsürgősebb aludni valóit elvégezze. Ezért szeretek én májusban Földváron...

— Hát májusban máskép van? — nevetett Mária.

— De mennyire! Olyankor lehet pihenni.

— Pihenni . . . pihenni . . . És mit csinálsz te olyankor?

— Igen, reggel hétkor kelek s egy-két kanna vízzel megpermetezem az új fenyőfákat. Azután lenyírom a füvet ott, ahol már nagyon megnőtt, azután új színes vászonnal áthúzom a régi összehajtható kerti székeket, azután fölmegyek kis időre a kúthoz vizet húzni, vagy lemegyek segíteni a kertésznek fát vágni, esetleg egy kicsit asztalos munkában kontárkodom, vagy új lyukat ások a rádió földvezetékének . . .

— Szóval, pihensz! E szerint neked a bridzs vagy a tennisz, vagy a fürdés, vagy a séta társaságban nem pihenés? De locsolni, vizet húzni, kalapálni, ásni, fát vágni, — az a pihenés?

— Természetesen. Elsőbben is azért, mert a társas fürdés, tenniszezés, bridzsezés a nyaralásban programszerű, tehát hogy úgy mondjam, fegyelmezett tevékenység, ezzel szemben mindazt, amit elmondtam, akkor kezdem el, amikor nekem tetszik és rögtön abbahagyom, amikor megunom. Az igazi pihenés azonban nem ebben van, szívem, hanem abban, hogy amikor ások, csak arra gondolok, elég széles-e vagy elég mély-e az a lyuk, elég hosszú-e az a régi csatornadarab, amihez a földvezetéket forrasztom, amikor öntözöm a fenyőt, csak arra gondolok, elég-e ez a víz neki vagy sok, megfogta-e vajjon a gyökere s kibírta-e az átültetést és mivel bíztat az új hajtás, ha vizet húzok, azt hallgatom, nem hagy-e ki a szivattyú, ha kalapálok, azt figyelem, jó helyen van-e a szög, elég erősen feszül-e a vászon . . . Szóval, nem gondolok semmi olyanra, nem figyelek semmi olyanra, nem emlékezem semmi olyanra, ami a rendes foglalkozásomhoz tartozik!

Mária hangosan felkacagott:

— Te mondod ezt, édes buksikám, aki külön labo-

ratóriumot rendeztél be Földváron a toronyszobában? Hiszen most is, mikor megérkeztél Londonból, egész délután bezárkóztál oda és dolgoztál. Te csak egy helyen tudsz pihenni, a yachton. De én azt hiszem, hogy ott is máson jár az eszed, drágám, azaz hogy mindig azon az egy bizonyos dolgon jár az eszed, drágám. Emlékezz rá, hogy mit mondtam neked a multkor, amikor az a nagy vihar volt...

— Ugyan kérlek! Annak az akkori idegességemnek régen vége van már!

Mária odalépett hozzá, szelíden átfogta a karjaival s úgy beszélt hozzá halkan:

— Azt hiszed? Én édes jó fiam, milyen kevéssé ismered te magadat... Hogy elmúlt az idegességed?... Azért, mert egy kicsit nyugodtabb vagy. Ez csak azért van, drágám, mert jobban fegyelmezed magad, mert vigyázol magadra... De azért hányszor fölcsattansz és hányszor nem találod a helyedet, édes öregem, én jobban tudom, hogy mi van veled! Te most kívülről fegyelmezett és nyugodt, de belülről annál nyugtalanabb vagy... Csak hallanád, éjszaka mekkorákat sóhajtasz... Álmodban hányszor milyen zavaros összevisszaságokat beszélsz... Nem, nem, István, te most talán erősebb vagy ennél a belső nyugtalanságnál, de még nem győzted le... nem győzted le... talán nem is tudod már legyőzni... István, én megint úgy félek... — melegen odasimult az urához, aki meghatva ölelte át és megpróbálta, hogy kiverje a fejéből ezeket a gondolatokat.

— Aranyos vagy, drágám, de hidd el, hogy semmi okod nincs a félelemre. Megmondanám őszintén... mint ahogy megmondtam akkor, de annak vége... Igazán vége. Hidd el, most már nem is érdemes róla beszélni.

Igyekezett megnyugtatóan és meggyőzően beszélni, de érezte, hogy nem nagyon sikerült. A hangja tompa volt, a szavai üresek. És Mária ajka remegett, szeme

sírásra hajlott. Botond föléje hajolt és reszkető száját meleg csókkal zárta le.

— Édes kis bolondom... — suttogta. Erős, boldog vágyat érzett az asszonyára és meghatottan simogatta a haját, a ruganyos sötét haját.

— Ugy-e... úgy-e nem méssz ma vissza?

Mária csak a szemével intett nem-et.

— Eszti néni úgyis lenn van — mondta azután kibontakozva az ura karjából — nem kell félteni a gyerekeket.

— A nörsz is ott van — tette hozzá megnyugtatón Botond, amire Mária a fejét rázta:

— Igen, ott van, de azért őrá egyedül nem hagynám... Az Eszti néni, az más! Az szereti is őket...

Botondnak hirtelen jókedve támadt.

— Te, pompás lesz! Ma estére úgyis szükségem van háziasszonyra. Kinn vacsorázunk a Szigeten.

— Háziasszonyra?... — csodálkozott Mária. — Miért? Hogyan?

— Hja persze, még nem mondtam neked. Ez az amerikai, ez a Harding megjött, ma vele dezsönéztem és estére visszahívtam a Szigetre. Estére Sóháry is ott lesz... Azt már megírtam neked, hogy Sóháry itt van Pesten és találkoztam vele.

— Azt a levelet én még nem kaptam meg, drágám!

— Na, persze! Hiszen csak tegnap délután adtam föl. Hát... akkor azt sem tudod, hogy az amerikait meg akarom hívni Földvárra. Azaz hogy azóta már meg is hívtam és el is fogadta.

— Jaj, szent Isten! — kiáltott föl Mária. — Hát az borzasztó! Épp mostan, amikor ez a szakácsnőváltozás van.

— Az a kérdés, hogy az új leány tud-e magyar ételeket főzni, mert ez az amerikánus mindenáron minden magyar ételt végig akar kóstolni. Nem tudom, hol, de hallotta a tárkonyos bárány hírét és most mindenáron azt akar enni. Ma estére is azt kért tőlem. Hát megígértem neki, hogy majd Földváron.

— Megkapja, drágám, de azt majd én csinálom. Mert tudod, fiam, egy ilyen új leány képes a tárkonylevelet felvagdalni és akkor vége, vagy esetleg berántja. Brr!

— Miért, drágám, azt nem rántják be?

— Hát persze, hogy nem! Azt habarjuk, fiam! De hol kapok én ott jó bárányt?

— Majd hozok neked Pestről, szívem... Hanem, te, előre figyelmeztetlek, ez a Sóháry egy félbolond.... Nem kell minden szavát komolyan venni. Igazi művész, bohém...

— Azt is meghívtad?

— Meg! De nem hiszem, hogy eljöjjön. Állandóan valamelyik másik égtáj felé van orientálva szívügyileg. Most éppen Milánóba készül.

— Kár! Nagyon érdekes társaság volna úgy együtt, egy ilyen tudós amerikai, meg egy csellóművész...

— Honnan tudod te azt, hogy csellóművész?

— Na hallod, azt igazán mindenki tudja! Legalább mulatságos ember?

— Frici igen. Az amerikai azonban pokolian unalmas fráter.

— No akkor okvetlenül vedd rá Sóháryt, hogy jöjjön el. Mit csinálunk egy ilyen tengerentúli fatuskóval egész nap?... Különben nem baj, te majd becsukod a laboratóriumba.

— Ahogy az engedi magát! Egyenesen megmondta, hogy itt Magyarországon csak pihenni akar.

— Ejnye, de belétek ütött, tudósokba, a pihenési láz!

— Nem baj, kérlek. Én délelőtt kiviszem a Balatonra és este elvisszük a klubba táncolni.

— Mr. Harding táncol?

— Ahogy Londonban tapasztaltam, szenvedélyesen.

— Hát akkor már nem unalmas ember! — nevetett Mária.

Botondnak ez a megjegyzés valahogy nem tetszett. Nem is tudta, miért, de nem tetszett.

— És mikor jönnének? — kérdezte újra Mária.

— Azt hiszem, a jövő hét elején. Én a héten végzek a szigorlatokkal, az amerikai egy-két napra lemegy Szegedre. Sóháry azonban valószínűleg akkorra már ungon-berken túl lesz.

— Kár! Igazán kár! — mondta Mária — Reichnerék szombaton érkeznek meg Földvárra és egy külföldi vendégnél nagyon hasznos egy ilyen barátnő, aki angolul olyan jól beszél. Märta különben is nagy zeneértő, biztosan boldog lesz, ha egy ilyen világhírű művészt is mutatok be neki.

Botond hirtelen valami nagy szorongó félelmet érzett:

— Csak nem... csak nem akarod bemutatni... — kérdezte ijedten.

Mária megütközve nézett rá:

— Dehát mi bajod van neked azzal a szegény asszonnyal?... Alig ismered és máris valósággal üldözöd? Miért ne mutatnám be neki Sóháryt? Igazán nem értelek! — Mária hangja bosszús volt, látszott, hogy nagyon bántja az urának ellenséges magatartása Reichnernével szemben. A professzor azonban ezt nem vette észre, teljesen lefoglalta az a furcsa, kellemetlen, szinte már gyötrő bizonyosság, hogy meg fog történni valami, amit ő nem akar. Elkövetkezik valami, ami elől menekülni próbál. És ő nem tudja kikerülni azt, ami ellen a legbecsületesebben és a legerősebb akarattal küzdött eddig. Azt szerette volna egyszerre, ha Máriával együtt most hirtelen eltűnhetnék Budapestről, Magyarországról, megbujhatna valahol messze a nagy szabad hegyek között valami kis faluban, kicsi házban, kilométerekre minden kultúrától, tudományos intézettől és kísérleti laboratóriumtól, minden ismerőstől és mindenekelőtt és mindenekfölött ettől az idegen asszonytól, ettől a Märtától.

De érezte, hogy hiába minden védekezése, min-

den próbálkozása. A véletlen most úgy összebogozta a szálakat, olyan gonosz kiszámítottsággal csapott rá, hogy ezt csak a sors tudja elhárítani, valami más véletlen, valami nagyon kegyelmes és nagyon jóságos véletlen — esetleg az, gondolta magában, hogy Sóháryt megüti a guta vagy ... az a másik milánói nő mégsem jön el Pestre.

— Hopp! Itt van a mentség, a milánói nő, az meg fog jönni Budapestre és vagy nyakoncsípi Fricit és elviszi magával, vagy itt marad vele. És akkor Sóháry nem jöhet le Földvárra. Ez még tényleg megmentheti a helyzetet — mondta magában a professzor és megkönnyebbülten lélegzett fel, mert biztosra vette, hogy az eleven új asszony Sóháryban erősebb lesz, mint a régi emlék, amely hirtelen megelevenedett.

Mária azonban nem hagyta abba, amit az előbb elkezdett.

— Nézd, kérlek, István, egész komolyan beszélek, mondd meg nekem, mi bajod van neked ezzel a szegény Reichnernével? Vagy titkolsz előttem valamit róla, vagy olyan érthetetlenül kicsinyes vagy, amit nem tudok nálad fölfogni

Botond egy pillanatig kísértésbe esett, hogy most mindjárt elmondja Máriának az egész dolgot Sóhárykról, a jénai történetről, meg Märtáról, de azután mégis meggondolta magát.

Minek? Nem kell olyan nagy feneket keríteni a dolognak. Sóháry úgy is el fog utazni imádottjával. Ha meg később valami másképp történnék, akkor még mindig lehet ideje Máriát fölvilágosítani. Végre is Sóháry nem hatalmazta őt föl arra, hogy bizalmas baráti közlését tovább adja, ő nem állhat oda a felesége elé pletykázni a barátjáról és miért kompromittálná szegény Reichnernét is a felesége előtt... Tényleg valami rosszat gondolna róla még azután, ez a szegény nő igazán nem érdemelné meg ebben az esetben...

— Félreértesz, drágám, — válaszolt kis szünet

után a professzor — én csak azt nem akarom, hogy ebből az egész dologból valami nagy vendégeskedés és mulatozás legyen. Épp az előbb mondtam neked, hogy miért nem szeretem én a nyaralást, ha sok az ismerős... De ha éppen akarod, nem bánom, ha a végén bemutatod Sóháryt a barátnődnek.

Mária kedvetlenül vonta föl a vállát:

— A végin? Miért csak a végin? Nem kívánhatod, hogy egész nap ezzel a két idegennel kellemkedjem Földváron, van nekem más dolgom is! De miért nem válaszolsz arra, amit kérdeztem? Tudsz valami rosszat Märtáról?

— Becsületszavamra mondom, hogy semmit! — felelte az ura.

Mária megkönnyebbülten sóhajtott föl:

— Hát akkor jó, drágám, nagy kő esett le a szívemről, mert meg kell neked vallanom valamit... Én... én... igen... na hogy is mondjam, megígértem valamit Märtának... a te nevedben, egy kis szívességet... kis orvosi tanácsot...

A professzor kelletlenül kérdezte:

— Nem szeretem az ilyet, drágám, én nem praktizálok, orvosi tanácsért menjenek gyakorló orvoshoz a barátnőid.

— Igen, igen... tudod, de itt egy olyan dologról van szó. Az ura mondta neki, hogy legjobb volna téged megkérdezni ebben.

Botond kezdte megint kényelmetlenül érezni magát:

— Engem? Miért? Miről van szó? — hadarta idegesen.

— Tudod, drágám, arról van szó, hogy Reichnernének szintén három gyereke van. A harmadik két és fél éves. És sok baj van szegénykével. A háziorvos azt tanácsolta, hogy vérátömlesztést kellene csinálni, tudod úgy, hogy az anyából a gyerekbe... és ezért szeretné megkérdezni tőled, illetőleg megkérni, hogy mivel ebben te vagy a legnagyobb tekintély...

— Én? Ugyan kérlek! — vágott közbe dühösen a professzor. Menjen el a sebészeti klinikára! Én nem csinálok műtéteket!

— Nem, hiszen nem is arról van szó, hogy műtétet csinálj, Reichner csak azt szeretné, ha előzetesen te megvizsgálnád a feleségét, meg a kisleányt és megállapítanád vérpróbával, hogy... igen... hogy melyik vércsoportba tartozik mind a kettő és...

Botond hátratántorodott, mintha egy rettenetes marok torkonragadta volna és nekiszorította volna a falnak.

— Hát itt van! A végzet!... A végzet! — rémült föl benne az a tudat, hogy mégis csak meg fog történni az, amit ő nem akar... Az a gonosz véletlen, az megint!...

— Gonosz?... Miért? — védekezett megint a kísérletező tudós — áldásos szerencse! A kutató nagy véletlen szerencséje, aminek alapjában minden nagy fölfedezést köszönni lehet. Ezt ő maga nem tehette volna meg, ezt ő nem is kérhette volna. A sors így hozza, ez az asszony maga jön és maga kéri. Ezt csak nem lehet elutasítani vagy félredobni azért, mert véletlenül az egyik az embernek személyes barátja, a másik lény meg egy barátjának a felesége, aki...

Botondnak mind a két keze ökölbe szorult.

— Igenis, lehet... Igenis, lehet! — kiáltott föl magában. — Semmiképpen sem lehet megtenni... Ezzel az egész üggyel le kell számolni! Az egész történetet ki kell kapcsolni az ő kísérleteiből! Nem mehet bele olyan dologba, aminek a végét...

— Mi bajod van? Mi történt veled? — kérdezte ijedten Mária, aki látta, hogy az ura arcát hirtelen elönti a vér, azután meg olyan sápadt lesz egyszerre, mint egy halott.

— Semmi, semmi, drágám... a nagy meleg... megszédültem... — mentegetőzött Botond és erősen megfogta a felesége kezét.

— István, te reszketsz! — kiáltott föl megrémülve az asszony.

— Nem, drágám, komolyan mondom, semmi... Csak valami hirtelen gyöngeség, ettől a nagy melegtől...

— De akkor gyere be, ülj le, vagy feküdj le, drágám — mondta Mária és már karonfogva vitte is befelé az urát a kis előszobából a dolgozójába. Ott szépen, gyöngéden lefektette a pamlagra, azután kisietett, hidegvizes ruhát hozott, rátette István homlokára.

— Nyisd ki a gallérgombodat, drágám! Nem szűk ez a gallér?... Rettentő ez, hogy te mennyire agyondolgozod magad!...

— Semmi, semmi, fiacskám, már egész jól vagyok — mondta csöndesen a férfi. Hagyta, hogy a felesége úgy kezelje, mint egy beteget, pedig nagyon jól tudta, hogy az ő baján nem lehet már hidegvizes borogatással segíteni. De így legalább elkerülhette, hogy tovább beszéljenek erről a kínos dologról. Azt azonban keményen föltette magában, hogy Reichnerné kérdésére a leghatározottabb elutasítással fog felelni. Azaz, hogy majd valami udvarias frázissal lerázza magáról és elküldi a klinikára... Igen, igen, ez jobb, ha maga az operáló orvos csinálja meg...

De azért jólesett neki a vizesborogatás és még jobban Mária szelíd keze, amely az ő kezét simogatta...

Elaludt.

Elég későn ébredt föl, de a nyugodt, mély álom visszaadta a frisseségét.

Nevetve nyitott rá Máriára, aki ezúttal az ebédlőben egy nagy láda befőttes üveg csomagolásával volt elfoglalva.

— Ezeket is a Julcsa felejtette itt, drágám? — kérdezte.

Mária boldogan ugrott oda hozzá:

— Jól vagy szívem?... Igazán nincs már semmi bajod?

— Semmi, semmi, fiacskám, és már megyek is. Benézek az intézetbe... Hogy minek is vannak akták a világon... Este nyolcra gyere értem!

Ugy történt. Mária pontosan nyolc órakor eljött az uráért.

Botond gyönyörködve nézte az asszonyát. Virágos, könnyű selyem ruhájában, széles karimájú kalapjában, amely leheletszerűen finom keretet adott sötét hajának, Mária nagyon szép volt ma este megint és Botond azzal a bizonyos úri büszkeséggel vonult be vele a vendéglő zsufolt terraszára, amiről a férfiember azt hiszi, hogy az elragadtatás hódolata, pedig csak a birtoklás önzése. A táncolók helye körül egy kerek asztalnál Botond megpillantotta Sóháryt és Hardinget. Bosszantotta, hogy elkéstek és a vendégei előbb voltak ott.

— Szívecském, — súgta oda Máriának — ott a sarkon, annál az asztalnál, látod, jobbra Várhelyiéktől az a két úr, az Harding és Sóháry.

— Melyik az amerikai? — kérdezte Mária szórakozottan.

— Az a szélesvállú borotvált, aki jobbra ül.

Mária erősen odanézett és azután nevetve fordult az urához:

— Te, ez nem lehet valami fatuskó! Ez nagyon érdekes arcú ember.

Botond maga sem tudta miért, egyszerre úgy érezte, mintha valami kést vágtak volna belé. Rámeredt a feleségére.

— Érdekes? Ez az ember érdekes? — mondta dühösen. — Furcsák vagytok ti asszonyok! — boszszankodva, szinte megsértve felelt Máriának, azután hirtelen előresietett és üdvözölte a vendégeit és bemutatta őket a feleségének.

Mária mind a kettőnek elég kedvesen bólintott és kezet nyujtott nekik.

Botond azonban úgy érezte, hogy Mária mo-

solya Harding felé melegebb volt és a kézszorítása valamivel hosszabb.

— Érdekes arcú ember! — ismételte magában dühösen, amíg helyet foglaltak. — Ez az unalmas medve érdekes az én feleségemnek...

Nem tudta eltitkolni maga előtt, hogy a jókedve hirtelen elszállt és hogy Mária rövid ártatlan megjegyzése bántja az önérzetét.

— Remek nap volt ez a mai! — mondta lelkesen az amerikai az asszony felé. — Igazán gyönyörű nap!

Botondban azonban felülkerekedett Xerxes és magában csöndesen dühöngött:

— Szép nap? Gyönyörű nap?... Életemben kevés ilyen utálatos napom volt!

És pontosan úgy is érezte, ahogy gondolta.

X. FEJEZET.

Xerxes csatát veszt.

— Nagyszerű este volt, Buksikám... nagyon köszönöm, remekül mulattam... — dorombolta Mária, míg az autó símán szaladt hazafelé a szigeti úton. Kedvesen odabujt az urához és a fejét könnyedén ráhajtotta a férfi vállára.

Botond azonban furcsa ideges mozdulattal, szinte elhárította a kedveskedést és kedvetlenül felelt:

— Csodálkozom, fiam, hogy te jól mulattál, én pokolian unalmasnak találtam őket — mondta fanyar mosolygással. — Dehát persze én nem táncolok...

— Bizony az kár! — szólt közbe Mária nagyon őszintén. — Annyiszor eszembe jutott ma este is, milyen jó volna veled táncolni egy kicsit...

— Még csak az kéne! — morgott Xerxes. — Miért nem kívánod mindjárt, hogy táncprodukciókkal szórakoztassam a mondain Budapestet?... Igazán

pompás lenne, Mr. and Mrs. Botond the famous Hungarian dancers... Pokoli eszméid vannak!

— De drága fiam, miket beszélsz össze? Ki akarja ezt?... Az viszont nem volna valami rettentő nagy szégyen rád vagy a tudományodra, az állásodra és a hírnevedre, ha tudnál táncolni...

— Tudok! — mondta kurtán Botond.

— Persze... persze, hogy tudsz, öregem... hogyne! — felelt kissé megszeppenve Mária, aki nem értette, hogy az ura miért olyan kedvetlen és ingerült. — Csak az a baj, hogy nem akarsz, drágám és éppen ez fáj nekem.

— Kérlek, ha te táncost akartál életpárnak, miért nem mentél egy parkettáncoshoz? — vágott vissza Xerxes. — Én, sajnos, csak egyetemi tanár vagyok.

Mária a fejét rázta:

— Ugyan, ugyan, István! Miért mondasz ilyeneket?... Látod, amerikai barátod is magántanár, mégis kitűnő táncos!

Csak ez kellett Botondnak:

— Vettem észre, hogy nagyon el voltál ragadtatva a tánctudományától! Vagy ötször táncoltál vele az este...

Mária most már komolyan megneheztelt és nem is maradt adós a válasszal:

— Tévedsz, fiam, hétszer táncoltam vele... Sóháryval táncoltam ötször — kacéran az ura szemébe nézett.

Xerxest hirtelen elöntötte a méreg s valami dühöset akart mondani, de azután nyelt egy nagyot és hallgatott.

— Harding különben tényleg nagyon érdekes ember — vetette azután oda Mária és félszemmel az ura arcát fürkészte.

— Az a vacak Castor kutya is érdekesebb nála! — mondta dühösen a foga közül Botond, aki tele volt haraggal és bosszúsággal.

Haragudott, hogy Mária annyit táncolt. Haragudott, hogy most már ismételten azt mondta Hardingról, érdekes ember. Haragudott az amerikaira, mert szerinte léhán viselkedett egész este. Haragudott Fricire, aki lelkének kettészakadásáról beszélt neki egész éjszaka és megint azzal nyaggatta, hogy mutassa be Reichnernének.

Bosszantotta az egész környezet, a nagyvilági és félvilági emberek és nők érthetetlen keveredése, a fantasztikusan kivilágított és még fantasztikusabban elsötétedő kerthelyiség táncoló tömegei, bosszantotta a jazz hangos lármája, a karmester ízléstelen mókái, az idegen környezet neki át nem élhető hangulata, amiben ő csak az alapjavesztett társadalmi élet kicsapongó elfajulásait látta. Bosszantotta a szép nők kihívó pompája, merész öltözködése, az égőpirosra festett szájak, a vékonyra tépett szemöldökök, a fehérre meszelt karok, a szemérmetlen vállak és keblek, a sok sóvár férfiszem és a sok kiélt, unott férfiarc, amely az asszonyokat mustrálta. Bosszantotta, hogy ő itt van és még jobban bosszantotta, hogy Mária itt van, bosszantotta, hogy Mária szép, hogy mindenki nézi... megcsodálja... Ugy nézi, mint egyet a többi között és bámulja és mustrálja úgy, mint a többit. És bosszantotta, legfőképpen és legelviselhetetlenebbül bosszantotta, hogy Mária jól érzi magát, örül a bókolásnak, amivel két idegen asztaltársa körülveszi, örül a hódolatnak és az elismerésnek, amely a többi asztaloktól felé sugárzik, örül az egész környezetnek, a tömegnek, a fénynek, zenének, lármának, táncnak, hangulatnak, mindennek, ami tőle, az ő világától olyan távol áll. Olyan érthetetlen, olyan idegen. Mária arca piros volt az örömtől, a szeme csillogott, a száján elégült és boldog nevetés... És mennyit táncolt!... És hogy táncolt!... Hogy látszott rajta, mennyire örül a táncnak, az egész estének, Hardingnak és Sóhárynak...

És ő? Mit kapott mindebből egész este? Néha egy

kedves kis odamosolygást. De amikor menni akart, akkor Mária még kérte, hogy maradjanak.

Szinte azt érezte, hogy a mai estén elvesztette az asszonyát... Épp ma este, pedig délután...

— Milyen önző vagyok! — mondta magában hirtelen. — Rettentő önző! Ez a szegény asszony hetek óta nem volt sehol. Most egyszer jól mulatott és már irígylem tőle...

Aztán a következő pillanatban ismét elborult:

— Mit talál Mária érdekesnek ebben a tulok jenkyben?... Az asszonyok igazán érthetetlenek! Hardinggal a világon semmiről sem lehet beszélni, csak sportról... vagy a szakmájáról... meg az evésről . Na és persze a táncról. Minden buta jazz nótát ismer... hát igen, úgy látszik, a zenéhez általában ért... Ez látszott, ahogy Sóháryval beszélt. Különben is mindegy... De hogy egész este egyetlen komoly téma elő se került az asztalnál? Ha Máriával ketten vannak, mi mindenről tudnak beszélni és ma este? Hát nem különös, hogy Mária mégis azt mondja, hogy remekül mulatott és nagyszerűen érezte magát és Harding nagyon érdekes ember. Megáll az ember esze!... Nem, nem! Ezt nem gondolta Máriáról, nogy így le tud szállni, hogy ilyen szörnyen alacsony színvonalon tud mulatni.

— Botond István, te teljesen megbolondultál — fordult benne egyszerre megint ellenkezőre a töprengés — már azt is irígyled ettől a szegény asszonytól, hogy egy pár órára megszabadult a hétköznapi dolgoktól. Még csak nem is örülhetne az életnek, szegény! Egész délután a poros pesti lakásban dolgozott, létrán állt, pakolt, őt ápolgatta, cselédmizérián törte a fejét. Mi van abban, hogy egy kicsit táncolt, egy kicsit jókedvű volt, egy kicsit elszórakozott két külföldi emberrel, akik igenis, ha másért nem, csak azért is, mert külföldön élő emberek, érdekesek. Persze, persze, hogy csak ezt értette Mária az alatt, hogy Harding érdekes.

— Nem azt értette, — vitatta újra magában Xerxes — mert már akkor mondta, mikor először meglátta. Kétségtelen, hogy Máriának ez a bizonyos, izé... angolos típusú ember mindig érdekes. Azt a tenniszbajnokot is meddig tűrte leánykorában maga mellett? Különben is, ki tudja, hogy akkor mi volt köztük? Valami flört kétségkívül volt, amikor ők megismerkedtek.

— Ez már mégis sok — háborodott föl saját magán megint Botond — mit nem képes gondolni Máriáról csak azért, mert ma az ő kedve ellenére, az ő hangulatával szemben jókedvű volt, mert őszintén mulatni tudott... hát igen, ez a legfőbb ok... természetesen... Mert táncolni idegen férfiakkal... — önvádolón érezte, milyen igazságtalan és bántó volt az előbb, amikor elhúzódott Máriától, de valahogy nem volt bátorsága ahhoz a kis belső megalázkodáshoz, ami kellett volna, hogy egy jóvátevő mozdulattal megérintse a felesége kezét.

Hideg arccal ült hátra az ülésen, nem nézett Máriára és hallgatott.

Mária kiegyenesedve, magasra emelt fejjel ült mellette és mutatta, hogy sértve érzi magát. Kellemetlen hallgató feszültség volt közöttük. Egyetlen szóval, egyetlen tekintettel fel lehetett volna oldani az egészet.

De egyik sem kezdte.

Amikor hazaértek, Botond kiszállt az autóból és ki akarta segíteni Máriát, de az asszony nem fogta meg István feléje nyujtott kezét. Könnyedén leszökött a kocsiból s odaállt a kapuhoz háttal. Botond kifizette a taxit, aztán ő is odaállt, de akárhogy akart szembe kerülni Máriával, a felesége folyton elfordította a fejét.

— Ejnye! Komolyan haragszik! — állapította meg magában a professzor és elcsodálkozott.

— Miért ilyen Mária? Ennyire nem kellene neheztelnie azért a pár ideges szóért! — dörmögött ma-

gában Botond. — Végre is semmi olyant nem mondtam, amivel megsértettem volna... Ez nevetséges...

Ahogy fölértek a lakásba, Botond nem állta tovább szó nélkül:

— Mondd, kérlek, — kérdezte kicsit idegesen — mi bajod?

Mária ránézett. A szemében könny volt.

— Tudod te nagyon jól, István — felelte csöndesen.

— Egyáltalában nem tudom! Igazán nagyon furcsa, hogy egész este ezekkel az idegenekkel jókedvű vagy, kedves, barátságos... talán túlságosan is barátságos... velem közben nem is törődsz és ahogy magunkban maradunk, egyszerre ilyen vagy... — gyorsan elharapta a szót, pontosan tudta, hogy most még igazságtalanabb volt, mint az előbb. De azért nem vonta vissza.

— Én? — szólt halkan Mária. — Én vagyok «ilyen»? És te?... Neked mi bajod van?

— Én olyan vagyok, mint mindig! — harsogta Botond, akit ingerlékennyé tett az a tudat, hogy nincs igaza. — Azt végre is nem csodálhatod, ha nem tetszik nekem, hogy egy vadidegennel így táncolsz és flörtölsz!

Mária eléje állt és belebámult az ura arcába:

— Komolyan mondod ezt, István?... Talán csak nem vagy féltékeny? — elkezdett nevetni. — Nevetséges! — és a kezével simogatón nyúlt az ura feje felé.

Botond most nem kapta el a fejét, de azért éles hangon válaszolt:

— Ugyan!... Nagyon jól tudod, hogy sohasem voltam féltékeny. De nem szeretem, ha a feleségem nem egészen kifogástalanul viselkedik.

Mária két lépést hátrált, az arca egész fehér volt, a szája reszketett...

— Te tisztára megbolondultál! — kiáltott fölháborodva, azután sarkon fordult és bement a szobájába.

Botond ott állt makacs és buta férfiharaggal. Érezte, hogy most utána kellene szaladni, meg kellene ragadni s megmondani neki, hogy ostobaság az egész, hogy semmi sem igaz az egészből, meg kellene mondani... oda kellene futni, átölelni... még nem ért az ajtóhoz...

De nem tette. Mária keze az ajtókilincsen volt, egy pillanatra még visszanézett, de Botond elfordította a fejét.

Mária eltűnt az ajtó mögött.

Botond is bement a maga szobájába, gyorsan, idegesen levetkőzött, az óráját, tárcáját, egyéb zsebből kiszedett holmiját, amit máskor professzoros rendességgel rakott egymás mellé, szétszórta az asztalon, egy részét benne is hagyta a zsebeiben. A ruháit ledobálta a székre és dühösen vetette bele magát az ágyba. Eloltotta a villanyt, megpróbált gyorsan elaludni. Nem ment.

A sötétségben egyszerre megrohanta a lelkiismerete és dühös szemrehányásokat tett magának, de hiába, ahhoz nem volt ereje saját magával szemben, hogy fölkeljen, bemenjen Máriához, kiengesztelje, megkövesse.

Megelégedett azzal, hogy szidta magát és álmatlanul hánykolódott.

Ujra meggyujtotta a villanyt. Olvasni próbált. A tizedik sornál már messze suhantak a gondolatai.

— Szegény Mária, — járt a fejében — most biztosan sír. De miért nem jön ő be? Egész házaséletükben ez még sohasem fordult elő. Igy, ilyen haraggal elválni! Utálatos és buta dolog...

«Ne muljék el a nap a te haragoddal»... És egyszerre emlékezett rá, hogy Mária még mint menyasszony arra kérte, ha valaha összevesznek, mindig az jöjjön a másikhoz, amelyiknek igaza van. Éppen azért kellene most Máriának jönni... Mégis csak az asszonynak kell ilyenkor egy közeledő lépést tenni, nem várhatja az urától, hogy megalázza magát...

Mária nem jött.

Közel tíz év után megtörtént először életükben, hogy úgy aludtak el, — úgy virrasztottak, míg az álom elnyomta őket — hogy nem mondtak egymásnak jóéjszakát és nem csókolták meg egymást.

Reggel István kegyetlen lelkiismeretfurdalással ébredt fel. Az volt az első dolga, hogy besietett Máriához.

A felesége azonban már nem volt ott. És a lakásban sem volt sehol. Az ebédlőasztalon kis cédulát hagyott.

A reggeli gyorssal utazom, szombaton este a gyorsnál az állomáson várlak. — M.

A férfi nagy megszégyenülést érzett.

— Lám, a jó Mária... szombaton várni fog a vonatnál... mintha semmi sem történt volna. Pedig ezt soká nem fogja elfelejteni. Nem, nem... ezt nem felejtheti el... Mi az ördög ütött őbelé, hogy szinte félbolond volt tegnap éjszaka!... Most már mindegy, majd szombaton... igen, majd szombaton megmagyarázza az egészet Máriának. Látszik, hogy Mária nem vette túlságosan komolyan. De talán mégsem lehet ezt mondani. Azért, mert nem írt valami hosszú szemrehányó levelet? Ez az asszony nem olyan természet, ennek befelé fájnak a dolgok. Minél jobban fájnak, annál kevésbbé beszél róla. Akárhogy is van, majd szombaton megbeszélik egymás közt...

— De szombaton már ott lesz ez az amerikánus, meg esetleg Sóháry is. Annál jobb! Legalább megmutathatja, hogy tényleg nem féltékeny és... Majd lemennek a klubba és ő kéri majd Máriát, hogy táncoljon... És ha Mária akarja, akár ő maga is táncol vele... Nem, azt már még se!... Egész Földvár röhögne rajta... Hm, ma délután le kellene utazni Mária után... Nem lehet, megígérte Hardingnak, hogy elviszi Maurerhoz. Már tegnap kellett volna

ebéd után. De mind a ketten álmosak voltak, holnap pedig péntek van és különben is holnap ülése van... Nem, no, nem lehet szombat előtt. Majd ír Máriának... Fölhívja telefonon... Igen, ez lesz a legjobb, délután majd fölhívja telefonon...

Ahogy el akart indulni hazulról, az előszoba ajtó ablakában ott találta a postáját.

Szórakozottan bontogatta. Az egyik levélnél hangosan fölkiáltott:

— A fene megette! Hát tényleg mind hozzám jönnek?

Reichner írt, hogy mivel feleségén és a kisleányán esetleg vérátömlesztési műtétet kell végrehajtani, megnyugtatná, ha a vérvizsgálatot maga Botond csinálná meg és tanácsot is adna az ügyre vonatkozóan. Ne haragudjék, hogy sok munkája között éppen hozzá fordulnak, de a régi barátság, a kartársi viszony, amely őket még az intézeti időkből összefűzi, az a bizalom és tisztelet, amelyet Botond tudományos működése iránt érez, arra készteti, hogy ezt a nagy szívességet kérje tőle. Különben is úgy tudja, hogy a felesége már szólt a méltóságos asszonynak ebben a dologban és a méltóságos asszony is volt szíves megígérni, hogy kérésüket támogatja, azért nagyon kéri, közölje vele, mikor jöhet a feleségével, csak pár percnyi alkalmatlankodásról van szó. És a többi és a többi.

Botond a fejét vakarta, mérgesen gyűrte zsebébe a levelet, mert érezte, hogy most már aligha térhet ki ez elől a vizsgálat elől.

Azzal a kíméletlen és szigorú önvizsgálattal, amellyel mindannyiszor és mindenben megbírálta önmagát, nem tudta eltitkolni, hogy ez a mérge nem is olyan túlságosan erős s nem is olyan túlságosan őszinte.

Olyan valamit kell végrehajtania, amire alapjában rettentően kíváncsi, ami felé egész kutató vágya ellenállhatatlanul ösztönzi és aminek nem a lényege,

hanem csak a külső körülményei ellen érez idegenkedést...

— Éppen most ne tegyem meg Máriának, amire kért. Igazán úgy kért... — magyarázgatta magának, hogy miért fog igennel válaszolni Reichnernek.

De ugyanakkor már érezte azt is, hogy megcsinálja a vizsgálatot, de nem Máriáért, sem Reichnerért, hanem azért, mert mégis csak a tudós a legerősebb benne, — az a kutató, aki most talán megtud valamit, aki most végre egy nagy lépéssel előre juthat. Előre jut anélkül, hogy bármilyen morális felelősséget kellene magára vennie. Mert ezt a helyzetet nem ő idézte elő. Sőt, ő védekezett ellene és ki akarta kerülni, de a véletlen hozta így... Igen, igen, a sors akarta így. Ha most is kitérne előle, az már megfutamodás volna. Ehhez pedig nincs joga. Nemcsak magának tartozik vele, hogy fölvegye azt, amit a sors eléje dobott, hanem a tudományának is, az emberiségnek is...

— Tudomány... emberiség... Micsoda nagy szavak és mindig kéznél vannak, ha az ember a lelkiismeretét akarja megnyugtatni! — dohogta magában a professzor.

Az azonban bizonyos, hogy ritka különös alkalom. Eddigi vizsgálódásaiban feltűnt egy komoly eset, amíg három-négy kisebb és bizonytalanabb fordult elő: az angol orvosnő és a délamerikai, — ez biztos, iskolapélda arra, amit ő az ellenállhatatlan testi vonzalomnál keres. Igaz, hogy az angol hölgy először félreértette és fiolákban küldött vért, de ő azután elment hozzájuk s külön-külön megcsinálta a próbát. Akkor kapott egy képletet. Nem az azonosság, inkább a különbözőség volt az, amin ez a képlet alapult. Tény az, hogy a másik négy kisebb és jelentéktelenebb esetnél kétszer lehetett alkalmazni és kétszer nem.

Most itt volna megint egy nem is iskolapélda, hanem valóságos múzeumi példa... Hátha!

— Szamárság az egész — mondta hirtelen magá-

ban. — Hiszen szétváltak, azaz szét tudtak válni, ami azt jelenti, hogy a vonzalom mégsem volt olyan végtelenül erős, olyan leküzdhetetlenül végzetszerű... Akkor voltaképen, ha már Sóháryval próbálkozik, okosabb volna a milánói hölggyel való kapcsolatot kutatni.

De akkor viszont nincs is semmi benne, hogy a vizsgálatot Reichnernén elvégzi.

— Hohó, professzor úr, — leplezte le magában magát Xerxes — már megint a kibúvót keresi!

— Keresi az ördög! — vágta vissza Xerxesnek a professzor. — Ez a nyilvánvaló igazság! A svéd nőben alighanem annak a régi kis vonzalomnak a legutolsó szikrája is kialudt már. Sóháryban pedig? Ugyan! Egész bizonyos, hogy itt nyugodt lelkiismerettel meg lehet csinálni ezt a dolgot s akkor legalább Mária is látni fogja, hogy megtesz valamit a kedvéért.

Elhatározta, hogy még ma telefonál Reichnernak és megmondja, hogy bármikor rendelkezésükre áll.

Mi történhetik? Esetleg kiderül, éppen a képlet alapján, hogy miért nem volt az a bizonyos vonzalom olyan ellenállhatatlan? Vagy kiderül... Semmi sem fog kiderülni, legfeljebb az, hogy a vérátömlesztést az anya és a gyerek között meg lehet csinálni. Igen, ez komoly dolog. Egészen jelentéktelen és köznapi ma már... Nincs is semmi értelme, hogy Reichner épp őhozzá fordul és semmivel sem fog többet tudni mondani neki, mint amit a sebészeti klinikán mondanának. De ha ez a régi kartársa mindenáron akarja, hát jó, meg fogja csinálni.

— Szóval, meg fogod csinálni! — nevetett valahonnan messziről a vörös manó. Botond szinte hallotta az éles kacagását.

— Meg fogom csinálni... Meg fogom csinálni... Nahát! Nevetséges ennyit okoskodni egy egyszerű vizsgálat fölött, — próbálta egy vállvonogatással befejezni a párbeszédet önmagával s hogy ne is tudja folytatni, gyorsan fölugrott egy villamosra, ott pedig

elővette a postájából a folyóiratokat. Az első, amit kibontott, a Medizinische Wochenschrift volt. Szórakozottan böngészte végig a tartalomjegyzéket, de a vége felé egy sornál hirtelen ijedten megállt... Johann Maurer: Die Ereignisse der Forschungen des Professors Botond...

— A vén kandur!... Hát még sem hagy békét! Képes egy külföldi lapban ledorongolni. S még csak nem is szólt róla nekem! — mérgelődött Xerxes és felütötte a tartalomjegyzékben jelzett lapot. Önkínzó mohósággal kezdett neki az olvasásnak és kihívó daccal szinte várta az öreg gorombaságait.

A professzort azonban nagy meglepetés érte. Maurer cikke rövid volt, de nemcsak hogy nem volt bántó Botondra, hanem ellenkezőleg, igen nagy elismeréssel és megértéssel szólott londoni előadásáról. A bevezető pár mondatban az öreg fölényesen elintézte az előadás körül támadt sajtószenzációkat, de azután olyan melegen és szépen írt Botond eddigi tudományos működéséről és a magyar orvosi kutatásban való szerepéről, hogy Xerxes szinte nem is akart hinni a szemének. Maurer a kongresszus iratai alapján ismertette röviden Botond előadását, amelyet nagyjelentőségűnek nevezett és azt írta, hogy fiatal kollégájának újabb kutatásai bizonyára nagy lépéssel viszik előre a tudományt a vérrel kapcsolatos ismeretek terén.

Botond nagy megszégyenülést érzett, pedig a cikk végén volt egyetlenegy olyan mondat, amelyet azonban csak Botond maga érthetett, amelyikben némi kis fullánk szúrt feléje... «Ha a kitűnő ifjú tudós — írta Maurer — abban a szigorúan tudományos vonalban halad tovább ezekben a kutatásokban, mint ahogy a londoni előadás hiteles szövege mutatja...» Hát igen, a vén kandur azért nem egészen bízik benne, hogy ő nem fog elkalandozni ettől a szigorúan tudományos vonaltól... És mégis...

— Akárhogy veszi is az ember, ez nagyon szép

János bácsitól... Ezzel a komoly orvosi közvélemény előtt teljes elégtételt ad neki az elferdített hírlapi nyilatkozatáért anélkül, hogy kitérne rá. A kollégák azonban látni fogják, hogy nincs közöttük ellentét s hogy Botond nem vesztette el az öreg jóakaratú támogatását.

— Hm-hm... Dehát akkor mi van a nagypapa generáció elmélettel? Maurer megint megmutatta, hogy az öreg tudós nem vén tudós és legkevésbbé ócska salabakter, aki mindenáron eléje akar állni a fiataloknak. Megértő, megbecsülő, mint azelőtt... Hogy négyszem között esetleg goromba és szemtől-szembe keményen szókimondó? Ez csak az erényei közé tartozik, de látszik, hogy nem akadálya annak, hogy szeresse a fiatalságot és bízzék az új kutatások fejlődési lehetőségeiben. És ezt az embert akarja a miniszter elküldeni... Ő pedig magában igazat tudott adni a kegyelmesnek! Lám, milyen hálátlanná lehet az ember, ha valami az érdekét vagy a hiúságát érinti... Nohát, ha egyáltalában van harc a két nemzedék közt, akkor ebben az ütközetben most Maurer fölényesen győzött, az igazságos bölcseségnek avval a finom tapintatával, amelyik tudja, hogy hol kell a jót és hol a kellemetlent megmondani. És ezt a drága jó öregembert akarják az ifjúság nevében kiűzni a katedrájáról?... Ebbe bele fog halni. Nem, nem, ez nem is történhetik meg. Meg kell akadályozni! Igen, mozgalmat kell indítani a karban, hogy az öreget visszatartsák... És addig is beszélni kell a miniszterrel. Igen, igen, még ma megpróbálja. A kegyelmes azt mondta neki, hogy ő mindig mehet hozzá. Hát ő fel fog menni és meg fogja mondani... Igen, el fogja mondani úgy, ahogy történt, a kettőjük viszályát és meg fogja mutatni ezt a cikket a Wochenschriftben... Ahogy beér az intézetbe, rögtön telefonál a miniszteriumba a miniszter titkárának...

Még egyszer végigfutotta a Wochenschriftet és egyre nagyobb ellágyulást érzett az öreg iránt... Föl

kellene menni hozzá, meg kellene köszönni... vagy talán inkább írni neki... Majd meglátja.

Azután elkezdte olvasni a magával hozott reggeli lapot, de amikor a napihírekhez ért, egy rövid címnél elszorult a szíve. A cím ez volt: A felsőház új tagja... És Botond olvasta: ...a magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére... Maurer János dr. nyilvános rendes egyetemi tanárt a Pázmány Péter tudományegyetem orvoskarának e. i. dékánját... kinevezte...

Botond tudta, hogy ez a kinevezés mit jelent. És az újságot tartó keze lehanyatlott...

Igen... e. i. dékán... Szóval ezidei dékán és jövőre nyugalmazott professzor. A miniszter multkor világosan megmondta, az öreget nyugdíjba küldi és kárpótlásul felsőházi tag lesz. Szóval, bekövetkezett. És ő... a tanítvány?... Az új idők hajnalhasadásának első kakasszavára ő is elhagyta a mesterét...

Komoly lelkiismeretfurdalást érzett, hogy nem szállt szembe már akkor a miniszter akaratával, nem próbálta meggyőzni, sőt ő engedett a kegyelmes rábeszélő képességének és fölényes álokoskodásának. Most itt van az eredmény. Az öreg Maurernek jövőre ott kell hagyni a katedrát, át kell adni az intézetét... Igaz, hogy a miniszter azt mondta, hogy megadják neki a lehetőséget a további tudományos kutatásra. De jól tudta, hogy Maurernek ez nem elég, a vén kandur uralkodó természet volt, aki nem fog lábatlankodni mint félretett nyugdíjas abban az intézetben, ahol korlátlan úr volt... Hát, szóval, győzött az ifjúság és Maurer helyére kerül valami fiatalember. Az ő kortársa, közülük valaki... Ujra végiggondolta a lehetséges jelölteket, de képtelen volt nyugodt lelkiismerettel elfogadni, hogy bármelyik is érhet annyit, mint ez a különös, kemény öregúr.

A fiatalság megint megnyert egy csatát, megnyert egy ütközetet.

De Xerxes úgy érezte, hogy ő maga csatát vesztett.

Mellette elesett egy vezér és ő sehol sem látta az újat, aki a helyébe léphet.

— Hja, ez az élet, ez az élet rendje, ez a világ sora, — próbálta vigasztalni magát, de nem tudott belenyugodni. Lázadozott benne egész igazságérzete, fájtak a régi kedves emlékek... A vén kandur, mikor először került szembe vele... az öreg vaskos tréfái, amiket gyakorta megengedett magának az ifjonc medikusokkal szemben... És milyen szeme volt, hogy megismerte az igazi szorgalmas embert, hogy meg tudta különböztetni a strébertől... Amikor neki megszerezte, egy szót sem szólva róla előre, a nagy ösztöndíjat, amellyel kikerült külföldre. Azután a magántanárságáért mennyit verekedett! De nemcsak az övéért. Az egész új, friss tudós generációt voltakép ő nevelte... ő tartotta bennük a lelket... Néha, néha még a testi létfönntartást is egyik-másiknál. Most félredobják, mint egy kicsavart citromot azért, mert elmúlt hetven éves. Hát aztán?... Ha száz éves lenne, ezzel a fejjel, ezzel a biztos kézzel... és ezzel a szívvel...

Botond érezte, hogy a szemét elfutja a könny és valami rettenetes, elviselhetetlen nyomás szakad a mellére.

Az a furcsa, kínos előérzet, hogy huszonöt év mulva Botond István dr. nyilvános rendes egyetemi tanárt épp így fogja majd valaki félreállítani az újak útjából.

Régi gyerekkori eset jutott az eszébe. Mikor az apja a háza előtt egyik napról a másikra hirtelen elhatározással kivágatta a vén diófát, hogy a szép, fiatal új diófának legyen helye és több napja, több levegője, akkor ő megkérte az apját, hogy az öreg fa törzsét ne vágják ki, csak az ágakat fűrészeljék le... Az öreg Botond ránézett a fiára, bólintott és azt mondta:

— Jól van, Pistukám... ha olyan nagyon szereted

ezt a kedves fát, de akkor meglátod, hogy jövőre újra kihajt az oldalán!

És úgy lett. A következő nyárra új, friss hajtások fakadtak a megcsonkított vén törzsön... Az öreg fa nem akart meghalni, nem vette tudomásul a halálos ítéletet.

És Maurer mit fog szólni hozzá?... Mit fog tenni? Még ha valami új hatáskört kapna, mint Pánczél professzor, aki majd az egészségügyi tanács elnöke lesz... A felsőház tagja? Maurer sohasem szeretett szónokolni, a politikát szívből utálta, a szóbeszédet, ülésezést gyűlölte. Mi lesz most a vén kandurral? Kimegy sütkérezni az őszi verőfénybe, vagy aludni fog a padkán a kemence mellett? És álmosan fogja nézni, hogy egerésznek a fiatalok?

Botond körülnézett a villamosban. Egész sereg ember kezében látott újságot. Ezek nem szólnak semmit vajjon, ezek nem lázadnak föl ellene, hogy így elküldenek, félredobnak valakit azért, mert öreg?

A kocsi végén két fiatal diáksapkás legényke ült. Az egyik lázas szemmel, erős taglejtésekkel magyarázott a másiknak valamit.

Vajjon miről beszélnek?

Alighanem arról, milyen kétségbeejtő a sorsuk, semmi kilátás sincs az elhelyezkedésre. A sok öregember elállja az utat... A vének nem akarnak félreállni... Vérlázító igazságtalanság, hogy a fiatalság nem jut munkához, kenyérhez, érvényesüléshez...

Igazságtalanság?... Igen, itt is és ott is csupa igazságtalanság...

— Hol van az igazság? — kérdezte magában Botond.

A fiatalok és az öregek láthatatlanul verekesznek, vívják a harcot és végül mi vesztjük el a csatát, akik már nem vagyunk fiatalok a fiataloknak s nem vagyunk még öregek magunknak... és öregek és fiatalok egyformán minket okolnak a bajukért.

A villamos megállt s zömök, barnaképű fiatalember szállt föl és ült le Botond mellett.

— Óh, kedves méltóságos uram, nagyon örülök, hogy látlak! — mondta a kalapját megemelve. Botond most ismerte meg. Torkos volt, a miniszter titkára.

— Éppen ma délelőtt akartam telefonálni neked, méltóságos uram, hogy kellemes újsággal szolgáljak a kegyelmes úr megbízásából!

A professzornak az öreg Maurer járt az eszében s fanyar mosollyal kérdezte magától:

— Mi lehet az ma, amit a miniszter üzen neki kellemeset?

— Kérlek, mivel szolgálhatok őexcellenciájának? — mondta hangosan.

— Na, nem, nem ilyesféléről van szó, — nevetett a titkár — hanem a kegyelmes úr üzeni, hogy megkaptad a csillagot a II. osztályú érdemkereszthez. Tegnap jött le a kézirat a kabinetirodából... Tudod, a dékán... az öreg Maurer terjesztett föl a londoni szereplésed után... Csodagyorsan ment...

Botond úgy érezte, mintha hirtelen arcul ütötték volna.

Maurerre gondolt, akit nyugdíjba kergettek és aki... A két fiatal diákra nézett, akiken látszott, hogy ma kenyeret és vizet reggeliztek.

Ebben a pillanatban úgy fájt neki ez az új kitüntetés, mint valami rettentő megszégyenülés, amit ártatlanul kell elviselni.

XI. FEJEZET.

Mikor a vén kandur szelíd lesz.

Az étkezőkocsi ablakain tüzesen vágott be a délutáni nap. Botond egyedül ült egy kis asztalnál s a teát szürcsölgette.

— Miért van az, — gondolta közben — hogy az ember otthon mindig dühöng, ha valamit forrón

adnak be, az étkezőkocsiban pedig egészen természetesnek veszi... Általában miért követel az ember otthon többet és jobbat, mint a vendéglőben?... Igen, igen, miért követel ő például többet bizonyos dolgokban Máriától, mint amit más asszonyoknál lát. És miért nem akar tűrni nála olyan jelentéktelen kicsinyességeket, amiket más nőnél eszeágába sem jut kifogásolni.

Nem tudott már válaszolni a kérdésére, mert a kocsiajtóban megjelent — az öreg Maurer alakja.

Botond már a pályaudvaron észrevette az öreget, de szándékosan nem ment oda hozzá. A történtek után semmiképen sem akart ilyen közömbös nyilvános helyen találkozni vele. A héten pedig többször is hiába kereste, sem az intézetben, sem a lakásán nem találta, a dékánátusban pedig azt mondták, hogy vidékre utazott. Botond sehogy sem értette, hogy Pestről látja elutazni azt, akit vidéken hitt s kezdte azt hinni, hogy az öreg szándékosan tagadtatta le magát előtte, hogy elkerülje a kimagyarázásokat és köszönő szavakat. Ő pedig mindenképen akarta, hogy végre őszintén és alaposan kibeszélje magát az öregúrral, aki most a hátamögött kétszer is megmutatta, hogy mennyire szereti és mennyire értékeli. Inkább elkerülte hát Maurert s egy másik kocsiba szállt föl. Most már azonban elkerülhetetlen volt a találkozás, az étkezőkocsiban kevesen uzsonnáztak s a vén kandur nyomban meglátta Istvánt.

— Hát te megint Pesten rostokoltál egész héten? — dörmögte és letelepedett a szemben lévő székre.

— Ma fejeztem be a szigorlatokat — felelte Botond, akit rendkívül zavart, hogy így találkoznak az étkezőkocsi asztala mellett, ahol aligha lesz mód rá, hogy becsületesen kiönthesse a szívét öreg barátja előtt.

— Tudtak a kölykök? — kérdezte Maurer. — Nálam meglehetősen gyönge volt a fölhajtás... Dehát én nem csodálom, ha ma nem tudnak úgy tanulni,

mint régen... — közben odafordult a pincérhez, ham and eggset és sört rendelt, — mert látod, Pista, a te idődben is, az én időmben is voltak szegény diákok...

— Bizony voltunk elegen — sóhajtotta csöndesen István.

— Csakhogy hát, kérlek, az valahogy mégis egészen más volt. Az csak szegénység volt, ez, ami most van... ez pedig — nyomor. A szegénység, fiam, épp olyan természetes jelenség, mint a gazdagság s a kettőnek a különbségét egyébként csak akkor látod igazságtalannak, ha a világ életét csak keresztmetszetben nézed. Ha megnézel egy századot hosszmetszetben, akkor látni fogod, hogy a szegénységből lesz a jólét, a jólétből lesz a szegénység, a nagyapák gazdagok, az unokák már szegények. Vagy a nagyapák kezdik alul és az unokák élnek fönn a fényességben. Örök hullámzás ez, amely egy-két nagy családot, néhány történelmi vagyont kivéve, egy század alatt már megfürdeti az embereket a jóban is, a rosszban is. Ez ellen nem is lehet zúgolódni... De a nyomor az más, fiam, — a nyomornak nincs létjogosultsága. Látod, igaz, mikor fiatal medikus voltam, három komisz nebulót korrepetáltam. Az egyiket a napi vacsoráért, a másik kettőt összesen tizenkét forintért... Csakhogy abban az Ujvilág-utcai kis kocsmában, ahova ebédelni jártam, harminc krajcárért akkora rostélyost adtak, hogy körül lelógott a tányérról...

— Én a menzán kosztoltam — mondta csöndesen Botond és elpirult, de nem azért, mintha a régi szegénységét szégyelte volna, hanem mert eszébe jutott, hogy a menzára is a vén kandur juttatta be annakidején... Érezte, hogy kell mondania valamit:

— Kerestelek, János bátyám, egész héten, azt mondták, hogy vidéken vagy. De úgy látom, itt valami tévedés van, mert csak most utazol...

— Vissza, fiam, vissza... Tényleg egész héten távol voltam. Tudod, itt Szabadbattyán mellett vettem magamnak egy kis házat, meg pár hold földet.

— Villát? Itt? Fehérben?

— Ördögöt, villát, barátom! Az nektek való, modern tudósoknak... Én csak afajta falusi házat vettem s egy jókora darab földet hozzá. Na, nem sokat. Vagy hatvan-hatvanöt hold az egész, aféle kis major... Egy kis szántó, egy kis rét, egy kis szőllő, szóval, elég ahhoz, hogy egy magamfajta öreg nyugdíjas elszórakozzék rajta — mondta Maurer.

Az öreg nevetett hozzá, de István hirtelen azt érezte, hogy a szíve a torkában dobog.

— Hogy?... Hogy mondod? Nyugdíjas? — nyögte ki nehezen, mintha semmit sem tudna a dologról, ami történt a vén kandur körül. — Hiszen éppen most akartam gratulálni a nagy kitüntetésedhez!

Az öreg legyintett, de nem felelt. Lapos kis tajtékpipát vett ki a balzsebéből, lassan megtöltötte, rágyujtott, kétszer-háromszor hosszút szívott belőle, aztán egy-két rövidet pöfékelt rajta... De hallgatott.

— Ezért is kerestelek — folytatta akadozva Botond — no meg azért, mert nagyon meg akartam köszönni — és hálás tekintettel nézett az öregúr szemébe — cikkedet a Wochenschriftben... és igen, a minisztériumban hallottam, hogy kitüntetésre is te terjesztettél föl, ezt igazán nagyon-nagyon köszönöm, különösen az elsőt... Végtelenül... végtelenül jólesett — Istvánnak szinte elcsuklott a hangja a belső meghatottságtól, csendesen az öreg keze után nyúlt és megszorította.

A vén kandur kemény kézzel adta vissza a szorítást s a pápaszeme mögül azzal a jóságos szemmel nézett régi tanítványára, amivel csak a tanárok tudnak azokra tekinteni, akiket szeretnek is és bíznak is bennük.

— És ezt az erős kezet — gondolta magában elkeseredetten Botond — munkátlanságra kényszerítik.

— Szót sem érdemel, fiam! Elolvastam az előadásodnak hiteles szövegét és éreztem, hogy valami

elégtételfélével tartozom neked... Na nem amiatt, amit azok a szamár ujságok összeírtak... Azt tudom, hogy egyikünk sem veszi komolyan, hanem inkább azért, amit szóval mondtam neked és amit talán félreérthettél volna, ha nem ismernél eléggé.

Botond lehajtotta a fejét. Ő tényleg félreértette, amiből nyilvánvaló, hogy még mindig nem ismerte eléggé az öreget...

— Azt a csillagot meg nyakbafityegőt pedig megérdemelted már... Hanem tudod-e, ki lesz az utódom?

— Áhá! Most kezdi a panaszkodást az öreg — gondolta magában Botond, de hangosan ezt mondta:

— Dehát, hogy történt a nyugdíjaztatásod?

Maurer őszintén csodálkozó arccal nézett rá:

— Nyugdíjaztatásom?... Csak nem képzeled, hogy küldtek? Megyek én, barátom, magamtól... Egy-két év mulva úgyis penzióba rúgtak volna, hát én inkább megelőztem őket. Fölmentem a miniszterhez, elmondtam az okaimat, öreg is vagyok, fáradt is vagyok, unom is már ezt a sok aprólékos munkát, az időm is letelt, hát megyek a fenébe!...

— Na és a miniszter mit szólt?

— Hát eleinte marasztalt, de azt hiszem, inkább csak udvariasságból. Amikor azonban megmondtam neki a főokot, akkor láttam, hogy csodálkozik, de örül.

— Miért? Hát mi a főokod?

— Nézd, kérlek, az én adjunktusomat, Renczest ismered.

— Hogyne! Nagyon kiváló gyerek...

— Hát ez az. Nagyon kiváló gyerek, de ha én még két évig itt maradok, akkor ő szegény nem bírja már tovább a várást... Tudod, az utódom Szilvássy lesz... Jó, jó, tudom, hogy mit akarsz mondani, de ezzel ürül vidéken egy katedra, arra átmegy Wirter és a Wirter helyére jöhet Renczes. Akkor ez a fiú is elindulhat fölfelé. Szilvássy négy-öt év mulva nyugdíjba megy és akkor már Renczes jön ide a helyemre. És ezt akarom. De különben is azzal, hogy én el-

megyek, egy kis mozgás támad. Mindenki előre jut egy hellyel és egy kis medikusból gyakornok lesz. Az is valami. Én meg visszamegyek a földre majd, fiacskám, kiülök a házam ambitusára, csibukozni fogok és tarokkozni a pappal, a jegyzővel, meg a körorvossal. Azt hiszem, hogy a körorvostól még nagyon sokat tanulhatok.

— Tarokkot? — nevetett Botond.

— Nem, fiam, bölcseséget. Látod, a körorvos hatvan éves és már beadta a nyugdíjazási kérvényét... Persze, a fiát akarja odahozni, szegény. Egy párszor beszélgettem vele, de mondhatom neked, többet tud az, mint némelyik professzor... Látod, ha a közegészségügyi tanácsot én szervezném át, legalább az ötödét tapasztalt falusi doktorokból állítanám össze... Mert a népegészségügyet, barátom, nemcsak a bürókból meg a katedrákról kellene igazgatni... dehát az elnökségre, hallom, más kerül. Bár én voltam az alelnök sokáig. Igaz, hogy a mostani elnök miatt lemondtam, de úgy tudom, illetékes helyen az öreg Pánczélt akarják.

— Ohó — jutott eszébe Botondnak — itt van az alkalom, hogy visszaadjon valamit az öregúrnak. Meg kell értetni a miniszterrel, hogy Pánczél helyett Maurert kell kinevezni elnöknek.

Istvánt ez a gondolat szinte fölvillanyozta. De az így támadt örömét hirtelen lehűtötte a vén kandur.

— No és mi van a rögeszméddel, fiú?... Te, tudod-e, hogy nagyon érdekes az, amit a chromosomákról és a génekről mondottál Londonban. Ne haragudj, de én ezt a gondolatodat, amit csak úgy mellékesen hoztál föl, a legérdekesebbnek tartom az egész előadásodban. Amit itt az átörökölhető tulajdonságokról mondasz és ahogy a magad vérteóriáddal ezt összekapcsolod, az zseniális... Igen, fiú, én mondom, hogy zseniális. És most már én mondom neked azt is, ne hagyd te abba ezt a rögeszmét!... Én ugyan nem hiszem, hogy errefelé, hogy úgy mondjam,

találj valamit. De azért mégis folytasd, mert valamire ki fogsz lyukadni, valami újra, valami egészen újra és végül is ez a fontos. Hát vettél-e már próbát Máriáról?

— Ugyan kérlek, Jani bátyám, ne ugrassz mindig ezzel! — felelt Botond kelletlenül.

— Miért nem? Ezt egészen komolyan mondom! Ha ti közöttetek megvan az, amire gondolok, ez a legnagyobb bizonyíték lesz. Ha nincs meg, a legerősebb cáfolat. Miért kísérletezel másfelé? Mert azt bizonyosra veszem, hogy kísérletezel.

— Nem tagadom — felelte Botond és érezte, hogy most már többet kell mondani az öregnek. És el is mondott neki mindent. A legutolsó nyolc-tíz vizsgálatát, az eredményeket, a föltevéseit, magát a bonyolult és furcsa képletet.

A vén kandur sokkal nagyobb figyelemmel hallgatta fiatal professzor társát, mint ahogy István várta.

Az egyik kevésbbé jelentős eset előadása után azt kérdezte Maurer:

— Na és ez volt az utolsó?

Botond egy percig küzdött magával, elmondja-e az utolsó három nap furcsa történetét a kandurnak: Sóháryt, Reichnernét, a milánói énekesnőt? Azután elhatározta, hogy igenis, egész őszintén beszámol róla az öregnek és nem fogja letagadni, hogy ez az utolsó különös kísérlet a rögeszmét valósággal hitté erősítette benne.

Először elmondta Sóháry jénai esetét, meg az énekesnővel való dolgát, azután, hogy Sóháry hogyan erőszakoskodott...

Maurer mosolygott, de nem ellenségesen. Látszott, hogy a bolondos csellóművész csak mulattatja, az eset azonban érdekli.

Botond ezután elmesélte Reichnerné ügyét, Reichner levelét, a saját tépelődéseit és a kényszerhelyzetet, amibe belejutott. A vonakodását, a lelkiismeretfurdalásait.

Az öreg tenyerével rácsapott az asztalra:

— De remélem, megcsináltad?

— Meg — felelte tompán Botond.

— Na, azért! — mordult rá Maurer olyan hangon, mintha Botond István még mindig csak gyakornok lenne a kórbonctani intézetben. — Ilyen dologban nincs helye az érzékenykedésnek és a sok latolgatásnak... Na és aztán mi történt?

— Megdöbbentő volt az eredmény — felelte Botond. — A vizsgálat a rögeszmémet igazolta. A képlet úgyszólván teljesen bevált... De viszont látod, épp ez a baj, Jani bátyám, hogy minden adottság megvolt és az asszony mégis elmenekült előle... Erre azután továbbmentem. Vérpróbát vettem Reichnerből magából. Még megdöbbentőbb! Olyan hasonlóság, azt mondhatnám, teljes azonosság van Reichner és Sóháry között, hogy az csodálatos. A képlet tehát a másik oldalon teljesen bevált. Az asszonnyal elmondattam a Reichnerrel való megismerkedésének történetét... Ime kérlek, öt napos ismeretség után halálos szerelem... De most jön a legfurcsább. Közben megérkezett az énekesnő Pestre. Sóháry elhozta hozzám. Mondhatom, hogy olyan utálatosan éreztem magam, mint még soha.

— Annyira izgatott a kísérlet?

— Nem! De annyira undorodtan az egész dologtól. Erre, kérlek, Sóháry addig erőszakoskodott, hogy ez az asszony, így meg úgy... Mit tehettem volna, megcsináltam a vérvizsgálatot.

— Na és?

— Egészen furcsa. A képlet itt is állt, de fordítva.

Pontosan, hosszasan magyarázni kezdett az öregnek, tudományos műszavak röpködtek a levegőben, orvosi félmondatok, amiket nem kell befejezni, mert a másik már úgyis tudja.

A mellettük lévő nagy asztalnál ülő négyes társaságból az egyik úr odasúgta a másiknak:

— Ezek Maurer és Botond professzorok... ezek most valami konziliumra utaznak. Hallod, hogy vitatkoznak?

— Vitatkoznak? — nevetett a másik halkan. — Inkább egyetértenek.

Az öregúr elmélázva nézett ki az ablakon és lassan dobolt ujjaival az asztal lapján:

— Érdekes, hogy a te előadásodnak milyen meggyőző ereje van. Látod, ez a te legnagyobb tehetséged... Alapjában minden tanárnak ilyennek kellene lenni. Belesugározni a meggyőződést a másikba... Beleszorítani a hitet a legmegrögzöttebb ellenállásba. Már szinte engem is megbolondítottál, fiam, mert már majdnem azt kezdem hinni, hogy van valami ebben a szamárságban. Na és most, hol fogod folytatni?

— Kérlek, ismered Pogány Istvánt?

— A drámaírót?

— Azt. A napokban eljött hozzám. Ő is olvasta csak persze az ujságokat, de komoly, kitünő elme, nem jött buta kérdésekkel, de azt mondja, valami darabon dolgozik és ahhoz végez tanulmányokat és beszélni akar velem... A végén azonban kiderült, azt akarja tudni, hogy az ő vére meg a Hildáé... tudod, Huszti Hilda, a híres primadonna, akivel... — egy mozdulatot tett, amellyel elmondta a többit.

— Te, eszedbe ne jusson elutasítani őket!

— Pedig már félig-meddig megtettem.

— Elég nagy szamárság volt.

— Hát mi vagyok én, kérlek? Javasasszony vagy kártyavetőnő, hogy a szerelmesek hozzám járjanak? A végén még valami bájitalt fognak kérni tőlem.

— Nincsen olyan emberi butaság, amiből egy komoly elme hasznot ne húzhatna az emberi tudásnak.

— Te azt hiszed, komolyan, hogy nekem... hogy nekem minden eszközt föl kell használnom?

— Természetesen! Ha elkezdted, akkor nincs megállás. Ez szellemi operáció, barátom, amelyet, ha

közben abbahagysz, te vérzel el. Hát mi történhet? Vagy igazad van, vagy nincs igazad? Igy vagy úgy, de minél hamarabb el kell döntened. Csak nem fogod az életedet mérgezni vele éveken át. Állandóan legyen valami a tudatod alatt, ami izgat, hogy a végin valami buta kényszerképzetet kapj? Vagy valami fölösleges gátlásod legyen a munkában? Az ilyennel gyorsan kell végezni. Akár nagy eszme, akár elpukkanó butasághólyag, de végezni kell vele!... —

Maurer szedelőzködni kezdett:

— Mindjárt itt vagyunk Szabadbattyánban . . . Hát én csak azt mondom neked, hogy most szorítsd a dolgot fiam és elsősorban ne idegenkedj attól, amit Máriáról mondtam.

— De Jani bácsi . . .

— Amit mondtam, megmondtam . . . Na, szervusz! A jövő héten vagy azután egy napra lejövök hozzátok. Majd megírom. Most már Földvárt maradsz, mi?

— Igen. Vendégeim is lesznek, az amerikai és Sóháry. Ma este jönnek le együtt autón.

— Te, az a Harding szimpla egy fráter!

— Volt nálad?

— Igen, ma délelőtt. Mondta, hogy a multkor meg akartátok nézni az intézetet . . . de őneki valami más dolga akadt közben.

— Nem értéktelen ember.

— De egyoldalú és azt hiszem, egy kicsit léha. És olyan buta borjúpofája van . . . No, szervusz! . . . Megyek a cókmokomért.

Botond különös érzéssel nézett utána.

Milyen furcsa: az öreg, aki nagy emberismerő, ugyanígy látja Hardingot, mint ő. Egyoldalú és léha, ez az igazság. És buta borjú a pofája. Na, tessék! És erre az emberre mondta Mária, hogy érdekes . . . Hánem az mégis érthetetlen, hogy éppen az öreg erőszakoskodik, hogy Máriát vonja be ezekbe a kísérletekbe.

Nem, hát erről szó sem lehet.

— Szegény Mária — gondolt István a feleségére valami mély és meghatott ellágyulással, várni fogja a vasútnál és egy szót sem fog szólni arról a dologról pedig talán nem is lehet soha-soha többé helyrehozni egészen. Milyen gonosz és szerencsétlen dolog volt... és ő milyen esetlen volt, milyen rideg, milyen megértés nélküli... Eh, még rá gondolni is boszszantó!... De talán Mária örülni fog annak, amit most visz neki...

A szűcs azt mondta, hogy a legújabb párisi modell. Nyári ezüstróka boa. Hogy ezek a nőbolondító divatmesterek miket kitalálnak? Prémet nyáron! A nők legközelebb úgy fognak kinézni akár a juhászok... Azok is kifelé fordítva viselik nyáron a subájukat...

Elnevette magát, azután hirtelen elkomorodott.

— És Mária tartja a haragot? Irni kellett volna neki. Legalább egy pár sort.

Hiszen akart is... Tegnapelőtt este nekiült a levélírásnak. De sehogyse ment. Vagy öt-hat levélpapirost elrontott, végül abbahagyta. Nem tudta elkezdeni a levelet. Minden megszólítás, minden első mondat esetlennek és butának tetszett előtte, ahogyan leírta és elolvasta. Egyszerre megérezte azt a mérhetetlen távolságot, ami az érzések és azoknak szóval való kifejezése között van s életében először irígyelte a lírai költőket, akik a bensőjüket ki tudják vetíteni a papírra és a betűkkel szavakba tudják összesűríteni mindazt, ami bennük forrong, lázad, sír és jajgat.

— Milyen kifejezés — gondolta magában — a német dichter szó és milyen igaz. Igen, igen, költeni, azaz németül dichten, azt jelenti, hogy sűríteni. Milyen kár, hogy belőle épp ez hiányzik. Ha most ő ír, a tintával együtt a gondolat is szétfolyik a papíron és határozott értelmet adó vonalak helyett kusza és otromba szópacni lesz belőle, mely semmitsem fejez ki abból, amit el akart mondani és talán semmitsem ad annak, akinek mindent oda szeretne

adni... De hát mit is írjon... «Édes Máriám! Bocsásd meg, hogy a multkor olyan ideges voltam és...» Nem, nem. Most nem szabad így kezdeni azt a levelet, amelyet ő küld Máriának. A felesége még mindig megbántottnak érzi magát, ilyen levél nem engesztelné ki. Ha pedig már elfelejtette a dolgot, akkor kinevetné érte.

— Hát nem is fontos a levél — igyekezett magát megnyugtatni. — Sokkal jobb lesz, ha majd, amikor megérkezik, jól a szemébe néz Máriának s megszorítja a kezét... Mária sem ír soha, ha valami baja van... Mindig mindent elmond azonnal, őszintén, közvetlenül. Aligha is venné jónéven, ha azt ami közöttük történt, holmi kicirkalmozott levélírással akarná az ura elintézni...

Az az egy azonban bizonyos, hogy ennek a szamárságnak nem szabad többé megismétlődnie. Mária igazán nem érdemli meg, hogy idegeskedjék vele, odavetett szavakat rossznéven vegyen, ártatlan megjegyzéseket félremagyarázzon, féltékenykedjék, sőt gyanusítson.

Nem, nem! Ez mind a kettőjükhöz méltatlan. Ez a szegény bamba jenki sem érdemli meg, aki igazán amerikánus szivességgel idejön hozzá, meg akar vele barátkozni, mielőtt elkezdenék a komoly munkát együtt Jénában. És akkor ő, mint valami új Othello, dühbe borul, ha felesége azt mondja az új ismerősről, hogy érdekes a feje s idegeskedik azért, mert a vendég, akit akkor mutatott be a feleségének, egy éjszaka párszor táncra kéri és nagyvilági udvariassággal igyekszik az asztalnál foglalkozni vele. Mert Sóháryról nem is érdemes beszélni. Harding pedig igazán nem mutatott semmivel sem több érdeklődést, mint bárki iránt. Hiszen most is, mikor hívta, hogy jöjjön vele vonaton, kimentette magát, hogy csak későn este fog érkezni, mert délután valami vízipólómérközést fog majd megnézni. Nahát, akit a vízipóló jobban érdekel, mint Mária, arra igazán nem lehet mondani,

hogy... Szamárság. Igazán szamárság. Megint csak az látszik, hogy mennyire kimerült a télen. Milyen okos lesz, ha minél többet pihen nyáron és minél kevesebbet megy fel a toronyba, a kis laboratoriumba.

Pihenni, pihenni... Künn járni a Balatonon egész nap... meg a szép holdas éjszakákon. Sokat fürödni, süttetni magát a nappal. Aztán augusztusban majd foglyászni minden délelőtt, jól kifáradni és könnyű, de hosszú álommal aludni utána...

Erről eszébe jutott, hogy fegyverét el kell küldeni a puskaműveshez, mert a závárral valami baj van. Ejnye, kár, hogy nem gondolt rá előbb, ezért külön be kell jönnie... Még ráér, hol van még augusztus?

Kinézett az ablakon. Nézte az eliramló távírópóznákat, a nagy búzatáblákat, amiket hosszú jegenyefasorok kerítettek körül hatalmas négyszögekben...

Nemsokára aratnak, — mondta magában. S szeretett volna hirtelen kalászt a kezébe kapni, szétmorzsolni, a szemeket a tenyerére tenni, mustrálni, ahogy valamikor az apjától látta.

Az öreg Botond... aki úgy imádta a búzát, pedig számára már nem termett ez a föld kalászt, egyet is. Az a régi birtok valamikor a dédapa kezén elúszott. Az ő apjának már csak egy kis faluszéli házacskája volt. Bizony, azt már az egész nyolc-tízholdas belsőségével együtt csak dicsekvésből lehetett kúriának nevezni. Valamikor a kasznár lakott benne, dédapa idején. De a nagyapja, a nagyszakállú, vén Botond István megyei főlevéltáros, az már itt lakott... Kár volt eladni...

Dehát a nővérének, Micinek kellett a pénz. Akkor csinálta a tyúkfarmját. Érdekes, hogy egy ilyen ember, mint a Mici ura, volt huszárőrnagy, szépen belenyugszik most a maga egyszerű sorsába! Lent a Jászságban túrja a kis földet, amit az anyjától örökölt. Egy nap pedig nekivág, megcsinálja a tyúkfarmot s szépen megél belőle. Hiába, az a jó szudéta-német vér, ami benne van... A vén kandur a tyúkászt

is folyton neveti... Mindig úgy beszél róla: az a csirkefogó Miska, pedig hát a Miskánál böcsületesebb, derekabb ember alig akad három határban.

— Igen, így kell mondani, hogy böcsületes, ö-vel. Mert a becsületes az valamivel kevesebb...

A vonat hirtelen lassított, állomás felé közeledett. Egyszerre csak a sínek mellett futó országút nekifordult a vasút pályájának. Széles, erős sorompó zárta el az utat, a sorompó mögött pedig két autó vesztegelt. Egy nagy csukott amerikai autó s egy hosszú, keskeny sportkocsi. Botond érdeklődés nélkül nézte meg az autók utasait, de egyszerre csak visszahökkent. Az, aki a sportkocsiban a kormány mellett ült, felemelte a kezét és integetett neki. Jobban odanézett, s akkor látta, vagy legalább is úgy látta, hogy Harding az, aki a kormány mellől köszönti. Igen, határozottan úgy látta, de mindenesetre úgy rémlett neki, hogy az amerikai ül bent a sportkocsiban, mellette, igen, persze, Sóháry.

A vonat azonban tovább gurult. A pálya elfordult, egy csomó magas jegenye következett s a sorompó az autókkal eltűnt Botond szemei elől.

Tényleg ők voltak vajjon? Vagy csak elnézte őtet? Nem, mert akkor miért integetett volna neki az autóvezető?

— Lehet, hogy csak egyszerű üdvözlés a vonatnak — akarta elhitetni magával a professzor.

Nem... Bizonyos, hogy ők voltak. Harding mondta is, hogy bérel magának egy sportkocsit, amíg itt van... Dehát akkor miért mondta neki, hogy este akar jönni? Hogy a vízipólómérkőzést nézi meg előbb? Miért nem jött akkor vele? Vagy miért nem hívta őt a kocsira? Hátul még elfér valaki a skatulyában... Pedig ez a kocsi előbb lesz ott, mint ő. Az őrült amerikánus biztosan százzal megy folyton. Ez a vonat meg döcög — tusakodott magában Botond, de azután nevetni kezdett, hogy a hirtelen elhajló kukorica-, ló-

here-, meg rozstáblákat rettentő gyorsasággal látta elhajolni a vonat mellett. Itt már vége volt a nagy uradalmaknak. Paraszti földek keskeny sávjai terültek el jobbra-balra a vonat töltése mellett.

Érthetetlen, hogy Harding miért titkolta, hogy ilyen korán indul. Legalább egy félórával lesz előbb ott, mint ő. Na és aztán, hát ott lesz... Mária majd fogadja őket.

Egyszerre érezte, hogy valami belül rettenetesen szorongatni kezdi, azután meg hirtelen az volt az érzése, hogy valami éles, hideg szúrás döfi át a mellét...

— Mária!

Harding csak azért ment le most autón és azért nem szólt neki, mert így egy félóráig egyedül lehet Máriával. És Mária?... Eh... Lehet, hogy ő ezt tudja úgy is... Lehet, hogy ezt megbeszélték.

— Ugyan, mikor beszélték volna meg — utálta magát ezért a hirtelen feltámadt gyanuért, amelyet szinte jobban szégyelt, mint amennyire fájt neki.

A kis vöröspofájú manó ott táncolt előtte az étkezőkocsi asztalkáján és kacagott:

— Hogy mikor beszélték meg?... Hát tánc közben. Mit tudod te, öreg professzorom, mit suttognak a táncosok egy szép asszonynak a fülébe! Mit tudod te, hogy a tánc, a zene, kavargó tömegek között, trombiták lármája között mibe tud beleszédülni egy asszony. Mire mondja azt, hogy jó?

Botond összeszorította az öklét s hirtelen haraggal ráütött az asztalra, amelyen csörömpölni kezdtek a poharak.

Egy pincér futott oda.

— Parancsol valamit, méltóságos uram? — kérdezte ijedten. Jól ismerte Botondot, mert hosszú idő óta járt már ezen a vonalon. Még sohasem látta ilyen különös arckifejezésünek a híres egyetemi tanárt.

István összeszedte magát.

— Fizetek, kérem, — azután magyarázóan hozzá-

tette: — Most jutott eszembe, hogy elfelejtettem valamit.

Pedig az volt a baj, hogy nem tudta elfelejteni azt, ami az eszébe jutott.

XII. FEJEZET.

Xerxes a válaszúton elindul.

— Balatonföldvár!

Botond türelmetlenül ugrott le a vonatról s a szemével gyorsan végigfutotta az állomás kivilágított pompás terraszát...

Csodálkozva, megütközve állt meg és szórakozottan köszöntgetett jobbra-balra az ismerősöknek.

Mi történt?

Mária nincs itt!

Ez mégis csak furcsa. Mikor elment, azt írta, hogy várni fog.

— Ja, persze! Megjöttek az érdekes vendégek! — mérgelődött magában. Nagykedvetlenül indult neki az útnak, felfelé ment a sínek mellett, — természetesen arra, amerre tilos, hogy gyorsabban lejusson a partra. Amikor a felső sorompóhoz ért s lefordult a hajóállomáshoz vezető útra, hirtelen elébe tűnt Mária siető alakja.

— Persze, most jön! Miért késnek el a nők folyton? — mondta magában dühösen, de nyomban utána azt is megállapította, hogy Máriának nem volt szokása a késés, sőt olyan megbízhatóan pontos volt, hogy még maga Botond sem tudta megelőzni a találkozásnál.

No tessék, és épp ma elkésett! Megjön az érdekes amerikai az autójával és Mária mindjárt elkésik!

Az asszony sietve jött a félhomályban. Előtte a fia szaladt, a kisleányt pedig a kezénél fogva vezette.

A professzor messziről hallotta már a hangját.

— Látod, Pali! Ugy-e mondtam, hogy siess az öltözködéssel!

— Ez a csibész volt az oka, hogy elkéstem, drágám, — kiáltotta az ura felé. — De megint összepiszkolta magát a kutyával.

Palkó már az apja nyakában csimpajkózott.

— Apukám! A Castor beleesett a moslékba! — olyan boldogan mondta ezt, mintha valami rettentően nagy szerencsét, valami kivételes örömet ujságolna vele.

— Igen, igen — mondta az anyja. — Castor beleesett a moslékba, te pedig tönkreteszed az új ruhádat a moslékos Castorral. Rémes ez a gyerek, kérlek. Nem lehet elhúzni attól a ronda dögtől. Na, Micike, köszönj szépen apukának!

— A csicsa eement, mamikája dádá! Nem ette meg a spenótot — mondta Micike, amíg puszira csucsorította a száját az apja felé.

Mária megölelte az urát és halkan a fülébe súgta:

— Jaj, de jó, hogy megjöttél, drágám.

Botond boldogan szorította magához Máriát. Azután azon igyekezett, hogy minél közömbösebb hangon tudja megkérdezni:

— Hardingék megjöttek már?

Mária nyugodt szemmel, mosolyogva nézett az urára:

— Jaj! Milyen gyűrött a ruhád! És a kalapod milyen poros, édes fiam! De mit is kérdeztél, Hardingot? Nem, még nincsenek itt. Miért? Már ma este jönnek? — kiáltotta aztán ijedten. Dehát édes Buksikám, hát miért nem táviratoztad meg?

— Azt hittem, hogy tudod — mondta a professzor. — Hát nem mondták neked multkor este?

— Mondták, hogy jönnek, de hogy melyik nap és mikor, arról nem volt szó. Micsoda vacsorát adok én ezeknek?

— Ugyan, majd csak akad valami a ház körül.

Máriában azonban most már felülkerekedett a háziasszony idegessége:

— Hát nem, édes jó fiam, ezt igazán nem lehet csinálni. Ez rémes, hogy ti mennyire nem gondoltok ilyesmivel. Én két vadidegen embernek nem adhatok akármit, pláne külföldieknek... Igazán ki fog sülni a szemem!

— Ugyan, kérlek, egyenek sültszalonnát. És örüljenek, hogy egy szép asszony asztalánál ülhetnek — nevetett Botond valami nagy, felszabadult örömmel. Nem tudta, miért, valahogyan kimondhatatlanul örült annak a szónak, hogy vadidegen. Hogy Mária azt mondja Sóháryra, meg Hardingra, hogy két vadidegen.

— Könnyű neked, fiam. De én itt vagyok új szakácsnéval... Meg kell jegyeznem, Buksikám, hogy remek leány. Olyan cseresznyés rétest kapsz ma este.

— Hát mit akarsz, ha van cseresznyés rétes, abból ők is jól lakhatnak? Rétesből mindig annyi készül nálunk, hogy két napig eszünk.

— Az rendben van, fiam, hanem a hús. És előétel egyáltalában nincs... Ámbár az nem baj. Azt majd csak előteremtek valahogyan. De mindössze félkilóból csináltattam neked tarhonyás borjupörköltet. Az aztán igazán nem elég...

— Hozass át, fiam, egy kis pörköltet a vendéglőből nekik. Ezeknek jó az is.

— Már, édes fiam, az én asztalomnál csak azt eszik, amit mi főzünk... Mikorra jönnek?

— Nem tudom, de én nekem úgy rémlik, mintha közben egy sorompónál láttam volna őket.

— Autóval jönnek? — kérdezte felcsillanó szemmel Palkó.

— De még milyennel! — felelte az apja. — Nagy sportkocsival.

— És milyen márka? — kérdezte újra a fiú.

— Tudom is én, csak messziről láttam.

— Hát te azt nem ismered meg, apuka, ha rá-

nézel az autóra, hogy milyen márka? — mondta csodálkozva a gyerek és Botond István egyetemi tanár, egészségügyi főtanácsos, a Szent Mihály- és Szent György-rendek középkeresztjének, sőt tegnap óta a II. osztályú magyar érdemkereszt csillagának tulajdonosa, ebben a pillanatban érezte, hogy tudományos tekintélye iszonyú nagyot esett a fia szemében.

— Jaj, drágám, én nem is gratuláltam neked a kitüntetésedhez!

— Honnan tudod? Csak holnap jelenik meg a hivatalos lapban, — kérdezte Botond.

— A rádió már bemondta. Épp most az előbb...

— Igen, én is tegnap kaptam meg az értesítést. Jani bácsi csinálta, nem az én érdemem.

— Na végre, hogy valamit tett érted az öreg kandur — mondta mérgesen Mária.

— Ne bántsd az öreget, Mária — szólalt meg egy kis szünet után István. — Az öreg gyönyörűen viselkedett velem szembe. Lefőzött, mondhatom neked, alaposan lefőzött.

— Ki? Jani bácsi? Hogyan?

— Majd elmondom később...

— Mondd, apukám, azok a bácsik elvisznek engem autózni? — kérdezte Palkó.

— Persze, hogy elvisznek.

— És a Castor is jöhet?

— Castort be fogjuk dobni a Balatonba. Folyton bajt csinál.

A gyerek erre elhallgatott; a vízbefullasztási fenyegetést ugyan nem vette komolyan, de azt kezdte érezni, hogy Castor napjai meg vannak számlálva a Botond-ház táján.

— Reichnerék megjöttek, drágám — kezdte Mária a balatonföldvári újdonságokat. — Märta el volt tőled ragadtatva, hogy te milyen kedves voltál. Nagyon, nagyon örültem neki. Pedig igazán féltem, hogy brüszkirozni fogod őket... Ma este vacsora után átjönnek hozzánk.

— Ma este? — kérdezte ijedten a professzor. — Hiszen ma este itt lesz Harding és Sóháry.

— Nembaj azért, fiam. Nekem egyedül úgyis sok ez a két ember, s a folytonos angol beszéd. Legalább is az egyiket rásózom Märtára.

— Az egyiket? Vajjon melyiket? — kérdezte magában Botond újra előtörő aggodalommal. De Mária már felelt is rá:

— Nem tehetek róla, Buksikám, de nekem az amerikai rokonszenvesebb, mint a régi pajtásod... Az egy olyan furcsa, nyugtalanító ember.

— Ugyan, miért?

— Nem tudom. Az az érzésem van, mikor mellette ülök, mint mikor az embernek a strandon homok megy a körme alá. Lehet, hogy nagyon igazságtalan vagyok, de én ezeket a furcsa művészembereket valahogyan nem bírom.

— Pedig én jobb szeretném, ha inkább vele foglalkoznál — mondta csöndesen Botond, s igyekezett elhitetni magával, hogy ezt azért mondja, mert nem akarja, hogy Sóháry és Reichnerné valahogy összekerüljenek itt. Ha azonban igazán megvizsgálta volna magát, akkor alighanem kiderült volna, hogy nem ilyen nagy önzetlenség mondatta ezt vele.

— Hát nekem igazán mindegy, édes fiam, — nevetett Mária — de azt hiszem, hogy mivel Jénában Hardinggal leszünk együtt, tehát okosabb, ha őt hódítom meg a magunk számára. Mert Sóháryt, ha most megint elmegy, megint nem látod vagy tizenöt évig.

— Kérlek, — vágott közbe idegesen István — én igazán nem akarom, hogy Jénában túlságosan sokat legyünk együtt magánéletünkben ezzel a melák jenkivel. Mint tudományos dolgozótársam egész bizonyosan nagyon rendes lesz, de így társaságban...

— Miért? Ebben nincs igazad! — ellenkezett Mária. — Igazán nagyon kellemes ember. Nem értem, miért vagy iránta olyan ellenszenvvel. Akkor miért hívtad meg egyáltalában?

Ezt a kérdést ma már Botond is feltette magának egy párszor s most épp oly kevéssé tudott rá felelni, mint eddig.

Ahogy a házuk elé értek, a kapunál két magas alak állt.

— Hallo! Mister Botond! — kiáltott feléjük az egyik. — Maga így fogadja a vendéget!

— Ha a vendég eltitkolja jövetele idejét — dörmögte inkább csak magának Botond, s aztán udvariasan mentegetőzni kezdett, mennyire sajnálja, hogy már nem lehetett előbb itt, s csak az esti vonattal jöhetett.

— Sohse aggassza magát — szorított kezet kedélyesen az amerikai. — Mi Mister Sohárryval már kitűnően elhelyezkedtünk. Az ön személyzete roppant előzékeny volt és kitűnően ellátott bennünket. Még coctailt is kaptunk.

— Ugy-e mondtam, milyen remek ez az új leány — súgta Mária az ura fülébe.

— Hát jó is volt inni egy kis idegcsillapítót — szólalt meg most Sóháry is magyarul — mert ez az őrült úgy hajtott, hogy engem majd kitört a nyavalya. Különösen Lepsény után, ahol a bárban benyakalt két coctailt, folytonosan százzal, meg száztízzel rohantunk. Csodálom, hogy épen megérkeztünk.

— Apuka! — szólalt meg Palkó halkan — ez az amerikai bácsi ez nagyszerű bácsi lehet — izgatottan megszorította az apja kezét. — Ugy-e, hogy engem is elvisz autózni holnap a bácsi?

— Hát kerüljünk beljebb, uraim — mondta Botond és betessékelte vendégeit a kertbe.

Mária pár szó után mentegetőzni kezdett a háziasszonyi kötelességekről és eltűnt a házban.

A férfiak leültek a kertbe, Palkó felmászott az apja ölébe.

— Apuka, Castort megmutathatom az amerikai bácsinak? — kérdezte, de azután elhallgatott az apja szigorú pillantására.

— Gyönyörű itt önöknél, mr Botond, — mondta Harding. — De azért legjobban mégis a holnapi vitorlázásnak örülök... Remélem, jó időnk lesz?

— Azt hiszem, ámbár azt nálunk sohse lehet tudni. A Balaton szeszélyesebb, mint egy asszony.

— Az a szép benne — mondta Sóháry. — Asszonyban is csak szeszélyes a kedves!

— Magának is ez a véleménye, mister Botond? — kérdezte az amerikai. — Mert nekem nem. Én a csöndes, nyugodt, okos asszonyokat szeretem.

— Én is — felelte csendesen István, de magában nagyon bosszankodott, hogy Hardingnak ugyanaz az ízlése, ami neki. Mert ez azt jelenti, hogy Mária... — idegesen felugrott.

Szegény Palkó alig tudott idejében leszállni az öléből.

— Megbocsátanak, de egy kis dolgom van — mondta és besietett a házba.

Fájt a feje, be akart venni valami csillapítót.

A fürdőszobában ott találta Máriát, aki a mosdó mellett állt, s a kezét mosta, de amikor Botond közel lépett, látta, hogy a hüvelykujja erősen vérzik.

— Mit csináltál, picikém? — kérdezte ijedten István. — Megvágtad magad?

— Igen, ez az ostoba kés megcsúszott a kezemben, nagyon sietnünk kell és segítettem krumplit hámozni. Tudod, a pörkölt mellé zsírbasült burgonya lesz, ahogy te szereted. Megvágtam magamat...

— Miért nem jódozod be? Százszor mondtam már, hogy nem szabad ezzel a vízzel sebet öblögetni. Na várj, majd én bekötözöm... Majd én megcsinálom.

Kezébe vette a megsebzett ujjat, de ahogy ránézett az asszony pirosan kibuggyanó vérére, valami hirtelen szédülést érzett és egy ellenállhatatlan parancsnak hatalma fogta meg...

— Megállj csak, szívem! — benyúlt az orvosságos szekrénybe, kivett egy kis dobozt s abból egy vékony üveglemezt. És rácsöppentett két nagy csöppet a vérből.

A Mária véréből.

Azután gyorsan bejódozta a kis sebet és gézzel sietve bekötözte.

Mária kedvesen megcsókolta érte és sietett vissza a konyhába, ő pedig vigyázva fogta az üveglemezt, kiment a fürdőszobából s a lépcsőn felsietett a toronyszobába.

Felgyujtotta a villanyt, odanyúlt egy fiókhoz, dobozokat nyitott ki, aztán gyorsan kivett két vékony üvegcsövet, a bizonyos két üvegcsövet, egymásután eltörte mind a kettőt, s mind a kettőből egy-egy csöpp második és harmadik csoportba tartozó savót cseppentett az üveglemez két vércsöppjére.

Pár pillanatig izgatottan nézte. Mikor pedig az eredmény mutatkozni kezdett, rémülten vetette az üveget a laboratoriumi asztalra. A keze reszketett, de remegtek a lábai is, a feje szédült, hirtelen le kellett ülnie.

És ült mozdulatlanul, maga elé meredve percekig.

A képlet!

A maga vértermészetét régen ismerte. És most már tudja a Máriáét is.

És tudja, igen, hiába minden, most már tudja, csak két dolog lehetséges.

Vagy igaz az, amire ő mindent felépített: a képlet, vagy nem. Ha nem igaz, akkor összeomlott az egész elmélet. De ha igaz, akkor bármelyik pillanatban összeomolhatik az egész élete.

Egy bizonyos, a tény letagadhatatlan:

Mária vére és az övé semmiképen sem felelnek meg az ő felállított képletének, az ő egész elméletének...

Ők ketten nem azok, akik között a végzetszerű, a legyőzhetetlen, a mindent lebíró, az igazi nagy szerelem lehetséges lenne.

De hát akkor, hogy lehet mégis, hogy eddig boldogan éltek? Az más. Az természetesen nincs ki-

zárva. Csak a veszély van meg, hogy ezt a boldogságot bármely pillanatban elrabolhatja valaki...

Alulról a nagy japán rézgong búgó hangja vacsorára hívott.

Botond gyorsan összeszedte magát és lement a földszintre. Zúgott a feje s érezte, hogy belül valami ideges remegés rázkódtatja minden részét.

A verandán ott találta a feleségét a két vendéggel.

— Mi az, kedves kollega úr? — kérdezte Harding nevetve. — Maga még ilyenkor is a laboratoriumban dolgozik?

— Nem, nem, — felelte a professzor sietve — csak eszembe jutott, hogy a multkor széthagytam egy pár dolgot, azt mentem rendbeszedni. Remélem, — fordult Máriához — hogy te közben mulattatad az urakat.

— A méltóságos asszony éppen egy nagyon kedves régi emléket mondott el rólad, — mondta Sóháry — igazán érdekes, hogy némely ember hogy megtartja alaptermészetét az egész életen át.

— Miért mondod ezt? Hát mit mesélt a feleségem?

— Azt mondta el, hogy a legunalmasabb felolvasásokra eljárt veled, a legérdektelenebb könyveket elolvasta miattad és te még mindig nem akartad észrevenni, hogy szerelmes beléd... Én nagyon jól emlékszem, hogy a házban — tudniillik — tette hozzá magyarázólag Harding felé — az én apám abban a házban volt házmester, ahol Pistáék laktak...

Sóháry ezt olyan hangon mondta, hogy egy zászlósúr fia bizonyosan ijedten szégyelte volna magát, amiért a papája nem volt házmester.

— Szóval, mondom, én emlékszem rá, hogy a házban volt egy gyönyörű szép leány. Ugy hívták, hogy Aranka. Az fülig szerelmes volt a Pistába.

— Micsoda? A Vranec Aranka? — csodálkozott Botond. — Szerelmes volt? Belém?

— Na tessék, — hahotázott Sóháry — kisül, hogy még most sem tudja! Asszonyom, magának szerencséje

van. Az ilyen emberek a született jó férjek, akik a más asszonyok kacsingatását nem is veszik észre.

— Lehetetlen, hogy egy férfi észre ne vegye egy nőnek az érdeklődését — rázta a fejét Harding.

— Kétféle férfi van, kedves barátom — mondta Sóháry. — Az egyik, amelyik sohse veszi észre, a másik, amelyik mindig azt hiszi, hogy van mit észrevennie. Az utóbbiak azonban szerencsétlenebbek, mert ezek minden szóhoz hozzáképzelnek valami belső értelmet, minden mozdulatba belemagyaráznak maguknak valami jelentőséget. Éppen ezért éri őket a visszautasítás úgy, mint a forró víz.

— Mondjuk talán úgy, hogy hideg zuhany! — nevetett Harding. — De legalább szép hölgy volt az a miss Vranec?

— Szép volt. Azt meg kell hagyni, hogy szép volt — mondta csöndesen Botond s egyszerre maga előtt látta azt a nagyon karcsú, rózsásarcú, szőkehajú francia babát, ahogy délben mindig ment a Váczi-utcába sétálni sötét angol kosztümjében.

— A legszebb leányok egyike volt, akire emlékszem — mondta Botond s egy kicsit ellágyult, mert emlékezett rá, mennyire tetszett neki ez a szőke baba és milyen elérhetetlen messzeségbe képzelte magát tőle.

— Te, vigyázz! — kiáltott fel Mária. — Mert mindjárt féltékeny leszek... Még kisül, hogy nekem talán az ő emlékével kellett verekednem.

Sóháry tagadóan intett:

— Nem, nem, asszonyom. Sokkal régebben volt ez. Még egész kamaszgyerekek voltunk. A kis Aranka meg vagy tizennégy éves lehetett.

— Nincs egészen igazad, — szólt közbe Botond — mert te elmentél Kolozsvárra, de én ott maradtam és Aranka is ott lakott még vagy öt évig a házban.

— Mi lett vele aztán? — kérdezte a művész.

— Férjhez ment egy gazdag józsefvárosi hentesmesterhez.

— Látod. Pedig akkoriban verseket írt hozzád.

— Ne beszélj! Verseket? — álmélkodott a professzor.

— Hát persze. Várj csak. Az egyik versre emlékszem is. Valami olyasféle volt benne, hogy te vagy a hideg, havas hegycsúcson a fenyőfa, ő pedig a délszaki pálma és sohasem tudtok találkozni.

— De hiszen ez a Heine verse! — nevetett Mária.

— Ezt én is tudom most már, de akkor még nem tudtam. És elhittem Arankának, hogy ezt a verset ő írta. Különben ebben a versben még sok más szép is volt. Mert azt is mondta, hogy te vagy a tigris és ő a szelíd gazella, akit te szét fogsz tépni kegyetlen hidegségeddel, meg hogy te hideg gyémánt vagy, ő pedig a pirostüzű rubint, de sohase fogtok egy gyűrűbe összekerülni.

— No, Aranka, úgy látom, ebben a versben kimerítette összes állat-, növény- és ásványtani ismereteit. Különben azt hiszem, hogy nagyon buta volt — nevetett Botond.

— Drágám, ne nyilatkozz így egy nőről, aki téged imádott — csóválta a fejét Mária. — Ez nem lovagias.

— Nincs olyan buta nő a szerelemben, hogy ne akadjon a szerelemben még butább férfi — szólalt meg újra Sóháry. — Nekem az életemben...

Harding most hirtelen közbevágott:

— Uraim! Éhes gyomorral ne bölcselkedjünk a szerelemről. A méltóságos asszony már az előbb asztalhoz hívott bennünket — azzal felállt és gyorsan felhörpintette a wiskijét.

Botond örült, hogy végeszakadt ennek a beszélgetésnek, amely máskor talán közömbösen hagyta volna, de most a történtek után akárhogy is szerette volna tagadni maga előtt, kínosan érintette.

— Ezzel a Fricivel össze fogok veszni előbb-utóbb, mert sohase tud másról beszélni, mint a saját szívügyeiről. Az ördögöt érdeklik az ő esetei.

Érezte, hogy a belső kitörés nem túlságos őszinte.

Sajnos, őt nagyon is érdeklik Sóháry esetei és ha ebben a pillanatban nem volna olyan kérdés előtt, amely még jobban érdekli, akkor nem is volna olyan ideges, hogy Sóháry szavai felbosszantsák.

Elhelyezkedtek a verandán a vacsoraasztalnál és Botond már az első öt percben boldogan állapította meg, hogy a feleségének nem kell szégyenkeznie a mai vacsora miatt, amely behűtött grape fruittal kezdődött — hol vette az asszony ezt — azután hideg levessel folytatódott, előételnek kapormártásos zöldbab-pudding jelent meg. Ez a pudding azután az elragadtatás hangjait csalta ki az amerikaiból, aki áradozott, hogy még sohasem evett ilyen jót s háromszor is megígértette Máriával, hogy leírja neki a receptjét.

— Azt ugyan lesheted — mondta magában Botond, aki ismerte az asszony gyöngéjét, hogy a ház különlegességeinek elkészítési módját tökéletesen sohasem árulta el senkinek.

A jenki elragadtatása azonban a tarhonyás borjúpörköltnél hágott a tetőfokra. Botond két dolgon csodálkozott nagyon. Az egyik, hogy mennyit tud ez a Harding felfalni, a másik, hogy Mária honnan teremtette elő azt a húst, ami több volt a félkilónál. De azután megnyugodott abban, hogy ez egyike ama rejtélyeknek, amelyeket a háziasszonyok sohasem derítenek fel a beavatatlanok előtt.

— Uram! — mondta az amerikai. — Ez az étel a világ csodája. Ez a paprikás...

— Tévedés, kedves kollegám, — válaszolt szelíden Botond — ez nem paprikás, hanem pörkölt. Viszont ezt nem eheti sehol, csak nálunk s Máriát is én tanítottam rá, ez tudniillik pörkölve van, azaz nincs hosszú leve. Ami pedig van, az egy kicsit rá van sülve, rá van pörkölve a húsra...

— De miért nem erős a paprika? — kérdezte az amerikai. — Én egy hét óta mindenütt eszem a paprikást és mindenütt erős a paprika.

— Azért, mert a piros színt nemcsak a paprika

adja meg, hanem a paradicsom. A paprika maró erősségéből pedig az a pici tejföl, amit rátesznek, feloldja az éles ízt. Lényeges azonban az, hogy ez a pörkölt a lábosban... — és hosszú, részletes előadást tartott a magyar pörkölt igazi készítési módjáról, amely nem tévesztendő össze a borjúpaprikással, sem pedig a paprikás borjúval.

Mária mosolyogva nézte az urát, aki egészen belemelegedett konyhaművészeti előadásába. De egy kicsit büszke is volt, hogy a hirtelen és váratlan megrohanást nem lehetett észrevenni vacsoráján.

— Igazán nem is értem, — mondta Sóháry — hogy tudott ilyen pompás vacsorát rögtönözni a méltóságos asszony, hacsak ez a selma amerikánus el nem árulta, mikor jövünk. Mert nagyon sietett a kópé.

Botond szájából kifordult a falat, letette a villát s maga elé nézett:

— Mi az? Mégis?... Mária mégis tudta volna, hogy jönnek?... S neki csak azért mondta, hogy gyanuját elterelje... Nem, nem, ez képtelenség. Ezt fel se lehet tenni Máriáról. Dehát az is képtelenség, hogy félóra alatt vacsorát varázsoljon elő, hogy a félkiló húst háromszorosára növelje, behűtött levest adjon és igen, igen, ez a legfurcsább, — grape fruitot.

Botond valami nagy hidegséget érzett a szívetáján és mikor Mária csodálkozva feléje fordult, megkérdezte, miért nem eszik, nem ízlik valami, vagy valami baja van, ijedten húzta el a kezét Mária ujjának az érintése alól s mereven a tányérjára nézve kurtán felelt:

— Semmi, semmi. A fejem fáj.

Ezalatt már hozták a rétest, a cseresnyés mellé természetesen káposztást is, Harding mindegyikből külön-külön óriási adagokat temetett bele a gyomrába s közben hol az egyiket, hol a másikat dicsőitette lelkesen. Mária érezte, hogy urával történt valami, de így az asztal fölött nem kérdezhetett tőle semmit. Azt hitte, hogy Istvánt talán már a sok gasztronómiai be-

szélgetés bosszantja s át akarta terelni más irányba a társalgást.

— No majd Jénában főzök én magának, kedves Mr. Harding, néha egy kis jó magyar ételt. Ugyis annyit fognak dolgozni az én szegény urammal... Tudja, hogy már szeptember elején megyünk.

— Azt hiszem, akkorra én is ott leszek már — felelte kissé sietve az amerikai. — Igen, szeptember közepére feltétlenül ott leszek!

Botond megdöbbent. Mi ez, mi történt? Harding még a hét elején azt mondta, hogy különböző családi akadályai vannak s hogy tél előtt aligha lesz ott. Most pedig egyszerre kijelenti, hogy már szeptember közepén jön Jénába. Mi az oka ennek a hirtelen fordulatnak? Ránézett Máriára, de az csodálkozó szemmel tekintett vissza rá:

— Parancsolsz valamit?

— Nem. Semmit. Köszönöm — mondta szaggatottan István és Sóháryhoz fordult.

— Azt olvastam, hogy Salzburgban fogsz szerepelni. Igaz?

— Lehet. Alighanem augusztus első felében, a két nap még nincs meghatározva.

Harding közbeszólt:

— Hallo! Kedves művész úr, azon ott leszünk... Már tudniillik én ott leszek. Most Berlinben van dolgom... Tudja, kérem, én most kissé kellemetlen családi helyzetben vagyok.

Botond felfigyelt:

— Mi az, kedves kollegám? Csak nincs valami baj?

— Ahogy vesszük, kedves uram... Mit tagadjam, maguk előtt úgyse titkolhatnám majd. Én válófélben vagyok a feleségemtől és emiatt bizonyos anyagi ügyeket kell elintéznem Berlinben.

— Válófélben van? — mondta magában Botond. — Szóval még az egyetlen akadály is, amire eddig gondoltam...

— Gyermeke van? — kérdezte Mária.

— Kérdése becsületére válik, Asszonyom, — mondta az amerikai — sajnos, nincs... Talán, ha lenne, nem is válnánk.

— Ne haragudjék, ha megkérdezem — szólalt meg újra az asszony. — Felesége akar válni, vagy maga?

Harding vállat vont.

— Eleinte ő akart, most már én akarok! — és ránézett Máriára.

Igen, igen, Botond határozottan úgy látta, hogy ránézett Máriára. Erősen ránézett. Jelentőségesen ránézett. Ez tagadhatatlan... Az igaz, hogy véletlenül is ránézhetett... De nem... Nem, nem... Abban a nézésben volt valami.

— Nézze, méltóságos asszony, eljöhetnének maguk is Salzburgba! Nem olyan nagy út az innen autón, — mondta Sóháry.

— De nekünk nincs autónk — nevetett Mária.

— Na, ami azt illeti, vasúton sincs messze, — vetette közbe Botond — ha neked, édesem, örömet okozna. Nekem se ártana egy kis magaslati levegő.

— Nahát, akkor pompás — ujjongott Sóháry s örömében sebesen fésülgette hátrafelé ujjaival a söré-nyét. — Ugy fogok játszani maguknak, mint még soha. Ez a rettenetes ember úgyse hallott még engem.

Márián látszott, hogy örül a hirtelen támadt tervnek:

— Igazán, Buksikám, gondolod, hogy elmehetünk?

— Kérem, Mrs. Botond — szólalt meg újra Harding. — Itt az én kocsim. Maga pedig tud autót vezetni, azt láttam — szólt Botondhoz. — Amikor kimentünk Windsorba, maga vezette Durkey professzor kocsiját... Tudniillik a soffőr rosszul lett — tette hozzá magyarázólag és mondhatom, hogy remekül vezet, — bátran, de biztosan. Itt nem vezet soha?

— Elrontja az ember a kezét — mondta kedvetlenül Botond, akinek sehogysem tetszett Harding ajánlata.

Mária azonban kapva kapott rajta:

— Jaj, hát az remek lenne! Hanem én nem is tudtam, hogy ez a kocsi a magáé.

— Igen — vette fel a szót István. — Hiszen ezt maga bérli, nem?

— Nem — mondta Harding kissé vontatottan. — Megvettem, azaz megveszem. Nagyon megszerettem és nekem olyan nagy passzióm az autó, nem is tudnám nélkülözni. A magamét áthozatni nem érdemes. Különben is nagyon olcsón kínálják.

Ugy látszik, észrevette, hogy a házigazda kissé furcsán néz rá s ezért magyarázatul hozzátette:

— Már két napja rágja a fülemet az ügynök. Szörnyen lement már az árral és tegnap délután félig-meddig meg is ígértem neki. Sőt adtam is neki egy nagyobb csekket. Csak egy kicsit még kipróbálom...

— Hát ez igazán remek volna! — lelkesedett Mária.

Botond már nagyon bánta, hogy az előbb felajánlotta a salzburgi kirándulást. Nem fog ennek a vadidegennek, — mint ahogy maga Mária mondta, hogy vadidegen, igen helyesen — szóval ennek a féligmeddig ismeretlennek az autóján menni Salzburgba, vagy akárhova. Érezte azonban, hogy most már ezt visszautasítani sokkal nehezebb dolog lesz. Kibúvót keresett:

— Csak az a baj, hogy nekem két fontos ülésem lesz éppen augusztus közepetáján.

— Kérlek, az ne aggasszon — nevetett Sóháry. — Végre tőlem is függ, hogy melyik nap érek rá játszani. Én majd három nappal későbbi terminust mondok, amikor te szabadulni tudsz.

— De kérlek, én azt hiszem, hogy egy ilyen ünnepi játéknak a során minden előre pontosan meg van állapítva.

Frici hátravetette a fejét és szórakozottan mondta:

— Na igen. Dehát úgy-e, ha én akarok valamit...

— Beképzelt fráter — dohogta magában Botond —

de azzal körülbelül tisztában volt, hogy a salzburgi tervben egyelőre benne ragadt.

Szeretett volna valami újat kitalálni ellene, de már nem volt ideje, mert lent a kapu megcsikordult s a kavicsos úton lépések közeledtek.

— Biztosan Märtáék — mondta Mária.

Botond szeretett volna ebben a pillanatban elsüllyedni önmaga előtt. Tehát ezek mégis őnáluk találkoznak újra!

— Jó estéket kívánom! — törte Reichnerné bájos kegyetlenséggel a magyar nyelvet. — A vacsora már kész? — megölelte Máriát, azután Botondnak nyujtott kezet.

Akkor hirtelen a vendégek felé fordult és Botond látta az arcán a váratlan ijedtség rövid kifejezését, ahogy a szép karcsú asszony ránézett Sóháryra, aki mélyen meghajolva állt előtte. Az asszony arca azonban már mosolygott és könnyed közvetlenséggel nyujtott kezet a művésznek, aki láthatóan nagy zavarban volt.

— Óh, hiszen mi már régen ismerjük egymást úgy-e, Sóháry úr? — mondta angolul. — Remélem, még nem felejtette el — nevetett hozzá.

Sóháry elfogódottan, sápadtan nézett vissza rá s így felelt:

— Soha, óh, sohasem fogom elfelejteni!...

XIII. FEJEZET.

Amikor ketten újra találkoznak.

— Húzd be a függönyt, drágám! — mondta Mária s a kezével eltakarta a szemét — ez a napfény úgy vakít...

A reggeliző asztalra odatűzött a kora reggeli nap s a porcellánok, kristályüvegek és ezüstök vakítón csillogtak, Botond felállt, behúzta a napvédő függönyt s visszatérőben megsímogatta felesége fejét:

— Álmos vagy, drágám?... Nagyon soká maradtunk fenn.

— Jaj, én már úgy untam — mondta halkan az asszony. — Ez a szegény Reichner igazán nem valami mulatságos ember, Märta meg egészen lefoglalta Sóháryt... S te mit tudtál beszélni egész este az amerikaival?

Mit tudott beszélni? Bánta is Botond, hogy mit beszélnek. De különben neki csak az volt fontos, hogy elválassza Hardingot Máriától. Most utólag a reggeli fényességben szinte szégyelte gyerekes viselkedését, amellyel valósággal ráült a szegény jenkire s egész éjszaka komoly problémákat vagdosott a fejéhez.

Igaz, volt vele bizonyos titkos célja is, önkínzó hangulatában arra gondolt, hogy Hardingot majd a beszélgetés közben valahogy elvezeti a vércsoportok kérdésével az áruló nyilatkozatig. Végre is ő maga nem kérdezheti meg vendégét, hogy melyik vércsoporthoz tartozik s azon belül miféle modulációhoz... De ha Harding véletlenül elszólja magát, akkor ő egyszerre...

Nos, a jenki nem szólta el magát és Botond most már örült is, hogy így történt. Nevetséges dolog, hogy komoly tudományos kutatás közben ezzel az egész dologgal ráterelődik egy olyan szubjektív vágányra, amelynek végeredményben nincs... de nem is lehet semmi befolyása az eredményre.

Őrültség volt, igen, őrültség volt, amit tegnap csinált. És vétek és bűn Máriával szemben, szörnyűség! Tengerimalacokkal, nyulakkal, kutyákkal, — igen, idegen emberekkel csinálhat, amit akar. A felfedezés nagy gondolata mindezt igazolhatja... Sóháryt is, Reichnernét is, mint ahogy igazolja, jogossá teszi az élveboncolást, hogy egy nagy problémának a parancsa... De Mária... A felesége...

Mi haszna volt belőle?... Mit tudott meg?...

Hogy Mária között és közötte nincs meg a nagy, végzetszerű, legyőzhetetlen halálos szerelem? Hogy

nincs köztük a «grande passion»? Dehát mikor képzelte akár ő, akár Mária, hogy ez van? S kell ez egyáltalában a boldogsághoz, az élet öröméhez és szépségéhez?

Örülnie kellene, hogy nincsen, mert ez a nagy szenvedély tíz esetből kilencszer katasztrófára vezet, — az ő csöndes boldogságukhoz, az ő szép életükhöz pedig nem ez a lángoló, izgató szerelem kellett, hanem az a tiszta s megnemesedett érzés, mivel két igaz ember egymás mellett áll, egymás kezét fogja... és nem ereszti el.

Hát újság volt az, amit a tegnapi kísérlet megmutatott? Mire való volt az egész? Hogy most majd kínozza magát és minden új embertől még jobban féltse, mint eddig?... Hogy még ezzel a jelentéktelen amerikaival is kapcsolatba hozza s kínozza magát, vajjon az amerikai vére nem jelent-e az ő képlete szerint veszedelmet Máriára és ő reá?... Igazán ostobaság... Olyan ostobaság, amelyet semmisem menthet... De legkevésbbé valami tudományos ürügy, amellyel csak a hím féltékenységét, sértő önzését akarja leplezni. Nem, nem, erre felé nem lehet tovább menni, erre le kell zárni a kaput... Le kell zárni és rá kell akasztani valami belső fogadalom lakatját. Igen, igen, mert így baj lesz belőle, feltartózhatatlanul baj lesz belőle.

— Mi bajod van, szívem? Miért nem beszélsz? — kérdezte Mária és megfogta az ura kezét. — Olyan komoran ülsz itt ebben a gyönyörű reggelben. Van valami bajod? Mi az, amit nem akarsz elmondani?

— Semmi, semmi kérlek, ugyan, semmi... Hát elgondolkoztam — mentegetődzött zavartan István és valami gyors kibúvót keresett. — Igen, tudod, azon gondolkoztam, hogy voltakép egy kicsit furcsa volt az éjjel Reichnerné ezzel a Sóháryval.

Mária elmosolyodott:

— Mi az? Buksikám, hát te is észrevetted? Hi-

szen te nem szoktad az ilyent megfigyelni... Te... Én kezdek féltékeny lenni erre a Märtára.

— Ugyan, kérlek...

— Mindenesetre jól láttad, drágám, mert én is nagyon furcsálottam az egészet. Végre is valaki első este, ahogy megismerkedik egy művésszel, mindjárt ilyen erős flörtbe kezdjen vele, az legkevesebb, ha azt mondom, hogy — illetlen.

— Hát tudod, külföldi nőknél ezt nem kell olyan szigorúan venni.

— No, már kérlek, akár külföldi, akár belföldi, én nálam viselkedjék rendesen. Végre is lehetetlen, hogy valaki egész este — úgyszólván hajnalig — kettesben üljön egyésugyanazon emberrel, csatangoljon a kertben és félórákat üljön lugasokban. Nem, drágám, igazán neked kellene figyelmeztetni már ma Sóháryt...

Botond nem felelt.

— Nem lehet? De hátha nem a lehet-ről van szó, hanem a kell-ről — gondolta magában.

— Mondd, nem gondolod, hogy kellene szólnod a barátodnak? — mondta most újra Mária. — Igazán nem volna kellemes, ha valami pletyka vagy éppen valami affér támadna ebből Reichnerrel. Tudod, hogy Földváron hamar beszélni kezdenek az emberek.

— Jó, jó. Majd megpróbálom, alighanem szólok majd Fricinek. Tudod, az ilyen művészember nem gondol annyira a társadalmi formákkal és Frici különben is ha belejön a beszédbe és ha valaki hallgatja, akkor számára megszűnik tér és idő...

Mária vállát vonta:

— Bánom is én, szünjék meg, de ne nálam. Ha flörtölni akar Märtával, menjenek ki a mólóra, vagy üljenek le a klubban. De ha nálam van szűk baráti körben, akkor igazán — elharapta a szót, mert a terrasz ajtajában megjelent a művész hosszú alakja.

— Jó reggelt, méltóságos asszonyom! Kapok még egy kis reggelit?... Azt hiszem, nagyon elaludtam.

— Semmi baj, öregem — mondta Botond. — Harding is alszik még.

— Az más. Neki szabad. Ő medve... Igen, igen. Nagy, szürke kanadai medve. Ne nevessen, asszonyom, minden embernek van valami állat természete. Én például kóbor farkastermészet vagyok.

— Na ne mondd — nevetett Botond. — Én még nem láttam muzsikáló farkasokat.

— Látod, hogy tévedsz! A farkas télen karban énekel.

— Talán inkább ordít, nem?

— Ahogy vesszük. Nekem ordítás, neki ének. Különben ebben sok tenoristára hasonlít. De te meg ne beszélj, mert te azután igazi tigris vagy!

Mária hangosan elkacagta magát:

— Kicsoda? Az én uram tigris? Hahaha! Na ezt ugyan eltalálta.

— Igenis eltaláltam, asszonyom, csak maga még nem ismeri erről az oldaláról. Pista most egy szelídített tigris. De vigyázzon, ha egyszer újra vért szagol...

Botond összerezzent.

— Ugyan, hagyd már ezt a butaságot — mondta kedvetlenül.

— Teát, kávét? — szólt közbe Mária.

— Falun csak kávét, asszonyom. Tejeskávét sok föllel.

Mária ránézett és újra elnevette magát:

— Maga nem szereti a tejet, mi?

— De igen. Miért kérdi?

— Nem kérdem. Tudom. Én tudniillik, azt hiszem, maga inkább macskatermészetű. Nem ragadozó, inkább doromboló. Jó sokáig doromboló — felkacagott s bement a házba.

Sóháry ijedten nézett utána.

— Te mi az? Ez valami célzás akart lenni a feleségedtől? — kérdezte megszeppenve.

Botond mosolygott a bajusza alatt:

— Hát, tudod, hogy őszinte legyek, azt hiszem, igen. Tegnap kissé feltűnően foglalkoztál Reichner-néval.

Sóháry szokott módon hátravetette a fejét:

— Csodálod? Barátom, ez az ügy nagyon komoly... És ha én most reggel látszólag tréfás kedvemben voltam, ezt csak azért csináltam, hogy a gondolataim ne látszódjanak meg rajtam — hirtelen megragadta István kezét. — Pista, én nem tudom, mi lesz itt...

Botond meghökkenve nézett barátjára:

— Miért? Történt valami?

— Történni nem történt semmi, — mondta tompán Sóháry — de annál többet beszéltünk s a szavak néha veszélyesebbek a tényeknél.

Elhallgatott, de kis szünet után újra kezdte:

— Megkérdezte, hogy mit csinál a kis aranyszív.

— Erre te, persze, felmutattad.

— Persze.

— És ő?

— Elsírta magát, barátom... Aztán kivette a kezemből a szívecskét és eltette...

— Nem mondott semmit? — kérdezte Botond érdeklődve. Ez az érdeklődés azonban nem a baráté volt, hanem a kutatóé.

— De igen... Azt mondta: «Ez a szív másnak a tulajdona... Nem maradhat magánál!»

— És te odaadtad?

— Mit csináltam volna? Ezután azt mondtam neki: «Miért adta, ha most visszaveszi?...» Erre ő azt felelte, hogy már akkor se lett volna szabad odaadnia nekem Jénában. Ő már akkor nem volt szabad, már ismerte az urát és el is ígérkezett neki. De azt hitte, hogy sohase lát többet... Azért nem akart közelebb engedni magához, hogy elkísérjem, hogy

írjak neki, hogy kutassak utána. Elmondta, hogy a Váci-utcában a multkor azonnal rám ismert és rémülten menekült. Azért is sietett ide le Földvárra.

— Érdekes. Akkor miért jött el tegnap este? Hiszen tudta, hogy itt leszel.

— Én is ezt kérdeztem tőle.

— És mit felelt?

— Eh, nem felelt. Annál többet beszélt magáról, az életéről. Boldogtalan.

— Na igen — mondta Botond szárazon. — Az ilyen bolond nők mindig boldogtalanok. Sohasem az kell nekik, ami van... Nagyon regényes természetű hölgy lehet... De azt hiszem, nem szabad komolyan venned.

Sóháry rámeredt:

— Miért? Miért mondod ezt? Azt hiszed, hogy Märta csak kacérságból... — kérdezte és az ajka reszketett.

— Azt nem mondom, de félek, hogy mála az effajta beszélgetésekkel ki is merül az egész játék. A férfi meg belemerül. Ezt a női típust végre te is jól ismerheted.

Sóháry a fejét rázta:

— Nem, barátom. Märta nem ezek közül való. Ez az asszony halálosan komolyan érzi azt, amit mond.

— Igen. Amikor mondja. De másnapra talán már el is felejti.

— Nem hiszem. Nem, nem hiszem! Olyanokat mondott... Igen, olyanokat mondott, hogy azt játékból még egy asszony sem mondta.

— Ugyan kérlek. Az ilyen csak hangulat — legyintett Botond. — Nyári éjszaka, csillagok, váratlan találkozás, régi emlékek... A tíz év előtti ifjúság! Ha ilyenkor találkoztál volna vele, reggel, kijózanító világosságban, aligha mondott volna neked olyanokat...

— Lehet. Az bizonyos, hogy közrejátszott mindaz, amit te mondasz. Mindenekfelett, a tegnapi csodála-

tosan bús balatoni éjszaka, de egy szép, fiatal, virágzó asszony nem beszél úgy a halálról, ahogy ő tegnap, ha csak játszani akar...

István megborzongott:

— Miért? Hát mit mondott?

— Mit mondott? Azt kellene kérdezned, mit sírt el... Hogy szerette az urát. Hogy ma is szereti, de azóta, hogy én megjelentem újra, szinte kettéhasadt a lénye. Folyton azt érzi, hogy utánam kellene jönnie. Keresnie kellene az egész világon. Hogy ő egyszerre szeretne elfutni tőlem és odabujni hozzám...

— Igy most egyszerre?

— Nem, nem. Ezt is elmondta: valahányszor rólam olvas, vagy a képemet látja, napokig majd beleőrül belső vívódásaiba. Már egyszer azon volt, amikor azt olvasta, hogy Bécsben vagyok, hogy odajön és végképen eltűnik a férje életéből. Ha nem volnának gyerekei, — így sírdogálta — már régen megtette volna.

— Bizony, okosabb volna, ha a gyermekeivel törődnék — dörmögte a professzor — mint hogy ilyen bolondos, szentimentális beszélgetéseket folytat, amíg az ura gyanutlanul ül tőle húsz lépésnyire. Jó előérzetem volt, hogy nem akartam vele megismerkedni — tette hozzá inkább magának.

— Neked könnyű. Neked ez az ismeretség semmitsem jelent... De nekem most ez minden...

— Óriási! S az énekesnő? Te is szép kis fráter vagy, mondhatom. Mondd, ez a szoknyabolondság elkerülhetetlenül vele jár a művészettel?

Sóháry nagyon szomorún nézett a barátjára és halkan szólalt meg:

— Ne bánts most. Nem is tudod, mennyire szenvedek. De látod, amilyen boldog voltam, hogy megtaláltam, most úgy el vagyok rémülve a felelősségtől és mindattól, amit az asszony tegnap nekem mondott... Ne haragudj, de mindent nem mondok el neked. Vannak szavai, melyeket magamnak tartok, mert

ezt aljasság volna elfecsegni, de egy bizonyos, hogy benne is és bennem is most az a láng tüzel, amiről a multkoriban beszéltünk... A nagy szenvedély...

Meleg volt, Botond mégis beleborzongott abba, amit hallott.

— A végzetes szerelem — gondolta. — Itt van... A képlet!

— Tehát igaz, megint egy bizonyíték, hogy igaz — hirtelen vérhullám öntötte el a fejét, — de akkor...

— Regényes bolondok vagytok mind a ketten — vágta oda rekedten — nem volna szabad hallgatnom ezeket a szamárságokat. Ha férfi vagy és érzed a felelősséget, térj ki az útjából!

— Én mást tettem?... Én azt mondtam a beszélgetésünk végén, hogy ez szomorú és kétségbeejtő, de hogy igen, én, én nem vagyok szabad. Mert valaki más van, akinek joga van hozzám — dühösen verte az öklével a homlokát. — És ez igaz is és nem is. Te láttad volna, hogy sáppadt el...

— Sírt?

— Nem. Nem sírt, csak nézett rám. Teremtő Istenem, hogy nézett rám. Ha visszagondolok rá, szinte belerémülök... Azután elkezdett könyörögni, kérni... Olyan alázatosan, olyan kétségbeesetten kért.

— Na és te persze a végén engedtél! — mondta gúnyosan Botond.

Sóháry szikrázó pillantást vetett rá:

— Nem — mondta indulatosan — akármilyen komisznak képzelsz is, nem azt tettem. Ellenkezőleg. El kezdtem neki frázisokat mondani a barátságról, a kötelességekről, a felejtésről.

— És ő?

— Felállt hirtelen s kezet nyujtott, rövid kétségbeesett kézszorítás volt ez s megint úgy nézett rám. Igen, úgy nézett rám... Te, egyszer egy kutya nézett így rám, amelyet elajándékoztam. Azután ott hagyott és nem is nézett rám többet. Láthattad, amikor búcsúztunk, már csak a fejével biccentett felénk.

— Persze. Megsértetted a hiúságát. De el kell ismernem, hogy nagyon tisztességesen viselkedtél.

— És ostobán. Na mindegy. Én holnap utazom.

— Nem marasztalhatlak — felelte melegen Botond. — Ez tényleg a legokosabb, ha most elmégy innen. Én csak azt hiszem . . .

— Jó reggelt, urak! — szólalt meg mögöttük az amerikai hangja.

Harding hirtelen letelepedett közéjük, gyorsan bekapott egy csomó cseresznyét és felhajtott rá egy pohár vizet.

— Well, ez jól esett. Gyerünk a hajóra.

— Nem reggelizik? . . .

— Köszönöm. Én felkérettem a reggelimet. Hát megyünk?

— Mehetünk! — mondta Botond s ezúttal kivételesen örült az amerikai jelenlétének, mert már kínosnak érezte a beszélgetést Fricivel.

Mind a hárman felkerekedtek az asztaltól:

— Csak a kabátomat veszem, menjetek előre. Rögtön jövök — mondta nekik. Azok el is indultak a a kapu felé.

István be akart menni a házba, amikor a kapu felől hirtelen a nevét hallotta kiáltani:

— Pista! Pista kérlek! Gyere gyorsan!

Botond megfordult és szaladt a kapu felé.

Reichner állt ott rettenetesen sáppadtan és részketve az izgatottságtól.

— Mi az? Mi történt? — kérdezte István és elrémülve látta a férfi elváltozott arcát.

— Iszonyú . . . Iszonyú . . . — tördelte a szavakat Reichner és a kezét segélytkérően nyujtotta barátja felé.

— De hát mi az?

— Märta . . . Azt hiszem . . . Sokat vehetett be éjjel a veronálból . . . Kétségtelen mérgezés . . . Én, én nem merem egyedül. Gyere, kérlek . . .

Botond kitárta a kaput, Reichnert karonragadta és húzta el:

— Rémes... rémes szerencsétlenség... Nem tudom, nem értem, hogy történhetett... — mondta — Märta sohasem használt semmi ilyent... Nekem kellett az utóbbi időben néha és ott volt az éjjeli szekrényem fiókjában... Nem is vettem észre, hogy Märta vett belőle... De már hazafelé panaszkodott, hogy rettenetesen fáj a feje. Siessünk, kérlek, siessünk! Talán nem késő... Kérlek, ahogy bemegyek ma reggel hozzá, ott fekszik és...

A szavát elkapta már a szél és Sóháry, meg Harding nem hallották többé a hangját.

— Mi az? Mi történt itt? — kérdezte Harding, aki semmitsem értett a magyar beszédből.

Sóháry állt a kerítés mellett, ujjaival görcsössen szorongatta a rácsot.

— Megmérgezte magát! — kiáltotta szinte eszelősen. — Igen... valaki... a doktornak a felesége megmérgezte magát... Menjen maga is, menjen utánuk.

Harding doktor már rohant is.

Sóháry egyedül maradt és tántorogva jött vissza a kapuból.

Mária futott lefelé az úton.

— Mi az? Mi történt itt? Märtával valami baj van? — kiáltotta.

— Igen... igen... Azt hiszem... Mérgezés... — dadogta Sóháry és hirtelen a fejéhez kapott, azután egész hosszában végigvágódott az úton.

XIV. FEJEZET.

Amikor a végzet közeledik.

— Nem tudja, miért akar Mr Sóháry ma mindenáron visszamenni Budapestre? — kérdezte az amerikai Botondot.

Künn jártak a vizen, könnyű, friss alkonyati szél vitte sebesen a yachtot Tapolca irányában.

— Azt hiszi, hogy tényleg elmegy? — kérdezte vissza csendesen István, aki komoran ült a kormánynál s elmeredő szemmel nézte a látóhatárt.

Fáradt volt. Szinte fájó kimerültséget érzett a tagjaiban, halántékát, mint valami tüzes vasabroncs, kínozta a féjfájás.

— Na, úgy látszik, az én kötélidegeim is szakadoznak végre... de nem is csoda, — folytatta magában — ami velem és körülöttem tegnap történt...

Reggel nem mondta el senkinek, — kinek is mondhatta volna el? — hogy az éjszaka alig aludt egy órát. Az a megdöbbentő felfedezés, amitől ugyan kezdettől fogva félt s épp azért nem is mert hozzányúlni, — hogy Mária és ő... Nem, nem, akárhogy akarta kiverni a fejéből, akárhogyan próbálta magyarázni, magát vigasztalni... A tény tény maradt. Vagy igaz a tétel s akkor Máriát bármelyik pillanatban elsodorhatja tőle egy idegen szenvedély, vagy nem igaz és akkor ez az egész munkája összedől, — hiába dolgozott... Lidércet kergetett, tényleg Szent Illés tüze után rohant.

Csakhogy a tudományos meggyőződés sokkal erősebb volt benne...

Tudományos meggyőződés?! Rögeszme. Igen, a Rögeszme, ahogy Maurer jól mondta az első pillanatban, ami hatalmasabb benne, semhogy védekező reménységekkel, cáfoló szavak játékával ki tudná irtani magából.

Amikor este fenn a toronyban először látta kétségbevonhatatlan bizonyossággal, hogy Mária vérében nyoma sem lehet annak, ami kellene, hogy legyen, ha a képletet magukra akarja alkalmazni, — a leleplezett valóság túlhirtelen kólintotta fejbe. De éppen ezért, mert olyan váratlanul jött ez a csapás, sokkal jobban elbódította, sokkal jobban megrendítette, semhogy az első percekben és utána az első órákban olyan erősen érezze a fájdalmat fölötte, mint ami-

lyen erősen azután ez a kínlódó fájdalom ráborult a nyári éjszaka nagy csendjében.

Ugy feküdt az ágyán, mintha csupa sajgó seb lett volna s a nagy, nyitott ablakon át a szeme könynyesen bámult bele az éjszaka sötétségébe. Összeszorította a fogát, pedig ordítani szeretett volna az elkeseredéstől. De csak nyöszörgött és sóhajtozott. Csak a nagyon nyugodt, nagyon csöndes, nagyon bezárt lelkű emberek tudnak így szenvedni, ilyen magukbafojtóan, ilyen elnemárulóan kétségbeesni. A sötétség, a csönd rászabadította a bánatot... Sóháry jutott eszébe, amit ott kint mondott... a ligeti vacsorán a csellóról és a huszárkürtről. Akkor nem értette... Most, most érzi, milyen igaza volt Fricinek... Szinte hallotta valahonnan messziről a takarodó keserves búcsúzóját... Tra-rá, tra-rá... tra-rá... trara-rara-rá...

Mi lesz most Fricivel?... Tényleg elmegy? Ha van benne egy szemernyi tisztesség, azt teszi.

Reichnernét ugyan sikerült megmenteni, — a derék falusi doktor mindent rendbehozott, mire a híres tanárok odaérkeztek — de az ügy ezzel nincs elintézve... Reichnerrel is elhitették, hogy csak véletlenség az egész szerencsétlenség, kicsit többet vett be, mint szabad lett volna... Túlérzékenység a méreggel szemben, de az asszonyon látszik, hogy vigasztalan, kétségbeesett, feldult... Azt lehetne mondani, hogy megzavarodott... Igen. Milyen pompás, milyen remek ez a magyar szó, hogy megzavarodott! Nem őrült meg, nem bolondult meg, — csak megzavarodott. Érdekes, hogy ezt nem is lehet más nyelven ilyen találóan kifejezni... De bizonyos, lám, hogy éppen ez mutatja, hogy ami a két ember között van, az nem egyszerű tetszés, nem gyorsan fellobbant könnyű vágy, nem az érzékek múlékony ingere, hanem valami mélyebbről jövő, ellenállhatatlanul előtörő, megrendítő, megzavaró... igen, minden érzést, minden gondolatot, minden belső fegyelmet, minden meg-

szokott rendet felzavaró, nagy ellenállhatatlan, elsodró és magávalrántó, elszédítő és leküzdhetetlen érzés...

A nagy szenvedély!...

Hiába próbálták elfelejteni, hiába menekültek tőle, hiába hordták rá az évek a felejtés avarját, — bennük égett mélyen a tudat alatt, bennük égett a vérben, igen, hiába, a vérben... A vérben, amelynek adottsága kíméletlen törvényszerűséggel rántja egymáshoz ime most, mikor a véletlen újra szembeállította őket. Hát mi ez, ha nem a legvilágosabb, a legkétségtelenebb bizonyíték az ő igazsága mellett... Hiszen ez az egyetlen eset a maga egész rendkívüliségével és letagadhatatlanságával elég volna, hogy meggyőzzön minden kétkedőt... Jó... Mondjuk, hogy semmise történik ezután. Lehet, hogy Sóhárybán erősebb lesz a tisztességes ember fegyelmezettsége és elmegy. Lehet, hogy Märtában erősebb lesz a becsületes asszony hűsége és ott marad a férje mellett. Hiába, az igazság akkor is igazság marad. Legfeljebb a véletlen mutatja, hogy a nagy szenvedély két olyan embert sodort össze, akiben végül erősebb volt az emberi kötelességérzet, mint az érzéseik önzése. A tényen ez semmitsem változtat. Bizonyos erővel a legerősebb mágnest is el lehet szakítani a vastól, de ez nem lehet cáfolata a mágneses jelenség létezésének. A lelki tényezők erősebbekké válhatnak a fizikaiaknál, de maga az, hogy a kettőnek küzdeni kell, hogy a léleknek valami magasabb, nagyobb erőt kell kifejteni, mutatja, hogy az alapjelenség megvan, hogy a nagy, ellenállhatatlan vonzás igenis itt van. Ennek pedig nincs egyéb magyarázata, mint a vér...

A képlet.

Az ő tétele, igen, Xerxes tanár elmélete: a nagy Rögeszme...

— Haha! — ujjongott fel magában. — Hát úgy-e mégis, hát úgy-e mégis igazam van...

— De akkor, igen, de akkor, — zuhant rá újra

a nagy ijedtség — akkor az is igaz, hogy Mária és ő...!

De nem. Talán mégsem. Mert hiszen lehet, hogy itt a következtetésekben elcsúszott... Igen, persze, durva logikai hibát követett el. Hiszen éppen a tény, az a tény, hogy az asszony most már bele fog nyugodni a változhatatlanba s hogy Frici el fog menni, azt is bizonyíthatja: ez mégsem az a tragikus nagy szenvedély... Nem az még akkor sem, ha az egyiket eljuttatta az öngyilkosság örvényéhez és a másikat — a férfit! — ájulással verte le a lábáról. Hiába, mégis gyengébb volt ez a szenvedély a belenevelt, a szerzett lelki tulajdonságokkal szemben és mégis csak alulmaradt. Tehát nem legyőzhetetlen, tehát nem ellenállhatatlan, tehát nem kikerülhetetlen, hanem egyszerűen csak erős és veszélyes... Igen, veszélyes, de nem végzetes... Az asszony ott fog maradni Reichner mellett...

Érdekes, hogy ez az ember voltaképen nem sejt semmit!...

Botond elmosolyodott. Milyen ügyefogyott, milyen rémült, milyen kétségbeesett volt ez az «orvos», mikor szemben állt ezzel az alapjában egyszerű kis esettel. Igaz, hogy ő már régen abbahagyta a gyakorlatot... Bürokrata lett belőle, — de azért mégis, vagy talán éppen azért kellett volna tudnia a legprimitívebb első tennivalókat s ahelyett elvesztette az eszét, őhozzá rohant el, aki végre is szintén nem gyakorló-orvos. És ha a gyereke kisasszonyának eszébe nem jut, hogy elszaladjon a fürdőorvosért, aki a harmadik házban lakott s akit szerencsére otthon talált, — akkor ők hárman Hardinggal — minden eszköz és minden szer nélkül — esetleg elkéstek volna... Tényleg. Milyen furcsa ez a Reichner... De régen is ez volt a baja: a lélekjelenlét teljes hiánya... S akkor az ilyen ember intézkedik nagy dolgokban... Az íróasztal mellől határoz az, akit az élet legelső váratlan eseménye valósággal megdermeszt és felfordít.

Hát ő ebben szerencsére nem ilyen. Éppen ellenkezőleg, mindig megvolt a lélekjelenlétnek az a gyors cselekvőképessége, amivel a legnagyobb bajban is lehet segíteni valamit.

Elnevette magát. Régi eset jutott az eszébe.

Valamikor együtt mentek be az intézetbe Reichnerrel a Dohány-utcai korcsmából, ahol együtt ebédeltek... A Sip-utca sarkán öt-hat éves gyerkőc akart hirtelen átszaladni a Rákóczi-úton, de egy kocsitól megijedt, visszaugrott, épp a sínekre. És mögötte három lépéssel már ott volt a nagy dübörgő villamoskocsi!... Két pillanat és összemorzsolta volna a szerencsétlent. Reichner elordította magát, amitől a gyerek még jobban megrémült, — ő pedig egyetlen ugrással ott termett, a jobbkezével megmarkolta a gyerek tarkója fölött a ruhát s a kisfiút maga felé rántotta... Megmentette... A legutolsó pillanatban... Reichner akkor egészen az intézet kapujáig lelkendezve beszélt neki erről a nagyszerű mozdulatról s azt mondta, igen, azt mondta:

— Látod, belőlem ez a mozdulat hiányzik!

És igaza lett. Eredetileg sebésznek készült, de eltanácsolták a professzorai. Azután egy-két évig megpróbálta a gyakorlati pályán, de a végén bevágódott egyik hivatalba. Most is ott van.

— Kicsit begyepesedett az egész ember — állapította meg magában róla újra Botond — ha nem ilyen volna, akkor észre kellett volna venni tegnap éjszaka a feleségén a nagy változást... Azt a rendkívüli érdeklődést egy idegen ember iránt...

— Ezt okos ember csak észreveszi!... Ilyen szamár! — gondolta magában Botond és hangosan felnevetett.

De azután egyszerre azt érezte, hogy valami nagy hidegség támad a szíve körül:

— Észreveszi? S ha például ő sem vesz még észre semmit? Honnan tudja, hogy például Mária és ez az

amerikai — az amerikai felé fordult, de rögtön el is szégyelte magát a gondolatért.

— Mit nevet? — kérdezte Harding, aki jó darabig nem zavarta a Botond néma monológját. — Azt hiszi, hogy Sóhárynak megint valami kalandja lesz Pesten?

— Én... dehogy... Szó sincs róla! — szabadkozott zavartan Botond — egészen más valami jutott az eszembe!

Érezte, elpirult, ahogy arra gondolt, hogy mi jutott az eszébe...

— Hát mit gondol, miért akart mindenáron hazamenni Mr. Sóháry? S miért nem tudja megvárni az esti gyorsot?

— Hát nem várja meg? — kérdezte csodálkozva István.

— Nem! Elkérte az autómat...

— Autóval megy? — bámult Botond, de magában bizonyos elismeréssel állapította meg Friciről, hogy úgy látszik minden felesleges találkozást, kimagyarázkodást el akar kerülni s épp olyan váratlanul akar eltűnni Märta életéből, mint amilyen váratlanul most találkozott vele.

— Hát akkor maga hogy kapja vissza az autóját? — kérdezte az amerikaitól.

— Mr. Sóháry azt ígérte, hogy még ma visszaküldi valami soffőrrel.

— S maga csak így rábízza az új kocsiját idegenekre?

— Biztosítva van! — mondta közömbösen az amerikai. — De azért igazán furcsa népek az ilyen művészemberek. Tegnap még azt mondta, hogy legalább négy-öt napig itt akar maradni... Tudja, hogy azt az olasz énekesnőt elutaztatta...

— Igen? Hát elutaztatta? Ezt nem is tudtam.

— Nem tudta? Pedig az remek kis eset volt. Tudja, hogy most Sóháry átköltözött mellém a Gellértbe... A nő meg természetesen utána... Rémes

veszekedések voltak, két napig, — péntek délben azután a nő hirtelen felpakolt és elutazott. Az is valami bolond színésznő lehet!

— Bolond? — gondolta magában István. — Talán inkább ő is csak megzavarodott... Hiába, — a képlet ott is érvényesül! Kár, hogy ezt a dolgot most elveszti szem elől, mert Sóháry is elmegy s aligha fog visszajönni egyelőre.

Az azonban mégis csak furcsa, hogy tőle el sem búcsúzott, neki nem is szólt. Végre is ezzel tartoznék olyan vendég, akit a rendes ellátáson kívül még külön első segélyekben is kellett részesíteni, aki a legsúlyosabb családi szerencsétlenségeket okozta az ember barátaival és aki még hozzá még két héten át valósággal ölte őt a saját belső ügyeivel... Annyi fáradságot legalább vehetett volna magának, hogy rendesen elköszönjön. Hiába no, a gyerekszoba hiánya...

— Nagyon furcsa ember Mr. Sóháry — csóválta a fejét Harding.

— Tudja, kedves barátom, az ilyen művészembereknek sok mindent el kell nézni... — mondta csendesen Botond.

— Én, kedves professzorom, elnézem... Általában tőlem az emberek csinálhatnak, amit akarnak. De azért nem értem sehogysem ezt a maga barátját... Művészet ide, művészet oda, — de hogy valaki örökké a nők körül röpdössön, mint valami kergült esti pille a lámpa körül!... Hanem, tudja-e azt, hogy Mr. Sóháry roppant érdeklődik a maga kísérletei iránt, — folytonosan arról faggatott engem, hogy én mit tudok. Hiába mondtam neki, hogy mi még, mióta itt vagyok, tudományos dolgokról alig beszéltünk egymással s hogy a jénai programmunkról meg egyáltalában szó sem volt köztünk. Örökké ezen lovagolt... Neki is azok a cikkek zavarták meg túlságosan a fejét. Képzelje, állandóan azért kínzott, hogy én biztosan tudom a maga titkát s hogy maga nem mondta-e el nekem,

hogy milyen vércsoporthoz tartozik az ő svéd ideálja...

— Mi az? Hát magának is elmondta ezt a históriát? — kérdezte megütközve István. Valósággal felháborította Fricinek ez a korlátlan közlékenysége.

— Micsoda rémes alak! — dühöngött magában. — Jön ez az első ismeretlen amerikai s annak is kitálalja az egészet. Én még azt hittem, hogy ez csak a régi barátnak szól!...

— Na akkor megértheti, — mondta aztán Hardingnak — hogy miért szökik el innen a barátunk!...

— Miért? Talán valahol Pesten most ez a svéd nő várja? Pompás fiú ez a Mr. Sóháry. A mult héten egy olasz, most egy svéd...

— Tehát maga nem tudja, hogy... — felelte Botond, de hirtelen elharapta a szót, — ha Harding nem tudja, hogy Reichnernéről van szó, akkor miért hozza hírbe azt a szegény asszonyt...

— Igen, lehet, hogy talán azért ment el — tette azután hozzá — mondom én, az ilyen művészemberek...

— De az ilyen művészt mit érdeklik a vércsoportok, mondja?... Akkor miért kérdezte tőlem, hogy én például melyikbe tartozom?... Én megmondtam neki, mert igazán nem fontos és nem titok, hogy — a másodikba. De ő még arra is kíváncsi volt, hogy melyik moduláció...

— És melyik moduláció? — kérdezte rekedten Botond. És szinte elállt a szívverése.

Harding nem vette észre a nagy izgatottságot Istvánon s szép nyugodtan megmondta...

A hajó teste hirtelen nagyot ingott és a matróz elkiáltotta magát:

— Méltóságos úr, mit csinál?!

— Semmit, fiam, csak... csak itt valami meg... de már rendben van — felelte hirtelen Botond s visszanyomta a kormányrudat, amelyet az előbb önkéntelen vad mozdulattal félrerántott.

— És mondja, kedves kollegám... ez... ez biztos? — kérdezte azután az amerikait. Rémült szemekkel nézett rá.

Harding csodálkozva tekintett vissza a professzszora és sehogyan sem tudta megérteni ezt a különös nagy érdeklődést.

— Hát persze, hogy biztos. Miért? Mi különös van ebben?

— Különös? Nem! Semmi különös nincs benne — felelte halkan István s elfordította fejét.

Tényleg... tényleg, semmi különös nincs benne. Éppen csak hogy furcsa. Rettenetesen furcsa, hogy mégis csak ez a Harding... Milyen érdekesek a megérzések!... Éppen ez a Harding és Mária...

A képlet!

A tétel, igen, a tétel... Félelmes, rettenetes valami ez — s a hideg borzongás futott át a professzoron — tehát így van: Mária és Harding! Ez tény, — ez két olyan tény, amin nem lehet vitatkozni, amit nem lehet elcsűrni-csavarni! Ez a valóság! Komisz, gyalázatos, kegyetlen valóság, de valóság!...

Ő és Mária, — ők ketten — nem!... De Mária és Harding, — az igen... Ezek ketten... igen, ők ketten — a végzet kiválasztottjai.

Ő, Botond István, az ura, az élettársa, a legteljesebb, legigazabb barátja... de hiába, ő a vérrel... a vérrel nincs ellenállhatatlanul és szétszakíthatatlanul összekapcsolva Máriával!

De ha az ő képlete igaz, akkor ez a Harding, ez a jött-ment, ez a vadidegen, — ahogy Mária nevezte — ez az ismeretlen valaki, ez láthatatlan, titokzatos, fel nem derített adottságokkal, ismeretlen, felmérhetetlen, megkereshetetlen, misztikus láncokkal össze van kötve Máriával, — igen, össze van kötve az ő asszonyával, az ő szerelmével, az ő... az ő egyetlen nagy boldogságával...

És ezt nem lehet kikerülni!

Igen, a véletlen ebben csak az, hogy ez a Harding

ide jött, a többi már mind a természet vaskényszerűsége, a vér titokzatos, rejtelmes vonzása...

A végzet.

És ha ez a végzet jönni akar, ő hiába áll ellene... és hiába áll ellene akár Mária, akár Harding, jönjön minden a maga útján, feltartózhatatlanul...

Jön?... Már el is kezdődött. Hát nem volt ez az ember az első perctől fogva érdekes valaki Máriának? És ez a vadidegen, aki pár nappal ezelőtt még csak a télen akart Jénába jönni, nem akar most már szeptember közepén ott lenni? És nem akarja őket Salzburgba vinni?... És nem száguldott le ide százkilométeres sebességekkel... hogy előbb legyen itt, mint ő maga.

És Mária?... Mária nem fogadta úgy, nem várta úgy, mint aki érte jön?

Hiába, hiába, ez most már egészen bizonyos, hogy a tegnapi este nem volt véletlen. Mária tudta, letagadhatatlanul tudta, hogy Harding jön, ha semmi más — a grape fruit, az elárulta!...

Igen, elárulta neki... mert ő nem Reichner, ő nem az a kába, semmit észrenemvevő férfi.

Ránézett Hardingra és szeretett volna hirtelen ráugrani, — öklével az arcába ütni és megfojtani — összetörni!...

— Igen, ez volna az egyetlen helyes dolog, — itt most beleölni a vízbe, mielőtt kiér a partra és mielőtt...

— Nem kéne hazamenni, át kellene vinni a túlsó partra és kitenni és azt mondani, fel is út, le is út! Nem adni semmi magyarázatot! Vagy ha magyarázatot akar, akkor beleröpíteni egy golyót húsz lépésről négy úr előtt...

Még csak az kéne — kerekedett felül benne egy pillanatra a józan ember — jó kis botrány lenne belőle. Hogy állna maga előtt! Ezzel az ostoba őskori csökevénnyel, — hogy fegyverrel akar győzni, amikor egy asszonyról van szó!....

— Vissza kell mennünk, hiába, vissza kell men-

nünk! — mondta magában s már mozdult is, hogy megfordítsa a hajót.

Mégis vissza — és fel kell venni a harcot! Nem ököllel és nem párbajjal, hanem a fölényes és okos férfinak nyugalmával és a biztonságával... Végre is, hogy ez a bolond Reichnerné megmérgezi magát, abból még semmise következik Máriára. Különben is az az asszony is megállt a félúton... És Sóháry is!... Hát még ez a derék, jóképű szamár amerikánus! Ezt csak le tudja győzni.

Mária!

Hiszen ha még igaz is, — ha igaz is a tétel, ha csalhatatlan is a képlet, ez még mind csak fizikai tény, de vannak még, — szerencsére még vannak más lelki tényezők is.

Különben is, ki mondja, hogy igaz? Hátha az öreg Maurernek van igaza, hogy szamárság az egész? Azért, mert most Reichnerné és Sóháry között... annak is vége már! Ott is erősebbek voltak a lelki tényezők... Sőt, alapjában véve ez az eset inkább cáfolata az egésznek! Mert ha egyszer Sóháry el tudott menni, ha egyszer az az asszony bele tud nyugodni, — akkor hiába, képlet ide, képlet oda, — nincsen meg, igenis nincsen meg a nagy végzetszerű kapcsolat!...

— Ejnye, de szótlan, kedves kollegám — szólalt meg ismét az amerikánus. — Mi baja? Csak nem búsítja, hogy a barátja így ellépett? Nekem is van egy ilyen cimborám, akivel egyszer megesett, hogy Chicagóban — s ezzel az amerikai belekezdett egy hosszú történetbe valami Billy nevű barátjáról, aki két héten át hajszolt az USA-n és Kanadán keresztül, vonaton, autón és repülőgépen valami kis táncosgörlt... A mese meglehetősen érdektelen volt és Harding előadása lehetőleg még fokozta ezt az érdektelenséget.

Botond pokolian únta a yenki előadását, de azért hagyta, hogy beszéljen. Meg is próbálta, hogy bele

tudja kapcsolni a figyelmét az ismeretlen Billy kalandjába...

De hiába, ez csak félig sikerült, mert az esze folyton csak Márián járt, — a különös és rettenetes véletlenen, amelytől meg volt rémülve s amely ismeretlen félelemmel töltötte el, mintha valami iszonyú mély, fekete, sötét gödörbe kellene — lehúnyt szemmel — beugrania...

A hosszú történetnek mindenesetre megvolt az az előnye, hogy eltelt vele az idő, amíg visszaértek Földvárra.

Amikor a yacht a bójára ment a kikötőben, Botond csodálkozva látta, hogy felesége ott áll a mólón és erősen integet feléjük...

— Mi ez? Ennyire érdekli ez az ember? — ijedezett benne először a kérdés, de azután közelebb menve, látta Mária izgatott arcát s megérezte, hogy itt valami egész másról lehet szó...

Sietve ment a felesége felé, aki intéssel mutatta, hogy gyorsan és titokban akar mondani neki valamit.

— Megbocsát egy pillanatra, — mondta Botond Hardingnak és gyorsan Máriához lépett, aki a füléhez hajolt és belesúgta:

— István... István... — mondta halkan s ahogy az ura ránézett, látta, hogy az asszony szeme tele van könnyel — rettentő... rettentő dolog történt...

A férfi megremegett s elkiáltotta magát:

— Mi az? Baj van a gyerekekkel?

Mária fáradt mosollyal megrázta a fejét s ezután újra súgva hajolt Istvánhoz:

— Áh, nem. Nem... Ne ijedj meg, drágám... csak az történt, — de azért mégis szörnyű, hogy Märta... Reichnerné...

— Meghalt? — rémült el a professzor s arra gongondt, valami rettentő orvosi mulasztást követtek el az asszony körül.

— Nem, nem! Dehogy halt meg, — mondta Má-

ria — ellenkezőleg, azon betegen, ahogy volt, ma délután Harding autóján... Sóháryval — megszökött!

Botond keze ijedten ragadta meg Máriáét s azután kábultan s az elviselhetetlenül fájó előérzettől reszketve, — magához ölelte az asszonyt...

A képlet!

És kétségbeesetten szorította magához Máriát, akiről ebben a percben azt érezte, hogy már olyan messze van tőle, — hogy többé soha... soha utól nem érheti.

XV. FEJEZET.

Xerxes nem tudja, mi a valóság...

A klub terraszán nem ültek sokan.

Bent a teremben a zene szólt s a párok lelkesen és kitartón táncolták a rumbát.

— Látja, öreg fiú, — mondta az amerikai nagy füstkarikákat eregetve — mégis csak okosabb volt eljönni. Felesége is jól mulat, — nevetve magára mutatott — a vendég is szórakozik s a maga figyelmét is eltereli a barátja furcsa kalandjáról.

— Nekem mindenesetre nagyon kínos a dolog, — felelte csendesen Botond — mert végre mégis csak az én vendégem volt Sóháry s akárhogy vesszük is, bizonyos felelősség terhel az esetért...

Nem akarta megmondani, hogy a felelősség, amelyet érez, annál súlyosabb, mert ő tudja azokat az előzményeket, amelyeket itt nem tud senki s amelyeket ő még eddig Mária előtt is eltitkolt.

Hátrafordult és benézett a terembe. Máriát kereste. Fel is fedezte, hogy egy hosszú fiatalemberrel táncol, az arcáról azonban most nem sugárzott az a vidámság, mint máskor tánc közben. Mária arca közömbös volt, majdnem szomorú...

— Őt is bántja az ügy — gondolta István. — De nem is csoda. Mária annyira bizalmába fogadta a szép idegen asszonyt és most egyszerre kiderül a finom

dámáról s a kitűnő családanyáról, hogy félbolond hiszterika, aki ott hagyja a gyerekeit, az urát márólholnapra egy ismeretlenért... Most már meg kell, igazán meg kell mondani Máriának mindent. Sóháry, úgy látszik, különben sem csinált titkot a dologból, hiszen Hardingnak is elmondta. Az előzmények pedig mégis csak csökkentik ennek a szerencsétlen asszonynak a felelősségét.

Nem tehetett róla, sajnálta Märtát. Elítélte, de sajnálta. Ha valakinek, hát neki hinni kellett a bekövetkezett tények végzetszerűségében és kikerülhetetlenségében.

— A felelősség különben is mindig elsősorban a férfit terheli! — gondolta magában azoknak a férfiaknak becsületes meggyőződésével, akikben egy kicsit mindig az édesanyjuk emléke éledezik, ha a nő fogalmáról van szó.

Igen, igen. Ha Sóháry nem erőszakoskodik, ha nem tör bele váratlanul Märta nyugodt életébe, akkor ez az egész érzés nem marad más az asszonyban, mint holmi szenvelgő emlék, ami néha el-elsírdogál, nagyokat sóhajt miatta, — néha éjszaka felriad és nem tud elaludni... de nem fordította volna fel fenekestül az egész életét, nem tette volna szerencsétlenné a férjét, a gyerekeit s mindennek végén önmagát. Mert az kétségtelen, hogy ez a szoknyabolond csellista egy idő múlva rá fog unni Märtára, belebotlik valami új nőbe s egy másik nagy szenvedély majd elsodorja a nőtől, aki feláldozta magát érte.

De hát Sóháryról szabad-e ilyen szigorúan ítélni... Ha egyszer igaz az ő elmélete a vérről... az adottságokról, a kényszerűségekről. Akkor nem lehet benne kétség, hogy Sóháry is olyan belső kényszer parancsa alatt cselekedett, amelyet nem bírt elhárítani... Hiszen éppen ez a szerencsétlensége a nagy szenvedélyeknek, ez a végzetszerűsége ezeknek az élethalál-szerelmeknek, hogy nincs ellenük védekezés,

nincs velük szemben ellenállás és nincs megállás, ha az ember egyszer elindul.

De miért indult el? Miért nem próbált visszafordulni?... Nem próbált? Dehogyis nem. Ő maga mondta, hogy félre fog állni, ő maga mondta, hogy el fog futni!

Csakhogy persze, az ilyen művésznek még szüksége van a végén egy nagy érzelmi crescendora, egy fájdalmas záróakkordra... Sóháry is elment az asszonyhoz elbúcsúzni... S az a szamár Reichner beeresztette... Megfoghatatlan! Jön egy vadidegen ember s Reichner beereszti a feleségéhez, aki reggel esett át egy mérgezésen... Akármilyen könnyű eset volt is, Reichnernek mégsem volt szabad engedni, hogy... Hát honnan tudja ő voltaképp, hogy Reichner engedte?... Persze. Sőt Épp az a valószínű, hogy nem tudott semmit róla... Az is furcsa, hogy a dolog után nem jött el hozzá... Vagy haragszik rá? Hát végre is tehet ő róla?

— Tehetek. Igenis tehetek róla — szidta magát Botond. — Figyelmeztetnem kellett volna Reichnert...

Nevetséges. Nem voltak olyan viszonyban, azt pedig, amit Sóháryról tudott, nem mesélhette el kokomoly ok nélkül.

No de akkor hogy történhetett ez az egész dolog mégis... Csak úgy, hogy Reichner elment valahova... Igen, persze, valószínűleg a gyerekeket vitte le fürdeni, vagy talán ebédelni ment velük. Ez még a legvalószínűbb! Azalatt Sóháry megérkezett, bement az asszonyhoz, el akart búcsúzni s a búcsúból az lett, hogy elszöktette Märtát.

— Ugy látom, magára tényleg nagyon hat ez a dolog — szólalt meg közömbös hangon Harding. — Én pedig azt mondom magának, nem kell törődni a többi emberek dolgával... Mindenki csinálja az életét úgy, ahogy akarja. Az élet épp olyan egyéni tulajdon, mint bármi más, ami a mienk.

Botond iszonyú nagy távolságban érezte magát egyszerre az amerikaitól:

— Na, nekem nem egészen ez a véleményem — mondta. — Én azt hiszem, hogy az életünket nem azért kaptuk, hogy játsszunk vele, hogy egészen eljátszszuk. Vagy persze, maguk amerikaiak... — arra gondolt, hogyha Newyorkban valakinek sétálni méltóztatik a tizenötödik emelet párkányán, legfeljebb abból a szempontból fogják megzavarni, hogy kárt tehet-e másokban...

— Engem csak az bosszant, — szólalt meg újra Harding — hogy ez a bolond ember elrontotta a salzburgi kirándulást... Ámbár valószínű, hogy ő már valahol Olaszország felé gurul autón, vagy vonaton...

— Esetleg az ön autóján — nevetett István, akiben egyszerre valami nagy vidámság szabadult fel:

— Hóhó! Hiszen ebben a bajban van valami jó is. Nem kell elmenni Salzburgba! Még hozzá nem is kell valami buta hazugságot kitalálni miatta.

Felszabadulást érzett, mint a kisdiák, amikor megtudja, hogy elmarad valami rettegetett leckeóra, — ez tényleg nagyszerű, nem kell Salzburgba menni!

— De talán mégis elmehetnénk, — mondta az amerikai — Sóháry biztosan lemondja most a salzburgi szereplését, de azért minket mit zavar az egész? Végre is annyi más érdekes dolog van ezekben az ünnepi játékokban... Olyan nagyszerű művészek... Én azt hiszem, hogy kedves felesége így is szívesen jön el. Ugyebár, asszonyom? — fordult Mária felé, aki éppen visszajött a teremből hozzájuk. — Ön hajlandó eljönni Salzburgba, ha Sóháry nem is lép fel?

— Hát persze... Természetesen. Én már úgy örültem — felelte Mária s a karjával egy pillanatra átfogta az ura nyakát. — Ugy-e, Buksikám, azért elmegyünk?

— Hát én bizony nem tudom — szabadkozott kelletlenül Botond. — Végre mégis csak lehet, hogy Sóháry ott lesz. Miért is mondaná le? Ezt aligha is te-

heti, nagy bánatpénzeket szoktak kikötni ilyen művészeknél.

— Nem — felelte Mária és leült az asztalhoz. — Egész bizonyos, hogy Sóháry nem lesz ott. Rudi mondta, már pedig a Rudi mindig mindent tud, hogy Sóháry táviratot adott át a hotelportásnak, amely Salzburgba szólt s amelyben azt sürgönyözte, hogy beteg és hosszabb kúrára kell mennie, egy másik sürgönnyel azonban Belaggioban rendelt szobákat... Jaj, drágám, azt nem is tudod, hogy egyelőre csak Füredre mentek ám át, Sóháry ott elhelyezte az asszonyt a szanatóriumban és ő felment Pestre... A nő különben levelet küldött vissza a maga soffőrjével Reichnernek, — fordult Mária Harding felé — amelyben azt írta, hogy bocsásson meg neki, hogy nyugodjék bele, hogy őnekik el kell válni, mert ő örökre Sóháryé most már.

— A kocsim visszajött? Hallo, ez remek! — kurjantotta el magát az amerikai. — De miért nem jelent meg nálam még a soffőr?

— Mert most volt csak Reichnernél s a Rudi akkor beszélt vele, amikor éppen kijött a szállodából.

— Te, mondd, — kérdezte Botond — ez a Rudi titkosrendőr itt, vagy...

— Dehogy — nevetett Mária. — Ő a pletykarovat szerkesztője az egyik hétfői lapnál.

— Igen? A pletykarovat vezetője, — dörmögte Botond dühösen — akkor minden reményünk megvan rá, hogy ki leszünk szerkesztve Märtával és Sóháryval együtt. «Botond professzor világhírű művészbarátja megszöktette Földvárról a professzorné legjobb barátnőjét»... Még csak ez kellett!

— Ne félj, drágám, Rudi megígérte, hogy nem fog írni a dologról...

— Nem, írni nem fog, — mondta Botond — hanem majd telefonál.

— Hja, hát persze, a dolgot megírja — mondta

Mária nyugodtan, csak minket fog belőle kihagyni... Az a nő meg is érdemli... Ilyent nem lehet csinálni.

— Miért, asszonyom? — kérdezte az amerikai nyugodt hangon. — Ez végre is az ő legbensőbb ügye, amihez a világnak semmi köze sincs. Ha boldogtalan volt eddig a házasságában és azt hiszi, hogy most boldogabb lesz, teljes joga van rá, hogy ott hagyja az egyik embert és hozzámenjen a másikhoz.

— Először is, kedves uram, Märta nem volt boldogtalan Reichnerrel, másodszor pedig gyerekei vannak... Harmadszor pedig egy úriasszony nem szökik... Én elég megértő vagyok és ha valaki mindenáron el akar válni, tegye, de csinálja tisztességes formák között s ne okozzon botrányt... Ne hurcolja meg az ura nevét, gondoljon a gyerekeire, akiknek szintén tartozik azzal, hogy az anyjuknak tisztességes neve legyen.

Botondot megütötte valami ezekből a szavakból.

— Miért? Hát te meg tudod érteni, hogy egy asszony elhagyja az urát egyáltalában?

Mária elnevette magát.

— Elvileg nem, gyakorlatilag igen. Azt hiszem, hogy én például Reichnert nem bírtam volna ki egy félévig sem... Micsoda unalmas, szürke ember! De végre is, ha egyszer valaki annyira belebolondul egy emberbe, — akkor még mindig tisztességesebb, ha...

Istvánt bántotta, hogy Mária így beszél... Miért beszél így? Mária eddig mindig olyan szigorú volt a válás kérdésében és most egyszerre...

Gyanakodva nézett Máriára és Hardingra.

— Nincs emögött valami?... Nincs ennek az egész beszélgetésnek most valami rejtett értelme? Nem mondott meg ezzel valamit Mária, nem neki, hanem Hardingnak?

— Ostobaság! Mit mondott volna?... Mit akarna mondani vele? Ez csak olyan ide-oda beszéd a fehér asztal körül. Mária nem akar az amerikai vendéggel

szemben ósdinak feltűnni, vagy erkölcscsősznek látszani...

Érdekes. Milyen furcsa is az, hogy az emberek sokkal kevésbbé szégyellik, ha valami erkölcstelenség kergetőjének tartják őket, mintha erkölcscsőszöknek nézik! Azt lehetne hinni, hogy bátorság, vakmerőség voltakép az erkölcstelenséghez kell. Pedig nem igaz, az erkölcshöz kell a bátorság.

— Maga hisz, asszonyom, az ilyen, nagy ellenállhatatlan szerelmekben? — kérdezte az amerikai s a fejét rázta. — Mert én nem.

— Én hiszek benne — mondta Mária csöndesen, de nagyon határozottan. — Hiszem azt, hogy az emberek végzetszerűen tartoznak össze, vagy végzetszerűen szakadnak szét.

— Na és az otthon és a család? — kérdezte kissé érdesen Botond.

Mária nem felelt. Harding felállt és táncra kérte. Mária mosolyogva bólintott és elment az amerikaival.

— Mi volt ez? — kérdezte magától ijedten István. — Miért nem felelt Mária az ő kérdésére, miért mond egyáltalában ilyeneket ma este... hogy ő hisz a végzetszerű szerelmekben? S ezek a nagy frázisok... Mária nem szokott ilyeneket mondani. Miért éppen most, most, amikor ez az amerikai itt van? Miért mondja éppen ezeket Harding előtt... Mi van emögött?... Miért kezdték el ezt a beszélgetést most és éppen ő előtte?... és hogy folytatják most? Igen, Harding miért éppen most kérte fel Máriát, miért vitte be most a táncolók közé? Mit mondanak ezek most bent egymásnak? Hogy táncolnak... hogy néznek egymásra?

Szeretett volna megfordulni, odanézni. De szégyelte önmaga előtt.

És ha képlete igaz? És ha Mária vére és a Hardingé? Ha tényleg úgy van, ahogy ő elgondolta... Ha tényleg úgy van, hogy Frici és Märta esetében beigazolódott, mi lesz akkor?

Kövérkés, középkorú, festetthajú asszony állt meg Botond előtt.

— Hát ez mit akar? — gondolta magában a professzor. — Persze a Reichnernéről akar megtudni valamit a Balaton kígyója.

Földváron s az egész magyar tenger mellett csak ezen a néven ismerték ezt a hölgyet, aki két dologról volt nevezetes: a hajáról, amelynek a színe évszakonkint változott — ezidőszerint éppen lilásrózsaszín volt — és kegyetlen, gonosz mondásairól, melyekkel mindenkit vérig sértett, de amelyeket soha senki sem mert visszautasítani, mert a szemtől-szembe való kis komiszkodásainál még jobban féltek azoktól a mondásaitól, amiket a hátukmögött mondott az emberekről.

— No, tőlem ugyan semmitsem fog megtudni! — fogadta meg magában Botond.

Kiderült azonban, hogy a Balaton kígyója nem Reichnerné után akart érdeklődni Xerxesnél.

— Gyönyörű ma a felesége, drága professzor uram. Mondja, nem nagy gond voltaképen egy ilyen nagyon szép asszony feleség? És hogy táncol! Igazán olyan remekül festenek ketten ezzel az amerikaival... Pompás pár! Akár a parketten mutathatnák magukat. Igazán úgy összeillenek — mondta és nem éppen kis szájának két nagy aranyfoga mögül halk nevetés vinnyogott elő:

— Igazán öröm nézni őket... Remélem magának is? — döfött még egyet a professzorba s azzal tovább sétált, hogy valamelyik másik asztalnál harapjon meg valakit.

Botond ingerülten fordult hátra és Máriát kereste a szemével...

De nem találta. Ujra meg újra végigjártatta a tekintetét a táncolókon, de sem Mária, sem Harding nem voltak sehol.

— Hát ezek hova lettek? — kérdezte magától nyugtalanul. Egy pillanatig azon volt, hogy felugrik és megkeresi őket... De akkor a pillantása ráesett a

Balaton kígyójára, aki a harmadik asztal mellé telepedett le és Xerxes jól látta, hogy szemmel tartja őt.

— Azért se — mondta összeszorított foggal s vidám, gyönyörködő arcot vágott, ahogy a terem felé fordult.

De az agyában vadul vágtattak a gondolatok s a rémület ide-oda cikkázott benne.

— Hol van Mária? Hol vannak ezek ketten?

Újra meg újra végigvizsgálta az egész termet, de sem Máriát, sem Hardingot nem tudta felfedezni sehol.

Eltelt egy jó negyedóra a legkínosabb várakozásban. Botond már szinte fizikai rosszullétet érzett. Gyorsan felhajtott egymásután két pohár bort, — ideges izgatottsága mégis egyre nőtt.

Hol vannak ezek? Hova mentek? És miért tűntek el?... A mólóra mentek le, — andalogni, mint az ifjú szerelmes pár?... Vagy a parton sétálnak s Mária hallgatja, hogy az az ember beszél neki?... Miket beszél? Nem most mondja-e ki azt a végzetes szót, amely mindent elindít?

Harding talán most nyúl Mária keze után! Megfogja s Mária engedi... Igen, engedi... engedi, mert engednie kell... mert a vér erősebb... a nagy örök törvény, aminek eddig csak az eredményeit látták az emberek, de amit ő megtalált, az erősebb, igen, minden hiábavaló, — erősebb az erkölcsi gátlásoknál, a régi emlékeknél... És ha a kezét ott felejti Mária Harding kezében, akkor... akkor már csak...

Botond agyát vérhullám borította el, hirtelen felugrott és sietve ment a kijárat felé. De alig tett vagy tíz lépést, amikor szembetalálkozott az amerikaival.

Harding azonban egyedül jött.

Nagy, lomha lépésekkel közeledett s amikor megpillantotta házigazdáját, felkiáltott:

— Hallo! Öreg fiú! Hova megy? — kérdezte nyugodt, mosolygó arccal.

— Gazember — dühöngött magában Botond s keze ökölbe szorult. — Hogy színészkedik!

— Maga... maga honnan jön? — kérdezte azután rekedten a yenkitől, aki csodálkozó képet vágott, mikor közelről belenézett Botond izgatott arcába.

— Kimentem egy kicsit levegőzni... Gyönyörű ez a tó ilyenkor éjszaka... Olyan hatalmas, olyan nagyszerű... Ahogy Nyugat felé elnéz az ember, igazán, mint a tenger... csak sokkal szelídebb...

Botond kezdte összeszedni magát:

— És a feleségem? — kérdezte kis szünet után s igyekezett közömbös hangon beszélni.

— Vagy húsz perc előtt leköszönt a táncból, odament egy hölgyhöz, akit nem ismerek.

— Hol, kihez?... Nem látom seholse! — mondta István, de a hangjából kicsengett az ingerültség.

— Ott ültek le az egyik sarokban... Jöjjön, talán még most is ott vannak. Volt a nagyteremben? — válaszolt nagy nyugalommal az amerikai.

Nem, Botond nem volt a teremben... De látta, hogy Mária sincs ott... Micsoda játék ez itt? Miért akarja ez a fráter elhitetni vele, hogy húsz perccel ezelőtt már elvált Máriától? Micsoda alakoskodás ez? Ha semmi, már egyedül ez gyanus lehetne. Majd éppen ez az érzéketlen tuskó fog egyedül kimenni a partra és vizet, meg csillagot nézni — éjfélután!...

De azért ment az amerikaival. Ahogy az oldalbejáratnál beléptek, Harding oda mutatott az egyik sarokba.

Mozdulatában volt valami fölényesség, ami boszszantotta Botondot. Igen, fölényesség és gúny volt ebben a mozdulatban, ahogy a yenki odaintett a sarok felé és csufondáros, — igen határozottan csufondáros — hangon mondta:

— Na, kérem... Hát láthatja, hogy itt van a kedves felesége...

Mária tényleg ott ült abban a sarokban, amely a terem és a terrasz között lévő nagy, üvegablakos fal mellett húzódott meg.

Ezt a sarkot Botond kívülről igazán nem láthatta, ha a terraszról nézett be a terembe.

Igen, Mária ott ült két másik asszonnyal... És nyugodtan beszélgetett.

Mi történt itt?... Mióta ül itt Mária? Hiszen épp úgy ülhet itt három perc óta, mint egy félóra óta.

Lehet, hogy igaz... Lehet, hogy valóban itt volt azóta, amint Harding mondja... Mert hiszen ő tényleg nem jött be a terembe, csak kívülről kereste őket a szemével...

És ha hazugság az egész? Ha csak öt perccel előbb váltak el s az amerikai épp azért jött erre, hogy őt feltartsa, hogy azalatt Mária megfelelően el tudjon helyezkedni?

— Ostobaság, — ostobaság! — cáfolta magát, amikor odanézett Mária nyugodt, nevető arcára — Mária tenne ilyet?... Különben is, egyetlen kérdés, az asszonyokhoz, akik vele ülnek s mindjárt ki fog derülni, hogy megint rémeket látott.

Botond már ment is feléjük.

Mária azonban, amint egyszerre meglátta az urát, gyorsan elbúcsúzott a két asszonytól, felugrott és sietve jött az ura elé.

— Nohát, drágám? — kérdezte. — Menni akarsz már?

Mi ez? Miért ugrott fel Mária? Miért nem akarta, hogy ő oda jöjjön? Miért akadályozta meg, hogy ő szót váltson ezekkel az asszonyokkal? Miért akar már menni?

Emögött van valami, igen, emögött van valami...

Botondban megint összegabalyodtak a gondolatok:

— Nem, drágám, maradj csak! — hadarta István. — Én is odaülök hozzátok.

De Mária ijedt mozdulatot tett a kezével:

— Nem, édesem, dehogy — súgta — örülök, hogy megszabadultam tőlük. Mind a kettő ostoba liba!... Nem tudnak mást, mint szegény Reichnernét szapulni.

— Akkor pláne gyerünk vissza, — felelte Botond tréfás hangot erőltetve — legalább megvédhetem szegény asszonyt!

— Nem, nem, — makacskodott Mária — gyere csak haza, Buksikám. Elég késő van már... Ugy-e, Harding, maga is jön haza, maga is szeretne már aludni?

István szomorúan lehajtotta a fejét.

Bizonyos volt benne, hogy az asszony szándékosan akadályozta meg, hogy a barátnőivel beszéljen, mert félt, hogy elárulja magát. Most már kétségtelen, igenis, kétségtelen, hogy Mária nem húsz perc óta ült itt, — hanem csak az elébb jött oda.

Ez egészen nyilvánvaló, mert különben nem gátolta volna meg mindenáron, hogy ő most beszélhessen ezekkel a nőkkel. Igen, igen. Egészen világosan látta, hogy mi történt: Mária és Harding észrevétlenül kisurrantak a teremből... És kimentek a sötétbe — a mólóra, vagy a partra, — azután visszajöttek, elváltak, Harding a kert felől jött be, Mária hátulról... Nem, nem, az nem lehet, mert akkor honnan tudta Harding, hogy hol ül Mária, hanem Harding visszakísérte, megvárta, amíg Mária észrevétlenül leül, — azután ment vissza s a kert felől jött be újra.

Jaj, de szörnyű!

Szörnyű?... Nem is szörnyű, csak utálatos. Iszonyúan utálatos.

És Mária ezután még mosolyogva tud ő feléje jönni, amikor pedig...

És ha az egész csak őrült kitalálás? Ha Mária ártatlan mindabban, amivel ő most gyanúsítja?...

Nem, nem... Szó sincs róla. A férfiember pontosan megérzi azt, amikor így történik valami...

Az megeshetik, hogy a férj hátamögött történik valami s ő nem tud róla s nem is érzi meg, de ha megérzi, akkor meg is történt. Ebben nincsen, ebben nem lehet csalódás!

— Csalódás! — szakadt fel egy nagy sóhajtás Bo-

tondból. — Másutt van a csalódás!... Másban van a csalódás!...

Mindez egy perc alatt fordult meg István agyában. Furcsa, idegen tekintettel nézett most a felesége szemébe:

— Hát igen, jó, ha mindenáron akarod, — mondta akadozva — mehetünk éppen.

Szó nélkül ment az asszony után.

Harding is indult velük.

A rövid úton hazafelé alig beszéltek. Csak az amerikai mondott újra néhány üres közhelyet a Balatonról, a tengerről, a végtelen vízről, meg az éjszakáról.

Mit bánta Botond az éjszakát... a tengert, a Balatont, a végtelen vizeket.

Mit bánta ő most mindezt, mikor végtelen nagy éjszaka borult rá, — a félelem és a bánat éjszakája. A férfifélelem és a férfibánat nagy sötétsége.

Iszonyú az, amikor egy férfi fél... amikor egy igazi férfi... fél!

Amikor egy csöndes, nyugodt, boldog ember egyszerre — szembekerül a bánattal és szomorú lesz!

Botond felnézett az égre, mennyi csillag... milyen szépek...

Abban a sötétségben, amibe ő most belekerült, semmi fény nincs, semmi, semmi fény nincs, — a reménységnek még egy picike csillaga sincs benne!...

Hazaértek. A hallban az asszony búcsúra nyujtotta kezét Hardingnak:

— Akkor holnap korán kelünk mind, úgy-e? — kérdezte Mária nevetve az amerikaitól, aki lehajolt és kezetcsókolt.

István átment a hall másik oldalára s felakasztotta kalapját és a botját. Szándékosan tette, mert azután hirtelen megfordult és gyorsan visszatért Máriához.

És még hallotta, hogy az amerikai befejezte a mondatát:

— ... és úgy-e, nem felejti el, hogy mit mondtam?... Tehát holnap... Jó éjszakát!

— Jó éjt! — mondta Mária s felsietett a lépcsőn. István lassan lépegetett utána.

A hálószobája előtt elbúcsúzott Máriától!

— Isten áldjon, fiam! — mondta s szomorúan megsimogatta az asszony arcát.

— Mi az? Nem jössz be hozzám? — kérdezte Mária. — Annyi mindent szeretnék beszélni.

Botond a fejét rázta:

— Nem, fiam, ma nem. Nagyon fáj a fejem! — mondta s azzal belépett szobájába és betette maga után az ajtót.

Nem mondott igazat. Nem a feje fájt...

A szíve.

XVI. FEJEZET.

Amikor ketten kétfelé mennek...

Palkó lelkendezve rohant az apjához:

— Apukám! A Castor nagyszerű házőrző! Megharapta a kéményseprőt! — ujságolta kipirult arccal s a büszkeségtől boldogan, hogy kutyája újabb hőstettével bebizonyította a ház körül való szükségességét.

Xerxes hirtelen nagy méregbe jött:

— Lelövöm azt a dögöt! — kiáltotta és felugrott a kertiszékből, ahova ebéd után leheveredett.

Palkó kétségbeesetten, elpityeredő arccal állt eléje:

— Ne, ne, édes jó apukám, ne bántsd a kutyát... Ne bántsd a Castort! A kéményseprő heccelte... Szegény Castor, éppen evett...

— Elég volt ebből az örökös kutyakomédiából! — szólt rá szigorúan az apja s félretolta a gyereket.

De Palkó nem hagyta magát. Belecsimpaszkodott Botond kabátjába s bőgve kérlelte:

— Ne bántsd, apukám... jaj, ne bántsd... — az-

után hirtelen megint eléje ugrott az apjának s kigyúló szemekkel, elszánt arccal fordult szembe vele:

— Én nem engedem, hogy bántsátok!... Én inkább világgá megyek vele!

— Mindjárt kapsz egy pofont! — mordult rá Botond.

Palkó megint félreállt megszeppenve, később odament a nagy barackfához, nekidőlt és keservesen sírni kezdett...

— Mi történik itt? — kiáltotta Mária, aki sietve jött a konyha felől. — Miért sírsz, kis fiam?

Odasietett Palkóhoz és átölelte a gyereket, akinek az arca már maszatos volt a könnyektől:

— Mit csinált a gyerek? — kérdezte ezután Mária szemrehányóan az urától.

— Az a ronda dög, Castor, megharapta a kéményseprőt — és ő még védi ezt a kutyát és felesel az emberrel! — mondta István és visszafordult...

— Nahát, menjél szépen apukához s kérj bocsánatot — szólt Palkóhoz Mária s szelíden megsimogatta a gyereket, akit valósággal rázott a zokogás.

— De meg... megígé... megígéri apuka, hogy nem... nem lövi agyon a Castort?

Mária elnevette magát:

— Persze, hogy nem lövi agyon, azt csak úgy mondta apuka. Ugy-e, apuka, hogy nem lövi agyon? — fordult azután Mária kérő szemmel az ura felé — na menj, Palikám, szépen kérd meg apukát.

A gyerek lassan megindult s aztán, amikor már csak két lépésre volt az apjától, — odaugrott hozzá és átölelte a lábait:

— Ne haragudj, apu... apukám! Ne bántsd a Castort!

— Jó, jó — felelt az apja s megsimogatta a gyerek fejét, lehajolt és megcsókolta — nem bántom, de elajándékozzuk valakinek. Nagyon sok bajt csinál ez a kutya, kisfiam..

Palkó szomorúan kezetcsókolt s látszott rajta,

hogy örül a kegyelemnek, de most meg tovább búsúl a számüzetésen...

— Menj ki játszani! — szólt rá az anyja — de a Castorhoz ne menj oda! Castor büntetésben van — megköttettem a kertésszel — tette hozzá magyarázóan Botond felé...

— Lemehetsz a hajóhoz is — mondta a professzor. — Félóra mulva én is jövök.

— Nem, — mondta Mária — maradj csak itt a parton kisfiam!...

A gyerek indult a kapu felé, de feleúton megállt:

— De úgy-e, apukám, azalatt még nem küldik el Castort?

— Jó, jó, ma még nem küldjük el, csak holnap — nyugtatta meg az apja s a kisfiú erre boldogan szaladt ki a kapun:

— Ha ma nem küldik el, akkor holnap már nem fogják elküldeni! — ujjongott magában.

— Miért kiabáltál úgy a szegény gyerekkel? — kérdezte könnyesen Mária, ahogy Palkó kint volt a kertből.

— Mert szemtelen volt! Elém állt és feleselt! — válaszolt türelmetlenül Botond.

— Milyen ideges vagy, Buksikám. Napról-napra idegesebb vagy. Mi van veled?

— Semmi — felelte kurtán a férfi.

— Velem van valami bajod? Én csináltam valamit?

Botond egy pillanatig küzdött magával, hogy oda ne vágja:

— Igenis te csináltál. Egy negyedórát töltöttél egy idegen emberrel a sötét parton, alattomosan... gyáván... a hátam mögött...

De lenyelte a dühét, ami újra felgerjedt benne... Nem, nem, Máriának még sejtenie sem szabad, hogy ő ezt tudja! Ha megmondaná, — Mária letagadná... Kibeszélné magát... Az asszonyok értik az ilyesmit!... Csinálják csak tovább... menjenek tovább!

Csak legyenek vakmerőbbek, — akkor majd rajtuk üthet — s a keze ökölbe szorult a gondolatra...

— Miért nem felelsz? — kérdezte tőle Mária s odalépett egész közel hozzá. — Igazán, én velem van valami bajod?

Botond hátravetette a fejét s hidegen mondta:

— Ugyan, kérlek? Szó sincs róla. Ideges vagyok, hát ideges vagyok. Csodálom, hogy ennyire érdekel egyáltalában, — mi van velem! — azzal hirtelen besietett a házba.

Mária értetlenül, ámulva nézett utána.

Botond felment a szobájába, felvette a klubkabátját meg a sapkáját, azután bekopogtatott Hardinghoz:

— Nem jön a yachtra? — kiáltott be a vendégszobába, ahonnan álmos hang válaszolt:

— Csak most ébredtem fel... Aoh! De jót aludtam... — dörmögött belülről az amerikai. — Én nem megyek ma... nem megyek a vízre... Megígértem mrs Botondnak, hogy a gyerekeket elviszem egy kicsit autózni Siófokra...

Botond elengedte a kilincset. Elrémült:

— Ugy! Hát megígérte! Hát megbeszélték! Persze, — a gyerekeket viszik autózni Siófokra!

— Jól kezdődik — és Xerxes nagyot sóhajtott magában — azaz elég szépen — folytatódik ez az egész! Tegnap éjjel egy negyedóra a parton, ma délelőtt együtt a strandon... délután már autókirándulás kettesben... a gyerekek meg nem számítanak... neki pedig nem szólt az egész dologról semmitsem Mária! Az ebéd alatt se beszélt róla egyikük sem... Pedig ő mondta, hogy hat után kimegy a Balatonra... Vagy nem mondta? Mindegy!

Hát ez jól halad. Mária már ott tart, hogy egyszerűen elmegy ezzel a vadidegennel autózni... És milyen ügyetlen kifogás, hogy — a gyerekeket viszik. Hiszen Palkó sem tud róla, mert akkor nem

ment volna ki innen... És különben is, ha a gyerek tudná, már régen elmondta volna.

— Na, Xerxes professzor úr — állapította meg magában — szépen vagyunk... Az elmélet mindenesetre bevált. Maurer szégyelheti magát: a rögeszme igaznak bizonyult. A tétel áll! A képlet megdönthetetlen — s egy boldogtalan emberrel több van a világon!...

Ezért ugyan érdemes volt kutatni, kísérletezni, gondolkozni... Az eredmény itt van, — az igazság kétségbevonhatatlan, — csak a csalás kétségbevonhatatlanabb, amely nyomában jár!

Csalás! Ez a szó így, — egész szörnyű és kétségbeejtő tartalmával — először most jutott az eszébe.

Megcsalják!

Őt, Botond Istvánt, az igaz, a hűséges embert — megcsalják!

Kiért?... Egy jöttmentért! Egy ismeretlenért, akit nemrég maga Mária nevezett még vadidegennek.

És most?

Már találkoznak a hátamögött!... Már vannak titkaik! Már vannak megbeszélt terveik, ravaszul kitalált találkozásaik... már nélküle mennek!...

— Hát jó, — menjen minden a maga útján.

Egyelőre! Aztán majd ő jön!...

— Hát akkor Isten áldja! — szólt be Hardingnak. — Jó mulatást! Remélem, estére visszajönnek — tette hozzá furcsa hangsúllyal, de azután maga is elrémült a gondolattól:

— És ha nem jönnének vissza?... Ha elmennének, mint Frici és Märta...

Na nem, annyira még nincs a dolog!... Ámbár ki tudja?

Lassan lebotorkált a lépcsőn.

A terraszon Máriával találkozott... Fehér sportruha volt rajta, nyakában színes sál, fején fehér kis kalap, — a karján porköpeny...

— Hát te miért nem öltözöl? — kérdezte Má-

ria csodálkozó arccal urától. — Ez a kék kabát csupa por lesz az úton...

Botond megdöbbenve állt meg:

Hát máris ilyen ravasz lett Mária? Ennyire érti a tettetést máris? Egyszerre úgy tesz, mintha az ura is velük jönne...

— Nem, nem, — mondta azután gúnyosan Máriának — én nem megyek autózni! Igaz, hogy nem is hívtatok!... Jó nekem a Balaton is... Mulassatok jól... — a gyerekekkel!

Jól megnyomta az utolsó szót.

Mária elnevette magát:

— Node ilyet! Hogy nem hívtunk?... Még utóbb a sértődöttet fogod adni!... Hiszen Harding megmondta neked már reggel.

— Nekem? Egy szót se szólt — felelte hidegen Botond... most mondta csak, az előbb, hogy autózni viszitek a gyerekeket. Te is hallgattál róla eddig!... Hiszen még Palkó sem tudott róla.

— Persze, hogy nem, mert a gyerekeknek meglepetés volt, — felelte Mária — én igazán azt hittem, hogy te tudod... Mindig együtt csináljátok meg a programmot Hardinggal.

— Na, úgy látszik, ezúttal ti csináltátok meg a programmot... — mondta gúnyos hangsúllyal Xerxes. Hát csak mulassatok jól, fiacskám! Én a yachtra megyek, — különben is meghívtam Béldyéket...

Ez ugyan nem volt igaz, de viszont Botond tudta, hogy Béldyék ilyenkor mindig ott keringenek a móló körül és várják, hogy valaki felvegye őket a hajójára. Nem lesz nehéz őket a tóra csalni...

Ha Mária úgy, hát ő is úgy!

— Kicsodákat? Béldyéket? Te... te meghívtad a yachtra? — álmélkodott Mária. — Komolyan mondod? Azt az undok... azt az utálatos teremtést?... Hiszen még tegnap este a klubban te mondtad róla, milyen lehetetlenül viselkedik és hogy ki van vágva a ruhája!...

— Igen... mondtam, — felelte Botond — de azután sokáig beszélgettem vele... Igazán nagyon, nagyon kedves, eredeti asszony!

Mária arca kipirult a haragtól:

— Érdekes?... Eredeti?... Nagyszerű! Mikor csevegtél vele ilyen sokáig, hogy ennyire fel tudtad fedezni? — kérdezte ingerülten.

Botond elmosolyodott:

— Azalatt, drágám, — mondta halkan és jól a fe-lesége szemébe nézett — amíg te ott üldögéltél izé... ott a sarokban... tudod!...

— Hát jó, — felelte kurtán — akkor én is jó mulatást kívánok neked! De talán Béldyt felesleges is lesz elvinnetek!...

— Persze, a férjek mindig feleslegesek az ilyen kirándulásoknál! — Botond hangosan nevetett. De a nevetés éles volt és üres.

Mária nem felelt, hanem búcsú nélkül bement a házba.

Botond megelégedetten nézett utána.

Akárhogyis van ez az ügy Hardinggal, az bizonyos, hogy az ő állítólagos flörtje Béldynével — bosszantja Máriát.

Ez semmiesetre sem árt!

Most már azzal az erős elhatározással ment ki a kertből a móló felé, hogy Béldyéket okvetlenül megkeresi és viszi őket a hajóval Tihanyba.

Szerencséje volt: Béldyné ott állt a móló hídjánál és Ágffyval beszélgetett.

Kicsiny, karcsú asszony volt, rövidrevágott vöröses hajjal és nagyon pirosra festett szájjal. Merész ruháiról és még merészebb mondásairól már évek óta hírhedt volt Földváron... És egyébről is...

— Hová, kedves professzor? — kérdezte Botondot, amikor eléje ért. — Hová és miért egyedül? Hol a fess amerikai barátja?...

— Lusta fráter. Mostanig aludt, — válaszolt

Xerxes — így hát egyedül megyek, hacsak — maguk meg nem osztják velem a vitorlázó unalmat!

— Ne hívjon kétszer, mert megyek! — felelt Béldyné és felkacagott. — Ma ugyanis szalma vagyok... Remélem, a felesége nem lesz féltékeny rám?

— Remélem, hogy az lesz! — gondolta magában Botond, de a fejét rázta:

— Ne féljen. Mária nem féltékeny természetű... Te nem jössz velünk? — kérdezte ezután Ágffytól.

— Köszönöm a kedves hívásodat, — felelte a férfi — de majd egyszer máskor. Elígérkeztem bridzsre Zoloékhoz...

— Hát akkor, nagyságos asszonyom, jöjjön... Remek szelünk van. Egykettőre Tihanyban leszünk.

— Jó, megyek, — nevetett Béldyné — de legfeljebb egy órára... Csak a Balaton Kígyója meg ne lásson bennünket, mert akkor elvesztünk, drága professzorkám!...

— No, azt el nem kerüli, — szólt közbe Ágffy — mert amint látom, Őkígyósága ott áll elől a mólón, — a vicekommoderének mond valami kellemetlent.

Tényleg a Balaton Kígyójának ismert rákpiros ruhája ott tündökölt a kis őrház előtt...

— Hát lesz, ami lesz, asszonyom, — felelte Botond — most már csak menjünk gyorsan, ha el akarjuk csípni a szelet.

Elbúcsúztak Ágffytól és siettek a mólóra. Az őrháztól innét, vagy ötven lépésnyire, Botond megállt s odakiáltott a matrózának, aki gyorsan eloldozta a csónakot és jött feléjük. Igy sikerült elébe vágni a találkozásnak a Balaton Kígyójával s ezzel elkerülték a közvetlen megjegyzéseit.

De a tekintetét nem kerülhették el s a két gonosz kis női szem kárörvendő fényben gyulladt ki:

— Hóhó! Béldyné és a professzor! — Ez aztán remek!... Ha ezt ma este a klubban elmondom...

Botond azonban nem sokat törődött a készülő pletykaveszedelemmel, sőt nem is bánta, hogy ez a

hfrharang most meglátta őket... Ki tudja, mire lesz ez még jó?

— Legalább azt az egyet elérem vele, — gondolta magában keserűn — hogy nem leszek nevetséges, ha... — de nem merte folytatni és befejezni a gondolatát.

Jó szél gyorsan vitte ki a kikötőből a hajót és Botond érezte, hogyan tér vissza a nyugalma a nagy, békességes vizen.

Most már csak azért volt dühös magára, hogy mi az ördögnek is cipelte ide ezt az asszonyt, aki a fecsegésével agyon fogja untatni és tönkreteszi ennek a gyönyörű nyári alkonyatnak egész hangulatát.

De Béldyné csöndes maradt. Alig beszélt s ahelyett ábrándosan nézte a felhőket. Ha szólt is néha valamit, nem zavarta túlságosan a férfit. Botond szinte hálát érzett iránta.

Már egy félórája hajókáztak így békességesen és Botond majdnem kezdte megváltoztatni a véleményét erről az asszonyról, amikor Béldyné hirtelen egész közel ült hozzá s halkan azt kérdezte:

— Miért olyan szomorú maga, Botond?... Maga nem boldog? — és csendesen a keze után nyúlt.

István úgy érezte, mintha valami hideg, rút bogár érintette volna a kezét. A nőnek ez az alattomos és kiszámított felkínálkozása, ahogy most már hozzásimult és ahogy ránézett, valósággal felháborította:

Mit képzel róla ez a nő? Csak nem hiszi, hogy ő azért hozta ide magával, mert?... — elkapta a kezét és nyersen rászólt az asszonyra:

— Kérem, üljön vissza a helyére... mert az egyensúly... — elharapta a szót. Érezte, hogy amit mond, nemcsak goromba, hanem ostoba is.

Béldyné sértődötten visszavonult:

— De kérem, kérem, — felnevetett — a világért sem akarom felborítani a maga egyensúlyát! Úgy látszik, nincs egészen rendben, — hogy annyira

félti... Én csak sajnáltam, hogy olyan szomorú volt...

— Én szomorú? Dehogy — mondta Botond közömbös hangon. — Csak elgondolkoztam... Ne vegye rossznéven, nem akartam megbántani — tette hozzá kissé félszegen, mert érezte, hogy alapjában buta helyzetbe került ezzel az asszonnyal szemben. Dühöngött is magára, amiért meghívta a hajóra Béldynét és szeretett volna minél hamarabb véget vetni az egész kirándulásnak.

Ránézett a karórájára s halkan elfüttyentette magát:

— Hohó! már vissza is kell fordulnunk, asszonyom... Maga azt mondta, hogy csak egy órája van. Mi pedig már majdnem háromnegyed órája megyünk...

Béldyné fölényes kacérsággal nézett rá.

— Igen, persze. Már régen látom, hogy maga szeretne visszafordulni... Igaza van... Az efféle kirándulások nem is magának valók, kedves professzorom! — ránevetett Botondra, azután csöndesen elfordította a fejét és nem szólt többé egy szót sem.

Botond megállt a hajóval a kikötő előtt s a csónakkal kiküldte Béldynét a mólóra.

— Maga még marad? — kérdezte csodálkozva az asszony.

— Igen, igen. Én még fordulok egyet... — mondta a professzor s kedélyesen búcsút intett.

— Na mondhatom, furcsa ember maga, kedves Botond, — kacagott az asszony, amint kiszállt a csónakból, — de mindenesetre gratulálok a feleségének. Hahaha! — a nevetését elkapta a szellő.

Botond a kezét tisztelegve emelte a sapkájához, aztán hátat fordított s visszaült a kormányhoz.

A felesége!... Mária!... Aki most százkilométeres sebességgel rohan valahol Földvár és Siófok között — egy vadidegennel!... Vagy Siófokon uzsonnázgat vele... vagy...

Eh, hiszen a gyerekek ott vannak!... Ott vannak, — csakhogy Mária és Harding angolul beszélgetnek és így nem kell félniök, hogy a gyerekek megértik őket...

— Hát ez szép kis eset! — mondogatta magában. — Azok ott autóznak, én meg itt vitorlázok egy idegen asszonnyal. Amikor ketten kétfelé mennek... Igen, ez az... amikor ketten kétfelé mennek.

Ő és Mária!... Ők ketten... — kétfelé! Hát hitte ezt valamelyikük is valaha?... Miért? Azért, mert az ő törvénye erősebb?... Azért, mert a vér mindennél erősebb?...

De hát tényleg erősebb?

Nem, nem, komolyabban, mélyebben kellett volna ezzel az egész dologgal foglalkozni. Sokkal jobban ki kellett volna elemezni az egyes eseteket. Az egész elméletből alapjában véve nincsen meg semmi más, mint egy pár kusza vonással felrajzolt tervvázlat... Semmi módszeresség, semmi rendszeresség az egész kutatásban. Ugráló ötletek, — egy-egy tény gyorsan és talán könnyelmün összekapcsolva...

— Na, ez túlzás, — vitatkozott magával — ez már határozottan túlzás. Az elmélet tudományos megalapozottsága kifogástalan. A kísérletek legnagyobb része teljes. Egész sereg próba szigorúan tökéletes... Éppen... éppen csak a legutolsó pár eset... Azt kellene még egy kicsit behatóbban tanulmányozni, mélyebben átgondolni...

Egyhónapi munka... Igen, — egyhónapi komoly, szigorú, állandó munka kellene neki. Legalább öt óra naponkint... Ezeket az újakat kidolgozni és újra átvenni mégegyszer alaposan, részletesen az egészet.

A matróz közben visszatért a csónakkal s a yacht lassan siklott a lanyhuló szélben Kelet felé.

— Miért is megyen ő erre?... Párhuzamosan a parttal! Miért nem irányította a hajó orrát Tihanynak...

Miért? Látni akarja az országútat! Látni akarja az autót, ahogy jön visszafelé...

Micsoda rút leselkedés ez voltaképp!... Micsoda kicsinyes, hitvány kémkedés!...

És ha meglátja a kocsit, mit lát belőle? Egy rohanó pontot és egy porfelhőt.

— Eh! Gyerünk haza !— kiáltotta oda a legényének s lassan megfordította a hajót.

Jóideig tartott, amíg hosszú lavirozással visszavergődtek a kikötőbe. A parton már kigyulladtak a lámpák s mire a yacht bójára ment, lassan már egész besötétedett.

Botond rosszkedvűen jött el a hajóról s hátratett kézzel, csöndes lépésekkel indult a part felé. Fejét lehorgasztotta, sapkáját mélyen a szemére húzta s azon töprengett, nem volna-e sokkal okosabb hirtelen felpakolni Máriát és elmenni vele valahová messze... Az amerikait hazautaztatni! A jénai kirándulást lemondani! Mindent, mindent abbahagyni, — csak Máriával, igen, csak Máriával újra kezdeni!...

És ha késő... Ha most már késő?...

Nem, nem! Ez különben is megfutamodás lenne. Gyávaság. Kitérés a harc elől és csúnya belenyugvás... Mint mikor a parancsnok kardcsapás nélkül átadja várát az idegen hódítónak...

Hát abból semmise lesz!

Ilyen könnyen nem adja át a teret Hardingnak... Azt már nem!... De akkor meg egyszerűen ki kellene dobni ezt az idegent. Megsérteni és kirúgni! — a két keze ökölbe szorult — igen, igen... kiverni innen!

Bolondság! Nem szabad botrányt csinálni... Nemcsak azért nem szabad, mert ő végeredményben mégis csak komoly tudós, aki nem sérthet meg egy másik külföldi tudóst egyszerű gyanuk és feltételezések alapján... De nem is teheti ki magát és Máriát olyan megítéléseknek, amik végeredményben...

Csöndes töprengéséből éles hang riasztotta föl:

— Halló! Mr Botond! Mi van magával? Már egy félórája várjuk itt! — kiáltotta feléje Harding a parton egy padról.

Az amerikai mellett Mária ült.

— Szóval egy félórája ülnek itt a sötét parton? — gondolta magában Botond. — No, ez megint gyönyörű...

— Hát maguk már visszajöttek? — kérdezte azután hangosan, — nagy nyugalmat erőltetve magára.

— Hogyne! Már vagy háromnegyedórája itt vagyok... A gyerekek remekül mulattak — felelte Harding.

— És te? — kérdezte Máriát István furcsa hangsúllyal. — Te is jól mulattál?

— Óh, én kitünően — felelte az asszony.

Az árnyékkal keverődő gyér villanyfényben Botond nem látta jól a felesége arcát, de mintha Mária egy futó mosolyt vetett volna oda az amerikainak, amikor azt mondta, hogy kitünően mulatott...

— És te? Hát te mit csináltál? — kérdezte most Mária.

— Én elvittem Béldynét egy kicsit a vízre. Nagyon érdekes asszony...

Mária idegesen felugrott a padról:

— Hát mostanig vele voltál? — kérdezte ingerülten.

— Igen... Mostanig!... — hazudta a férfi. — Az előbb váltunk el...

— Akkor jó, — mondta csöndesen Mária — akkor legalább te nem untad magad... Na, gyerünk haza...

— Nagyon helyes — nevetett Harding. — Rettenetesen éhes vagyok!

— Nem baj, ma igazán magyar különlegességet kap — fordult hozzá nagyon kedvesen Mária. — Tárkonyos bárány lesz, — ez híres erdélyi étel!

— Remek! Nagyszerű! — lelkesedett a jenki. —

De vigyázzon, asszonyom, mert ha maguk így kényeztetnek, itt maradok még egy hétig!

— Annak mi csak örülni fogunk. Ugy-e, drágám? — kérdezte Mária. — Remélem, szaván fogod mr Hardingot és tényleg nem engeded el holnap.

— Na, ezek ugyan értik egymást, — sziszegte magában István — milyen ravaszul kikényszerítik belőlem a további meghívást... Ez a dolog óráról órára szebb lesz!

— Hát persze, hogy itt marad! — mondta azután hangosan az amerikai felé. — Arról szó sem lehet, hogy ilyen hamar elmenjen — és megveregette Harding vállát.

— Hát majd még megbeszéljük — felelte a másik szabadkozva. — De mindenesetre mondhatom, hogy a csábítás nagyon erős!

— Igen, a csábítás nagyon erős! — ismételte magában Botond és — nagyot sóhajtott.

Harding tehát itt fog maradni!

És minden nappal, minden órával, minden perccel közelebb fog kerülni Máriához.

Ezalatt pedig ők ketten Máriával, — egyre távolabb kerülnek egymástól... És azután jön egy nap... egy óra... egy perc, — amikor elindulnak, de kétfelé!

A nagy pillanat, a rettenetes, keserves nagy pillanat, — amikor ketten elindulnak — kétfelé...

Mert most már egészen bizonyos, hogy az a pillanat meg fog jönni!

És ő nem tud ellene tenni semmit...

XVII. FEJEZET.

Amikor ketten mennek el.

A vén kandur összehúzott szemmel hallgatta István szavait és közben csak néha szippantott egy nagyott rövidszárú lapos tajtékpipájából:

— Ez nagy dolog, fiam... Tagadhatatlanul nagy

dolog ez, akárhogy is vesszük!... Nem mondom, hogy meggyőztél a tételedről... Nem, ezt nem mondom. De elismerem, hogy lehet róla komolyan beszélni. Ámbár én szinte fontosabbnak tartom azt, amit te olyan mellékesen kezelsz, mert ezek a te megfigyeléseid és ezek a megállapításaid a génekről újak... Igen, határozottan egészen újak. Én a te helyedben egyelőre ezzel foglalkoznék erősebben... Igaz ugyan, hogy ezek csak részleteredmények, de viszont azt hiszem, hogy mégis vitathatatlanabb sikert hoznának neked, ha előbb ezekkel lépnél a nyilvánosság elé...

— Lehet, hogy igazad van — felelte Botond kissé lehangoltan. — De látod, János bátyám, én szeretek oda eljutni, ahova elindultam.

— Ez a felfedezőknek igen ritkán sikerül, édes barátom — hümmögött az öreg Maurer. — A megtalált Nyugatindiákról rendesen kiderül, hogy egészen más földrész kezdetét jelentik, mint ahová a Kolumbusok elindultak... Különben ez a tudomány szempontjából egészen mellékes. Kész eredmények értéke és összehasonlítása adja meg az új feltalálás fontosságát, nem pedig az, hogy valaki éppen ezt akarta kitalálni, vagy valami egészen mást... Ezért, ismétlem, én a te helyedben azzal foglalkoznék tovább, amit a gének körül kisütöttél eddig... De hát te tudod, mit csinálsz.

— Igen, én tudom — vágott közbe keményen és határozottan Botond, akiben újra valami fiatalos dac kezdett ébrendezni a vén kandurral szemben.

— Mégis csak lehetetlen alak az öreg — boszszankodott magában. — Eljön ide, beállít váratlanul, felcipel a toronyba, elkezdi velem magyaráztatni részletesen és alaposan az egész dolgot — két órán át magyarázom neki s akkor a végén kisüti, hogy nem az új tétel a fontos, nem a megtalált képlet a fontos, amiről az egész kétórás beszélgetés folyt, hanem egy kis részleteredmény, amiről csak úgy oda-

vetve beszélt neki mindössze vagy nyolc-tíz percen át...

Hát igen... Hiszen tagadhatatlan, hogy az is fontos, jelentős és mindenekfölött újszerű és olyan kérdéskomplexum megoldásának lehet az alapja, amivel igazán érdemes lenne foglalkozni s ami egy kezdő embert egyszerre megnőtt valakivé tehetne a világtudományban... Csakhogy most nem erről van szó. Most más volt a feladat... Sokkal nagyobb, sokkal átfogóbb, sokkal egyetemesebb... Jó, jó... Nem kell szerénykedni. Amit ő most a gének körül megtalált, azt eddig száz és száz tudós hiába kutatta. S legfeljebb kettőnek, háromnak ha volt valami közös távoli sejtése róla... Igen, de az ő nagy tétele teljesen és kizárólag az övé, nemcsak a kutatásai, a kísérletei, az eredményei az övé kizárólagosan, hanem az egész ötlet, amiből kiindult s az egész megsejtés, ami rávezette. Ez a titokzatos, megfejthetetlen és most már világos nagy törvényszerűség az övé, az ő tétele, az ő képlete... Hát ez mégis csak több, mégis csak messze-messze fontosabb, mint a másik, akármilyen jelentékeny, de mégis csak a részletekben megtalált eredmény...

A vén kandur pedig a nagyot lekicsinyli azzal, hogy a kicsit akarja naggyá felfújni.

Csodálatos, de úgy volt, hogy Botondot nem is az bosszantotta igazán, hogy Maurer túlértékelte ezt a bizonyos részleteredményt az elmélettel szemben, hanem az, hogy az utóbbi iránt közömbösséget, igen, határozottan közömbösséget mutatott... Régen legalább lekicsinyelte, rögeszmének nevezte, kemény ítéletet mondott fölötte, — de most nem... Most csak dörmögött felette, tudomásul vette, de nem vitatkozott róla, nem szállt szembe vele, nem tiltakozott ellene, nem gúnyolta, csak éppen azt mutatta, hogy nem tartja fontosnak.

Persze. Az öregnek ez nem elég tudományos! Az öregnek ez nem elég elvont és ugyanakkor, igen,

nem elég gyakorlati sem... Látszik, hogy a vén kandur szerint a tételhez több a köze a képzeletnek, mint a kutatásnak. Igen, igen, határozottan ez ütközik ki egész modorából. Nem mondja ki, hogy nem hisz benne, de nem mutatja, mintha hinne benne. Azt mondja rá, érdekes, meg hogy nagy dolog. Hogy igazán nagy dolog. De a hangján érzik, hogy ez csak olyanféle szólásmondás, mint mikor a francia ember valamire, amit nem ért, ami nem is érdekli és nem is tetszik neki, azt mondja, hogy curieu.

Az öreg művészettörténész professzor jutott eszébe, aki ha valami kép, amit mutattak neki, nem tetszett, vagy valami régiség, amivel büszkélkedtek előtte, nyilvánvalóan hamisítvány volt, mégis csak azt felelte rá: Kedves... Ó, ez igazán kedves...

Maurer is úgy tesz most. Nem tetszik neki a dolog, alighanem hamisnak is tartja, de nem mondja meg, hanem csak szelíden megveregeti a tanítvány vállát s azt mondja, nagy dolog... Magában pedig azt gondolja, hogy kár volt ezt a nagy munkát — mert ő így érti, persze — ilyen szamárságra pazarolni.

Botond felállt:

— Hát akkor talán most menjünk le, János bátyám... Mindenesetre nagyon köszönöm a figyelmedet, hogy meghallgattál.

— Sohse köszönd, fiam. Azért jöttem ide, mert érdekel.

— Érdekel? Nem érdekel ez téged, vén kandur — morogta magában Xerxes és már szörnyen sajnálta, hogy beugrott az öregnek s ilyen hosszú, kétórás magyarázattal próbálta magának megnyerni.

Hiába, az öreg ezt az egész tételt azért nem fogadja el, ezt az elméletet azért nem fogadja el, mert nem akarja elfogadni!

— Már pedig ez így van! Ez így igaz! — ismételgette keményen magában Botond. — Ebben most már nincs semmi kétség. Ez igaz, kétségbeejtően igaz.

Nincs benne többé... nincs benne többé semmi kétség...

Semmi kétség!

Hiszen bárcsak volna. Bárcsak jönne valaki, akár Maurer, akár más, aki be tudná neki bizonyítani, hogy nincs igaza. Aki meg tudná őt győzni róla, hogy ez a tétel hamis, hogy a képlet képtelen, hogy az egész elmélet őrült kitalálás, kitalált őrültség.

Csak hát, fájdalom, ezt már aligha fogja megkapni akárkitől. Lehet, hogy kételkedni fognak benne egyesek — úgy mint a vén kandur is most. De vitatkozni nem tudnak fölötte. Megcáfolni nem fogják tudni.

Az élet adhatott volna rá cáfolatot. Óh, könnyen egyszerű cáfolatot adhatott volna, — és nem tette!

Ellenkezőleg. Az élet a legnagyobb kegyetlenséggel, a leggyötrelmesebb kíméletlenséggel igazolta őt. Igenis igazolta Xerxes tanár elméletét, — Xerxes tanár legbensőbb reménykedésével, utolsó kétségbeesett kételkedésével szemben. Mária és Harding... Hiába. Itt lett volna a nagy cáfolat, itt lehetett volna derékbatörése az egész tételnek, képletnek, elméletnek.

És mi történt... mi történik?... A nagy elméleti feltevés, a tapasztalat napról napra élesebb bizonyossággal igazolja.

Mert Mária és Harding... — ezt sajnos, persze nem mondhatja el Maurernek, erről hallgatni kell.... Hallgatni kell, amíg... amíg az utolsó pillanat, a végső, a döntő pillanat el nem érkezik...

Ez az utolsó két hét, ez az utolsó kínos, keserves két hét!... Ő itt bezárkózva a toronyba, beletemetkezve a munkába, beleőrülve szinte a gondolkozásba... szétpattanásig feszült idegekkel... forró, lüktető vérének tomboló rohanásával... minden órával közelebben és elkerülhetetlenebbül haladva a kiderített igazság felé... Az igazság felé, amely nem felemelni fogja őt, hanem a porba sujtani...

És ez alatt ők ketten ott lent a kertben, lent a parton... És ki tudja, hol?...

Délutánonkint hallotta Harding autójának indító dübörgését és hallotta este a visszatérő kocsi kihívó odaállását kapuja elé.

Nem nézte meg, igaz, soha nem leselkedett, nem kémkedett utánuk... Tegyék, csinálják, amit akarnak, amit velük akar a vér, az elkerülhetetlen nagy végzet.

Két hetet töltött itt iszonyú munkában, hogy tizennégy nap alatt elvégezze azt, amire egy hónap kellett volna... De nem öt órát dolgozott, hanem tizet, tizenkettőt, tizennégyet, a reggelijét, az ebédjét, a vacsoráját csak bekapta... Lopva aludt egy-két órát, aztán újra neki... Neki a munkának.

És most itt van az eredmény. De amit ő odafent két hétig verejtékes munkával, a megfeszített agy tevékenységével létrehozott mint végső eredményt, azt nem az a kötetre való jegyzet, számítás, írás igazolja igazán, hanem az a valóság, az a kétségbevonhatatlan valóság, ami odalent történik...

Ami odalent történt és amit ő tűrt... Behúnyta a szemét, igen, behúnyta a férfiszemét, hogy a tudós világosan láthasson. Végeztette velük a világ legkegyetlenebb, legfélelmetesebb kísérletét, ahol nem a kísérleti lények szenvednek, hanem ahol minden kín, minden gyötrelem, minden fájdalom azé, aki kísérletezik, a tudósé, aki tudni akar, de még inkább a férfié, aki bizonyosat akar tudni.

A munka kész. Itt van az elmélet, szépen, tudományosan, komolyan összefoglalva, könyv számára összeállítva, fejezetekre szétbontva, kísérleteken felvonultatva, a legszigorúbb módszerességgel bizonyítva, a legkeményebb bírálatot kiálló rendszerességgel előkészítve arra, hogy a világtudomány s az egész emberiség megismerhesse az új, nagy felfedező és megváltó igazságot.

És ők lent a kertben valahol... egy lugasban az

idegen férfi talán most öleli magához az ő asszonyát, hogy a legkétségbevonhatatlanabbul bebizonyítsa: Xerxes tanárnak igaza volt, Xerxes tanár elmélete valóság.

Botond, a tudós győzött és Botond, a férfi elbukott.

Bizonyos ez?

Nem, nem. Tökéletesen és teljesen még nem bizonyos. Látszólag nincs semmi a két ember között. Előtte nyugodtan és közömbösen beszélnek erről meg arról, egyre hivogatják őt, hogy jöjjön velük ide meg oda. Harding folytonosan segítségét kínálja, hogy vegye már most társul a munkához, Mária pedig látszólag ugyanazzal a nagy türelemmel fogadja az urának hirtelen nagy munkaőrületét, mint ahogy azt máskor is tette ilyenkor.

De közben Harding újra meg újra itt marad. Mária pedig...

Voltaképp mit is tud arról, hogy mit csinál Mária?

Nem is látják egymást, úgyszólván csak étkezésnél. Nappal kétfelé vannak, este pedig csöndesen, hidegen elválnak.

Igaz, hogy Mária tegnap is, amikor elbúcsúzott tőle szobája előtt, megkérdezte, hogy... Áh, ez mind csak tettetés, mind csak tudatos rejtegetése, lehet, hogy talán gyöngéd rejtegetése a szörnyű valóságnak, amit neki nem szabad tudni... Amit neki nem volna szabad megtudni!

S még két nap. Akkor el kell dőlni az egésznek. Az amerikai most már visszavonhatatlanul elutazik s akkor meg fog történni, igen, hiába, meg fog történni az, aminek meg kell történnie, Mária a nagy választút elé kerül és nem kétséges — most már nem lehet kétséges — hogy merre fog menni.

Ezt mutatja Mária nagy nyugtalansága, idegessége, amit igyekszik visszafojtani, de ami folytonosan kitör belőle ezer apróságban, a türelmetlenségben a gyerekek iránt, a veszekedéseiben a cselédeivel, a túl-

zott gyöngédséggel vele szemben s a túlzott közömbösséggel Hardinggal szemben...

Két nap.

És akkor be lesz fejezve a bizonyítási eljárás végképpen az ő elmélete felett, amelyre a legdöntőbb bizonyíték — saját összeomlott élete lesz... Keservesen sóhajtott s a két kezével végigsimította a haját és a homlokát.

— Hát te, mit sóhajtozol ott az ablaknál? Meddig várjunk még rád? — dörmögött hátulról Maurer hangja.

Botond ijedten és zavartan fordult meg. Már szinte teljesen elfeledkezett arról, hogy a vén kandur itt van nála s ahelyett, hogy az öreg úrral foglalkozott volna, itt állt az ablak mellett, kibámulva a Balatonra s magában szőtte és tépte a gondolatokat.

— Bocsásd meg, János bátyám — szólalt meg ezután István elgyötört hangon. — Olyan fáradt vagyok, olyan kimerült, hogy egy kicsit elpihentem itt a Balaton nézésében. Ne haragudj, kérlek.

— Haragszik a fene. Én ugyan sohse bánom, ha hozzám nem beszélnek. Mert akkor legalább okos emberrel társaloghatok magamban — nevetett Maurer. De azután odalépett Istvánhoz s a félkarjával átölelve a férfi széles vállát, csöndesen mondta:

— Pista, vigyázz! Gondolkozni kell, de töprengeni nem szabad. Ismered te Rodin szobrát?

— A Penseurt?

— Azt. Amit nálunk gondolkozónak szokás fordítani, pedig látod, az csak a töprengő ember. Ez a hatalmas bronzember nem a gondolatnak, hanem a kételynek a szobra... Nézd csak meg. Nemcsak a homloka ráncos az összehúzódó redőktől, hanem az egész teste szinte megpattan a feszültség megerőltetésétől... Látod, ez a modern ember!... Nézd meg egyszer Plátó szobrát s aztán beszélj... ahogy a görögök elképzelték a gondolkodó embert: az a tiszta, síma, nyugodt homlok... Vagy nézd meg a képét

valamelyik nagy keresztény bölcselőnek... Ahogy a keresztény művészet magának megábrázolta például Aquinoi Szent Tamást — látod, ezek a gondolkodó arcok!... A Penseur, — az a mai ember. Töri a fejét — és nem jut az eszébe semmi! Töpreng, kínlódik, vajudik... De ebből a vajudásból nem születik meg az Eszme. Apró kis gondolategerecskék születnek ebből csak, fiam, amelyek azután apró kis kegyetlen fogaikkal belerágják magukat az agyvelőbe... És szívják a véredet és nem eresztenek el... Vigyázz!

— Mire érted ezt? — kérdezte nyugtalanul Botond — semmi... semmi — ilyesféléről nincs szó nálam. Ez tudományos elmélet, rendszeres kutatás... Elismerem, talán kissé szintetikus a mai világban, amikor mindenki a részletekbe merül bele...

— Hm... néha a részletek nagyon érdekesek, — morogta a vén kandur — nagyon, nagyon érdekesek, — mint például nálad ez a dolog a génekkel...

— Ugyan kérlek, — vágott közbe idegesen István — ez igazán csak egy olyan odavetett mellékes dolog az egészben...

— Na, ahogy vesszük. Én például a te helyedben most egyszerre ebbe a kis mellékes dologba feküdnék bele és addig felfüggeszteném a másikat, — kezével nagy kört írt a levegőbe — felfüggeszteném a — nagyot!

— Ne haragudj, János bátyám, ha azt mondom, hogy ez nagyon jellemző volna az egyéniségedre, de az enyimre épp olyan jellemző az, hogy én meg a nagyot nem tudom abbahagyni...

Az öreg vállat vont:

— Nem tudod abbahagyni? — idegesen vakargatta a tarkóját s ha egy napon mégis...

Maurer nem folytatta. A közepén elharapta a mondatot s piszkálgatni kezdte a pipáját.

Botond válaszolni akart, de azután meggondolta magát.

Minek vitatkozzék itt az öreggel tovább? A vén

kandurtól elég szép, hogy ennyire érdeklődik... Azt már igazán nem lehet kívánni tőle, hogy — higyjen is benne...

Általában kik hisznek most ő benne? Félbolond csellóművészek, idegbeteg írók és zavarosfejű zsurnaliszták. Hiszen még Mária sem...

— Igaz is! Milyen furcsa, — fűzte tovább magában — hogy amióta újra hazajött, Mária alig érdeklődött nála ez iránt a dolog iránt. Akkor este, — azon a fülledt, nyári estén, amikor úgy óvta őt a lidércektől, — meg a Szent Illés tüzétől... Azóta soha. Még csak elő sem hozta.

Hát nem a legkétségbevonhatatlanabb bizonyíték ez arra, hogy Mária elfordult tőle? Akkor még hogy érdekelte, hogy beszélt róla, hogy féltette... És most? Eszébe sem jut. Nem is törődik vele.

— Hja persze, — de azóta megjött az amerikai.

És ez a dolog elindult a maga útján.

Igen, igen, akármiről gondolkozik, akármi jut az eszébe, végeredményben folyton erre az eredményre kell jutnia, akárhonnan indul el, mindig ide kerül vissza: Harding betört az életükbe és máris olyan helyet foglalt el magának Máriánál, amit ezelőtt soha semmi más férfi meg nem szerezhetett volna vele szemben.

Ő pedig itt áll, — és nézi ezt és tűri ezt. Ahelyett, hogy szétütne közöttük, bezárkózik a maga magányos tornyába, mint egy eszelős s ott titokzatos természeti törvények után kutatgat.

Szent Illés tüze!

Amíg ő ennek a káprázata után fut, az idegen itt van és elhódítja tőle az asszonyát!...

Elhódítja? Hát ki mondja, hogy elhódítja? Mi bizonyítja ezt? Az a pár eset, ami talán nem is úgy volt, ahogy ő elképzelte? Az a titokban maradt húsz perc a klubban... Az autóút Siófokra? Vagy az üldögélés a padon a Balatonnál, — meg a grape fruit az első vacsorán?...

Ezek nem tények, ezek gyanuk!

Végeredményben nem tud semmit, igazában nem látott semmit.

Nem tud?! Nem lát?! Hát Reichner tudott, hát Reichner látott valamit! A felesége mégis huszonnégy órán belül otthagyta.

Egy bizonyos. Mária kedélyében van valami nagy változás: türelmetlen, ideges, izgatott, hamar sír. Valami nagy nyugtalanság van benne... valami félelmes nyugtalanság... valami leplezhetetlen felzaklatottság, ami minduntalan kiütközik belőle. Ez mutatja, hogy válságon megy át, olyan belső küzdelmen, amit el szeretne titkolni, de aminek a külső jeleit képtelen elrejteni.

Ez természetes is... Reichnerné könnyelmű, regényes, félbolond hiszterika. De Mária nem az: Mária tiszta, nagyszerű asszony, akiben a feleség, az anya most kétségkívül iszonyú harcot vív a végzetes hatalommal, amely már kezdi karmába keríteni. Az esze, jelleme, az érzései, az emlékei mind... mind küzködnek a nagy szenvedély ellen, amely — erről ő nem tehet szegény — váratlanul, ellenállhatatlanul csapott le rá.

Mit tehet ő róla, hogy ez a vér törvénye? Mit tehet ő róla, hogy bizonyos adottságok, bizonyos hasonlóságok, bizonyos különbözőségek éppen úgy keverednek benne, hogy menthetetlenül belehajtják Harding karjaiba!

Mária ma még talán ellenáll. Tiszta alapösztönei, természetévé vált beleneveltségei, a hite, az erkölcsi ítélete — száz és száz gátlást helyeznek ennek a végzetes szenvedélynek az útjába, — de hiába...

Mária talán még azt is hiszi e pillanatban, hogy győzni fog tudni rajta. De ő... ő, Botond István tudja, hogy itt nincs segítség, hogy itt hiába minden küzködés, kapálódzás, ellenállás! Minél jobban próbál ellenszegülni, — annál hirtelenebb lesz, annál keményebb lesz a nagy törés, annál messzevivőbb a

szakadás!... Itt állnak ők, itt szegény, kis, boldogtalan emberek, a félelmetes ősi természeti törvények irtóztató sodrában. Most még együtt vannak, még fogják egymás kezét. De egy pillanat jön... egy hullám jön és — kettészakítja őket, hogy soha, soha nem találkozhatnak többé!

A nagy áradat szétviszi őket.

A nagy áradat! A vér szörnyű áradata, ami emberi ütőerekben rohan s kis hajszálerecskékben ér el mindenüvé a testükben, de ez csak egy picike kis része annak az óriási nagy vérfolyamnak, amely századok és ezredek óta hajtja az emberiséget. Mik ők ketten, ennek a gigantikus vérfolyamnak a hátán az életük apró dióhéjjában hánykolódva?...

Két nap!

Két nap! — riadt fel újra a gondolat ijesztő közelségével Botondban. — Harding holnapután elmegy, — de nincs benne kétség, ha elmegy, akkor elviszi magával Mária lelkét... Vagy elviszi az egész Máriát, — az édes, gyönyörű, szép, nagyszerű asszonyt!... Az ő asszonyát!

— Megölöm! — dübörgött fel benne egyszerre az indulat s még a gondolatra is vér borította el az agyát.

— Na látom, hogy veled ma már nem lehet egy okos szót váltani — szólalt meg nevetve Maurer s szelíden átölelte Istvánt — ki vagy te nagyon merülve, fiam. Pihenned kellene komolyan ez után a nagy munka után. Hagyd most itt, fiam, ezt a tornyot, — meg a nagy dolgot is, meg a mellékest is. Eredj ki, fogd karon a feleségedet és menj vele a Balatonra, vagy az erdőbe s vidd a gyerekeidet s próbálj meg legalább egy hétig úgy élni, mint valami nomád... Mert ha itt vagy bent a házban, akármit csinálsz is, a gondolataid mindig csak e körül a szoba körül, meg e körül a — erős hüvelykujjával odabökött az íróasztalon fekvő vastag jegyzetcsomóra — e körül — a majd mit mondok micsoda — körül lesznek...

Igen! A vén kandurnak most igaza van véletlenül. Akármit csinál ő, mindig egy körül, mindig egyetlen egy körül jár az esze! János bácsi csak éppen azt nem tudja, hogy mi körül?... Ki körül!

Hogy ő most fogja karon Máriát és menjen vele el a vízre, az erdőbe, messzire, akárhová? Ó, hiszen ha még mehetne! Ó, ha még lehetne!

— Hátha... Igen, hátha még lehet, — villant fel egyszerre benne a reménység — hátha még nem késő... Igen, igen, megfogni Máriát, a gyerekeket, felülni a yachtra egy hétre, — ki se szállni belőle, csak járni folyton a vizen...

Odalépett az ablakhoz és kikiáltott:

— Mária!... Mária!... Gyere csak!

De Mária nem felelt sehonnan.

— Mária! — kiáltotta újra szinte sikoltó hangon István — Mária, hol vagy?

Palkó szaladt elő valahonnan a kertből, megállt az ablak alatt és úgy szólt fel az apjának:

— Anyuka nincs itthon... Elment!...

A férfi különös hidegséget érzett egyszerre a szíve táján:

— Elment?... És nem mondta anyuka, hogy hova megy?

— Nem mondta anyuka — felelte Palkó és lehajtotta a fejét. — Nem mondott semmit... Én csak láttam, hogy kiment a kis kertajtón hátul...

— És Harding bácsi? — kérdezte rekedten, kiszáradó torokkal István.

— Az is elment... De erre — a gyerek a parti kapu felé mutatott... — Soká sétált itten a parton... Azután odahívott engem és kérdezte, hogy anyuka itt van-e még. És én akkor mondtam, hogy elment és akkor ő mondta, hogy jó. És akkor elment a kávéház felé... Azt hiszem, apuka, hogy az amerikai bácsi autóval ment el, mert az előbb hallottam a mótor hangját. Egy autómótornak se nincsen ilyen erős hangja itten...

— Elment! — ismételte magában István:

— Hát késő volt...

Botond érezte, hogy ereszkedik rá a bizonyosság rémülete.

Elment...

Együtt mentek el?

Agya elborult s egy pillanatra az egész világ elsötétedett körülötte. Azután hirtelen visszalépett az ablaktól s rá sem nézve az öregre, feltépte a toronyszoba ajtaját és lerohant a lépcsőn...

Csak egy gondolat cikkázott benne:

— Utánuk!

Ugy rohant el, hogy az öreg Maurer azt hitte, — Xerxes hirtelen megőrült.

Botond pedig szaladt le a lépcsőn, ki a házból, a kertbe... Először felfutott a hátsó kis ajtóhoz. Megállt, körülnézett.

Mária már nem volt sehol.

Visszasietett a kertbe. A parti kapunál kiszaladt a partra.

Harding sem volt sehol.

Botond rohant fel a kávéház felé, azután átvágott a sorompóhoz.

A sorompó le volt eresztve.

Botond egy pillanatig gondolkozott, aztán átvetette magát rajta. Messziről látta a sínautót közeledni Siófok felől... Átugrott a túlsó sorompón is s kifulladó lélegzettel loholt a szálloda irányába.

Emberekkel találkozott, akik csodálkozva néztek rá... Ismerősök köszöntek feléje, — rájuk sem nézett, csak szaladt a szálloda felé...

— Ott, ott a sarokban szokott állni Harding autója. Másfél órával ezelőtt még látta is itt...

Botond odaért. Zihálva állt meg s a tekintete gyorsan körülfutotta az egész térséget.

Harding kocsija már nem volt ott.

XVIII. FEJEZET.

Xerxes legyőzi Botondot.

Botond szédülős fáradtsággal botorkált hazafelé. Se Máriának, se Hardingnak sehol semmi nyoma.

A szállodaportás azt mondta, hogy az amerikai onnan egy negyedórával előbb ment el autón, de — egyedül.

— Hát persze, hogy egyedül, — állapította meg Xerxes — hiszen nyilvánvaló, hogy előre megbeszélt terv szerint valahol máshol találkoztak...

De hol?

Csak egyetlenegy, meglehetősen határozatlan felvilágosítást szerzett még: a borbély látta az autót az állomásépület felé elsuhanni.

Ez az egész. Éppen annyi, mintha semmitsem hallott volna. Az úgysem volt kétséges, hogy ezek ketten autón szöktek el...

Ezek ketten!

Akárcsak Reichnerné és Sóháry.

No tessék! Mária két hét előtt még milyen szigorúan ítélt Märtáról. És most? Ugyanúgy...

Hát lehetséges ez? Hát lehetett ezt hinni? El lehetett képzelni valaha, hogy Mária minden szó, minden előzetes bejelentés nélkül, — egy sor írás nélkül, egyszerűen elhagyja? Hogy elmegy búcsú nélkül!... Elmegy úgy, hogy meg sem kísérli magát valahogyan igazolni előtte.

Ha ezt valaha megálmodta volna, azt mondta volna magában róla, micsoda buta és értelmetlen dolgokat tud összeálmodni az ember... És most a buta és értelmetlen dolog megtörtént. Nem lázálom, — hanem szörnyűséges valóság, hogy Mária egy idegen emberért máról-holnapra elhagyta hites urát... A gyerekeit!

A gyerekeit!

Botond jól emlékezett rá, hogy Reichnerné esetében ugyanerről hogy beszélt Mária — s most se szó,

se beszéd, ő hagyja itt a gyerekeit. Még csak meg se csókolta szegény kis Palkót, hanem gyáván, alattomosan kiosont hátul a kerti kis ajtón, hogy elmenjen és valahol az országúton felüljön — a szeretője autójára.

— Nem, nem — utasította vissza dühös elkeseredéssel Xerxes ezt a szót, amely most villant át először az agyán — nem, nem, — odáig nem süllyedhetett Mária.

Lehet, hogy elhagyja őt. Elválik, — azután máshoz megy, — de ezt nem! Ez annyira ellenkeznék Mária nyilt és tiszta egyéniségével, az ő szókimondó őszinteségével, az ő szinte férfias egyenességével. Nem, nem ... ez azután már teljesen lehetetlen!

Miért lehetetlen? Az egyezik az egyenességével, az őszinteségével, tisztaságával, hogy itt több mint két hete játsza a bujócskát? Egy szót nem szól az urának az új érzéseiről, meg sem kísérli, hogy hozzámenekküljön, amikor a kísértés kinyúl utána, hanem szédült fejjel, megzavarodott érzékekkel rohan a másik felé!... Hát amikor úgy tett, mintha nem tudná, hogy jönnek Hardingék, hát amikor a klubból kiment a vadidegennel kószálni a partra... amikor kitervezte az ő hátamögött a siófoki kirándulást?... Ez mind egyezett a természetével?... És a többi sok apró kis csalás a két hét alatt, amiről az ura talán nem is tudott.

— Nem szabad hitegetni magát az embernek! — — sóhajtotta Xerxes, ahogy újra a villájának kapuja elé ért. — Nem szabad a dolgokat folyton jobbnak hinnünk, amikor folyton csak rosszabbak lehetnek...

Ha egyszer a vér törvénye hatalmába kerítette Máriát, akkor mindezek a feltevések, amik voltaképen a régi énjére, a régi életének az egyéniségére vonatkoznak, egyszeriben elfoszlanak a semmibe. A tiszta, az igaz, az őszinte, az egyenes Mária, — az az ő Máriája volt. De ez az asszony, aki most elment, — ez már nem az övé, ez a másiknak a nője.

— Nősténye! Igen! — sziszegte magában Xerxes. — Nem asszony, nem nő, nőstény! — és érezte magában azt a fellobbanó gyűlöletet, azt a pusztító haragot, amellyel a megsértett hím szét tudja tépni a párját.

— Hát miért nem mondta meg Mária, hogy el akar menni?... Mi lett volna, ha becsületesen eléje áll és megmondja: «Ne haragudj, István, megtaláltam az igazi nagy érzést, elmegyek tőled, mert nem te voltál az én igazi emberem. Tévedtünk mind a ketten. De váljunk el most békén, csöndben, tisztességesen...»

Igen, ezt kellett volna tenni Máriának, nem pedig titokban, hirtelen kiszökni a hátsó ajtón.

Persze így kényelmesebb. Igy nem kell többé az ura szemébe nézni, nem kell meghallgatni a szemrehányásait, amelyek elmaradhatatlanok lettek volna...

De hogyan tudott elmenni a gyerekeitől?... Valószínűleg azt hiszi, hogy azokat nem veszíti el egészen... Nahát ebben csalódni fog...

Botond több mint két hét óta folyton érezte feje fölött a veszedelmet, a nyomasztó félelmet állandóan érezte a szíve táján, a gyomrában, minden idegszálában, — hát ő miért nem szólt róla Máriának? Mi lett volna, egy este leülni a felesége mellé s elkezdeni a dologról nyugodtan, okosan, szenvedélyesség nélkül beszélni?

Végre is ő a férfi. Nemcsak idősebb, de tapasztaltabb, műveltebb is és nemcsak férj, hanem orvos is, de nemcsak orvos, hanem tudós, aki a legjobban... egyedülvalóan a legjobban tudta azt, — mi készül itt!

Ő miért nem kezdte el a beszédet Máriával?

Éppen ellenkezően tette! Hiszen egyenesen elzárkózott állandóan Mária elől. Tegnap este is még, — nem azt kérdezte Mária tőle, amikor jóéjszakát kívánt neki szobája ajtaja előtt:

— István, nem jössz be egy kicsit beszélgetni? Szeretnék neked mondani valamit!

Ez így volt. Ez tagadhatatlanul így volt. Lehet, hogy Mária éppen tegnap este akarta kiönteni a szívét, lehet, hogy tegnap este akart mindent becsületesen bevallani . . .

Mária már tudta, — bizonyosan tudta, hogy ma elmegy s az utolsó éjszakán, amit e födél alatt töltött, talán őszintén és egyenesen akart beszélni azzal az emberrel, aki eddig az életének a társa volt.

És ő akkor így felelt neki:

— Nagyon késő van. Fáradt vagyok. Szervusz, fiam!

Tessék! Hát most megkapta a válasz a szervusz fiam-ra.

Az asszony talán a lelkét akarta kitárni neki . . . Talán még habozott is . . . De ő becsapta Mária előtt az ajtót:

— No, szervusz, fiam . . .

Hát lehet akkor csodálkozni, ha a felesége nem jött többé elő ma már semmiféle kimagyarázkodási, vagy kibeszélési kísérlettel?

— Csak mentegesd. Te derék, ostoba Xerxes, csak mentegesd az asszonyt, — gondolta önmagán szánakozva Botond — csak légy lovagias, csak légy megértő ezentúl is. Hiszen csak a becsületedet rabolták meg, hiszen csak a nevedet tették nevetségessé, — csak az életedet rombolták össze . . .

Benyitott a kapun . . . Máskor ilyenkor, ha valahonnan jött hazafelé, Mária a terraszon állt és integetett feléje, vagy eléje szaladt . . .

Most nem áll senki a terraszon.

Dehogy nem áll! Ott áll bizony még — a vén kandur és hosszú füstöt ereget a pipájából. Hát mit fog ő ennek az öreg embernek most mondani? Hogy próbálja előadni, megmagyarázni azt, ami történt?

Eh! Az a legjobb, ha nem szól róla semmit. Ugy tesz, mintha semmisem történt volna. János bácsinak elég lesz megtudni majd odahaza — másoktól. Az öreg az esti vonattal úgyis el akart menni, hát ő majd ki-

menti előtte Máriát, hogy valahova hirtelen el kellett mennie. Ez ugyan furcsa dolog lesz, nagy neveletlenségnek fog látszani a nagybácsival szemben, dehát mást igazán nem lehet csinálni. Az öreg úgyse nagyon szereti a formaságokat s nem sokat ad a rokoni illemszabályokra.

Jó, jó. Dehát mivel fogja megmagyarázni neki, hogy úgy a faképnél hagyta, hogy elrohant, mint egy őrült?

— Jó, hogy jössz! — kiáltotta feléje az öreg. — előbb egy levelet hoztak neked.

Botond meggyorsította lépéseit:

— Levelet?... Micsoda levelet? — kiáltotta.

A szíve nagyot dobbant.

Érezte, hogy ez a levél csak tőlük jöhet. Vagy Máriától, vagy Hardingtól, vagy mind a kettőtől.

— Ki?... Ki hozta? — kérdezte egyre növekvő izgalommal. — Hol van a levél?

— Ott van az asztalon — bökött hátrafelé Maurer a balkezével. — Egy pincér hozta a kávéházból, alig öt percre rá, hogy elmentél...

Botond remegő kézzel nyúlt a levél után.

A borítékon nem Mária írása volt.

István feltépte és gyorsan átfutotta a levelet, — — azután a zsebébe gyűrte...

Igyekezett uralkodni magán, amennyire bírta.

— Rögtön... rögtön jövök, János bátyám! — nyögte ki kínos erőlködéssel és betámolygott a házba.

Ahogy beért a hallba, nekitámaszkodott a falnak...

— Hát vége!...

Mindennek vége.

Amit megjósolt, megérzett előre, — bekövetkezett.

Xerxes tanár győzött és Botond István megsemmisült.

Lassan mozdulva bevánszorgott a nappali szobába s az első karosszékbe lerogyott. Minden ereje elhagyta...

Ráborult a kis asztalra és behúnyta a szemét. Szeretett volna sírni, — de nem tudott. Ordítani szeretett volna, — de nem mert.

Nem is tudta, meddig maradt úgy, két karjával az asztalra dőlve.

Azután lassan... lassan kezdett magához jönni.

Sóhajtott egy nagykeserveset és hanyatdült a karszékben.

— Mária... Mária elment... Nem jön vissza... Nem jön soha vissza... Soha többet!

Benyúlt a zsebébe, kihúzta az összegyűrt levelet. Ujra elolvasta:

Kedves mr Botond!

Bocsásson meg, hogy így távozom Öntől egy ellenállhatatlan nagy érzés kényszere alatt. Tudom, hogy Ön el fog ítélni és meg sem kísérlem, hogy mentegessem magamat. Tisztában vagyok vele, hogy végzetes lépés önmagammal és másokkal szemben is, amit cselekszem, de mégis meg kellett ezt tennem magamért is és azért is, akit szeretek, s akit el kell vigyek messze, hogy elfelejthesse a multat és megtalálhassa a jövőt.

Még egyszer kérem, bocsássa meg, ha kellemetlenséget okoztam Önnek s ha hálátlan voltam páratlan vendégszeretetéért és barátságáért. De nem bírom el a kimagyarázkodásokat és nem is tudnám szóval elmondani, hogy mi, hogyan és miért történt. Önnek, — elsősorban Önnek — meg kell értenie engem, nemcsak azért, mert mind a ketten férfiak vagyunk, hanem mert Ön éppen az a tudós, aki az ellenállhatatlan szenvedélyek nagy titkát keresi és bizonyára meg is fogja találni. Kérem, ne gyűlöljön meg, ne vessen meg, inkább sajnáljon egy kicsit.

Örökké hálás az ön
Hardingja.

Botond a fájdalom és elkeseredés pillanatában sem tudta megállni, hogy el ne mosolyodjék az utolsó mondaton.

Hogy még ő sajnálja Hardingot!

Még ő legyen az, aki megérti!

Pokoli gúnyja az életnek, hogy mindennek éppen vele kellett megesnie.

Úgy látszik, nemcsak a valóságos emberi gyerekeket kell fájdalommal a világra hozni, hanem az eszmék is a lélek kínjából és vajudásából születnek meg és meg kell fizetni az árat érte, ha valaki a természet egy-egy nagy igazságát megtudja.

De hát nem furcsa, hogy még ez a hitvány Harding, ez a tudósok tisztes talárjába burkolódzó, aljas csábító... még ez is szükségét érezte, hogy háromhetes együttlét után legalább levélben — elbúcsúzzék tőle.

De Mária, Mária még ennek a szükségét sem érezte!... Annyi év után!... Annyi boldog év után képes volt egy sor írás nélkül elmenni!

Ja, persze. Hogy is írja Harding?

Megint belenézett a levélbe:

... meg kellett ezt tennem magamért is és azért is, akit szeretek és akit el kell vigyek messze, hogy elfelejthesse a multat és megtalálhassa a jövőt...

No, úgy látszik, hogy a multat elég gyorsan elfelejti Mária...

Ha a jövőt is ilyen hamar meg fogja tudni találni, akkor igazán szerencsés asszony.

— Szerencsés asszony! — sóhajtott nagyot Botond. — Igy el tud menni...

Pedig ebből a levélből világos, hogy nemcsak őt hagyta el örökre, hanem a gyerekeit is. Messzire mennek... — ez csak világos... El kell felejtenie a mul-

tat, — semmi kétség benne! A gyerekeitől épp úgy el tudott menni, mint tőle!...

Botond két tenyerébe hajtotta a homlokát:

— Hát ki gondolta volna ezt Máriáról? Hát ki hitte volna el egy hónap előtt. Nem, nem, a legnagyobb ellensége el nem hitte volna róla, hogy az urát, a családját, az életét, mindent oda tud hagyni egy ismeretlenért, akiről azt se tudja, ki fia, aki még csak most van válófélben az első feleségétől, akinek se a magánviszonyait, sem a vagyoni körülményeit nem ismeri, akiről még azt sem tudja, voltaképen milyen ember, — elszánt asszonyrabló, vagy gyáva szélhámos, erőszakos és kemény férfi, vagy gyenge és jelentéktelen alak? Attól, hogy valahol Amerikában magántanár, még lehet az egyik is és a másik is.

És Mária mégis rábízta magát.

Eszeveszett bizalommal, megzavarodott rajongással rábízta magát egy emberre, akit három hét előtt még lenézően ő nevezett vadidegennek!

Nem érdemlik meg az asszonyok, hogy megégessék őket?... Hát nem volt igaza a renaissance-férfiaknak, akik az ilyet egy szúrással boszulták meg a csábítón is, meg az asszonyon is?

Két keze ökölbe szorult.

Bosszút állni! Igen, bosszút kell állni. Utánuk kell menni! Meg kell őket keresni és elpusztítani mind a kettőt ott, — ahol találja!

Nem, nem, — ő nem lesz fölényes, ő nem lesz előkelő, ő nem lesz nemeslelkű...

Botond István bosszút fog állni!

— Haha! A család krónikái szerint a XIII. században egy Botond, amikor rájött, hogy a felesége megcsalja, lófarkára köttette a hűtelen asszonyt, az idegen csábító lovagot pedig négyfelé vágatta és a vára négy tornyára tüzette fel... Az egyik dédapja pedig pőrére vetkőztette az asszonyt s télen kikergette a csikorgó, hideg éjszakába, a férfit azután másnap párbajban szívenlőtte.

Nem, Botond István nem abból a fából van faragva, mint a mai pipogya férfiak, akik gyávaságukat fölényeskedésbe és előkelősködésbe öltöztetik, mert félnek a törvény kezétől és nem merik bosszúra emelni az öklüket.

Hát a Botondok fajtája nem ilyen!... Őt ugyan semmiféle ilyen álgavallérság meg nem kísérti.

A férfinek ilyenkor ölni kell...

A férfinek, — talán?

De a tudósnak?

Botond István bosszút lihegve, kergetheti a szökött párt és revolverrel intézheti el felszarvazottságának csúfságát.

De Xerxes tanár! A nagy felfedező, a nagy kutató! A vér örök törvényének szabályba foglalója!... Az mit csinál?

Vegye elő egyéni felelősségrevonással azt a két embert, akikről ő tudja legjobban, hogy a kikerülhetetlen szenvedélynek nemcsak a bűnösei, — hanem az áldozatai is?

Ha ő nem volna az a tudós, aki és ha még tudós volna is, de nem ezt a törvényt találta volna meg, — akkor igen... akkor vehetne magának most igazságot úgy, ahogy akar...

De az a világhírű orvostanár, az a rendkívüli természetbúvár, aki most fejezte be az élete nagy munkáját, amelyben bebizonyítja, hogy a végzetes nagy szerelmekben a legfőbb ok a vérnek bizonyos megadott tulajdonsága, amely éppen azonosságaival, vagy a különbözőségével, de mindig bizonyos törvényszerűség szerint, — mindig az ő nagy képlete szerint — találkozik, mert találkoznia kell a másik vérrel, — ez a tudós, ez nem mehet a Botond-ősök véres példája után!

Xerxesnek le kell fognia Botond öklét és ki kell csavarnia kezéből a gyilkos szerszámot, ki kell verni fejéből a gyilkos gondolatot, ki kell szorítani a szívéből a gyilkos szándékot...

Mert nemcsak a férfinek van megsértett önérzete, nemcsak a férjnek van megbántott becsülete, nemcsak a hímnek van jogos bosszúvágya, hanem a tudósnak is van önérzete, becsülete és tekintélye...

És Botond István tanár nem tépheti le Xerxes tanár fejéről a világhírnek arany pálmáját, hogy ezt a nevet, amit eddig az egész nemzetközi tudományos világ tisztelt, beletaszítsa a nyilvános családi tragédia véres és szennyes hullámaiba, — a világhírből a világpotrányba.

Nem, nem — erről szó sem lehet... Mária nincs többé... Vége... Meghalt... Ő pedig megy tovább a maga útján.

Felkelt és lassan kisétált a nappaliból. A hallban hirtelen valami eszébe jutott. Hiába Harding hagyott valami nyomot a szobájában. Fölsietett a lépcsőn.

Benyitott a vendégszobába. Meglehetős rendetlenséget talált. A szekrény ajtaja nyitva, a kommód egyik fiókja félig kihúzva, az asztal pedig csupa papiros, pár magazin, angol ujságok.

Botond turkálni kezdett közöttük s a keze egyszerre csak megállt.

Üres levélpapírok között egy megkezdett levélre akadt... De csak ennyi állt rajta:

Csütörtök.

Drágám,
olyan boldog vagyok. Tehát holnap... már úgy várom, hiszen...

— Tehát leveleztek is? — és a férfi keze megint ökölbe szorult, amint az újabb bizonyítékot látta. — Ki gondolta volna, hogy ez az amerikai ilyen regényes? Itt él a házban és levelezik. Tegnap írta. Pokoli!... És itt hagyja az áruló írást... Ebből is látszik, hogy milyen meggondolatlan, vakmerő ember... És erre bízta Mária az életét.

De ha leveleztek, akkor Máriának is kellett írni. És akkor Máriának az asztalán is lehet valami levél,

És könnyen meglehet, hogy ott vannak a Harding levelei.

Ezek után... igen, ezek után feltétlen joga van, hogy átkutassa Mária íróasztalát, egész szobáját.

Már rohant is.

De amíg Harding szobájának feldúlt állapota rögtön mutatta, hogy onnan valaki hirtelen ment el, Mária szobája épp olyan megszokott rendben volt, mint máskor.

Botond odasietett az íróasztalhoz s kutatni kezdett rajta.

De nem talált semmit.

Az írómappában csak üres levelezőlapok és levélpapirosok voltak. Sorra huzogatta ki a fiókokat, de semmi olyan nem volt bennük, ami őt most érdekelhette volna. Régi skatulyák, háztartáskönyv, mosókönyv.

Az egyik baloldali fiókot azonban zárva találta:

— Ahá! Tehát ez az! Tehát itt vannak a levelek, csakhogy ezt ki kellene nyitni!

A kulcsai után kapott. Végigpróbálta valamenynyit. Egyik se volt jó.

Hol tartotta vajjon Mária ennek a kulcsát?

Eh! Akárhol tartotta is, most biztosan nála van.

Nem! Nem, mert ha eszébe jutott volna, akkor nem a kulcsot vitte volna örökre magával, hanem azt, ami benne van.

A kulcsnak itt kell lennie valahol!

Mária fehérneműs szekrényén, kívül, rajta volt a kulcs.

Botond kinyitotta s a keze végigtapogatott a polcokon.

Az íróasztal kulcsa nem volt ott. Azután az éjjeli szekrény fiókját húzta ki. Nem volt ott sem. Akkor a fiókos szekrényt vette sorra. Egymásután húzta ki a fiókokat.

Nagy rend, igazi nagy asszonyi rend mindenütt, de a kulcs sehol!

Szeme most hirtelen megakadt a kézimunka-asztalkán, amely az ablak előtt állt. Velencei bőrládika volt rajta... Ezt valamikor ő vette Máriának egy szép szeptembervégi estén, amikor a Mercerián sétáltak.

— Jaj, de régen volt! De régen volt! — sóhajtotta a férfi és gondolata visszaszállt erre a napra...

A Mercerián sétáltak. Mária meglátta ezt a dobozt egy kirakatban s mutatta neki, milyen szép. Tényleg csinos volt! Az ismert és megszokott velencei munka sötétzöldbőr finom aranyozással. Hirtelen beszaladt a boltba és alku nélkül megvette. Hogy örült Mária! Milyen boldog volt vele! Azután a Cavalettóhoz mentek vacsorázni. Milyen bájos volt Mária, ahogy zavartan válogatott az antipastik furcsa inyencségei között... Azután Marsalát ittak a Florianiban... És hallgatták a koncertet, az édesen hömpölygő Verdi-melódiákat... Azután felkerekedtek s lassan elindultak a hoteljük felé, de közben még bementek a Giaccumuzzihoz és felhajtottak egy-egy nagy pohár fehér Vermouthot.

Milyen szép volt Mária! az ő hegyes kis nyelvecskéjével, ahogy belekóstolt a fanyar italba, aztán behunyta a szemét s úgy hajtotta le... Még egy kicsit bele is borzongott... És akkor már nem is mentek mindjárt haza! Visszamentek a San Marcora, azután lesétáltak a Piazettán és kikerestek egy öreg gondolást, azzal vitették magukat haza, de csak kerülővel, persze... Előbb elmentek a fehér, holdas éjszakában a San Giovanni e Paolohoz és megcsodálták a condottieri lovasszobrát s onnan mentek csak hazafelé... Lassan siklott a gondola a keskeny kanálisokon, a gondolieri néha hosszan elnyujtva kiáltott, itt-ott egy másik felelt rá... és csönd volt, milyen csönd! Egy kicsit be voltak csípve. Mária a vállára hajtotta a fejét s aztán egyszerre szenvedélyesen odanyujtotta az ajkát az urának.

Botond megrázkódott:

— És most! Egy idegen férfinak...

Idegesen babrált a dobozzal s felnyitotta a fedelét.

Ott volt, amit keresett: az egész kulcscsomó.

István idegesen kapta fel s az íróasztalhoz rohant vele. Megint próbálgatni kezdte sorra a kulcsokat.

Szerencséje volt. Már a harmadik nyitotta a zárt.

Botond egyetlen erős mozdulattal húzta ki a fiókot.

Levelek...

Igen, levelek feküdtek, gondosan egymásra téve és széles aranyszalaggal átkötve.

Botond felkapta a levélcsomót, de aztán csöndesen és szomorúan letette.

Ezek az ő levelei voltak...

Az ő utolsó levelei, amiket Londonból és Párisból írt, most amikor kint volt.

Más levél nem volt a fiókban. Egy pár törött, régi ékszer meg szétszakadt nyaklánc s egy könyv.

Egy könyv...

Óh, ő nagyon jól emlékezett erre a könyvre! A sárgásszürke pergamen borítékjára... Még Mária leánykorából...

Mária akkor is elzárva tartotta... És nem akarta megmutatni soha...

Egyszer megmondta, hogy a naplója.

Botond emlékezett, hogy mennyire csodálkozott rajta.

— Maga naplót ír, Mária? — kérdezte értetlenül. — A mai világban, naplót?

— Csak néha... Most már ritkábban írok bele — felelte rá a leány...

És igen, mit is mondott még akkor Mária?

— Csak akkor, ha olyan valami jut az eszembe, amit nem mondhatok el senkinek — így mondta, persze így mondta... — de most már nagyon ritkán veszem a kezembe... Mert én magának mindig mindent el merek mondani...

Ez is milyen régen volt... Hogy is szokás mondani? Régen volt, talán igaz se volt.

Botond a kezébe vette a könyvet, kinyitotta, lapozott benne.

De hirtelen kinyílt az ajtó és az öreg kandur lépett be rajta.

— Mi a fenét csinálsz már ilyen sokáig? — dörmögött türelmetlenül az öreg. — Már nem győzlek várni!

Botond hirtelen hátamögé dugta a könyvet.

— Kerestem valamit. Izé... valamit odaadtam Máriának, egy... egy... egy levelet.

— Ez az talán? — kérdezte az öreg és a bütykös mutatóujjával odamutatott a szoba közepén álló asztalra.

Botond oda tekintett s érezte, hogy elsáppad.

Az asztal fényes, barna polituriján levél feküdt.

István oda ugrott és felvette a levelet.

De a keze reszketett.

A levél a feleségének volt címezve; az írás pedig — Hardingé volt.

— Igen, ez az!... Ez az... — hadarta és gyorsan a belső zsebébe csúsztatta a borítékot.

— Te megmutathatnád nekem, hogy hol lakik a bolonddoktor.

— Ki... kicsoda? — kérdezte szórakozottan Botond s azt érezte, hogy a fejében millió kis tüzes kalapács volt.

— Hát az a... az ideggyógyász — mondta gúnyos hangsúllyal az öreg. — Mi van veled, hogy ilyen hasznavehetetlen lettél ma egyszerre?

— Semmi. Kicsit zúg a fejem... Kérlek, nagyon... nagyon szívesen átkísérlek hozzá. Nem lakik messze!

— Hát akkor gyere, mert már nem sok időnk van a gyorsig — és már ment is ki a szobából.

Botond szédülő fejjel lépegetett utána, de a szobája ajtaja előtt megállt:

— Egy pillanatra, kérlek — bement a szobájába és a könyvet letette az éjjeli szekrényére.

Pár perc mulva visszajön érte — gondolta.

— Jövök már! — kiáltotta le az öregnek, aki már lesietett a lépcsőn.

Botond is ment utána, de a kezével még egyszer megtapogatta a zsebében a levelet.

— Hol vagy, János bácsi? — kiáltotta István.

Az öreg hangja a terraszról felelt:

— Itt vagyok. Gyere már. De aztán gyere is be velem a kollegához...

Botond éppen felelni akart, hogy nem igen hiszi, mert okvetlenül vissza kell még jönnie — de már nem tudott felelni, mert a lélegzete is elállt attól, amit látott!

A terraszon ott állt Mária és mosolyogva, nyugodtan beszélgetett Maurerral.

XIX. FEJEZET.

Xerxes nem ismeri ki magát.

— Te!... Te itt vagy?... — kérdezte rekedten Botond s elborult, vad szemmel nézett a feleségére.

— Itt vagyok — nevetett Mária. — Nagyon kedves, hogy észrevetted. Tudja, János bácsi, István az utóbbi időben nem igen érdeklődött aziránt, hogy én mit csinálok!

— Pedig jobb volna, ha pihenne — zsörtölődött az öreg. — Olyan az urad már, mint valami bolond... Most éppen el akartam csalni ahhoz a bolond-professzorhoz, mert úgy látom, hogy veszedelmesen kimerült. Mondtam én neked, Pista, hogy Pokodyval fogok hozzád lejönni.

Botond idegesen legyintett:

— Ugyan! Ugyan, kérlek, János bátyám, hagyd ezt. Nincs nekem most semmi kedvem tréfálni.

Ezután Máriához fordult s érdesen, szinte durván kérdezte:

— Hol voltál eddig?

Mária csodálkozva nézett Istvánra s a fejét csóválta:

— Hol voltam? Átmentem Miciékhez.

— És Harding? — kérdezte a férfi.

Mária vállat vont:

— Tudom is én. Biztosan elszáguldott valahova megint. Majd visszajön.

Mi ez? Ennyire színészkedik Mária, vagy... tényleg nem tudja, hol van Harding?

— És miért jöttél haza? — kérdezte újra.

— Elfelejtettem valamit, amit meg akartam mutatni Micinek. Megyek is vissza. Megvárhatnátok.

Hm, most már világos, hogy miért jött vissza. A levélért... Bizonyosan nem kapta meg idejében s azért nem tudja most, hol van Harding.

Hahaha! Azt ugyan hiába keresi.

— Hát megvárnak? — kérdezte Mária Maurertól.

— Pár perc mulva itt vagyok.

— Persze — mondta magában Botond. — Egy pár perc kell, amíg a levelet elolvassa.

— Nem, fiam — szólalt meg ezután hangosan — mi már rohanunk, — János bácsi az esti gyorssal megy vissza... De én csak akkor megyek, János bátyám — fordult az öreg felé — ha engem kihagysz a dologból.

Gyorsan végiggondolta magában a tervét: ő most kimegy a kertből az öreg úrral, azután kint az úton megmutatja neki, hogy merre kell menni, ő pedig megáll és meglesi Máriát, mikor kijön. Azután utána megy s rajtakapja őket, ahogy találkoznak.

— Ohó, uracskám! Nem fog olyan könnyen menni ez a szöktetés! — mondta magában István — itt előbb még egy kis leszámolás lesz.

Igen, leszámolás lesz! Ez a buta jenki nem tudja, hogy kivel kezdett ki. Egy Botond nem adja oda csak úgy az asszonyát.

— Várj csak, kérlek — szólt oda hirtelen az öreghez. — Azonnal jövök...

— Ördög bujjék beléd, hogy nem tudsz elindulni!

Botond felsietett a szobájába s az íróasztala fiók-

jából elővette a browningját. Megtöltötte és zsebrevágta.

— Igy! Most már mehetünk — sziszegte a foga között.

És az előbbi józan megfontolások a tudósról, a tudós tekintélyéről?

— Ostobaság! — dörmögte magában. — Minden ostobaság. Ezt nem lehet máskép elintézni!

Előre megfontolt szándék! — gondolta végig.

Hát előre megfontolt szándék. Az ősei is így csinálták, ő is így fogja csinálni... Semmi helye itt most a meggondolásnak. Itt nem lehet visszafordulni többé!...

De Mária! Hogy Mária ilyen színésznő! Milyen nyugodtan, milyen zavar nélkül jött vissza! Hogy el tudja rejteni a mosolygó arc mögött a kegyetlen elhatározást!... Sőt! Olyan ügyes, hogy még ő támad, még ő mondja, hogy az ura nem törődik vele!

Hát lehet hinni a nőknek, lehet hinni az asszonyoknak? Mikor a legjobból is, a legkülönbből is ilyen elvetemült valakit tud csinálni egy idegen. Szörnyű!

Idegen?

Bolondság. Nem az idegen, hanem az, ami mind a hármójuknál erősebb.

A vér... a nagy törvény!...

— Jövök már! Jövök már! — kiáltotta az öreg felé, aki türelmetlenül topogott az ajtó előtt.

István karon ragadta Maurert és vitte magával.

— No csak lassabban, lassabban, fiam, — csitította a vén kandur, ahogy kiértek az útra — az én lábaim már nem bírják ezt a tempót... De ilyenek vagyok ti fiatalok! Egyszerre akarjátok nagy rohanással beérni azt, amit elébb elmulasztottatok. Ezért is van azután, hogy... — így zsémbeskedett tovább Maurer, de Botond nem figyelt rá s a lépéseit is alig lassította.

Ahogy megérkeztek az ideggyógyász-tanár villája

elé, István úgy tett, mintha otthon felejtett volna valamit.

— Ejnye, most jut eszembe, hogy megígértem a Wochenschriftet neki. No nem baj, visszaszaladok és mindjárt hozom. Te addig menj be, János bátyám...

Az öreg a fejét csóválta:

— Ördög bujjék a dolgotokba! Hát hozd el máskor! — de látta, hogy Botond minden áron vissza akar menni. — Ez a ti bajotok, mindig az utolsó percben veszítek észre, hogy valamit elfelejtettetek, csak akkorra már hiába tettetek meg egy nagy darab utat... — dörmögte inkább magának, a bajusza alá mosolyogva.

Botond már nem hallotta és sietett vissza, ahogy bírt. A kávéház előtt átvágott a parkon s azután megállt a sarkon a sövény mellett, ahonnan meg lehetett figyelni kertjének hátulsó kiskapuját.

Vagy három-négy percet várakozott idegesen s azt gondolta, hogy elkésett, Mária már elment.

Nem, nem, — Mária nem ment el... Most nyílik a kapu, — most lép ki rajta Mária hosszú, karcsú alakja.

Merre fog fordulni?

— Természetesen az ellenkező irányban. Onnan hamarább éri el az országutat!...

De nem! Mária erre jött s Istvánnak alig volt ideje, hogy visszahúzódjék a sövény mögé s elrejtse magát egy széles fa mögött. Ha Mária idenéz, még így is észreveheti.

Mária nem vette észre. Az asszony, kezében kis tasakkal, átvágott a sínen. De nem a szálloda felé ment, hanem a falu irányába.

Hallatlan! Milyen vakmerő!... Itt akar felszállni a kocsira a telep közepén! — morogta magában csodálkozva Botond. — De ugyancsak kis podgyásszal indul neki. Persze, mindent itt hagy maga mögött...

Semmitsem akar magával vinni, — ami a régire emlékeztetné...

Lassan, hetven-nyolcvan lépés távolságról sompolygott Mária után... Jó darabot haladtak már, amikor Botond meghökkenve, hirtelen megállt.

Mi ez, Mária a villák felé megy?... Ott várná valahol ez az ember... Vagy tényleg Miciékhez menne?

Annyi bizonyos, hogy Miciék villája erre van.

Majd elválik, hogy befordul-e hozzájuk.

De akkor itt valami zavar van... Vagy Mici bűntársa lenne Máriának? Ezt a feltevést az unokahugáról el kellett volna utasítania, de most már olyan makacsul benne volt a szökési gondolatban, hogy mindent föltételezett már mindenkiről.

— Á, a női szolidarítás — mondta magában dühösen. — Ezek a nők mindenre képesek egymásért... és miellenünk!

Mária tényleg megállott Miciék villájának a kapujában és benyitott rajta.

Botond egyideig állt, azután visszafordult. Ide most semmi esetre sem követheti Máriát. Ha igaz, amit hisz róla, akkor nem mehet utána, mert esetleg megakadályozza az elkövetkezendőket... s ha nem igaz, — akkor mit mond neki?

Tétován visszafordult, de alig tett pár lépést, beleütközött a Balaton kígyójába:

— Jó estét, drága professzorom! — köszöntött rá az asszony undorítóan édes mosolygással. — Mit csinál itt?

— Semmi, izé... az amerikai kollégámat várom!

— Na azt ugyan várhatja. Az előbb láttam száz kilométerrel rohanni Fonyód felé.

— Hogy?... Micsoda?... — dadogta Botond. — Mit mond, méltóságos asszony?

— Ugy van, ahogy mondom. A saját szememmel láttam. Az amerikai ott volt az állomáson, amikor a sínautó bejött... Várt valakit, egy nőt...

— Egy nőt? — kérdezte szinte elrémülve István s érezte, hogy hirtelen nagyon melege lesz. — Talán rosszul látta, méltóságos asszonyom. Hardinggal egy nőt, — ott?

A Balaton kígyója fölényesen legyintett:

— Kedves Botond, ha én egyszer láttam valamit, az úgy van! Különben semmi kétség sincs benne. Barátja még oda is köszönt nekem. Egy nagyon szép, magas, kicsit erős nő volt, akit lesegített a sínautóról, azután még beszélgettek is egy darabig. Le is ültek a nádfotelekbe. Az amerikai valamit nagyon hevesen magyarázgatott a nőnek.

— Harding hevesen?... Micsoda nőnek?

— Mondom, hogy annak a nőnek, akit lesegített a sínautóról... Én aztán eljöttem, mert elkísértem Tamáskynét egy darabon s amikor az országútra értünk, akkor sivított el mellettünk a veszett szirénájával, — majd nyavalyás lettem, úgy megijedtem tőle!

— Harding az autóján?... És egyedül?

— Kedves professzor, jelentkezzék valamelyik színháznál a naiva szerepkörre, — mert az most úgyis kevés van. Természetes, hogy a nővel volt az autón! De mondhatom magának, legalább száz kilométerrel rohantak! Igazán hallatlan, hogy ezek az autós emberek mit engednek meg maguknak! Tudja, a Piki gróf is a multkor...

Bánta is Botond a Piki gróf autóját. Gyorsan elköszönt s otthagyta a legszebb történetbe kezdő dámát, aki sértődötten nézett utána.

— Mi történt itt?... Mi történhetett itt? — kérdezte magától teljesen felforgatva ettől a váratlan hírtől. Hát akkor Mária? És ez a levél! — hirtelen kikapta a zsebéből Harding levelét, amit a feleségének a szobájában talált. Oda sietett egy lámpához.

Feltépte a borítékot s remegő izgalommal olvasta végig a rövid levelet:

Igen tisztelt Asszonyom!

Ön ezek után bizonyára meg fog utálni engem. De végre is ez lesz a leghelyesebb. Utáljon meg, de nagyon kérem, bocsásson meg, az életben vannak néha rendkívüli fordulatok, amiket az ért meg legkevésbbé, aki beleesett, — hát hogy érthetné meg más... Még egyszer: kérem, ne gyűlöljön és bocsásson meg az Ön

Hardingjének

Botond felháborodva gyűrte össze a levelet ökölbe szoruló kezében:

— Gazember! És ennek tudott hinni Mária!

XX. FEJEZET.

Amikor megszólal a mult.

Botond már vagy egy félórája ült a kertben és kegyetlenül töprengett magában:

— Mit kell most csinálni? — kérdezte magától minduntalan...

Annyi bizonyos, hogy különlegesen furcsa és ferde helyzetbe került.

Mit fog mondani Máriának?... És mit fog szólni Mária, ha megtudja Harding gyalázatos árulását? És ki volt az a nő, akivel Harding elment? Kétségtelenül a felesége. Az asszony utána jött a férjének Budapestre, — ott megtudta, hogy hol van, idejött érte, nyakoncsípte és cipeli haza. Ez a csirkefogó pedig, aki képes volt arra, hogy egy becsületben, boldogságban élő asszonynak elcsavarja a fejét és elszakítsa az urától, egyszeribe megjuhászkodott előtte... — Ki tudja, milyen piszkos ok miatt, valószínűleg a pénzéért — s a leggyávább módon elinalt vele, nem törődve azzal, hogy itt szerencsétlenné tett egy nőt, lehetetlenné tett egy házasságot...

Igen, mert az már bizonyos, hogy az ő házasságuk ezek után lehetetlenné vált. Még ha Mária százszor meg is bánná, amit tett, egy Botond István akkor sem tudna megbocsájtani... Azt még csak meg lehet érteni, hogy egy nő és egy férfi ellenállhatatlan nagy szenvedélynek rabjai lesznek s ez magávalrántja őket a bűnbe és a megsemmisülésbe. Ezt a férj nem bocsáthatja meg, de emberileg megértheti. Azt azonban sem megbocsátani, sem megérteni nem lehet, ha valaki egyszerűen könnyelmű flirtbe kezd s aztán azért marad az urával, mert — a másiknál hoppon maradt...

Botond hirtelen úgy látta, mintha a kis vörös manó ugrálna ott, — a sötétedő kertben az egyik muskátlibokorban — és hogy nevet a kis manó:

— Mi van az elmélettel, professzor úr? Mi van a nagy képlettel?... A tétel megbukott!

— Nem, nem bukott meg a tétel — rázta dühösen a fejét Xerxes. — Csak megismétlődött a szokatlan eset, hogy a nagy szenvedélyt legyőzik a kicsinynek és jelentéktelennek hitt mellékkörülmények, a váratlan gátlások, — egy közbe furakodó erősebb akarat... De ez csak Hardingra vonatkozik! Máriánál sem az ő akarata nem volt erősebb, sem az egyéniség, a nevelés, az erkölcsi ítélet gátlásai nem voltak elég erősek hozzá. Máriát elsodorta a nagy szenvedély. Mert az végre is teljesen mellékes, hogy Mária fizikailag is elment-e tőle. Annyi bizonyos, hogy lelkileg eltávolodott az urától. Nem ment el a másikkal, de nem azért, mert nem akart elmenni, hanem azért, — mert a másik megugrott.

Hát mit mondjon ő ezekután Máriának? Tehet-e ő úgy, mintha nem tudna semmit? Viselkedhetik-e közömbösen, mint akit nem érdekel, ami eddig történt? De viselkedhetik-e máskép? Előveheti-e Máriát, felelősségre vonhatja-e? Hiszen nincsen semmi bizonyíték a kezében.

Semmi bizonyíték? És ez a levél?

Ez a levél nem bizonyíték! Hát végre, ha ezt akarja, más értelemmel is olvashatja... Például úgy, hogy Harding végeredményben is amerikai gondolkodású ember, aki a nyilvános botrányukat igazi jenkiálszeméremmel szégyenli s aki bocsánatot kér a háziasszonytól a hirtelen illetlen távozásért s a megbotránkoztató helyzetért.

— Lári-fári! Ez megint csak gyáva megalkuvás a lelkiismerettel. Persze, sokkal kényelmesebb lenne úgy tenni, mintha nem történt volna semmi, — tépdeste magát — de én nem hunyhatom be a szememet, hogy kényelemből, megszokásból, a fájdalomtól való félelemből meghátráljak a komoly elintézés elől azzal a gyáva hátsó célzattal, hogy így legalább megmarad nekem — testileg az asszony!... Hát nem! Igy nem kell... Ez a Mária már nem kell!

— De ha egyszer nincs bizonyíték? — vetette ellene örökké magával vitázó elméje — hátha nem is igaz az egész?... Amíg nincs bizonyíték, addig nincs bizonyság sem...

Botond hirtelen felugrott:

— Nincs bizonyíték? Hohó! Dehogy is nincs. Hát a napló?... Igen, a napló, amit ott talált elzárva a fiókban. Szerencsére ezt a bizonyítékot magához vette és ez kétségtelenül világosabban fog beszélni, mint Harding két levele.

Már indult is a villa felé, amikor hirtelen az öreg Maurer hangját hallotta, ahogy bekiáltott a kapun:

— Na, mi lesz, öcskös? Hát lekísérsz a vonathoz, vagy nem?

Botond egy pillanatig tétovázott, de azután visszakiáltott:

— Óh, hogyne, jövök, kérlek, azonnal...

— A naplót egy félóra mulva is megtalálom, — gondolta magában és nevetett — most már nem olyan sietős a dolog. Most már szép lassan lehet hozzákezdeni a kinyomozáshoz! És a megtorláshoz! —

tette hozzá hirtelen gondolatban s a botjával dühösen kettétörte egy magas halvány rózsaszínű gladiolusz szárát.

— Hát akkor gyere, mert itt hagylak! — hangzott megint a vén kandur hangja, de utána nyomban egy másik hang is...

A Máriáé:

— Gyere, gyere, buksikám! Olyan szenzációt mesélek, hogy hanyatt esel.

— Ez az asszony azután tud színészkedni! — sóhajtotta István és csodálkozott, hogy ez mennyire fáj neki.

Botond lesietett a kapuhoz, ahol Mária nevetve a nyakába ugrott:

— Te, István, tudod, mi történt?... Ugy látszik, hogy az idei nyár a nagy szökéseké!

A férfi valami kényelmetlen nyugtalansággal húzta vissza magát az asszony öleléséből s kellemetlenül kérdezte:

— Na, ugyan, mi az már megint?

— Semmi egyéb, Buksikám, minthogy a te drágalátos Hardingod ma délután megszökött egy olasz nővel.

— Mi, micsoda? — ájuldozott Botond. — Mit beszélsz?

— Harding megszökött egy olasz nővel és az autójával! Az olasz nő idejött érte Siófokról és tudod, kicsoda ez az olasz nő?

— Kicsoda?

— Senki más, drágám, mint a te másik jeles barátodnak, Sóhárynak a primadonna szerelme.

Botond úgy állt ott, mint akit fejbe vágtak:

— Az... az nem lehet, — hadarta idegesen — az teljesen lehetetlenség. Az az asszony és Sóháry... — nem, az képtelenség, hogy Harding és az asszony között bármi is lenne!

— De buksikám! Czobor doktor, az Opera orvosa nagyon jól ismeri. Együtt jött vele Siófokról a sín-

autón. Harding itt várta, ahol azután beültette az autójába és elment vele.

— Képtelenség! — mondta dühösen Botond és magában azt gondolta:

— Teremtő Isten, de ha ez igaz, akkor... akkor az egész... akkor minden, amit ő ezek körül az emberek körül megállapított és kiépített, az egyszerre mind-mind összeomlott! Dehát akkor a képlet!... Furcsa — ez most alig érintette... — de Mária!

— És te ezt csak így mondod — tört ki belőle hirtelen Mária ellen.

— Én hogy mondom? — kapta fel a fejét Mária mérgesen. — Hát mi közöm van nekem hozzájuk! A te barátaid. Mondhatom, szép alak mind a kettő.

Botonddal forgott a világ. Mi van itt körülötte? Mi történt itt voltaképen? És mi nem történt? Minden egyszerre a fejetetején áll s mindaz, amit eddig gondolt és feltételezett és egymásmellé rakott és egymásután elképzelt... hát az mind, mind felfordult most és minden másképen van, — mint ahogy ő képzeli. Mária tudna így színészkedni?

— Bocsásd meg, kérlek, János bátyám, de nem érzem egészen jól magamat. Felmegyek egy kicsit a szobámba... — nyögte ki keservesen — Mária majd lesz szíves és elkísér. Kérlek, nagyon kérlek... ne haragudj...

— Haragszik a fene! — mondta csöndesen az öreg... — Na gyere, hugom. Ennek az úrnak, úgy látszik, megártott a híred. De félek, elkésünk.

— Mi lelt, drágám? — kérdezte aggódó hangon Mária és szelíden végigsímogatta az ura homlokát.

Botond hirtelen elkapta a fejét, mintha tüzes vas érte volna.

Mária még hozzá mer nyúlni!

— Semmi! Fáj a fejem! — mondta nyersen. Sarkon fordult s ment a ház felé. Azt még hallotta, hogy Mária csodálkozó hangon kérdezte Maurert:

— Nem tudja, mi baja van Istvánnak, Jani bácsi?

— Attól félek, hogy István hirtelen észrevette, hogy valami baj van az ő tétele körül! Nem hallottad, hogy azt mondta, hogy ezek között lehetetlen a dolog?

— Hát igen, a tétel körül valami baj van! — ismételte az öreg után magában Botond. — Az egészen bizonyos, hogy valami baj van. Vagy Harding nem mondott igazat, amikor a véréről beszélt, vagy valahol ő számította el magát ezekben az esetekben. Mindenesetre érthetetlen. De ez most nem fontos!

— Sajnos, azonban ez nem változtat a tényen — és Botond lehorgasztotta a fejét — hogy Mária, hiába, Mária mégis csak el akart menni ezzel a másikkal!

El akart menni? De hiszen most mondta, hogy semmi köze hozzájuk!

Mondta, mondta. Hát persze, hogy mondta. Mit mondhat egy megszorult asszony, amikor vissza akarja szerezni az ura bizalmát?

Vissza akarja szerezni? De hiszen Mária nem is tudja, hogy elvesztette!

Az mindegy! A lelkiismeretfurdalása megvan s azt nem tudhatja, mennyit figyelt meg István, vagy mennyit tudott meg máshonnan.

De ha most majd Istvánnak meglesz a bizonyossága! Akkor majd...

Ahogy azonban közeledett a bizonyossághoz — Botond egyre lassabban ment.

Micsoda komisz dolog ez, hogy ő titokban kilopta Mária naplóját s most alattomban el akarja olvasni, ahelyett, hogy becsületesen, férfiasan kérdőre vonná.

Mária nem az az asszony, akivel ezt nem lehetne megtenni. Mária nem fog megfutamodni a kérdések elől. Nem fog kertelni s nem fog tagadni. Csak arról van szó, hogy mit csináljon ő majd az őszinte vallomással.

Meg tud ő neki bocsájtani?

Mit? Még azt se tudja, mit kell megbocsájtani. Ha történt valami helyrehozhatatlan, akkor azt Mária vagy nem vallja be, vagy ő nem tudja megbocsájtani.

De ki mondja, hogy történt? Sőt! Az a valószínű, hogy olyan, ami jóvátehetetlen lenne, nem történt.

Miért? Hát csak a fizikai házasságtörés megbocsájthatatlan? Hát azt meg lehet bocsájtani, hogy itt három héten át a lelkében elhagyta az urát és egy másikhoz pártolt, hogy a vadidegen után futott? Egy vadidegen után, akivel csak azért nem szökött meg, mert ez a jenki-kékszakáll — ki tudja, miért, — az utolsó percben nem őt választotta, hanem a nagyhírű, a gazdag primadonnát?...

De hátha Mária csak kacérkodott Hardinggal? Hátha csak könnyű flirt volt, vagy még annyi sem? Talán épp olyan ártatlan dolog az egész, mint az övé volt multkor Béldynével?

Ó, nem. Akkor miért lett volna Máriában az a nagy idegesség, az a feltűnő nagy nyugtalanság, az az egyre erősbödő türelmetlenség? Ezt csak a szerelmes asszony kínlódhatja így végig.

Igen. Egészen más lett volna, ha az utolsó órában Mária fordul vissza! Ha őbenne lett volna erősebb a szeretet a gyerekei iránt, a megbecsülés ura iránt, — a vágyódás az eddigi, régi, egyszerű polgári élete után. De nem: Mária elment a találkozóra, amire Harding odabolondította. Amikor nem találta, akkor hazajött és mert itthon sem volt semmi jel, hát gyorsan elment Miciékhez, mert nem akart vele, Istvánnal, együttmaradni. Mert bizonyosan kellett most neki egy nő, egy barátnő, akinek kiönthesse a szívét, kellett egy résztvevő kebel, amelyre ráboruljon.

Hahaha! Alapjában mulatságos, hogy Mária, a szép, viruló, okos és bájos asszony belehabarodjék egy ilyen jelentéktelen, idegen alakba, aki sem értékelni, sem megbecsülni nem tudja. Persze, akkor jön egy új szirén, egy színésznőfajta, aki a maga tökéle-

tesebb fegyvertárával felveszi vele a csatát és természetesen legyőzi.

Milyen megalázott lehet most Mária! Hogy kell tudnia uralkodnia magán, hogy eltitkolhassa ezt a vereséget, amelyet senki előtt nem szégyenlene talán annyira, mint — éppen az ura előtt.

Hát inkább játszik neki, komédiázik!... És hetykén odavágja:

— Hát mi közöm van nekem hozzájuk, a te barátaidhoz. Mondhatom, szép alak mind a kettő!

Igen, ezt mondta és milyen dühösen mondta, szinte sziszegte. Ebben a mondásban volt benne a megsértett nőnek fellobbanása, gyűlölete. Igen, a gyűlölete, mert a nő senkit se gyűlöl annyira, mint akit szeret és akinek nem kell már.

Valószínűleg olyan jólesett ezt végre kimondani s egy hangos, kemény szóval megütni azt, akit gyűlöl, — mint ahogyan a boldog szerelmes minduntalan előhozza annak a nevét a beszédben, akit imád, csak azért, hogy a nevét kimondhassa.

Botond ott állt a szobája ajtaja előtt.

Pillanatra megállt, — azután hirtelen elhatározással benyitott.

Nahát, igenis, el fogja olvasni a naplót.

Le fogja győzni azt a félelmet, amely az utolsó pillanatban vissza akarja tartani a fájdalomtól. Le fogja győzni azt a gyávaságot, amellyel az utolsó pillanatban már majdnem behúnyná a szemét az igazság előtt.

Csakhogy nem úgy van az!

Nemcsak fájdalom van, nemcsak igazság van, — hanem megtorlás is van. Nagy, nagy megtorlás lesz itt még!

Nem, azt el nem engedi!

Itt most meg fogja találni a bizonyosságot. A bizonyosság pedig — az a halál...

Vagy neki, vagy mind a kettőnek.

Á, ahhoz a csirkefogóhoz semmi köze! Az gyalázatosan elhordta az irháját... Csak fusson!

Az igazi bűnös azonban itt van!

Harding semmivel sem tartozott neki. Mária mindennel. Az egy ismeretlen kartárs volt, — Mária az életének volt megesküdött társa.

Harding majdnem szégyent hozott rá, de a végső percben, akár ijedtségből, akár kényelemből, akár más ok miatt, visszaugrott... Mária azonban megindult azon az uton, hogy bemocskolja az ő becsületét, hogy feldulja az életét és nem magától fordult vissza...

Hogy feldulja az életét? Hát nem dulta fel máris?

Hát mi az ő élete most már?

A tudósnak egyelőre keserű kudarc, — a férfinek egyszersmindenkorra végleges bukás.

Ezért az asszony felelős!

Ó, most már nem tudja mentegetni a saját xerxesi képletével, a nagy tétellel, amely e pillanatban — legalább is megingott. Megingott — legfőképen őbenne magában...

És ha nincs végzetszerű, kikerülhetetlen szenvedély, — akkor ott áll a felelősség s a felelősség mellett ott áll a bűnhődés és rá nézve, Botond Istvánra nézve ott áll — a büntetés kötelessége.

Belépett a szobába, felgyujtotta a villanyt, odament az éjjeli szekrényéhez s elővette Mária könyvét.

Pár pillanaton át a kezében forgatta, aztán hirtelen kinyitotta. Ezek itt még régi feljegyzések 1925-ből március, Palkó születése után:

«Olyan boldog vagyok, hogy fiút tudtam adni Istvánnak. Lesz, aki tovább viszi a nevet, amelynek az én nagy, erős uram annyi dicsőséget szerzett már.»

Nagy, dicsőséges ura! Óriási! — gondolta magában Botond — És milyen szépen elárultuk a nagy, dicsőséges urunkat — egy jelentéktelen senkiért!

Fellapozta az első oldalakat.

Hosszú, leánykori naplójegyzetek. Botond gyorsan végigfutotta.

Érdekes... sohasem gondolta, hogy Mária mint leány ilyen szentimentális volt. Mennyi holdfény és csillag és felhő és alkonyat és folyton az, hogy — vár valakit... «de ki lesz az, aki majd megjön?...»

Bizony, a fehér leányszobában aligha gondolta Mária azt, hogy egy ilyen ripők jenki lesz az, aki megjön s aki aztán meg is ugrik — nevetett hozzá keserűen.

— Annyi bizonyos, hogy ha már megszédült Mária, különb férfit érdemelt volna meg és legalább egy kis rövid boldogságot... — tünődött magában István.

Érdekes! Itt egy rövid, párssoros feljegyzés arról, amikor ő először ott volt náluk:

«János bácsi ma vendéget hozott magával. Botond István egyetemi tanársegéd. Roppant különös ember. Látszik, hogy tetőtől-talpig igazi férfi... De nem sokat törődött velem...»

Botond leült s csöndesen olvasni kezdett belőle itt-ott:

«Kétségbeejtő, hogy ez a Botond nem akarja észrevenni az én érdeklődésemet. Ma vagy másfél óráig beszélgettünk s ő az egész idő alatt azt magyarázta, hogy János bácsi milyen nagy professzor. De a ruhámra most nem volt semmi megjegyzése, pedig miatta vettem fel, mert a multkor azt mondta, hogy nagyon jól áll nekem.»

Azután tíz sorral tovább megint egy másik furcsa mondat:

«Ma azt mondtam Botondnak, hogy szívesen elmennék vele valamelyik akadémiai felolvasásra. Csodálkozva nézett rám, de egy szóval se mondta, hogy örül, vagy hogy legközelebb elvisz. Azt hiszem, nagyon un engem... Én igazán nem is tudom, miért szeretem. Talán azért, mert olyan komoly és mert olyan szomorú a szeme...»

Botond dühösen ledobta az asztalra a könyvet:

— Mit kínzom itt magam ezekkel a régi emlé-

kekkel. Minél jobban belemegyek, annál szomorúbb lesz, ha végigolvasom.

Hát el kell olvasni a végét? Minek? Hát nem okosabb ezeknél megállni és elhinni, hogy ez végig így van? Nem okosabb úgy tenni, mintha semmisem történt volna és el is hinni, hogy semmisem történt? Amikor megszólal a mult, nem jobb annak hinni?

Heves mozdulattal újra kezébe vette a naplót s a vége felé nyitotta ki. Üres lapok. Lapozott benne visszafelé. Az utolsó feljegyzések 1927-ből, Karácsonykor írja Mária:

«Istvántól gyönyörű gyöngysort kaptam s egy édes kis levelet hozzá. De legjobban annak örültem, amivel egész váratlanul lepett meg, hogy két hétre elmegyünk együtt Cannesba... Milyen jó lesz! Milyen szép lesz! István olyan jó!... Milyen boldog vagyok, hogy úgy szeretem...!»

Botond bosszankodva nézte az üres lapokat.

— Most már értem, hogy miért nem akarta ezt magával vinni.

Persze, ebben ugyan nem volt semmi árulkodó nyom.

Szórakozottan végigpergette a könyv végének lapjait is.

Egyszerre csak izgatottan megállt.

Vagy tíz-tizenöt oldal üres lap után sűrűn teleírt, új feljegyzések következtek.

Botond szeme a dátumot kereste... 1932 június...

És a férfi szeme hirtelen megakadt egy néven!

«Tegnap este István kivitt a szigetre, ahová meghívta két barátját. Az egyik az iskolatársa, Sóháry, a híres csellóművész. Utálatos, beképzelt muzsikus. A másik az amerikai kollega, aki velünk lesz Jénában. A neve: Harding. Nagyon érdekes fejű ember. (Ezt ugyan István nem akarja elismerni.) Beszéde pedig értelmes és elég mulatságos. Nagyszerűen tán-

col... Mind a ketten megígérték, hogy lejönnek Földvárra...»

Botond fáradtan leeresztette a két kezét, amivel a könyvet fogta.

Amit akart, az itt van:

A bizonyság, Mária saját kezeírása!

«Harding nagyon érdekes ember...» «Jól táncol...» és «megígérték, hogy lejönnek Földvárra...»

Mária tehát már akkor, az első este, — különösen érdeklődött Harding iránt.

És ő ebből nem vett észre semmit...

XXI. FEJEZET.

Xerxes vereséget szenved.

Botond pár percig meredten nézett maga elé, aztán újra felemelte a könyvet.

Az a pár sor, amelyben Harding nevét felfedezte a lap végén, fölötte hosszabb feljegyzés:

«Aggódom Istvánért. És nem merek szólni róla neki... Azért is veszem újra elő régi, szegény kis naplómat, mert valahol csak ki kell öntenem valahogyan azt, ami bennem van. Hogy is mondja Peppa Az egérben... Valahol csak ki kell jönni! A multkor sokáig beszéltünk Istvánnal, az ő elméletéről, azóta nyugtalan vagyok... Nem tudom miért, de attól félek, hogy Istvánt elragadja a képzelete és rossz irányba fog menni... Persze, én csak egy egyszerű asszony vagyok, mit értek én az ő tudományához... De az aggaszt, hogy Jani bácsi annyira ellene van ennek az egész dolognak... Az uram ideges is miatta... Nem mondja, de látom, mennyire izgatja, hogy a régi professzora nem helyesli azt, amit most csinál... Rettenetes volna, ha Istvánt csak a legkisebb blamázs is érné az ő büszke, sőt gőgös lelke nem tudna elviselni egy vereséget — annyi siker után... Nagyon szeretném elterelni ettől a dologtól, de érzem, hogy gyenge

vagyok ehhez... Nagyon, szinte fanatikusan hisz magában s a feltételezéseiben. Adná az Isten, hogy ne csalódjék...»

Botond letette a könyvet s a fejét a két tenyerébe hajtotta: Nahát, a blamázs az itt van... A világ ugyan nem fog megtudni róla semmit. Igazában a vén kandur az egyetlen, aki valamit tud, már pedig bizonyos, hogy az öreg megtartja magának a titkot. De önmaga?... Igen, önmaga előtt hogy tudja igazolni magát, ha tényleg... Eh... Még semmisem biztos.

Biztos csak egy és ez ebben a pillanatban sokkal szomorúbb: elvesztette Máriát.

Ujra felvette a könyvet és tovább olvasta.

Következett az a rész, amit már látott... A szigeti este.

És Harding!

Azután ezt írta Mária:

«István, nem tudom, miért, rettentő ideges volt egész este. Hazafelé az autóban összevesztünk. Én békülni akartam, de ő valósággal visszautasított. Nem tudom, mi van vele. Ugy aggódom... Egész megváltozott ma éjszaka. Pedig még délután milyen kedves volt... Igaz, hogy már akkor is nagyon fájt a feje. Valami baja lehet, de nem akarja megmondani. Még sohasem történt meg, hogy így megsértsen. Egész alaptalanul, minden ok nélkül... Gondoltam talán arra is, hogy féltékeny... De ezt se tapasztaltam nála eddig sohasem. Nem értem... Reggel nem bántottam, mert láttam, hogy nagyon jóízűen alszik s egy cédulán hagytam neki üzenetet. Szombatra különben hoztam neki meglepetést. Egy belvárosi gyümölcsboltban gyönyörű grape fruitokat láttam... Vettem tizet. Remélem, nagyon fog neki örülni. Szeretném, ha most egy pár napig nyugodtan, egyedül lehetnénk Földváron...»

— A grape fruit! — jutott eszébe Istvánnak. — Hát ezt neki hozta?... Milyen furcsa...

Olvasott tovább:

«István holnap jön. Jaj de jó... Olyan keserves volt már annyit egyedül lenni... Palkó iszonyú rossz volt. Elviselhetetlen, hogy mit művel ezzel a ronda, piszkos kutyával.»

Ezután pár sorral lejjebb:

«Jaj de hecces nap volt ma. István a gyorssal jött, de a gyerek miatt elkéstünk és csak az úton találkoztunk Istvánnal... Szegény István, bizonyosan milyen rosszul esett neki, hogy nem vártuk az állomáson. Nagyon jó vacsorát csináltattam neki. Erre, mikor hazajövünk, kiderül, hogy autón megjöttek a barátai. Gyorsan összeütöttük a vacsorát. Felhasználtam a holnapi borjúhúst... Feladtam a grape fruitot is... Az előétel nem volt nehéz. Sóháry s főleg az amerikai rengeteget ettek. Ez a Harding primitívebb ember, mint gondoltam.

Vacsora után átjöttek Reichnerék. Reichnerné nekem nem tetszett. Nagyon furcsán viselkedett Sóháryval, félreültek, a kertben kint sétáltak, legalább egy órát voltak együtt a lugasban... Lehet, hogy ártatlan flirt az egész, de nekem nem tetszett. Valahogyan figyelmeztetni is fogom rá a Märtát. De vajjon honnan ismeri Sóháryt? A derék jenki vacsora után csöndesen emésztett és igen unalmas volt.»

Botond tétován állt meg az olvasás közben.

— Mi ez? Teljesen érthetetlen, hogy Mária akkor még így gondolkozott Hardingról és aztán...

Megint felvette a könyvet és olvasta:

«Kínos szenzáció középpontjába kerültünk. Ugy látszik, jól láttam este, hogy Märta és Sóháry között van valami, vagy kezdődik valami... Ez az őrült csellista ma autón elszöktette az asszonyt. Kölcsönkérte Harding kocsiját s magával vitte Füredre ezt a nőt... Nagyon sajnálom, hogy ennyire csalódtam Märtában. Jaj de utálatos ez a nő! Egy jött-mentért itt tudja hagyni a becsületes urát, a szép gyerekeit. Lehet, hogy nem vagyok modern, de én ezt nem tudom megérteni.»

Botond szomorúan mosolygott.

— Tessék, nem tudja megérteni és mégis... Node most jön majd a többi!

«Este a klubban voltunk. Persze, mindenki erről beszélt. A Balaton kígyója már végigsziszegte vele egész Földvárt. Annyira szidták Märtát, hogy a végén már kezdtem sajnálni szegényt. A kígyónak a végén volt egy megjegyzése felém:

— Ugy-e, drágám, neked nagyon jó barátod volt. És Sóháry is jóbarátja az uradnak. Közben jelentősen pislogott, amiért szerettem volna jól felfricskázni... Dühösen azt mondtam neki:

— Jól ismertem Reichnernét s nem tartozom azok közé, akik most ezt le akarják tagadni.

A szemtelen!

Folyton járt Märta után s annyit volt vele, amennyit csak lehetett. Most meg egyebet sem tesz, mint szapulja... Harding tánc közben különben rengeteg dolgot mesélt Sóháryról. Azt mondja, hogy egy olasz primadonna jött utána Pestre, szerinte a leggyönyörűbb nő a világon... Már tudniillik Harding szerint... Sóháry és az énekesnő összevesztek s az el is utazott Budapestről. Harding bevallotta, hogy érdeklődött utána a portásnál, de az nem tudta, hová ment. Harding különben folyton velem akart táncolni és nem ment le a nyakamról... Végül nem tudtam másképen lerázni, leültem a sarokba Tamáskynéhoz és Tüskésnéhez. Két buta liba, de legalább hamar megtudtam mindent, ami a Balaton kígyójának mai műsorából kimaradt. Az amerikai erre sértődötten elvonult. Vagy húsz perc mulva ezután visszajött az urammal. Ezt az alkalmat felhasználtam a hazamenésre. István még akart maradni, de én örültem, hogy ott hagyhattam ezt két pletykazsákot. Milyen kicsinyesek ezek az asszonyok. Mennyi jelentéktelen dolgot beszélnek össze. Hát, rosszakarat az van bennük elég. Nem szeretnék a nyelvük elé kerülni... Az az

undok Béldyné is ott volt a klubban. Micsoda ruhában! Na, mi nők, igazán rettentő népség vagyunk!

István még mindig ideges. Ma este is olyan szótlan volt hazafelé. S nem tudom miért, de hozzám olyan furcsa az utóbbi napokban. Amikor hazaértünk, kértem, hogy jöjjön be egy kicsit beszélgetni... De látszott, hogy nagyon fáradt s aludni ment. Ez a két vendég nem nagyon használt az ő pihenésének. Sóháry ügye meg nagyon is bántja. Még utóbb megint belekerülünk a lapokba. Ez a Harding most meg itt maradt a nyakunkon.»

Botondon valami nagy izgatottság vett erőt hirtelen. És valami bontakozó, különös gyönyörűséges reménység!

— De hiszen akkor!... — felugrott és gyorsan fel s alá kezdett járni a szobában. — ... akkor, akkor Mária nem volt azon az éjszakán Hardinggal se a parton, se másutt... Akkor ez csak egy rémült kitalálás. És akkor...

Ujra felvette a könyvet és mohón olvasott tovább:

«István napról-napra furcsább lesz hozzám. Ideges és ingerült. Ha nem ismerném a természetét, azt kellene hinnem, hogy féltékeny valakire. De vajjon kire? Csak nem erre a melák senkire?... Nem figyel oda, ha az ember mond neki valamit. Vagy elfelejti azt, amit hall. Ma délben ebédnél mondtam, hogy délután átmegyünk Siófokra a gyerekekkel autón. Délután átjött hozzám yachtruhában és azt mondja, hogy neki nem szóltunk az autókirándulásról. Mérgesen elment. Erre én, persze, megmondtam Hardingnak, hogy én sem megyek, de a Palkó elkezdett bőgni, az amerikai megszánta és elment vele, a Micikével meg a kisasszonnyal Siófokra. Estére jöttek vissza. A gyerekek remekül mulattak, kaptak habos jegeskávét, csokoládétortát... Holnap biztosan fájni fog a hasuk... A kisasszony azt mondja, hogy Harding hirtelen meglátott egy feltűnően szép hölgyet, ahhoz odament és egész délután vele volt. Este megkérdeztem Hardin-

got, ki volt, akinek délután kurizált. Ez talán illetlen bizalmaskodás volt, de nagyon fúrta az oldalamat. Erre kisült, hogy az a bizonyos olasz énekesnő, aki Sóháryért jött ide s aztán összeveszett vele. Erre lement Siófokra s azóta ott van... Harding bevallotta, hogy őt a nő őrülten érdekli. Félóráig beszélt nekem róla, míg kinn ültünk a parton és vártuk Istvánt.

István azonban nagyon furcsa dolgot csinált délután. Elvitte vitorlázni azt az utálatos Béldynét. Nem vagyok féltékeny, de mégis, hogy valaki éppen azzal menjen el vitorlázni, akiről tudja, hogy én ki nem állhatom? Igazán érthetetlen! Hát miért nem mondta nekem, hogy jöjjek vele. Inkább adta a megsértettet. Ő valósággal dicsekedett azzal, hogy Béldynét elvitte vitorlázni. Erre én azt mondtam, hogy kitűnően mulattam Hardinggal Siófokon. Láttam, hogy ez kellemetlenül érintette. De engem még jobban bántott, hogy ő Béldynével hajókázik. Mit akar ezzel az asszonnyal?... Nem, nem, én igazán nem vagyok féltékeny természetű, azt azonban mégse nyelhetem le szó nélkül, hogy az uram egy idegen nővel órákat töltsön a Balatonon és késő este jöjjön haza. Ezt meg is akartam mondani este lefekvés előtt Istvánnak, de ő úgy látszik, ki akart térni ez elől a beszélgetés elől.

Különben azt hiszem, nagy szamárságot csináltam, mert aféle magyaros vendégszeretettel — persze csak a forma kedvéért — marasztalgattam ma este Hardingot s ez a szerencsétlen szamár, úgy látszik, nem tudja a magyar jelszót, hogy «szíves marasztalást ne tessék komolyan venni». Félig-meddig meg is ígérte, hogy még marad. Még csak ez kellett nekem. Soha nincs egy nyugodt napunk miatta... Már nagyon unom...»

Veríték ütött ki Botond homlokán az olvasás közben. Kezdte magát kutyamód rosszul érezni és mégis ugyanakkor, mintha lassan-lassan nagy nyomás alól szabadult volna fel...

— De hátha az alatt a két hét alatt történt valami, amíg én belemerültem a munkába? — gyötörte azután újra magát.

És tovább lapozott.

Rövid feljegyzések következtek, odavetett párszoros beírások és István mégis növekvő izgalommal és növekvő reménységgel futotta végig ezeket az odavetett sorokat:

«István megint belevetette magát a munkába. Egész nap fent van a toronyban. Két napja feléje se nézett a yachtnak, fürödni is csak egyszer ment le egy órára a strandra. A gyerekekkel se foglalkozik semmit. Palkó ma panaszkodott is:

— Apuka sohse beszél velem már. Már a Casztort sem szidja.

Az amerikai meg itt van a nyakamon... Igaz, hogy szerencsére egyre többet szaladgál Siófokra. Ma már a gyerekek nélkül. Ugy látszik, az olasz nő veszedelmesen érdekli... Hála Istennek, egyre kevesebbet van itt.»

— — — — — — — — — —

«István se hall, se lát. Kezdem nagyon félteni... Az idegessége nőttön-nő... De az enyém is.»

— — — — — — — — — —

«Megint két keserves nap volt... István folytonosan dolgozik. Ma már vacsora után is felment a toronyba... Tönkre fogja tenni magát. Most már nemcsak türelmetlen, hanem olyan különösen zárkózott is velem szemben, hogy nem tudom mire vélni. És ha beszélgetni akarok vele, örökké csak az a válasza, hogy nagyon fáradt, majd máskor.»

— — — — — — — — — —

«Kibírhatatlan az életem... Ugy el vagyok keseredve, hogy ki se mondhatom. Ez az új felfedezés, amin dolgozik, úgy körülfogja Istvánt, mint a hínár, lehúzza... nem engedi el... A szó-szoros értelmében elszakadtunk egymástól. És soha egy alkalom, hogy

kibeszéljük magunkat... Kezdek attól félni, hogy más valami is van ebben... Talán valami asszony!

Béldyné?... Őrültség. De nem csoda, ha ilyenekre gondolok, mert kezdek valósággal belebetegedni ebbe az állapotba. Az amerikai még mindig itt van.»

— — — — — — — — — —

«Ez az amerikai nagyon mulatságos alak. Ma este vacsora előtt hosszú vallomást tett nekem s elmondta, hogy rettenetes lelki válságban van... Beleszeretett az olasz nőbe. Most nem tudja, hogy mit csináljon, tényleg váljék-e el s menjen ez után a nő után, vagy meneküljön vissza a feleségéhez, aki levelekben folyton hivogatja... Természetesen azt mondtam, hogy őrültség és nem méltó komoly tudóshoz és becsületes férfihez, ha a régi házastársa helyett ezt az idegen nőt választja... Nagyon megtört s fogadkozott, hogy úgy fog tenni, ahogy mondtam... Állítólag holnap ír a feleségének... És a jövő héten elutazik... De miért csak a jövő héten? Inkább ma, mint holnap!

István nyakig van a dologban. Olyan ideges, amilyen csak egy ilyen drága, aranyos ember tud lenni, amilyen ő... Alig beszél velem... És néha már szinte goromba... Szegény Buksikám, mindez a tudományért... Vajjon meghálálja ezt neki az emberiség?»

— — — — — — — — — —

«Ujra három kétségbeejtő nap. Palkó olyan rossz, mint egy Rontó Pál. Micikének a hasa fáj, a pici pedig nyugtalan és folyton sír. A mára virradó éjszaka alig tudtam aludni valamit... István most már csak enni jár le és aludni. Folyton a toronyban van. Szép kis nyaralás!... Az amerikánus pedig naponkint átszaladgál Siófokra. Ennek ugyan érdemes volt beszélni...

Elviselhetetlen ez a helyzet Istvánnal. Nem tudom felfogni, mi a baja velem, de olyan furcsán viselkedik, hogy az kétségbeejtő. Azt kell mondanom, hogy ellenségesen. Hogy miért, fogalmam sincs róla. Legalább beszélne és megmondaná... Egész nap dol-

gozik, amikor lejön, rosszkedvű, szófukar, szinte már Harding miatt is kellemetlen, úgy viselkedik. Kénytelen vagyok Hardingot az étkezéseknél állandóan mulattatni... Ma írtam Jani bácsinak, hogy jöjjön el és beszéljen István fejével. Ha ez így megy tovább, István egészen össze fog roppanni... Talán Jani bácsihoz bizalmasabb lesz, mint hozzám... Attól félek, hogy valami nagy baj van az elmélet körül, amin dolgozik. Hát mégis igazam volt, amikor óvtam tőle... A Szent Illés tüze... Nem tudom miért, de úgy félek...»

— — — — — — — — — —

«Jani bácsi ma sürgönyzött, hogy holnap megérkezik... Végre! Az utolsó két nap igazán rettenetes volt... István úgy él valósággal, mint egy remete... Ahelyett hogy pihent volna nyáron, csak dolgozik, mint egy őrült mótor. És milyen türelmetlen! Most már néha egész nyiltan goromba. Legalább azt tudnám, hogy miért haragszik, hogy mi baja van velem, vagy egyáltalán van-e valami baja velem és nemcsak a fokozott munka idegessége tör ki belőle velem szemben?

Micike még mindig nincs jól. Istvánnak nem merek róla szólni. A fürdőorvos diétát rendelt neki. A kicsi is olyan nyügös... Ma éjjel megint alig tudtam aludni.

Az amerikai megint vallott... Megint fogadkozot, hogy három, vagy négy nap mulva utazik a feleségéhez Berlinbe... Csak már látnám...

István igazán megmagyarázhatatlan. Este úgy kértem, hogy jöjjön be beszélgetni egy kicsit s elintézett egy «szervusz fiam»-mal s azzal, hogy fáradt. Hát hogyne volna fáradt. Tönkreteszi magát.

Na, remélem, Jani bácsi holnap beszél a fejével...»

Itt befejeződött a napló.

István szédülő fejjel állt fel s az első érzése nem

az öröm felszabadulása volt, hanem a szégyenkezés levertsége.

Mi történt itt benne? Igen, mi történt itt benne ez alatt a pár hét alatt...?

Hirtelen a zsebéhez kapott s megtapogatta a revolverét.

Hova jutott el ő már!... Micsoda szándékokig? Micsoda végzetes elhatározásokig?

Miért?

Azért, mert jobban hitt saját feltevéseinek, mint az élet közvetlen tapasztalatainak... Sőt, az élet közvetlen tapasztalatait feltevései szerint rendezte és értékelte át.

Óriási sziklatömböket akart kimozdítani a helyükről, de elcsúszot egy kavicson. Még ezer szerencse, hogy jóvátehetetlenül bele nem zuhant a legsötétebb szakadékba. Mi lesz most ebből? Hogy áll ő most Mária elé? Milyen arccal? S a legkeservesebb az, hogy még csak nem is beszélhet róla neki... Csak nem fogja elmondani ennek az édes jó asszonynak, hogy a hátamögött képes volt a leggyalázatosabban gyanúsítani... Képes volt, igen, képes volt felhasználni kísérleteire, mint valami jámbor nyulat...

Irtózatosan szégyelte magát...

— Legalább felpofozhatnám magamat — mondta fel és alá járva. — Vagy valamivel meg tudnám büntetni magamat ezért a gyalázatos disznóságért.

És micsoda felsülés!... Micsoda felsülés Xerxes tanár tételével!...

A képlet! Azzal ugyan megjárta. Ámbár lehet, hogy az egész csak onnan ered, hogy Harding hamis adatot mondott a maga véleményéről. Végre is, ennek nem járt tényleg utána, maga nem vizsgálta meg... Lehet, hogy Harding szándékosan mondta ezt Sóhárynak, hiszen neki úgy mondta el, ahogy Sóhárynak is mondta.

Akkor is sovány vigasz ez és alig ment valamit. Mert hiszen az olasz nő, aki pár héttel ezelőtt a

csellóművész után futott, megszökött az amerikai doktorral. Nyilvánvaló, hogy itt van valami baj a tétel körül... Mindenesetre nagyon jó, hogy a tanársegédjét, Lipmant lerendelte. Ez a maga hideg sváb eszével és savanyú egyéniségével talán hamarabb rájön a hibára, mint ő maga. Az egész bizonyos, hogy valahol valami hiba csúszot bele a dologba, mert az alapok szilárdak és jók, az vitathatatlan. Ezt mutatja az is, hogy azok a részletfelfedezések, amikre közben rájött a génekre vonatkozóan, azok nagyon is helytállónak látszanak. Végre is az, hogy Mária teljesen ártatlan ebben az egész dologban, hogy ő csak egy képzelésnek az áldozata, ez a tudomány szempontjából nem jelent semmit, mert hiszen nyilvánvaló és egész kétségtelen, hogy Harding nem mondhatott igazat ebben, hanem valami oka volt, amiért titkolta azt még ő előtte, sőt talán éppen ő előtte, hogy melyik vércsoporthoz is tartozik. Mit lehet tudni, hogy egy ilyen ravasz amerikainak a fejében mi minden jár? Az nyilvánvaló, hogy ő nem mondott igazat. Talán nem is következik abból semmi, hogy Harding és Mária között nem támadt semmiféle érzés. Ez csak világos.

Mert viszont ott van a bizonyíték, Reichnerné és Sóháry, ez csak nyilvánvaló és feltétlen igazság. Nem lehet letagadni. Épp úgy, mint a londoni esetet az angol orvosnővel és a délamerikaival.

Szegény Mária, mit gondolhat ő most, mennyit szenvedhetett ez alatt az idő alatt az ő komisz durvasága miatt, hogy fogja ezt jóvá tenni, hogy fogja ezt kimagyarázni tudni?...

Hopp, először is ezt a naplót vissza kell vinni, nehogy Mária észrevegye. De miért erőszakolta Jani, ez a vén kandur azt, hogy ő vegyen a feleségéből vérpróbát? Mi célja volt ezzel? Mert az bizonyos, hogy az öreg biztatása nélkül nem tette volna meg. Nem élt volna azzal a véletlen kedvező alkalommal, hogy Mária megvágta az ujját. Mit akart ezzel az öreg Maurer? Ez a vén ember semmitsem tesz cél nélkül.

Ujra kezébe vette a könyvet és átsietett vele Mária szobájába. Gyorsan kinyitotta a fiókot, a naplót visszatette a helyére, a fiókot újra betolta és lezárta, a kulcsokat pedig visszatette a velencei ládikába.

— Ugy, ez rendben van — mondta magában.

De azután megszólalt a lelkiismerete.

— Rendben van?... Dehogy is van rendben — és nagyot sóhajtott.

Ezután újra eszébe jutott revolvere a zsebében.

Visszament a szobájába, kivette a Browningot zsebéből, kiszedte belőle a töltényeket, azután az egészet betette az éjjeli szekrénye fiókjába.

Kopogás hangzott az ajtaján.

— Lipman tanársegéd úr van itt, méltóságos úr kérem — mondta a belépő szobaleány.

Botond még sohasem örült ennyire törpefejű asszistensének, mint éppen ebben a pillanatban.

Szaladt le eléje a lépcsőn.

— Hóhó, Lipman, hát maga megjött? Hát honnan jön ilyenkor?

— Kaposvárt volt valami dolgom, méltóságos uram kérem, s azért jöttem Fonyód felől. Nem tetszett megkapni a táviratomat?

— Lipman, Lipman, ez a távirat alighanem a maga zsebében maradt.

— Az lehetetlen, kérem, de nem is tudom... — hebegett a fiatalember és elvörösödött a tarkójáig.

— Na nem baj, fiam. Az a fontos, hogy megjött... Most majd kap jó vacsorát, kialussza magát, aztán holnap nekifekszik a munkának. Itt valami baj van. Egy pár kísérletet újra kell csinálni, azt hiszem...

— Kérem, méltóságos uram, tudja-e már azt, hogy azzal az angol orvosleánnyal milyen nagy botrány történt?...

— Milyen orvosleánnyal? Mit beszél maga?

— Azért gondoltam, mert hogy méltóságos uram mondta, hogy egyes kísérleteket újra akar csinálni

és tudom, hogy Londonban azzal az angol orvosleánynyal is méltóztatott kísérletezni. Mert tetszik tudni...

— Igen, igen, de mi van vele?

— Kérem, én éppen tegnapelőtt olvastam a Daily Expressben, tetszik tudni, én esténkint mindig eljárok a kávéházba angol lapokat olvasni, ott, kérem, meg volt írva, hogy az angol orvosleány szélhámoskodott. Nem is volt végzett orvos, hanem csak félbemaradt medika. Az a bizonyos délamerikai vőlegény pedig nem vőlegény volt, hanem a fivére.

— Kicsoda? — kérdezte rekedten Botond.

— Igen, kérem, a fivére. És az egész nagy megismerkedési mesét, amit a lapok is írtak, azért találták ki, hogy feltűnés nélkül tudjanak gyorsan eltűnni Londonból, mert ez a leány, kérem, ez ellopta két igen fontos készítménynek a titkát és szépen elhajókázott vele!

Botond valami furcsa pattanást hallott, úgy érezte, mintha az agyán keresztül rohant volna valami éles nesz... Mintha egy finom acéllánchól egy széttörhetetlennek hitt láncszem pattant volna szét...

Az első döntő kísérlet, az első alapkísérlet... amiben annyira hitt, ami szinte elindította benne az egész gondolat kifejlődését, most mint egy buborék, mint egy színes szappanbuborék, szétpukkant a levegőben.

— Na, Xerxes, neked ugyan befellegzett — gondolta magában a professzor, de azután nyugalmat erőltetve magára, közömbösen szólt oda Lipmannak:

— Ah, az nem fontos... Különben is, őnagyságát én úgysem vettem túlságosan komolyan. Nekem úgyis gyanus volt, mert a vért fiolában küldte.

— No, de mégis a kísérlet, méltóságos uram, amit végzett vele?

— Ah, semmi... Szót sem érdemel... Egészen jelentéktelen... Nincs semmi jelentősége arravonatkozólag, ami ebben az egész dologban fontos.

— Hát mi a fontos, méltóságos uram?

Botond kihúzta magát és már fölényesen, nyugodtan mondta:

— Az, amit maga még nem tud, kedves Lipman, bizonyos felfedezések a gének körül. Igen, ez a fontos... És mindenesetre nagyon érdekes. Azt hiszem, korszakalkotóan érdekes!

És ezt nemcsak mondta már, hanem ebben a pillanatban hitte is...

Hirtelen és váratlanul, mint a fuldoklónak egy hatalmas gerendaszál, mint a lezuhanónak egy erős ág, mint a megszédülőnek a rács vasa, olyan volt e pillanatban Botondnak ez az új gondolat, amit eddig elhanyagolt s ami hirtelen, mintha sajátmagának, a munkájának, a tudományának, az egész hivatásának megmentője meredt eléje... És ő odakapott, megragadta... és nem eresztette el.

Érezte, hogy már nem merül lefelé, hogy már nem csúszik, már nem zuhan lefelé... hanem újra ura magának, az erejének, tehetségének, célkitűzéseinek.

A hajó néha nagyot billen, de egyetlen szerencsés mozdulat megmenti az elsüllyedéstől.

Botond István lélekben is kiegyenesedett s úgy mondta magában:

— Igen, nem dolgoztam hiába... Nem az a fontos, hogy oda jutottam el, ahova akartam... Az fontos, hogy oda jutottam el, ahol még nem volt senki.

Botond István újra büszke volt, erős és kemény volt.

A kertből ismerős dörmögő hang harsogott fel és zúgott feléje.

— No, Pista fiam, én bizony itt maradtam a nyakatokon. Lekéstem a vonatról.

És a kert homályából az öreg Maurer alakja bontakozott ki, aki csöndesen lépegetett Mária karjába kapaszkodva a ház felé.

És a gőgös, az erős, a büszke, kevély Botond István lehajtotta fejét:

— A vén kandur győzött — mondta magában csöndesen Xerxes.

De azért nem szégyelte magát. Sőt. Kimondhatatlanul boldog volt.

XXII. FEJEZET.

Xerxes megadja magát.

— Korán lesz ősz — szólalt meg nagy hallgatás után Maurer. — A vincellér már nagyon hangosan cirpel!

— Igen, — felelte halkan István — hamarosan ősz lesz!...

Kint ültek a kertben, vacsora után, mely kelletlen és nyomott hangulatban költ el.

Botond még alig tudott felocsudni a váratlan megrázkódtatástól, ami érte. Boldognak kellett volna lennie, hogy megszabadult egy rettenetesnek vélt veszedelemtől, hogy végre szabadon tudott fellélegzeni a hetekig tartó kínos feszültség és elviselhetetlen nyomás után, de előbb a belső szégyenkezés nehezedett rá s folyton azt érezte, hogy elintézetlen bűne van Máriával szemben, azután meg egyre jobban, egyre keserűbben kezdte érezni tudományos kudarcának minden félszegségét, bosszúságát s ez lassan-lassan egészen elnyomta az előbbi érzést, mert folyton az járt az eszében, mintha az elmélet összeomlása lenne a Máriával szemben való vétkének csendes és titkos penitenciája.

Az öreggel szemben semmi keserűség nem volt benne és szégyenkezés sem, hogy a vén kandur akaratlanul tudója lett remélt nagy felfedezése titkának s most majd tanuja lesz annak is, hogy az összeroppant tétel fölött a gőgös fiatalságnak, a lázadó tanítványnak örökre napirendre kell térnie.

Botond szinte maga is csodálta, hogy az egész elmélet felborulása nem váltott ki belőle sem nagyobb megrendülést, sem nagyobb fájdalmat. István csak

szomorú volt. Mélyen, de csöndesen szomorú, ahogy az ember egy kedves barátjának a halálát gyászolja meg.

Annak a túlfűtött és túlfeszített állapotnak, amelyben az utolsó hetekben élt, a visszahatása volt talán, hogy lelkileg jobban ki volt fáradva, semhogy lázadozó elkeseredettséget, vagy mardosó lelkiismeretfurdalást tudott volna érezni benne a tudós.

A férfi nagy harca, ha mindjárt csak képzelt veszedelmekkel küzködött is, annyira kimerítette, hogy a kutató letörése inkább csendes belenyugvást keltett benne. Valami furcsa fölény alakult ki e pár óra alatt Botondban önmagával szemben s olyan szelíd szánakozással és felülről nézte az elbukott Xerxest egész elméletével és bonyolult képletével együtt, mint ahogy a régi, fiatalkori tévedésekre gondolt vissza. A sok bonyolult gondolatsor, amely eddig lázas izzásban kavargott benne, a vércsoportoknak különbözőségéről, a vérazonosságok összefüggéseiről s a merészen belekapcsolt elektron-elméletről, mindarról az egymásrahatásról, amelyet vakmerő tételének felépítése közben a hirtelenség merészségével foglalt össze, — most mind, mind egyszerre olyan messze távolódott tőle, mint régi szigetek emléke, amelyek mellett a hajó egyszer elhaladt.

De annál erősebb volt benne az új érdeklődés az addig lenézett részletfelfedezés iránt, amire a vén kandur rögtön figyelmeztette s amit akkor kettős elfogultságának, a férfi és a tudós elfogultságának ellenszenvével lökött félre.

És hirtelen a gyerekkorából egy zsemlyeszínű, sárga, magyar vizsla emléke bukkant fel kedves, értelmes pofájával, nagy, bánatos, örökké könnyben úszó szemével, sovány, izmos testével ... Igen, az édesapja vizslája! Különös, szenvedélyes vadászeb volt ez a kutya, fáradhatatlan, bátor, általában derék és engedelmes, de néha makacsul szófogadatlan, remek orrú állat, amelyik eleinte sehogysem akarta elismerni gaz-

dájának fölényét s ha egyszer szimatot kapott, akkor ment utána és hiába volt minden hivogató szó, kiabálás, fenyegetés, nem tágított és ment, néha épp ellenkező irányban, mint ahogy a gazdája parancsa utasította. Igen nehezen ment a betanítása. Mennyi türelmet és akaraterőt kellett az öreg Botondnak kifejteni, amíg leszoktatta Pukkot, hogy a két nyom közül azt kövesse, amelyiket ő akarja.

— Látod, fiam, — mondta egyszer az öreg Istvánnak — ebben különbözik az okos ember az okos állattól. Ez a kutya csak a maga orra után megy. Az okos ember azonban mást is megkérdez, mielőtt valamerre elindulna...

Furcsa, hogy az ilyen jótanácsok, amiket az öregek arra szánnak, hogy figyelmeztessék a fiatalságot erre vagy arra, mindig olyankor jutnak az ember eszébe, amikor már eltévedt — a saját orra után szaladva... És ahogy Botond — csöndesen ülve a kertben Maurer, Mária és Lipmann között — magába merülve hallgatta a tücskök hegedűjét és a vincellér erős, éles cirpelését, a régi őszök jutottak eszébe, amikor az apja mellett járt, mint gyerek, a hajtók között s az izgalomtól reszketve figyelte, hogy ugrik a nyúl, hogy surran fel hirtelen a kukorica végén a meglapoló fogolycsapat.

— Piró! — kurjantotta el magát akkor és boldogan nézte, ahogy az apja biztos kezével lassan felemelte a puskáját és sorra leszedte a levegőből a menekülő, vijjogó madarakat.

— Vigyázz! Tizenhetet kell számolni mindig magadban, attól kezdve, hogy a fogoly felszáll és csak akkor lőni!

Ő sohse tudta megállni ezt, nem is lett belőle jó puskás soha.

— Szeles voltál, mint mindig, — fedte olykor az apja összehúzott, nevető szemmel — pedig nem az a fontos, hogy gyorsan, hanem az, hogy jól.

És Botond István, a világhírű professzor, most

ugy érezte, mintha onnan felülről, a sötéten kék csillagos égből az öreg Botond összehúzott nevetős szeme pislogna rá... És a régi hang... a régi hang mondaná:

— Szeles voltál, mint mindig!

A nagy csendességben hirtelen megszólalt a vén kandur:

— Ősz lesz... Furcsa egy ősz lesz ez, fiam — mondta nagy keserűséggel a hangjában. — Negyvenhárom év után az első ősz... amikor nem megyek be az intézetbe többé... No, Lipmann kollega — fordult rövid szakállát vakargatva a körtefejű tanársegéd felé, aki szerényen és meglapulva ült a kert egyik sarkában — örülnek a fiatalok, hogy a vén csizmás kandurt elkergették a fenébe? Mi? Hehe! Most majd nem lesz, aki szekálja őket, mi?

Lipmann tagadón intett:

— Nem, méltóságos uram... higyje el nekem, nem örül annak senki, hogy méltóságod nem lesz ott többet... Méltóságod mindig nagyon kedves volt hozzánk fiatalokhoz, igen tisztelt utódjáról pedig mindenki tudja, hogy valahány tehetséges fiatal van, attól mind fél, mert versenytársat lát benne.

Az öreg rámordult:

— Szamárság! Igen kitűnő ember az. Ha mindjárt nem is olyan nagyszerű, mint a te Simonffy barátod. Azt tudod, hogy megjelent a kinevezése.

— Igazán? — kérdezte örömmel Botond. — Már megjelent? Az utolsó napokban nem olvastam lapot.

— Meg... megjelent, az övé is, a többieké is... Az egészségügyi tanács új elnökéé is! Na majd hallunk tőle egy pár szép beszédet — dörmögött Maurer s hirtelen elhallgatott.

Botond tudta, hogy mi fúrja az öreget s lelkiismeretfurdalást érzett:

— Na tessék! El kellett volna menni az öreg miatt a miniszterhez. Beszélni vele, esetleg az új belügyminiszterrel is... Nem kellett volna engedni,

hogy Maurert mellőzzék ennél a fontos állásnál, amelyre tényleg sokkal alkalmasabb a másiknál:

— És a te utódod is bevonult már? — mondta Botond.

— Az is — nyögte ki az öreg s érzett a hangján, hogy nagy erőlködésébe került, hogy nem mondott hozzá valami csúnyát. Hiszen ha nem lett volna ott Lipmann, mondott volna is. De hát ez előtt az idegen ifjonc előtt fegyelmezte magát:

— Hát te mikor utazol Jénába? — kérdezte hirtelen más hangon, hogy új fordulatot adjon a beszélgetésnek.

Botond pár pillanatig hallgatott s csak azután mondta:

— Nem megyek Jénába...

Mária csodálkozó arccal fordult az ura felé:

— Nem megyünk Jénába? István, ezt még nem mondtad. Hát miért?

— Nem. Nem megyek — felelte Botond határozott hangon. — Meggondoltam... Lemondtam róla.

És ahogy kimondta ezt a szót, hogy «lemondtam róla», egyszerre megint valami nagy megkönnyebbülést érzett... Igen, most, ezzel a szóval megtalálta azt a jóvátételt, aminek a szükségét érezte eddig folyton Máriával szemben. Önmegtagadásának, a lemondásnak tudata, valami különös megnyugtató érzéssel töltötte el hirtelen.

Elintézte most magában a sajátmaga megbűntetését. Olyanról mondott le, ami nemcsak a hiúságának volt áldozat. Nemcsak a hírnek és a külső megtiszteltetésnek az eldobása volt ez, hanem a magányos kutatónak, a zárkózott tudósnak áldozata is, aki ezzel most lemondott a kivételes alkalomról, egy rendkívüli lehetőségről.

Volt-e joga hozzá? kérdezte pillanatig magától... Volt-e joga a tudománnyal, az emberiséggel szemben arra, hogy ettől az alkalomtól és ettől a lehető-

cégtől visszavonuljon a tudós csak azért, mert a férfi büntetést szabott ki magára?

Igenis volt rá joga. Sőt. Kötelessége volt. Mert a férfinak, a tudósnak is elsősorban egyre van szüksége — védte az elhatározását — saját belső egyensúlyozottságának, a lelkiismeretének a nyugalmára. És minél jobban fog fájni később talán a mulasztás, annál nagyobb lesz az elégtétele, hogy volt ereje önmagával szemben is, amikor kellett.

— Az ember ne tegyen olyant, amit a nála magasabb úrral szemben szégyelni kellene — s eszébe jutott, amikor rendreutasította a fiatal medikust az intézetben, mert az nem volt rendesen felöltözve — és itt most a legnagyobb Úrról van szó, a legfelsőbb Úrról, akivel az ember mindig találkozik, valahányszor életéről mérleget csinál.

— Nem értem — morogta az öreg. — Miért változtattad megint meg a szándékod? A nyár elején még úgy lelkesedtél ezért a meghívásért, most pedig minden indokolás nélkül egyszerre ott hagyod?

— Nem minden indokolás nélkül, Jani bátyám — válaszolt csendesen és kimérten Botond. — Igen komoly okaim vannak. Többek között tudományos okom is van rá.

Maurer kérdőn nézett feléje:

— Igen. Nagyon fontos tudományos okom is van rá — folytatta Botond. — Ez pedig az, hogy átgondoltam a dolgot és teljesen igazat adok neked. Tényleg az, amit beszéltem neked már a gének körül, ebben a pillanatban sokkal fontosabbnak és érdekesebbnek tűnik fel előttem, mint minden egyéb... S éppen azért minden mást megszakítva most ezzel akarok komolyan foglalkozni, — már pedig ezt itthon a saját intézetemben kipróbált, régi munkatársaimmal sokkal jobban meg tudom csinálni.

— Komolyan? Itt marad a professzor úr? — lelkendezett kirobbanó örömmel Lipmann és felugrott

a helyéről. Oda ugrott Botondhoz s a két esetlen, hosszúujjú markával megragadta a professzor kezét s melegen megrázta:

— Köszönöm... köszönöm, hogy ezt megteszi nekünk, professzor úr. Ki sem mondhatom, milyen boldoggá tesz — hebegte a tanársegéd és látszott rajta, meg van győződve róla, hogy Botond miatta marad idehaza.

— Nagyon érdekes az elhatározásod, édes fiam — mondta csendesen Maurer. — Komolyan beszélsz és igazán? Vagy csak éppen nekem mondod ezt?

Botond rátette a tenyerét az öreg erős jobbkezére, nagyon komolyan a szemébe nézett s halkan felelt:

— Neked mondom és komolyan beszélek! — s azután lehajtotta a fejét.

Maurer érezte, hogy mi van amögött, amit a régi, kedves tanítvány most mondott, hogy mi mindent vallott be ezzel a pár szóval a régi mesternek. Több volt ez a rövid mondat egy órára szóló vallomásnál, több volt egy kötetnyi önigazolásnál.

A vén kandur felállt és István vállára tette a kezét:

— Igazad van. Nagyon örülök az elhatározásodnak. Nem kérdezem tovább, miért teszed, csak egyet mondok most: pihenj egy kicsit. De komolyan pihenj.

— Igen — mondta Botond csendesen. — Most pihenek egyet ősz előtt. Maga Lipmann rosszkor jött, — nevetett az asszisztens felé — holnap már nincs munka... Majd szeptember végén... Majd októberben Majd az intézetben.

Lipmann csendesen meghajolt professzora felé.

— Hanem most már én is lepihenek, fiam, mert holnap korán kell kelnem, nem akarok még egyszer lekésni... Jöjjön Lipmann, tegyük el magunkat holnapra — mondotta Maurer s azzal megindult a ház irányában.

— Jó éjszakát kívánok! — hajolt meg félszegen a körtefejű, Mária felé. — Jó éjt, professzor úr!

— Jó éjszakát, fiam! — intett neki derűsen Botond, azután Máriához fordult:

— Mi még itt maradunk egy kicsit, szívem, úgy-e?

Mária felcsillanó szemmel nézett Istvánra:

— Hogyne, drágám!... Ameddig akarod. Olyan jó itt most — és szelíden rámosolygott az urára.

Az öreg elmenőben még visszafordult és odaszólt Istvánnak:

— Ja igaz! Az a Harding üzen neked még valamit.

István felkapta a fejét...

— Igen. Mielőtt elment, megkért, hogy mondjak meg valamit neked...

— Mit? — ámuldozott Botond. — Na, erre igazán kíváncsi vagyok.

— Izé, hogy... hogy ő nem a második vércsoportba tartozik, hanem a negyedikbe. Ő csak tréfából mondta ezt, mert valaki még Pesten megkérte rá, hogy ezt mondja neked!

Botond értetlenül meredt az öregre.

— Nem a másodikba? Csak tréfált? De hát micsoda buta vicc volt ez? Ki kérte őt erre?

Maurer kihúzta magát s köpcös, erős alakja kiegyenesedett a homályban, a ház kivilágított halljának ajtaja előtt nyugodtan valami rettentő nagy, de csodálatosan kedves fölénnyel felelt Botondnak:

— Én... Én kértem... Tudod, hallottam tőled egyetmást és tudtam sokakról már, úgy régebbről, ki hova tartozik. Hát csak azért. Mert gondoltam, hogy hogy te is mindenkiét ki fogod kutatni... Azért ne haragudj rám, Pista, nem rosszat akartam, hogy ezt tettem... Na szervusz! — jókedvűen intett feléje és befordult a házba.

Botond olyasvalamit hallott, mintha az öreg egészen halkan elkacagta volna magát. De lehet, hogy csalódott és Maurer csak krákogott egyet.

— De ha Harding hazudott, akkor természetes, hogy nem is lehetett semmi közte és Mária közt. Akkor talán mégis, akkor talán az egész elmélet! — kiáltott fel benne valami a tegnapi Botondból.

És István úgy látta, hogy a sötét muskátlibokorban megint ott himbálódzik a vörös manófej és rákacag:

— Hohó, professzor úr! Hát így vagyunk? Hiszen akkor még igaz lehet Xerxes képlete. Akkor talán mégis el kellene menni Jénába.

Botond szíve elszorult s pár percig küzdött magával, de azután ránézett Máriára.

Az asszony boldogan mosolygott feléje.

És a muskátlibokorból eltűnt a kísértő pofa.

— Nem, nem — mondta magában keményen a professzor. — Egyszer lehet hibázni... Másodszor nem szabad.

— István, olyan boldog vagyok! — szólalt meg Mária — hogy lemondasz erről a jénai útról, hogy nem kell oda kimenni, idegenek közé, idegen helyre. Nem akartam mondani neked, de olyan szörnyű lett volna ott hagyni a mi szép, csendes pesti lakásunkat s olyan felemás életet élni hónapokig. Nagyon jól teszed, István. De mondd, mondd meg nekem voltaképen, hát miért is teszed? Igazán azért, amit Jani bácsinak mondtál?

Botond nem felelt mindjárt.

— Azért is, igen, azért is — mondta azután egy kis szünet mulva. — Meg valami másért is. Amit neki nem akartam elmondani.

— S nekem megmondod?...

István hallgatott.

Mária csalódott és ijedt hangon kérdezte újra:

— Nekem nem mondod meg?... Nem mondod meg?... Nekem?

A férfi sokáig várt a válasszal.

Szabad neki most titkolódzni Mária előtt? Szabad neki meg nem mondani annyit, amennyit lehet?

Botond felállt s a hátával nekitámaszkodott a nagy diófa magas törzsének:

— Nézd, fiacskám. — kezdte azután csöndesen. — Vannak dolgok, amelyekről nagyon nehéz beszélni... Férfinak igazán nagyon nehéz s olyan férfinak, mint én, százszorosan az... Hát mit szólnál te hozzá, aki nemcsak szeretsz engem, hanem becsülsz és értékelsz is, ha én most bevallanám, hogy mint tudós nagyot hibáztam... olyan nagyot, hogy csak a jó Isten mentett meg a rettentő nagy nyilvános blamázstól.

— Mit szólnék? Nem hinném el.

— És ha mégis igazat mondanék? Ugy-e, nem becsülnél már úgy, mint azelőtt?

— Akkor nem becsülnélek, ha azt tudnám meg, hogy eltitkoltad. De ha megmondod... István, igazán, ilyen valamiről van szó? — kérdezte azután elcsukló hangon Mária.

— Majdnem... Majdnem erről van szó — felelte a férfi leeresztett fejjel. — Nagyot tévedtem, azt hiszem. Vagy legalább is ott vagyok, hogy képtelen vagyok megmondani, lehet-e valami igazság abban, amiben hittem, vagy csak őrült és ostoba elképzelés az egész. Akárhogy van is, egy bizonyos, nem tudok tovább menni arról a helyről, ahol vagyok a keresett igazság felé. Én nagyon nagyot akartam ugrani... Előre, messze, nagyon messze akartam előre... — egyre erősebben, szenvedélyesebben beszélt, de nemcsak Máriának, magának is...

— Most már látom, — mondta azután — hogy nincs hozzá erőm! Mert nem elég az az erő, ami bennünk van, nem elég a képzeletünk, az elgondolásunk, az átértésünk, ha az eszközök, a bizonyítékok nincsenek a kezemben. S attól félek, hogy ezidőszerint nem is lehetnének. Belevágtam egy titokba s amikor megközelítettem, akkor vettem észre, hogy elébb annyi más titkos ajtót kell felnyitni, hogy odáig

elérjek — én, vagy másvalaki egyszer talán valamikor. Itt most nincs tovább! Itt abba kell hagyni!... Az öregnek abban van igaza, hogy megmutatott nekem egy ilyen csukott ajtót, amin előbb még át kell menni, hogy még sok-sok csukott ajtót találjunk, amíg valahol valamikor valaki eljut odáig, amit én megsejtettem... Igen, mert látod, neked még ezt is bevallom. Az öreg azt hiszi, hogy én végkép letettem, hogy én végképpen megtagadtam, letettem róla s végképpen szakítottam az egész nagy titokkal... Nem baj, ha ő azt hiszi... Neki is jobb, nekem is jobb! Ő nem tud felérni a titok sejtéséig, jobb, ha ő azt hiszi, hogy én nem akarok rágondolni többé. De neked, Mária, neked megmondom, nem merek! Az most ne érdekeljen, hogy és miként jutottam el idáig, milyen nagy megrendüléseken és izgalmakon és félelmeken át jutottam el az akarattól odáig, hogy ne merjek — neked megmondom, hogy én még mindig azt hiszem, nem is olyan képtelen ostobaság, nem is olyan hihetetlen rögeszme az, ami bennem támadt. Csak az a baj, hogy az az emberben támadt... És a tudós nem tudja megközelíteni még mindig azt, ami az emberben dereng! Emlékszel... nem is olyan régen itt beszéltünk a dologról, amikor te azt mondtad, hogy ne menjek a lidércek után, ne menjek a Szent Illés tüze után... Nem hallgattam rád és mentem... A sors különös kegyelme, hogy mégis kivergődtem abból a hínárból, ami biztosan lehúzott volna, az ingoványból, ami elnyelt volna... De látod, az alkimisták sem tudták megcsinálni az aranyat... Hiába kotyvasztottak, főztek, hiába fujtatták a parazsat és lángoltatták tüzeiket, tégelyük kotyvaléka salak maradt, pedig tudták, hitték, hogy a meleg, a rettenetes hő meg tudja szülni az aranyat. Most azt mondják, komoly kísérletező tudósoknak sikerült egy nem tudom, micsoda iszonyú nagyfeszültségű árammal valami különös izzólámpa belső felületére, az apró kis aranyszemcséket oda varázsolni... Igaz-e, nem tudom. De nincs benne lehe-

tetlen. Ha ma nem igaz, lehet, hogy igazzá válik holnap, vagy ötven év mulva. Mert közben a fejlődés megteremtette az eszközöket... Látod, nekem is ez az egy vigasztalásom van, hogy amikor nekem vissza kell fordulni s amit a vén kandur — Botond meghalkította a hangját — ma kimérának tart, egy napon majd mégis csak igazság... tudományos igazság lesz... Csak, persze én nem fogom megérni...

Ránézett a feleségére és hirtelen megragadta a kezét és úgy mondta:

— Mária... ne... ne hidd azt, hogy én most csak azért beszélek így... hogy csak azért mondom ezeket neked, mert nem akarom előtted beismerni teljes vereségemet... De igen... én neked bevallom, keservesen bevallom, hogy iszonyú vereséget szenvedtem. Én vagyok-e az oka vagy a dolgok az okai, — mindegy. Én azt hittem, hogy valamit meg tudok oldani és olyan szörnyűséges, Mária, te nem is tudod, milyen szörnyűséges tanulságokon és bizonyságokon keresztül jöttem rá, hogy nem tudom megoldani, ami nagyobb vereség minden csatavesztésnél... Nem, nem, nem szépítem a dolgot előtted: rájöttem, hogy képtelen vagyok elérni azt, ami felé nyúltam s közben igen, rájöttem arra is, hogy gyönge... hogy gyönge, képzelgő, sokszor gonosz indulatú, igazságtalan, ügyetlen, rossz ember is tudok lenni... Igen, Mária, hiába nézel rám ilyen csodálkozón és hitetetlenül, rossz és kegyetlen és igazságtalan ember tudok lenni... És tudod-e mi az a valami, ami erősebb nálunk?

— Micsoda? — suttogta az asszony.

— Az idők rendje, Mária, az idők rendje, hogy az ember ne akarjon többet megoldani a világból, mint ameddig a legfőbb kormányzó erő az értelmét eljutni engedte, az akaratot eljutni engedte, azt, amit tudománynak hívunk, — eljutni engedte... És most legyőzve és kiheverhetetlen vereség sebével állok itt, Mária. De hiába, nem tud ebből semmit a világ és

hiába, nem tudja egészen még az öreg sem és hiába, nem tudsz te sem mindent még, azt én soha ki nem heverem egészen, hogy olyan nagyot akartam, amire kicsinek bizonyultam... Ikarusok vagyunk és későn vesszük észre, hogy a szárnyunk leolvad a vállunkról, ha egyszer közel kerülünk a naphoz...

— Nemcsak Ikarusok zuhannak le — mondta csöndesen Mária. — Az óceánrepülők és a világkörrepülők épp úgy lezuhannak s épp úgy megsemmisülnek, mint Daedelus fia. De miért akartok ti férfiak mindig fölfelé repülni? Miért akartok mindig lehetetleneket megoldani!

— Ha nem akartuk volna soha a lehetetleneket, nem lenne ma a világon semmi, ami már magától értetődő! És látod, két hét előtt magam is azt hittem volna, ha itt vereség ér, én túl nem élem. S ime, most már úgy beszélek róla, mint valami szép szomorú dologról, ami elmúlt, mint a nyárról, ami elmegy mellettünk és hiába kapunk utána. Elmúlik ez a nyár is, amint elmúlt a többi és el fog mulni mindegyik. De azért ki ne tudna beszélni a nyárról, a sötét őszi estéken? Csak az, akinek nem volt élménye benne, csak az, akinek nem volt nagy újongása és nagy fájdalma benne s nem volt nagy hite benne... Látod, én is úgy tudok már beszélni erről az egész keserves, gyötrelmes összeroppanásról, hogy már szinte nem is fáj. Tévedtem, tévedtem... Csalódtam s ezzel el van intézve. Azért férfi az ember, hogy találjon új harcot és azért tudós az ember, hogy találjon új kutatnivalót. Az egy Nagy helyett — sok kicsit... Valahol olvastam, nem tudom hol, hogy minden középkorú kispolgárban egy fiatal, nagy költő van eltemetve. Igy van ez, látod, a tudományban is, kis találmányokban nagy felfedezések vannak eltemetve. Egy öngyujtóban talán a perpetuum mobile! Egy kis részleteredményben egy nagy titok... Lenézel érte, Mária?

— Csak sajnállak, édes uram. Iszonyatos lehet

ilyen nagyot csalódni... Látod, ha én benned csalódnám egyszer, én nem tudnék utána olyan erős maradni, mint te most!

Mária nagyot sóhajtott...

A férfi fölnézett a csillagokra és hallgatott.

Csend volt körülöttük megint, mint azon az éjszakán, amikor a Szent Illés tüze villogott előttük.

De ez most édes csend volt, szelíd, ringató, muzsikáló csend, gyönyörűséges, boldogságos csend... A csend, amely közel hoz, a csend, amely összeforraszt.

Mária megszólalt:

— Mondd, István, te sohse gondoltál rá, mi lenne, ha csalódnál bennem?... Ugy-e... úgy-e, hogy te még nem csalódtál bennem soha?

A férfi a csillagokat nézte s úgy felelt:

— Soha.

Hirtelen feltörő, ellenállhatatlan erővel szakadt ki melléből a szó, szinte kiáltotta:

— Soha, Mária! Soha!

Az asszony egészen közel jött hozzá s ijedten kérdezte:

— Miért mondtad ezt most így?...

István átkarolta:

— Semmi, drágám. Semmi... csak, csak még a gondolat ellen is tiltakozni akartam!...

Mária ráhajtotta a fejét az ura vállára:

— Olyan jó, hogy ezt mondod... Olyan jó... És úgy-e, te kételkedni se tudnál bennem soha?

A férfi szemét elfutotta a könny. De nem szégyelte.

Egy pillanatra átvillant az agyán, hogy most... most mindent el kellene mondania Máriának. De akkor ez hogy fájna neki most! Neki nem szabad csalódnia!

A két keze közé vette Mária arcát s úgy válaszolt a kérdésre:

— Soha, Mária! Soha!

Lehajolt és forrón megcsókolta az asszony száját.

Mária lehúnyta a szemét és visszaadta a csókot...

...Fenn a vendégszobában a vén kandur még ébren volt s az ágyban is a csibukját szívta:

— Végeredményben, tudja a fene — tűnődött magában — talán kár volt erőszakosan kiábrándítani Pistát a rögeszméjéből? Ki tudja? Hátha neki volt igaza?...

— VÉGE —

M. TUD. AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA

A SZERZŐ MEGJELENT MUNKÁI:

A KŰLÖNÖS KÉRŐ

Békebeli történet. (Pengős Regény. Palladis kiadás. 1930.) Elfogyott.

MÁJUSI SZIVÁRVÁNY

Kis regény. (Nyil-kiadás. 1932.)

MÁJUSFA

Versesjáték. Prihoda István rajzaival. (Pallas, 1923.) Elfogyott.

VERSEK

(Pallas-kiadás. 1923.)

A TITOKZATOS GYÉMÁNT

JOHN SENAIL

izgalmas új kalandorregénye,

A HÉTPECSÉTES TITOK

folytatása

LEGKÖZELEBB MEGJELENIK

a Pengős-Regények sorozatában.

Palladis Rt. könyvosztálya, Budapesten

PEARL S. BUCK

világhírű regénye

AZ ÉDES ANYAFÖLD

Fordította: *Kosáryné Réz Lola*

Kina titokzatos társadalmi életének lebilincselő keresztmetszetét adja ez a regény. Egyfelől a fölfelé törekvő kuli ádáz földéhsége, másfelől az enervált és önmagát túlélt előkelő kaszt lassú sorvadása és pusztulása — szóval a keleti formák és hagyományok reménytelen küzdelme a modern, nyugati szellemmel — ez az, amit mesteri művészettel vetit elénk az «Édes anyaföld». Az írónő, aki most Kinában él, amerikai misszionáriusok leánya és gyermekkora óta figyelte, tanulmányozta a «sárga faj» sajátosságait. Szinte röntgenszemmel hatolt bele a kinaiak lelki életébe, sajátos világfelfogásába, izig-vérig megismerte a kinai néplelket, mert átélte a boxer-forradalmat, a nagy éhséget, a bandák garázdálkodását és a forradalmi átalakulást is, melynek szele viharként söpört végig a gigászi birodalmon.

Kérjük olvassa el a következő közleményünket!

books2ebooks.eu

www.books2ebooks.eu

Könyvének e-másolatát az alábbi szolgáltatás biztosítja:

eBooks on Demand

digitalizálta

Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára